

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. P. HANSSSEN

FRA
KAMPAARENE

AFHANDLINGER OG FOREDRAG

II

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
MCMXXIX

H. P. HANSSEN

GRÆNSESPØRGSMÅLET. Bidrag til dets
Historie. En Redegørelse. 1920.

FRA KRIGSTIDEN. Dagbogsoptegnelser
I—II 3. Oplag. 1925.

FRA KAMPAARENE. Afhandlinger og
Foredr g. 1928.

ET TILBAGEBLIK. Barndom og Ungdom.
1928.

H. P. HANSEN

FRA KAMPAARENE

AFHANDLINGER OG FOREDRAG

II

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXIX

**COPYRIGHT 1929 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN**

—
OPLAG: 1500 EKSEMPLARER

—
**PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN**

INDHOLD

	Side
Nationalfølelse og Nationalitetskampe	7
Nationalfølelsens Betydning	53
Nationalitetskampens Udvikling	58
De Gamle, som faldt	62
Vor Offervillighed	67
Vor Politik. Programtale	72
Politiske Spørgsmaal er Magtspørgsmaal	79
Hygumtalen	85
Fra Drøm til Daad	90
Replik	97
Tidens Strøm	100
Et Opgør	105
Politik	114
Falske Paastande	121
Foredrag paa Aarsmødet 1908	126
Arbejdersekretariatet	135
Riget fattes Penge	141
Foredrag paa Aarsmødet 1909	147
Foredrag paa Aarsmødet 1910	154
Den politiske Situation	167
Modstridende Strømninger	172
Skarpere Kurs	179
Selvforsvar	184
Sunde Samfundsforhold — utaaleligt Landsraadsregimente ..	194
Foredrag paa Aarsmødet 1911	199
Ved Folkehjems Indvielse	208
Embedsmandspartiet	213
De Hjemløse	219
Foredrag paa Aarsmødet 1912	225
Ved „To Løvers“ 25 Aars Jubilæum	235
Foredrag paa Aarsmødet 1913	239
Foredrag paa Aarsmødet 1914	248

NATIONALFØLELSE OG NATIONALITETSKAMPE

1789—1914

I det 18. Aarhundrede var det dynastiske Princip raadende i Europas Politik. Landene behandlede som Familiegodser, Folkene som Besætninger.

Ludvig den 14. har ikke sagt: „Staten, det er mig.“ Bismarck heller ikke: „Magt er Ret,“ men de praktiserede disse Grundsætninger. Det krasseste Udtryk fik denne Politik ved Polens Deling. En Udløber af den finder vi i det rent tyske Hertugdømme Lauenborgs Tilknytning til Danmark efter Norges Tab.

Under den store franske Revolution gik det dynastiske Princip til Grunde. Med Menneskerettighederne blev ogsaa Folkenes Ret proklameret. I det første Udkast til den franske Republiks Forfatning hedder det udtrykkeligt: „Den franske Republik forpligter sig højtideligt til ikke at forene fremmede Lande med sit Territorium, undtagen ifølge et frit udtalt Ønske af Indbyggernes Flertal.“ Dermed var Folkenes Selvbestemelsesret proklameret, men Tiden var ikke moden til dens Gennemførelse.

Verdensborgerligheden var endnu fremherskende. Statsmændene tillagde ikke Nationaliteten videre Betydning. Digterne stod uklare. Af de store tyske Digtere betegnede *Lessing* Nationalfølelsen som en heroisk Svaghed. „Hvis Tyskerne har en Nationalkarakter,“ sagde han spottende, „er det den, ingen Nationalkarakter at have.“ *Wieland* forstod ikke hvorledes Nationalfølelsen kunde forliges med Pligterne imod andre Folk. Han havde, sagde han, aldrig hørt Tale om denne Dyd i sin Ungdom. Den dybsindige *Herder* fandt, at Datidens Mennesker ikke kunde siges at have et Fædreland og priste dem lykkelige derfor, thi Fædrelandet i gammeldags Forstand hav-

de været en Ulykke for dem, der satte det højest: Jøderne og Grækerne. *Goethe* sørgede over sin Fyrstes Ulykke, men var ikke mere optaget af sit Fædrelands dybe Ydmygelse, end at han i Dagene efter Slaget ved Jena benyttede Lejligheden til ubemærket at gifte sig med sin mangeaarige Frille. I Digtet: „Ich bin kein Römling, ich bin kein Slav', ein deutscher Esel bin ich,“¹⁾ spotter *Heinrich Heine* endnu langt ind i det ny Aarhundrede bidende over Nationalfølelsen.

Herhjemme afspejler Tidens Følelser sig paa en karakteristisk Maade i *Thomas Thaarups* „Høstgildet“, som er digtet 1790. Personerne er Hans, en sællandsk Bonde, Hinrich, en holstensk Bonde og Thor, en norsk Bonde med deres Børn. De tre Bønder lovpriser paa Dansk, Plattysk og Norsk det fælles Fædreland. „Danmarks Flag i Fred og Slag skal danske Sømænd hellig være,“ synger Holsteneren, og Nordmanden istemmer lignende Toner.

Jens Baggesen og senere *Oehlschläger* forsøgte sig ogsaa som tyske Digtere. *Oehlschläger* oversatte selv „Aladdin“ og „Hakon Jarl“ paa Tysk. Senere skrev han „Correggio“ paa Tysk og oversatte den paa Dansk. Den tyskfødte *Schack Staffeldt* — skrev omvendt paa Dansk. *I. C. Boye* priste i sin bekendte „Sang for Danske“: „Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden“ ogsaa Holsten i Stroferne:

„Og dybt mod Syd, hvor ellers Bølge ganger
Vel tusind Snekker langs den grønne Kyst,
I fede Marsk, imellem gyldne Dynger
De røde Hjorde hvile sig med Lyst.“

Men dette Vers, som i sine fire sidste Linjer priser Bornholm, bortskar man i Ejderpolitikens Dage!

I denne Forbindelse maa man ogsaa se de sydslesvigske og holstenske Digtere, der i Datiden i højstemte tyske Ord tol-

¹⁾ „Ich bin kein Römling, ich bin kein Slav,
Ein deutscher Esel bin ich
Gleich meinen Vätern, sie waren so brav
So pflanzenwüchsig so innig.

O, welche Wonne ein Esel zu sein
Ein Enkel von solchen Langohren
Ich möcht es von allen Dächern schreien
Ich bin als Esel geboren.

Ich bin ein Esel und will getreu
Wie meine Väter die alten
An der alten lieben Eselei
Am Eselstume halten.“

kede deres *danske* Nationalfølelse. *Henrik Harries*, Forfatteren af Sangen „Heil Dir im Siegerkranz“ skrev 1797 det i de senere Aar hyppigt citerede Vers:

„O Dania! was glüht bei deinem Namen
Mir Wang' und Busen durch.
Ha! es ist Dänenstolz! es ist die Liebe
Zu Dir mein Vaterland.“

Gottlieb Ernst Clausen, Rektor i Altona skrev samtidig Verset

„Ich freue mich, dass Dänenblut
In meinen Adern schlägt,
Dass Dänentreu und Dänenmut
In meiner Brust sich regt.“

Udefra sendte Friseren *Harro Harring*, en af Revolutionens Stormfugle, en Menneskealder senere sin sønlige Hilsen til Danmark i følgende Strofer:

„Vom Meer umwogt im fernen Norden dort
Sei laut gegrüsst, du Heimatland der Dänen!
Es zog aus deiner Flur mit Allgewalt mich fort
Ein ewger Drang, ein heiszes dunkles Sehnen
Doch fliegt der Geist ins traute Dänenland
Süsz träumend oft zum wilden Nordmeerstrand.“

I de Dage satte Kromanden i Bevtøft ogsaa et plattysk Vers over Døren ind til Bevtøft Kro, og samtidig forandrede han sit gode danske Navn Lars Rasmussen til Lorenz Krüger. Han var Bedstefader til *Hans Andersen Krüger*.

Den franske Republiks Proklamerings af Folkenes Selvbestemmelsesret blev uden Eftervirkninger. Napoleon I satte sig ud over alle historiske og nationale Grænser og søgte at samle Landene i et Verdensherredømmes øde Ensformighed. Men som ofte før i henfarne Tider gav Angrebene udefra Stødet til en dybtgaaende national Vækkelse. Digterne anslaa hurtigt nye Toner. I Tyskland skriver *Schiller* nu „Jomfruen af Orleans“ og „Wilhelm Tell“ med Opraabet: „Vi vil være et enigt Folk af Brødre og ikke skilles i nogen Nød eller Fare.“ *Fichte* holder sine flammende Taler til den tyske Nation. *Körner* deltager som Frivillig med de lützowske Friskarer i Kampen mod Fremmedherredømmet. *Ernst Moritz Arndt* og *Jahn* fremstaar og begejstrer Ungdommen for Tysklands Enhed og Frihed.

De nye Brydninger spores stærkt i Kiel. Paa Waterlooslagets Aarsdag, den 15. Juni 1815 holdt Slesvig-Holsteinismens Banebryder, Professor *Dahlmann*, en Festtale paa Universitetet, som han sluttede med Ordene: „Hil Tyskerne, Hil Blücher og det tyske Fædrelands Stridsmænd!“ Men i Kiel var Tiden endnu ikke moden til at høre disse nye Toner uden Modsigelse. Om Talens Modtagelse skriver Professor Dahlmanns senere Hustru, Frk. *Julie Hegewisch* i et offentliggjort Brev: „Sandelig, intet tysk Hjerte kunde blive uberørt. Aa, hvor var vi alle bevægede. Men ak, hvor de fleste Mennesker her er forstokkede Danske og især Studenterne; det er dog altfor sørgeligt; men hvad der er ærgerligt og næsten utroligt: Studenterne var opbragt over Talen, for tysk, for frisindet. De slesvigske Studenter lo og skar Tænder, da han talte om Broderforholdet mellem Slesvigerne og Holstenerne.“

I Danmark vakte Nationalfølelsen ved Slaget paa Rheden og Flaadens Tab. *Henrik Steffens'* Forelæsninger spillede her en lignende Rolle som Fichtes Taler i Tyskland. Guldalderen i vor Litteratur begyndte. Digterne behandler med Forkærlighed nordiske Emner: „Hakon Jarl“, „Nordens Guder“, „Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord“. Senere *Ingemanns* historiske Romaner og Holger Danske-Sangene. Bedst afspejler den nyvakte Nationalfølelse sig i det rige Væld af Fædrelandssange, der nu fremspringer. De giver dens milde, bløde og varme Stemninger rigt Udtryk. De tolker først Folkets Glæde over Fædrelandets Skønhed, naar de priser Landet med de brede Bøge nær salten Østerstrand, med duftende Enge og kornrige Vange, med Æblegaard og Humlehave, med blinkende Søer og blanke Sunde, med Skagens hvide Banker og Jyllands mørkladne Hede, — dvæler dernæst med Stolthed ved Folkets rige Minder, ved Fædrenes Bedrifter i Krig og Orlog, og med svulmende Selvfølelse ved det lille Folk, hvis Sang og Mejselslag endnu høres vidt om Jorden, for at udmunde i de stolte Ord: Hvad Danmark var, skal det atter blive, thi end er Fædrenes Kraft i Live!

Men med denne overstrømmende Glæde over det Folk og Fædreland, som man kaldte sit eget, var hine Dages Nationalfølelse endnu langt fra udtømt. Under sin Udvikling stærkt paavirket af det 18. Aarhundredes Verdensborgeridee, var den tillige fuld af Agtelse og Ærbødighed for andre Folks Ejenommeligheder. Hele Europa sang i det 19. Aarhundredes

første Halvdel om Grækenlands Frihed, Italiens Enhed, Polens Genrejsning. *Aarestrup*: „En polsk Moder“, *Hauch*: „Hvorfor svulmer Weichselfloden som et Heltebryst“ og *Jonas Lie*: „Faustina Strozzi“ staar i den nordiske Litteratur som varige Minder derom. Man vil fra det 19. Aarhundredes første Halvdel kunne udgive en stor Samling af henrivende Digterværker om Grækenland, Italien og Polen, skreven paa alle europæiske Sprog. Statsmændene og Politikerne blev revne med af Bevægelsen. Frankfurter-Parlamentet krævede endnu i 1848, under Tilsidesættelse af særlige tyske Interesser, Polens Genrejsning.

Efter Napoleons Fald samledes Wienerkongressen for at raade Bod paa Napoleonskrigenes Omvæltninger. Det dynastiske Princip sejrede paany. Legitimationsprincippet blev atter sat i Højsædet. Polen blev paany delt mellem tre Stormagter. Italien blev atter splittet, Holland og Belgien slaaet sammen til èn Stat, Lauenborg tildelt Danmark som Vederlag for Norge osv. Reaktionen triumferede. Fyrsterne bestemte egenmægtigt over Landene. Folkene blev paany behandlede som Besætninger. Alle Frihedsrørelser blev holdt nede med haard Haand, skønt Fyrsterne i Nødens Stund havde lovet Folkene frie Forfatninger.

Modbevægelserne lod ikke vente længe paa sig. Norge vandt allerede i 1814 sin Selvstændighed. Der opstod snart Uroligheder i Spanien, Portugal og Italien. Først i 20'erne udbrød derefter den græske Frihedskamp. I 6 Aar værgede Grækerne sig heltemodigt imod den tyrkiske Overmagt. Hele Europa fulgte Frihedskampen med Beundring og Begejstring. Fra alle Lande strømmede Frivillige til. Den store engelske Digter *Byron* kæmpede og faldt i de græske Frihedskæmpers Rækker. Omsider greb England, Frankrig og Rusland ind, og efter Slaget ved Navorina, hvor den tyrkiske Flaade blev ødelagt, genopstod Grækenland efter Aarhundreders Fremmedherredømme som en selvstændig Stat.

I 1830 udbrød Julirevolutionen i Paris, og den forplantede sig som et elektrisk Stød udover Europa. Den nationale Vækelse uddybedes og bredte sig. Men endnu stod Frihedsideerne i Forgrunden. Holland og Belgien skiltes atter. I Sønderjylland fremstod *Uwe Jens Lornsen* med sine Frihedskrav, men fremkaldte, da hans Blik var vendt imod Syd, *Chr. Ditlev Paulsens* Modskrifter og gav dermed Stødet til den nationale Væk-

kelse i Sønderjylland. Fra Nordslesvig lyder der snart helt andre Toner. I „Itzehoe Nachrichten“ offentliggjorde den unge Bogbinder N. K. S. Nissen i Haderslev 1837 følgende dybtfølte, fordringsløse Digt:

„Man rev os fra vor Moders Barm
Og gav en Fremmed os i Arm.
Han taler kun sit eget Maal
Som vi maa høre paa med Taal.
I Kirke, Skole, Rettens Sale
Fuldbyrdes alt ved fremmed Tale,
Hidtil vi altid tav og led
Faar vi igen vor Rettighed?“

„Dannevirke“ blev grundlagt, „Den slesvigske Forening“ stiftes, *Peter Hjort Lorenzen* talte Dansk og vedblev at tale Dansk i Stænderne, Rødding Højskole blev oprettet og de store Skamlingsbankefester afholdt.

Saa fulgte Februarrevolutionen i 1848. Og nu rejstes de nationale Krav trindt omkring i Europa. Folk kæmpede imod Folk. Længe undertrykte Nationer krævede Selvstændighed. Men endnu engang sejrede Reaktionen. Den polske Opstand kvaltes i Blod. Russiske Bajonetter undertvang Magyarerne i Ungarn. Og efter faa Aars Forløb var det gamle Regimente i Centraleuropa atter befæstet.

I 1851 holdt den italienske Lærde *Manzini* sine berømte Forelæsninger i Wien. Her proklameredes for første Gang *Nationalitetsprincippet*, idet Manzini opstillede den Grundsætning, at et Folk af samme Oprindelse, med samme Historie, Sæd, Skik og Sprog havde Ret til at danne en selvstændig Stat. Hans Løsen var: „Hver Nation skal danne en Stat. Hele Nationen skal danne en Stat. Hver Stat skal kun omfatte een Nation.“ Disse Tanker fængede og brød sig hurtig Vej udover Europa.

Tidligst sporedes deres Virkninger i hans eget Fædreland, hvor Kampen for Italiens Enhed og Frihed faa Aar efter rejste og samlede hele Folket. I 1858 afsluttede *Cavour* en Overenskomst med *Napoleon III*. Aaret efter brød de franske Tropper ind i Norditalien. Østerrigerne blev slaaet ved Magenta og Solferino. Og efter et kort, glimrende Felttog tvang Frankrig Østerrig til at afstaa Lombardiet, som blev indlemmet i Kongeriget Sardinien. Snart var Østerrigs Indflydelse i Italien fuldstændig brudt. I 1860 indlemmedes flere

Stater i det nye Rige. Samme Aar foretog *Garibaldi* sit berømte Tog til Neapel og Sicilien, som derefter ved Folkeafstemninger blev knyttede til Sardinien. Aaret efter blev *Viktor Emanuel* udraabt til Konge af Italien, og i 1870 blev Rom og Kirkestaten paa Grundlag af en Folkeafstemning, som gav 153,681 Ja imod 1507 Nej, ligeledes indlemmet i Italien.

I Grækenland gjorde Nationalitetsideen videre Fremskridt, da England i 1863 frivilligt afstod de joniske Øer, som ligeledes ved Folkeafstemninger forenedes med Grækenland. I Tyskland blev Enhedsbestræbelserne, som gav sig kraftigt Udslag i 1848, slaaet ned af Reaktionen. *Bismarck*, som havde været deres skarpe, uforsonlige Modstander i det bevægede Aar, forstod som den store Realitetspolitiker, han var, dog snart at værdsætte den nationale Tankes Magt. Det vakte imidlertid stærk Modsigelse i Tyskland, da han med sin Afsky for Ordgyderiet og sin Foragt for Flertalsbeslutninger erklærede, at Tidens store Spørgsmaal kun kunde løses med Jern og Blod. Han gennemførte imidlertid sit Program. Efter Krigen 1864 var hans Indflydelse i stærk Stigning. Østerrig blev slaaet og trængt ud af Tyskland. Det nordtyske Forbund oprettedes og blev, efter at Krigen mod Frankrig 1870-71 havde samlet alle tyske Stammer, udvidet til „Det tyske Rige“.

Østerrigs Nederlag først i Italien og senere i 1866 overfor Preussen, brød Tyskernes Overmagt i Donauriget. De slaviske Nationaliteter arbejdede sig under stærke indre Brydninger frem til national Ligestilling. Ungarn som i 1848 var bleven underkuet med russiske Bajonetter, opnaaede nu Selvstændighed. Den nydannede magyariske Stat var imidlertid ikke en Nationalstat i Ordets egentlige Betydning, idet det herskende Folk, Magyarerne, knap udgjorde Halvdelen af Landets samlede Befolkning. —

Paa Balkanhalvøen havde Nationalitetsideen ogsaa fænget. I 1875 udbrød der en Opstand i Herzegowina, som forplantede sig til Bosnien. Den blev slaaet ned af Tyrkerne, men udbrød paany, forplantede sig til Montenegro og udmundede i den russisk-tyrkiske Krig i 1877. Krigen afsluttedes med den foreløbige Fred i San Stefano, hvor Nationalitetsprincippet, som her faldt nøje sammen med de russiske Interesser, sejrede over hele Linjen. Der oprettedes ved denne Fredstraktat

en Række uafhængige Stater, et Storserbien, et Montenegro, et Storbulgarien og et Storrumænien. Men da alle disse Stater, som var oprettede ved Hjælp af russiske Bajonetter, i høj Grad udvidede Ruslands Magt, skred Tidens to største Statsmænd *Bismarck* og *Disraeli* ind og gennemtvang i 1878 Fredstraktatens Revision.

Berlinerkongressen traadte sammen og brød fuldstændig med Nationalitetsprincippet, som havde præget alle Fredsslutninger i de sidste 50 Aar. Serbien blev atter delt. Bosnien og Herzegowina blev, skønt de havde serbisk talende Befolkninger, stillet under østerrigsk Protektorat. Bulgarien blev ligeledes delt paany, og dets sydlige Halvdel som Provinsen Øst-Rumelien atter indlemmet i Tyrkiet. Rumænien maatte afgive Bessarabien, som er beboet af Rumænere, til Rusland, og fik Erstatning anvist i Dobrúscha, som har tartarisk Befolkning. Og til Løn for deres udmærkede Tjeneste betingede Englænderne sig Øen Cypren og Tyskland Ophævelsen af Pragfredens § 5. Det var, som man ser, et fuldstændigt Brud med Nationalitetsprincippet over hele Linjen.

En Tidsperiode var udrundet. Stærke Røster forkyndte, at de nationale Spørgsmaal nu kunde sættes af Dagsordenen. Andre Spørgsmaal vilde fremtidig sætte Skel. Ved Aarhundredskiftet sluttede den østerrigske Udenrigsminister *Goluchowsky* en stor Tale med Ordene: „Ligesom det syttende Aarhundrede er præget af Kampene for Trosfriheden, det attende Aarhundrede af Kampene for Frihedsideerne, det nittende Aarhundrede af Nationalitetskampene, saaledes vil det tyvende Aarhundrede blive præget af Kampe paa de handelspolitiske Omraader.“

Udviklingen efter 1878 syntes at give ham Ret. De Krige, der føres, har — hvad enten vi tænker paa den spansk-amerikanske, de fransk-østasiatiske, den kinesisk-japanske, Kinafelttoget, den engelsk-sydafrikanske eller den russisk-japanske Krig — ikke noget med nationale Spørgsmaal at gøre. Der kæmpes om Handelstraktater, om Kulstationer og Flaadehavne, om Verdensmarkeder, nøjere set om Erhverv og Brød til Europas hurtigt fremvoksende Millioner.

Men Nationalitetsideen holdes vedvarende i Hævd og Ære af de undertrykte Folk, som efter Berlinerkongressen har maattet leve under et ikke tidligere kendt haardt og brutalt Voldsherredømme.

II

Berliner kongressen i 1878 staar som en Mærkepæl i Nationalitetsskampens Udvikling. Lad os standse et Øjeblik for at se, hvad der blev opnaaet under de splittede og undertrykte Nationaliteters store Fremstød.

Grækenlands Selvstændighed, Frihed og Uafhængighed blev genoprettet. Men Manzini's Tanker: Hvert Folk skal danne en Stat, hver Stat kun omfatte eet Folk, blev kun ufuldkommen gennemført. Udenfor Riget laa Kreta, store Omraader nordpaa og en Række mindre Øer med helt overvejende græsk Nationalitet.

Italiens Enhed og Frihed blev genoprettet, men i Triest og Trentino paa Korsika og ved Middelhavet levede store italienske Befolkninger under andre Staters Herredømme.

Det tyske Rige blev genoprettet som en mægtig Enhedsstat. Men udenfor Rigets Grænser var der 10 Millioner Tyskere i Østerrig, 2 Millioner Tyskere i Rusland, 2 Millioner Tyskere i Svejts osv.

Ungarn blev en selvstændig „Nationalstat“, men har udvidet sig langt udover den magyariske Nationalitets Folkegrænse og omfatter foruden 7.500.000 Magyarer 10.400.000 Ikke-Magyarer, nemlig 2.600.000 Rumæner, 2.600.000 Serbo-Kroater, 2.000.000 Slovakker, 2.100.000 Tyskere, 600.000 Kroater, 400.000 Ruthener og 100.000 Zigøjnere.

Balkanstaterne: Serbien, Bulgarien og Rumænien fik deres nationale Omraader saa stærkt begrænset, at de alle beholdt betydelige nationale Mindretal udenfor deres Grænse. I det hele stod Europa efter Berliner kongressen med over 50 Millioner Mennesker under nationalt Fremmedherredømme.

Derefter var Løsnet: Nationalstaten skal fastholdes, Mindretallene maa opgive deres egen Nationalitet og lade sig opsuge af Flertallet. Den historisk tilblevne Stat, som er et Produkt af de givne Magtforhold, har Ret til at bestemme Statsborgernes Nationalitet. *Nationalegoismen* i sin brutaleste Form fejrer nu sine Orgier. Den bismarckske Politik's store ydre Resultater brød Vejen for den Opfattelse, at Magten var Ret, og at Magten kunde klare alt. Magtbegrebet var af ren fysisk Art. Ligesom Symbolerne udadtil havde været Jern og Blod, saadan taltes der de følgende Tider om „pansret Næve“ (Kejser Wilhelm II) og „fast Haand“ (Hr. v. Køller).

Magten er Vold, og vi skrider ind i et Tidsrum, hvor der føres en hensynsløs Voldspolitik imod de fraspregnede Nationaliteter.

„Menneskehedens Kampe er dels Kampe om *Foderpladsen*, og saa kalder man dem *nationale* Kampe, dels Kampe om *Fodermængden*, og saa kalder man dem *social* Kampe“, forkyndte den bekendte tyske Nationaløkonom Prof. *Werner Sombart*. De smaa Folks Eksistensret bestrides, deres Udrydelse prædikes. „Kun det Folk, der har Kraft til at herske, har Ret til at danne en selvstændig Stat,“ forkynder en liberal Politiker som *Fr. Naumann*. „De smaa Folk har kun Ret til at lade sig beherske og til at lade sig dele,“ fortsætter han, „Lover man dem Frihed, er det kun til at skifte Herrer.“ „De smaa Folks verdenshistoriske Opgave er at gyde nyt Blod i Overfolkernes Aarer, for at de stærke Blandingsracer kan fremstaa, der med Englænderne, Amerikanerne og Preusserne i Spidsen er bestemt til at beherske Verden.“ Tanken udtrykkes mere drastisk af en berømt tysk Nationaløkonom i Ordene „De smaa Folk er bestemt til at tjene som Gødningsstoffer, hvoraf Overfolkene kan suge Næring“. Denne, ikke blot af Bismarck, men ogsaa af Darwin og Nitschke stærkt paa-virkede Opfattelse ligger til Grund for den nationale Voldspolitik, der er ført imod de undertrykte Nationaliteter i Europa siden Berlinerkongressen.

Da Sproget i særlig Grad er Nationalitetens Kendemærke, retter Statsmagten under sit første Fremstød imod de nationale Mindretal især sine Angreb imod Sproget. Fra 1880 af hagler og sner det over hele Europa med Sprogreskripter og Skoleanordninger. I Sønderjylland stilles det tyske Sprog i 1879 lige med Modersmaalet i Folkeskolerne. I Firserne lukkes de bestaaende danske Privatskoler. Derefter forbydes al Privatundervisning. Det forbydes endog Forældrene at sende deres skolepligtige Børn paa Skoler i Danmark. Undervisningen bliver mere og mere tendensiøs. Dansksindede Lærere afskediges eller sendes sydpaa. Skolepligten er absolut, og varer med Hverdagsundervisning for Pigernes Vedkommende til det 15, for Drengenes til det 16. Aar. Ved Dispensation kan der dog eftergives et Aar. Anvisningen af 18. December 1888 ophæver helt Undervisningen i Dansk i de nordslesvigske Folkeskoler. Der oprettes Tvangsefterskoler. Ved Aarhundredskiftet fratog tyske Dommere Forældre, som sendte deres

voksne Børn paa danske Skoler for den voksne Ungdom, Forældreretten over deres Børn.

Jævnside med disse Angreb paa Modersmaalet, som resulterede i Undervisningsvæsenets fuldstændige Germanisering, gaar Angreb paa Modersmaalets Brug indenfor Administrationen og ved Domstolene. Øvrighedssproget bliver rent tysk, de kommunale Repræsentationer maa kun føre deres Forhandlinger paa Tysk. Ved Domstolene føres hele Retsforhandlingen paa Tysk. Danske Teaterforestillinger forbydes. Frimenighedskirker lukkes. Forsamlingslokaler spærres. Det gaar endog saa vidt, at man forbyder Modersmaalets Brug paa offentlige Møder. Med stor Møje lykkedes det her at opnaa en Frist, saaledes at Forbudet først træder i Kraft i Nordslesvig i 1928.

Tilsvarende Fremstød imod Modersmaalet er almindelige over hele Europa. I Posen, Westpreussen og Øvreschlesien bliver Modersmaalet ligeledes fortrængt af Folkeskolen, og al Privatundervisning forbudt. Ved en stor Skoleproces i *Thorn* stod 1908 over 80 polske Elever, som besøgte tyske Latinskoler, anklagede, fordi de i deres Fritid havde samlet sig i Smaakredse for bag lukkede Døre at læse polsk Litteratur! Sagen endte med, at de alle blev bortvist fra Skolerne, som de besøgte. Den preussiske Kultusminister udstedte derefter en Anordning, hvorved han forbød alle højere Skoler i Preussen at optage de paagældende Elever. Vejen til akademisk Studium i Preussen var dermed spærret for dem.

Stor Opsigt vakte i 1906 den store polske Skolestrejke, som begyndte i *Wreschen*. Under de daværende Uroligheder i Rusland strejkede Skolebørnene i russisk Polen for at opnaa, at Religionsundervisningen i Folkeskolerne blev meddelt paa Modersmaalet. Bevægelsen slog ind over Grænsen. En Dag tog de polske Skolebørn i *Wreschen* deres tyske Religionsbøger, gik i lange Rækker op til Katederne, afleverede Bøgerne til Lærerne og erklærede, at de ikke længere vilde deltage i Religionsundervisningen, naar den blev meddelt paa Tysk, men kun bede Fadervor paa deres polske Modersmaal. Strejken bredte sig fra *Wreschen* ud over Provinserne Posen og Westpreussen. Efter et Par Maaneders Forløb omfattede den 120,000 Skolebørn. De preussiske Skolemyndigheder skred først ind med haarde legemlige Straffe. Da det ikke hjalp, men Bevægelsen vedvarende bredte sig, fandt de et virksommere Middel i et Forbud imod Konfirmation, der efter den bestaaende Lov

var Forudsætningen for Skolepligtens Ophør for de Børn, som selv eller hvis Søskende deltog i Strejken. Det kunde de fattige polske Arbejdere, som trængte til Børnenes Bistand under Arbejdet for det daglige Brød, ikke staa for i Længden, og saaledes lykkedes det omsider at kvæle Skolestrejken.

I Rusland blev al *polsk* Undervisning samtidig forbudt. Forbudet haandhævedes saa konsekvent, at det endog ved Opslag blev Studenterne ved Universitetet i Warschau forbudt at tale Polsk i Universitetets Gange. I 1882 rettede Rusland et stærkt Fremstød imod det *tyske* Sprog i de russiske Østersøprovinser, hvor den tysk-protestantiske Gejstlighed hidtil havde ledet tyske Skoler og Undervisningsanstalter. Da Præsterne satte sig til Modværge, blev 83 protestantiske Præster samme Aar fængslet, indtil de opgav Modstanden. Det hidtilværende tyske Universitet i Dorpat blev fuldstændig russificeret. Byen maatte endog skifte Navn og blev fra da af kaldt Jurjew.

Om muligt endnu haardere gik Russerne frem imod det store *ruthenske* Folk, Lillerusserne eller Ukrainerne. Det er et Folk paa 22 Millioner, som har sit eget Skriftsprog og har betydelige Digtere. Russerne forbød i dette Tidsrum Brugen af det ruthenske Skriftsprog. Der maatte ikke mere trykkes noget paa Ruthensk. Da den første russiske Revolution udbrød i 1906, og der ogsaa sporedes Uroligheder i Ukraine, holdt man det i Petersborg for nødvendigt at imødekomme dette store Folks Ønske for at dæmpe Urolighederne. Ved en kejserlig Ukas blev det da allernaadigst tilladt, at det nye Testamente fra 1906 af atter maatte trykkes paa Ruthensk! Dermed mente man at have forebygget Revolutionen!

Særlig voldsomt rasede den *magyariske* Herskerkaste imod de ikke-magyariske Nationaliteter i Ungarn. *Tyskerne* maatte her føle Magthavernes Jernhæl paa deres Nakke. Tyske Skoler og Teatre blev forbudt. I Budapest, hvor der taltes 120,000 Tyskere, blev *alle* tyske Skoler lukkede, og det tyske Teater nedlagt. Altyskerne krævede lidenskabeligt, at Bismarck skulde intervenere. Men han afviste haanligt enhver Indblanding i Ungarns indre Anliggender. Endnu haardere gik Magyarerne frem imod *Slovakkerne*. Skolepligten blev saaledes for de slovakkeiske Børns Vedkommende sænket til 3 Aars Alderen. Ved Lov af 1890 bestemtes det, at Børnene fra dette tidlige Tidsrum af skulde sendes til Børnehaver, hvor der var ansat magyariske Lærerinder, som kun maatte tale Magyarisk med dem. Der

udstedtes en Lov, som fastsatte haarde Straffe for „Ophidselse imod den magyariske Nationalitet,“ et Begreb, som Domstolene i de følgende Tider fortolkede meget vilkaarligt. Fra midt i November til midt i December 1906 blev Rigsdagsmand, Pastor *Zuriga*, idømt 2 Aars Fængsel og 1200 Kroner Bøde, Pastor *Hlinka* 2 Aars Fængsel og 1500 Kroner Bøde, Lægen Dr. *Szobar* 1 Aars Fængsel og 900 Kr. Bøde, 9 andre ansete slovakke Borgere tilsammen 2½ Aars Fængsel og 1100 Kr. Bøde, alt for „Ophidselse imod Magyarerne.“ Andre fik høje Fængsels- og Bødestraffe for at have „indvirket upatriotisk paa Folket“.

Forsamlingsfriheden blev undertrykt. Af hvert Hundrede anmeldte Forsamlinger blev i 1907 98 forbudt. Da de slovakke Socialdemokrater afholdt et af 5,300 Deltagere besøgt Aarsmøde i Pressburg forbød Myndighederne Brugen af det slovakke Sprog under Forhandlingerne. En anden Tvangslov bestemte, at forældreløse slovakke Børn skulde sendes til magyariske Egne og opdrages der. Karakteristisk for Slovakkerne tyranniske Behandling er *Kirkeindvielsen i Czernova*. Den slovakke katholske Præst *Hlinka* rejste i 1907 for egne og indsamlede Midler i Czernova, der havde 1200 slovakke Indbyggere, en Kirke, som kostede 80,000 østrigske Kroner. Da Kirken var færdig og skulde indvies, bad Menigheden Biskoppen, som var Magyar, om, at Pastor *Hlinka* maatte overvære Indvielsen. Bønnen blev afslaaet. Menigheden gentog den, men Biskoppen svarede med at afsætte *Hlinka* og udnævne en forhadt slovakke Renegat *Pazurik* til Præst i Czernova i hans Sted. Elleve Dage senere, den 27. Oktober 1907 skulde Kirken efter Biskoppens Bestemmelse indvies. Efterretningen vakte voldsom Ophidselse. Der blev sendt en Deputation til Biskoppen med Bøn om, at blive fri for Pastor *Pazurik* og at faa Indvielsen udsat. Alt var forgæves. Biskoppens Beslutning stod fast, og da han var forberedt paa, at Menigheden vilde gøre Modstand, kaldte han Politiet til Hjælp. Paa to Vogne, som blev eskorteret af 9 Gendarmere, kørte Biskoppen derpaa den fastsatte Dag, ledsaget af Stedets Dommer *Zoltow* og den forhadte Pastor *Pazurik* til Czernova for at indvie Kirken. I sidste Øjeblik bad Menigheden endnu engang Biskoppen om at blive fri for Præsten. Forgæves. Saa stillede en Skare sig op paa Vejen foran Vognene. Biskoppen befalede Kusken at køre til. Hestene

stjlede. En Mand greb dem i Tøjlerne. Dommeren kommanderede i samme Øjeblik Fyr. Gendarmerne affyrede 50—60 Skud ind i Mængden. Virkningen var frygtelig. 9 Personer laa døde paa Stedet. 3 Haardtsaarede døde inden Aften, 12 Haardtsaarede blev førte til Hospitalerne. Gendarmerne forbød de Dødes og Saaredes Paarørende at tage sig af dem. Dommeren optog straks Forhør. Den første Læge, der ankom, var en Slovak. Dommeren arresterede ham som Medskyldig. Gendarmerne førte derefter, som det hedder i den officielle Beretning: „hele Karavaner af Beboere, lænkede sammen med Kæder, til de magyariske Fængsler.“ Senere fulgte haarde Fængselsstraffe. 47 forældreløse Børn begræd de Faldne. Til Fordel for dem udsendte *Bjørnstjerne Bjørnson*, som tog sig stærkt af Slovakkerne under deres Lidelser, et flammende Opraab. Saaledes endte Kirkeindvielsen i Czernova!

Slovakkerne er et Folk paa over 2 Millioner. Al Undervisning paa Slovakkisk var forbudt, men foruden de magyariske Folkeskoler blev Slovakkerne tvungne til paa egen Bekostning at opretholde 33 Latinskoler, 6 Realskoler, 16 Seminarier, 4 Retsakademier, 14 teologiske Undervisningsanstalter og 143 Fagskoler med *magyarisk* Undervisningssprog. Set imod denne Baggrund forstaar man bedre Slovakkernes dødelige Had til Magyarerne.

Systemet er, selv om der er en stor Gradsforskel, i dette Tidsrum det samme over hele Europa. Her skal endnu kun mindes om Forholdene i den frie Republik *Frankrig*. I de italiensktalende Lande ved Middelhavet, som ved Folkeafstemninger er bleven knyttet til Frankrig, blev der i Slutningen af forrige Aarhundrede udgivet et Blad paa Italiensk, som førte Navnet „*El Pensiero*“. Det traadte i Skranken for Opretholdelsen af den italienske Nationalitet og vakte derved den franske Regerings Mishag. Følgen var, at det radikale franske Ministerium *Bourgeois* fremlagde et Lovforslag i det franske Deputeretkammer med følgende Indhold: „Alle paa et fremmed Sprog i Frankrig udgivne Blade er at betragte som udenlandske Blade.“ Forslaget blev uden Debat enstemmigt vedtaget af Kammeret, 3 Dage senere ligeledes uden Debat vedtaget af Senatet og faa Dage efter var „*El Pensiero*“ forbudt, idet Regeringen efter fransk Lov uden Angivelse af Grunde kan forbyde udenlandske Blade. Tyske Ministre har under Henvielse til denne Lov tre Gange afvist mine Klager i tyske Par-

lamenten med Trusler om at foreslaa en lignende Lov imod den danske Presse i Nordslesvig!

Fremstødet imod de nationale Mindretal bredte sig hurtigt til andre Omraader. Man spærrede Adgangen til akademisk Studium, og den dermed forbundne Adgang til Embeder og til Stillinger som Sagførere, Læger, Dyrlæger, Tandlæger, Apotekere osv. Ogsaa det er en Bevægelse, som kan paavises ud over hele Europa. Der er forhen peget paa Processen i Thorn imod de polske Latinskoleelever. Vi kender noget tilsvarende fra Sønderjylland, hvor bl. a. P. A. Calløe i Haderslev og Kr. Refslund Thomsen i Aabenraa i sin Tid paa lignende Vis blev bortvist fra Latinskolen i Haderslev, og hvor man har spærret en Række unge dansksindede Jurister, saaledes Bankfunktionær Christian Thomsen i Aabenraa og Bankdirektørerne Dr. Karberg i Sønderborg og J. Møller i Skærbæk Adgangen til at blive Sagførere.

Fra de polske Landsdele sendte Preusserne henvend 600 polske Folkeskolelærere bort til fjerntliggende tyske Egne og erstattede dem med paalidelige tyske Lærere. Herhjemme blev Redaktørerne Jessen, Mathiesen, Rossen, Hans Petersen, Sprogforeningens mangeaarige Formand, M. Andresen, Den nordslesvigske Kreditforenings Direktør J. H. Schmidt m. fl. tvungen til at opgive Lærergerningen paa Grund af deres danske Sindelag. Andre Lærere blev tvangsforflyttede til „neutral Gebet“. Endog Postbude, Jernbanefunktionærer og Fyrmestre blev tvangsforflyttede til tyske Egne, naar man havde dem mistænkt for dansk Sindelag.

I Slutningen af 80erne begynder Kampen om Jorden. Rigsdagsmand *Christoph v. Tiedemann*, efter 1864 Politimester i Flensborg, senere Chef for Rigskancelliet, havde som Regeringspræsident i Bromberg haft rig Lejlighed til at spore Virkningerne af den Landbrugskrise, der først i Firserne ogsaa hærgede de polske Landsdele. Han vidste af Erfaring, at mange polske Godsejere stod paa Fallittens Rand. Under Henvisning dertil foreslog han (8. Jan. 1886) i en Betænkning Bismarck at gribe ind og opkøbe polsk Jord. „En lignende Lejlighed vil ikke tilbyde sig senere hen. Jorden kan købes for Spotpris,“ skrev han.

Forslaget vandt Bismarcks Bifald. Tiedemann foreslog en Statsbevilling paa 10 Millioner Mark. Men da den national-liberale Fører *v. Miquel* hørte om Forslaget, var han straks

Fyr og Flamme. „Forlang 100 Millioner,“ sagde han! Den 14. Januar — altsaa kun 6 Dage senere — blev Landdagen aabnet med en Trontale, hvori Bismarck fremsatte sit Program om Opkøb af polsk Jord. „Forslagene desangaaende, som er under Arbejde, vil De snart modtage,“ hed det i Trontalen. Og endnu samme Aar forlangte og fik Regeringen 100 Millioner Mark til Opkøb af polsk Jord, som skulde udstykkes til tyske Bønder.

Efter denne første Statsbevilling fulgte i hurtig Rækkefølge nye Millionbevillinger. Fra 1886 til i Aar — 1913 — har Preussen ialt bevilget 950 Millioner Mark til Opkøb og 100 Millioner Mark til Befæstelse af tyske Ejendomme. Der er opkøbt 590 Godser og 398 Bøndergaarde med tilsammen 373,561 ha eller ca. 750,000 Tdr. Land.

Et storstilet Kolonisationsarbejde, beundringsværdigt set fra et socialt, forkasteligt set fra et nationalt Synspunkt sattes i Værk. Udstykningen ledes af en Nybyggerkommission, som Aar efter Aar vokser i Omfang. Den omfatter nu 40 højere Embedsmænd og 71 Overlandmaalere med 457 Hjælpere. Paa de opkøbte Ejendomme er der oprettet 16,529 Bøndergaarde og bygget 35 Kirker, 23 Kapeller, 37 Præstegaarde, 270 Skoler, 300 andre kommunale Bygninger, 210 Kroer og 300 Arbejderboliger. Fra 61 af Staten anlagde Teglværker leveres der Sten til Nybygninger. Der er anlagt 166 Kilometer nye Veje. Ialt er der hidtil bosat over 150,000 Tyskere paa de ny oprettede Brug.

Til Kolonisation i Sønderjylland blev der ikke af den preussiske Regering krævet særlige Statsbevillinger. Men Finansminister *v. Miquel* fik efter eget Forslag Bemyndigelse til at sælge Statsdomæner i Nærheden af større Byer, hvor der kunde indvindes betydelige Overpriser ved Salget, og atter at anlægge de indvundne Kapitaler i Statsdomæner i sprogblandede Egne, specielt i Nordslesvig. For Statens Regning er der derefter indtil 1913 opkøbt 36 større og mindre Domænegaarde i Nordslesvig, deraf 23 i Haderslev Amt. Endvidere opkøbte Provinsen Schlesvig-Holstein I og Klosterkammeret i Hannover, efter Tilskyndelse af den preussiske Regering som tilsynshavende Myndighed, 4 store Gaarde i Nordslesvig.

Staten søgte endvidere at sikre Jorden paa tyske Hænder ved Oprettelsen af *Rentegaarde*. Rentegaardsejerne fik billige Statslaan, svarende til tre Fjerdedele af Bygningernes og til Jordens fulde Værdi. Af disse Laan kunde I Mark ikke til-

bagebetales. Til Laanet, i givet Fald den sidste Mark af Laanet, knyttede Staten en vidtgaende Tilsynsret med Ejendommen og en Forkøbsret til under Salgsværdi i Tilfælde af Ejerskifte.

Af Rentegaarde, der saaledes var sikrede som tyske Ejendomme, er der oprettet Tusinder i de polske Landsdele. I 1911 var der oprettet 105 Rentegaarde i Haderslev Amt, 64 i Aabenraa Amt, 72 i Tønder Amt, men ingen i Sønderborg Amt.¹⁾

Polakkernes kraftige og heldige Forsvarskamp, som senere vil blive indgaaende omtalt, fremkaldte nye Tvangslove. I 1904 blev der udstedt en Lov, som forbød Polakkerne at bygge Beboelseshuse. Den efterfulgtes i 1907 af en Expropriationslov, som tillod Staten at expropriere polske Ejendomme for at udstykke dem til Tyskere. I 1912 fulgte Loven om Ejendomsbefæstelse, den saakaldte Bindelov, som ogsaa blev gældende Ret i Nordslesvig. Indtil nu — 1913 — har Staten allerede befæstet 118,546 ha og dermed sikret disse Ejendomme imod at falde i polske eller danske Hænder.

Kampen antog efterhaanden meget bitre Former. Der udvikledes en bestemt Strategi. I flere polsktalende Amter opkøbte Staten en Fjerdedel, i Gnesen endog en Trediedel af Amtets Jord. Man søgte at lægge et bredt Bælte af tyske Nybyggere langs med den russiske Grænse og at drive en stærk Kile fra Berlin ind til den russiske Grænse for saaledes at sprænge og splitte den polske Nationalitet. Paa samme Vis lagde man i Nordslesvig Hovedmassen af de opkøbte Statsdomæner saa nær op imod den danske Grænse som muligt.

I andre Lande, saaledes i Ungarn, i Tyrol og flere Steder møder vi, om end ikke i samme Udstrækning og med tilsvarende Voldsomhed, lignende Kampe om Jorden.

Statsmagtens Fremstød imod de nationale Mindretal blev i dette Tidsrum fremægget og kraftigt understøttet af nationale Kamporganisationer. I Tyskland tildrog især *Altyskerne*, som var organiseret i „Alldeutscher Verband“ sig almindelig Opmærksomhed, udadtil ved en stærk Krigspropaganda i Forbindelse med vidtgaende Annektionskrav, indadtil ved lidenskabelige Fordringer om Polakkernes og Danskernes hensynsløse Undertrykkelse, ja Udryddelse indenfor Rigets Grænser.

„Det drejer sig,“ erklærede en af deres Førere, *Dr. Joseph*

¹⁾ Efter Genforeningen var der henvend 700 Rentegaarde i det afstaaede Omraade.

Spitzner i 1897 i et Foredrag i „Alldeutscher Verband“ i Leipzig, „i dette Spørgsmaal om en Udryddelseskamp. Polakkerne maa tilintetgøres for at Tyskland kan blive tysk.

De stærkeste Midler er de bedste. Polakkerne maa, som den ungarnske Biskop *Banffy* har sagt om Rumænerne i Ungarn, *demoraliseres*, for at de kan udryddes.“

I de polske Landsdele gik „Ostmarkenverein“, i Sønderjylland „Den tyske Forening for Nordslesvig“ i Spidsen for denne Kamp. Nybyggerforeninger, som understøttedes med rige Pengemidler fra hele Riget, indkaldte tyske Kolonister, som man bosatte i Grænseegnene. Der skulde, erklærede Landbrugskamrets Formand, Grev *Rantzau*, lægges „en Vold af tyske Kolonister tværs over Nordslesvig“. Man stolede i disse Kredse paa, at Vold og Guld kunde klare alle Vanskeligheder.

Under det blodige Slag ved Gravelotte i 1870 skulde Højderne ved Spichern stormes. De tyske Stormkolonner blev to Gange kastet tilbage med braadne Pander. Da kommanderede General *Steinmetz* 1. og 2. Posenske Regiment, som helt overvejende bestod af Polakker, frem til Storm, idet han befalede Regimentsmusikken at spille den forbudte polske Nationalsang: „Endnu er Polen ikke tabt, ikke saa længe dets Sønner lever!“ Da Polakkerne hørte den, stormede de i vild Begejstring Højderne og tog dem.

Den polske Digter *Henryk Sienkiewicz* har i „Sejerherren Bartek“ skildret en polsk Proletar, som med Begejstring deltog i denne Kamp og derefter troede, at med Freden vilde Polakernes Frihedstid slaa. Men efter Krigen vendte Bartek hjem til haardt, slet lønnet Arbejde paa Godset, ilde Behandling af den tyske Herremand og hensynsløs national Undertrykkelse af den preussiske Stat. Fremtiden syntes haabløs. Men en Tidsperiode var da ved at ebbe ud og en ny var i Frembrud.

Henved 30 Aar senere udsendte den tyske Forfatterinde *Clara Viebig* Romanen „Das schlafende Heer“, der formede sig som et alvorligt Varselsraab til det tyske Folk. Forfatterinden bryder i denne Bog Staven over den tyske Voldspolitik i Grænselandene, der, som hun paaviste, med sin Machiavellisme opægger de nationale Lidenskaber, virker demoraliserende og rummer store Fremtidsfarer.

Bogens Hovedperson, den preussiske Junker og Reserveofficer *v. Dobeschal*, var af ideelle Grunde bleven en varm Tilhænger af Voldspolitikken. Paa Højdedraget „Lysa Gora“

hejsede han paa Sedandagen den sort-rød-hvide Fane, saa den kunde ses vidt og bredt ud over Landet. Staaende paa Bakkekammen saa han med Begejstring, hvorledes tyske Nybyggerkolonier fjernt og nær havde rejst sig paa de tidligere polske Godsers vidststrakte Marker. Og jublende hilste han Lysa Gora som tysk Bjerg, tysk Forpost, idet han udbrød: „Dette Land er tysk, snart skal det blive helt tysk!“

Men paa Skelstenen ud imod den gamle polske Landsby saas en silhuetagtig Skikkelse op imod den lyse Aftenhimmel. Det var den gamle polske Faarehyrde *Kuba Dudek*. Underlig høj og mager stod han der i sin snavsede Faareskindspels, støttende sig paa sin lange Stok. Og idet han knyttede Næven imod den preussiske Junker udbrød han: Det er den tyske Hund, der træder os paa Nakken, den allerværste, selve Djævelen, som synger en Højsang for at bedaare Polakkerne, — men det skal ikke lykkes!

Dybt bevæget, med halvt tillukkede Øjne og længselsfuldt, sørgmodigt Ansigtstudryk hviskede han derpaa: „Hundrede Tusinde Riddere, ja mange, mange flere, en hel stor Hær slumrer dybt i Lysa Gora. Er det ikke snart paa Tide, at den vaagner og rejser sig for at befri Polen?“

Lyt! Ak endnu høres der ikke Vaabenklirren i Lysa Gora! Endnu høres der ikke Kommandoraab og taktfaste Trin! Endnu er Tiden ikke inde!“

Den gamle Faarehyrde udstrakte Hænderne. Med Ansigtet vendt imod Lysa Gora klagede han dybt bevæget, halvt raabende, halvt syngende: „O, mit Polen, naar vil Du rejse Dig af Sønnen? Naar vil Du bryde Isen og atter staa blomstrende?“

I et Aarhundrede har Du allerede ligget under Sneen og slumret.

Naar standses Løgnens Fos? Naar straffer Gud de tyske Hunde? Naar opklares atter Dit Aasyn, Polen, min Moder?

Naar vil Du samle dine Børn til Højtid?

O, naar? Svar mig! Vil jeg endnu opleve det?“

Svaret kom. Hæren vaagnede og rykkede frem.

III

Naar livskraftige Folk angribes, sætter de sig til Modværge. Angrebet rejser Forsvaret. Angrebsvaabnene er i Tidens Løb bleven farligere, men Udviklingen har ikke været ensidig. Imod

Bue og Pile, Kastespyd og Sværd var Skjoldet og Brynjen gode Forsvarsvaaben. Imod svære, langtrækkende Kanoner føres Forsvaret fra Panserskibe og Pansertaarne. Torpedoen har fremkaldt Torpedonetet. Næppe var Giftgassen bleven anvendt som Angrebsvaaben, før der blev konstrueret Gasmasker, som gjorde det virkningsløst. Nationalitetsskampen er samme Lov underkastet.

De første Aar efter Berlinerkongressen er ikke blot Sprogskripterens og Skoleanordningernes men tillige *de nationale Værneforeningers* Tidsalder. Uden indbyrdes Forbindelse, samler de undertrykte Nationaliteter deres Kræfter til Værn imod Staternes Overgreb, og forbavsende hurtigt organiseres der store nationale Værneforeninger ud over Landene.

I 1880 stiftede Sønderjyderne „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig“, den endnu bestaaende Sprogforening, som ved opbyggende Arbejde søgte at modarbejde Skolens Fortyskningsarbejde. Sprogforeningen har hidtil oprettet og vedligeholdt 175 Folkebiblioteker, gratis uddelt 210,000 Bøger, 76,000 Kort og 25,000 Billeder, endvidere udgivet en Sangbog, en Almanak, et Børneblad m. m. m. og medvirket ved Rejsningen af danske Forsamlingshuse.

Samme Aar oprettede Tjekkerne Skoleforeningen „*Ostreni Matice Skolska*“, som i 1907 disponerede over en Aarsindtægt paa ca. 1 Million Kroner og da underholdt og ledede 116 nationale Opdragelsesanstalter med tilsammen 12,625 Elever. Foreningens sidste Aarsberetninger kender jeg ikke, men den er i støt og sikker Fremgang.

Tyskerne i Østerrig oprettede ligeledes i 1880 en tysk Skoleforening „*Deutsch-Österreichischer Schulverein*“, som raader over en meget betydelig Aarsindtægt og opretholder et stort Antal tyske Privatskoler i de sprogblandede østerrigske Landsdele. For et Par Aar siden opfordrede Forfatteren *Peter Rossegger* indtrængende sine velhavende Landsmænd til at yde Bidrag til en Fond, som skulde støtte Foreningens Virksomhed. Som Maal satte han 2000 Bidrag à 1000 Mark. Maalet naaedes. Efter faa Maaneders Forløb kunde han overrække Foreningens Bestyrelse den saakaldte „Rosseggerspende“, en Fond paa 2 Millioner Mark til Fremme af Foreningens Virksomhed.

1881 oprettedes en almindelig tysk Skoleforening „*Allgemeiner Deutscher Schulverein*“, som senere omdannedes til „*Ver-*

ein für das Deutschtum im Auslande". I 1908 omfattede Foreningen 289 stedlige Afdelinger, som var spredt ud over hele Tyskland. Medlemsantallet var 38,492, Aarsindtægten 337,000 Mark. Desuden havde Foreningen opsamlet en betydelig Formue. Blandt Bidragsyderne var 6 regerende tyske Fyrster og over 250 tyske Byer. Foreningen udgiver en Korrespondance, som regelmæssig sendes til 130 Blade, understøtter tyske Skoler, Børnehaver, Folkebiblioteker m. m. og hjælper Tyskere i Udlandet til at faa Lærere, Præster, Læger m. m.

1883 oprettedes „*Cyrrill-Foreningen*“, en slovensk Skoleforening, som i 1908 underholdt 40 slovenske Skoler med tilsammen over 4000 Elever. Foreningen, som endvidere har oprettet og opretholder en Del Børnehaver, havde da en Aarsindtægt paa 128,000 Kroner og havde i de nærmeste foregaaende Aar modtaget 749,000 Kroner i testamentariske Gaver til Fremme af sit Formaal: Værn om den slovenske Nationalitet.

1884 oprettede Tjekkerne deres anden Skoleforening: „*Narodni Jednota Severoceska*“, som i 1907 omfattede 751 stedlige Afdelinger og 46 tjekkiske Kvindeforeninger med tilsammen 42,555 Medlemmer. Aarsindtægten var da 506,800 Kroner. I testamentariske Gaver havde den i de sidste to Aar modtaget 2,190,000 Kr., deraf 1,500,000 af Dr. Herman Janowsky og desuden to Gaver paa hver 300,000 Kr. Foreningen opretholdt samme Aar 53 Skoler og 2340 Folkebiblioteker. Endvidere havde den bekostet Opførelsen af 333 Teaterforestillinger og Afholdelsen af 635 Foredrag og 538 Aftenunderholdninger.

1885 oprettedes „*Den polske Folkeskoleforening i Galizien*“, som i 1909 havde 25,974 Medlemmer og en Aarsindtægt paa 608,017 Kroner. Den underholdt da 319 polske Undervisningsanstalter, 7 Forsamlingshuse og 1715 Biblioteker med tilhørende Læsesale.

Fra Midten af Firserne tager Bevægelsen Fart. Tjekkerne opretter deres tredje Skoleforening „*Narodni Jednota Pasumanska*“, som i 1909 havde 531 stedlige Afdelinger med 37,000 Medlemmer. Aarsindtægten var da 183,540 Kr. Den underholdt 64 Skoler og havde i dette Aar ladet afholde 993 Foredrag. Slovernerne opretter tre nye Værneforeninger: „*Slovenska Skolsko*“, som i 1909 havde en Aarsindtægt paa 136,268 Kr., en Formue paa over en kvart Mill. Kr., og opretholdt 18 Foreningsskoler, „*Druzta Matardjo*“, som i dette Aar havde 85,443 Medlemmer og samlede sit Arbejde om Opret-

telsen af Folkebiblioteker og „*Kominsky*“, som med en Aarsindtægt paa 108,180 Kr. i al Almindelighed søgte at værne, styrke, pleje og udvikle den slovenske Nationalitet.

Det stærke tjekkiske Fremstød fremkalder først „*Nationalverein für Ostmähren*“, som i 1909 havde 150 stedlige Afdelinger med 8,350 Medlemmer og 27,460 Kr. i Aarsindtægt og derefter „*Nationalverein für Südwestmähren*“, hvis sidste Aarsberetning opviser 11,203 Medlemmer og en Aarsindtægt paa 27,460 Kr. Disse Foreninger søger at værne Tyskheden indenfor forholdsvis snævre, bestemt afgrænsede Omraader.

Italienerne i Trentino oprettede midt i Firserne Skoleforeningen „*Lega nazionale*“, som i 1908 omfattede 81 Lokalforeninger med over 20,000 Medlemmer. Foreningen er delt i Sektioner, hvoraf den *trentinske* Sektion underholdt 72 Skoler med ca. 8000 Børn og 43 Aftenskoler for Haandværkere, mens den *adriatiske* Sektion underholdt 4 Folkeskoler, 12 Efterskoler, 12 Børnehaver og 58 Folkebiblioteker. I Zara, en lille By paa ca. 10,000 Indbyggere indsamlede „*Lega nazionale*“s Tillidsmænd i 1907 43,706 Kr. i Medlemsbidrag og 125,000 Kr. til særlige nationale Formaal! 1889 oprettedes „*Danteforeningen*“ som i 1909 omfattede 132 Lokalforeninger med over 40,000 Medlemmer og indtil da havde anvendt over en Million Lire til Understøttelse af italiensk Sprog og Nationalitet udenfor Italiens Grænser. I nøje Samarbejde med Danteforeningen staar „*Associazione Trento-Triesta*“ med 95 Lokalforeninger, som værner og plejer italiensk Sprog og Nationalitet i Østerrig.

„*Alliance française*“, som værner og plejer *fransk* Sprog og Nationalitet udenfor Frankrigs Grænser er ældre, men tog i disse Aar et nyt Opsving. 1908 omfattede den over 200 Tillidsmænd og 450 Lokalforeninger med over 50,000 Medlemmer spredt ud over Landene. Aarsindtægten var da 757,000 Frc.

I Polen havde Lægen Dr. *Marzinkowski* allerede ved Aarhundredets Midte oprettet „*Marzinkowskiforeningen*“ med det vidtspændende Formaal at udvikle en polsk Mellemstand. Samtidig med at den i Firserne tog et nyt Opsving, saa den nu aarlig understøtter ca. 500 unge Polakkers Uddannelse paa højere Skoler, oprettedes der en Række andre nationale Foreninger til Værn om den polske Nationalitet. Yngst af dem er Foreningen „*Straz Polska*“, en udpræget Kampforening, som

bl. andet forbinder Bosættelse af Polakker med Boykotning af tyske Industrivarer. At opremse de mange polske Værneforeninger, der er oprettet siden 1880, vilde blive for trættende. Adskillige af dem vil blive omtalt under Kampen om Jorden. Her skal dog endnu nævnes, at Polakkerne til Minde om Slaget ved Grunewald har samlet en „Grunewald-Fond“ paa 850.000 Mark og til Minde om Slaget ved Tannenberg en „Tannenberg-Fond“ paa 1.596.609 Mark, begge til Fremme af nationale polske Formaal. Endvidere støttes Marzinkowskiforeningen af en særlig ved Hjælp af testamentariske Gaver opsamlet „Jernfond“ paa 1½ Million Mark.

1888 oprettedes „Vælgerforeningen for Nordslesvig“ Sønderjydernes politiske Organisation, der ledes af en Bestyrelse paa 3 og et Tilsynsraad paa 25 Mand med 25 Stedfortrædere, som tilkaldes og har Stemmeret, naar vigtige Afgørelser skal træffes. Vælgerforeningen, som har over 7000 Medlemmer, leder den politiske Kamp, opretholder et „Arbejdersekretariat“, som giver gratis Retshjælp (1910 i 510 Tilfælde), har ansat en *Konsulent i kommunale Anliggender*, afholder hvert Efteraar stærkt besøgte „social-politiske Kursus“, som varer en Uge, og har oprettet en „Jernfond“ til Afstivning af de nationale Foreninger i haarde Kamptider.

1893 oprettedes „Den nordslesvigske Skoleforening“. Den kan ikke virke som Skoleforeningerne i Østerrig, thi Privatskoler kan ikke oprettes i Preussen. Al dansk Undervisning er forbudt i Sønderjylland. Foreningens Formaal er derfor at hjælpe ubemidlede unge Sønderjyder, som er ude over den skolepligtige Alder, til Ophold paa Skoler i Kongeriget. Dette er i stigende Grad lykkedes. Fra 1894—1910 har Skoleforeningen ialt hjulpet 4.374 unge Sønderjyder paa danske Skoler. I 1910 har den understøttet 419 Elever, det højeste hidtil i et enkelt Aar opnaaede Antal.

Oprettelsen af de mange nationale Værneforeninger viser, med hvilken Energi de undertrykte Nationaliteter har sat sig til Modværge imod Voldsregimentet, og hvor offervillige de søger at værne deres Modersmaal og at pleje og udvikle deres nedarvede Nationalitet. Med Opgavernes Størrelse vokser Kræfterne. Forsvaret føres med stigende Held.

Da Bismarck under den svære Landbrugskrise midt i Firserne indledede Kampen om Jorden med en Statsbevilling paa 100 Millioner Mark til Opkøb af polske Godser, som skulde

udstykket til tyske Bønder, oprettede den polske Adel en saakaldt Redningsbank „*Bank Ziemski*“ med det Formaal at redde forgældede polske Godser fra at falde i tyske Hænder. I Rigsdagen drog Bismarck en Sammenligning mellem Bankens 4 Mill. og Statens 100 Mill. Mark, idet han haanende tilraabte Polakkerne: „Gaa hellere til Monte Carlo og bortspil Eders sidste Penge der!“

Polakkerne optog imidlertid modigt Kampen. I det første Stormløb maatte de vige. Fra 1886—1896 erobrede Staten 50.000 Ha. eller 5 □ Mil polsk Jord. Men alt imens skred Forsvarets Organisation fremad. Flere Redningsbanker oprettedes. I 1911 deltog allerede over 20 polske Banker i Kampen om Jorden. Og Side om Side med dem kæmper andre polske Organisationer.

Efter Adelen kom Gejstligheden. De fattige polske Arbejdere havde begyndt deres Vandringer til fjerne Arbejdspladser. Store Skarer udvandrer til Vesttysklands Kulgruber og Industriegne. De opdukkes som Sæsonarbejdere paa Roemarkerne i Sachsen og paa Lolland. I Førstningen blev de stærkt udbyttede af samvittighedsløse Agenter. Men saa greb Gejstligheden ind. I 1892 blev Rigsdagsmand *Stablewski* Erkebiskop i Posen. Det mærkedes snart. Han udsendte unge Kapellaner til at varetage Arbejdernes aandelige og timelige Interesser. En fremragende Organisator, Prælat *Wawrcinski*, som ogsaa har haft Sæde i den tyske Rigsdag, spændte et Net af smaa Spare- og Laanekasser ud over de polske Landsdele. I 1910 stod han i Spidsen for en Fællesorganisation, som omfattede 152 polske Spare- og Laanekasser med tilsammen 15 Mill. Mk. Andelskapital og over 120 Mill. Mk. Indskud. 145 af disse Kasser lededes af polske Gejstlige. Til disse hjemlige Pengeinstitutter sender Kapellanerne ugentlig Sæsonarbejdernes opsparede Arbejds løn. I de sidste Aar er Indskudene voksede med 17—18 Mill. Mk. aarlig. Pengene udlaanes atter fortrinsvis til polske Nybyggere, som grundlægger eller overtager polske Smaaejendomme.

Regeringen opdagede snart, at denne Virksomhed i høj Grad styrkede Polakkernes Forsvar for Jorden. I 1903 blev den af Staten understøttede „Centralgenossenschaftskasse“ i Berlin derfor tvungen til at afbryde Forbindelsen med de polske Andelsselskaber. Samtidig tvang Regeringen alle preussiske Embedsmænd til at tage deres Indskud ud af de polske Spare- og

Laanekasser. Statsmyndighederne søgte derefter at sprænge Organisationen. Men det mislykkedes. Wawrcinski var dem for smidig og klog. Han opfordrede Polakkerne til at slutte sig fastere sammen paa Lovens Grund. „Lad os undertrykke enhver Tanke om Hævn og Gengældelse som hedensk,“ tilraabte han sine Landsmænd. Men inden Aaret var omme havde Wawrcinski oprettet en polsk Andelsbank som Centralbank for hans Spare- og Laanekasser, og da Aarsregnskaberne for 1903 forelaa, viste det sig, at Indskudene i Kasserne under den tyske Boykottning var vokset fra 7—12 Millioner Mark!

I 1895 griber en anden fremragende polsk Organisator *Ignaz Sikorski* med megen Styrke ind i Kampen om Jorden. Han organiserer *Angrebet* og fører dermed Krigen ind i Fjendens Land. Det er til at begynde med en Kamp med fremskudte Personer, med Overraskelser og Overrumplinger. Han overtog „*Bank parzelazyni*“, et Udstykningsselskab, som havde forløftet sig paa Opgaverne og stod paa Falitens Rand. I de følgende 7 Aar udfoldede han en overordentlig omfattende Virksomhed, opkøbte tysk Jord og udstykkede den til Polakker. Samtidig udførte han det Kunststykke at udbetale Andels haverne 25% i aarlig Dividende og opsamle et Reservefond paa 332.000 Mark. Dermed var Tilliden til Udstykningsvirksomheden genrejst. Arbejdsmarken var stor og frugtbar. Det polske Proletariat blev henimod Aarhundredets Slutning greben af en uimodstaaelig Landhunger. Arbejderne, som nu havde Penge i Sparekasserne vilde ud af Herregaardenes usle Lejehuse og bo under eget Tag, som frie Mænd paa Frimands Jord. Efterspørgslen efter Smaaejendomme var meget stor. I Løbet af faa Aar traadte ialt 9 polske Parcelleringsselskaber med en samlet Andelskapital paa 16 Mill. Mark i Virksomhed. De støttedes af Wawrcinskis Spare- og Laanekasser, som beredvillig financierede polske Nybyggere. Tyskerne blev nu trængt over i Defensiven. Staten saa sig tvungen til at opkøbe *tyske* Godser i haard Konkurrence med de polske Parcelleringsselskaber. 1903 købte den tyske Nybyggerkommission for 40 Mill., 1904 for 30 Mill. og 1905 for 35 Mill. Mark *tysk* Jord. Men Jord var nu bleven en løs Handelsvare. Udbudet var overordentlig stort. Der var desuagtet tysk' Jord nok til Polakkerne.

Jordpriserne var under denne Kamp steget fra 570—1383 Mark pr. Ha. Under denne Stigning greb Jordspekulanterne

ind. Frygtet af Tyskerne var især den polske Jordspekulant *Marcin Biedermann*, som arbejdede med „Biedermannparagrafen“. Med den forholdt det sig saaledes: Naar Biedermann købte et tysk Gods, aftalte han med Sælgeren, at han endnu samme Dag skulde tilbyde Staten Godset til en Pris, som laa 30.000 Mark over den aftalte Købesum. Gik Staten ind paa dette Tilbud, var Sælgeren i Følge Købekontrakten berettiget til „af patriotiske Grunde“, at træde tilbage fra Handelen imod at betale Biedermann Halvdelen af den saaledes opnaaede Overpris. Bureaukratiet gik i Fælden. Landraaderne fik travlt med at redde tyske Godser. Men med den saaledes let vundne Fortjeneste vovede Biedermann sig næste Gang videre ud. Bureaukratiets Redningsarbejde blev dermed vanskeligere. Mange tyske Godser faldt i hans Hænder. Med Jordprisernes Stigning voksede Tilbudet. I 1906 blev der ialt tilbudt Polakkerne 124.000 ha eller ca 22 □ Mil tysk Jord!

Da Balancen ved Aarets Udgang opgjordes, havde Polakkerne, efter at Tabene til Tyskerne var fraregnet, vundet 29,090 ha i Provinsen Westpreussen, deraf 14,800 ha paa Kilen op mod Østersøen, 17,413 ha i Provinsen Posen og 14,021 ha i Øvreschlesien. Efter 20 Aars Kamp om Jorden havde Polakkerne saaledes fravristet Tyskerne 12 □ Mil Jord!

Mens Tyskerne udstykkede Godserne i Bøndergaardene, oprettede Polakkerne saa godt som udelukkende Smaabrug fra 1—4 Tdr. Land, en Ejendomsform, som den polske Sæsonarbejder især begærede. Fra 1882—1896 oprettede de over 45.000, fra 1896—1906 over 180.000 Smaaejendomme. Mange Godser udstykkede selvstændigt Udmarkerne. Smaabrugene laa derfor i Reglen i Ringe omkring Herregaardene, hvor Nybyggerne søgte Bierhverv, naar de ikke gik paa Sæsonarbejde.

Ved Udstykningen gennemkrydsede Polakkerne den foran omtalte tyske Strategi. „Vejen fra Breslau til Königsberg“ som Tyskerne vilde sikre, spærrede de med „Den polske Slaa“. Saaledes kalder man et bredt Bælte med henved 8000 polske Smaabrug, som de har lagt ind imod den russiske Grænse og befæstet med 3 Redningsbanker og 18 Folkebanker. Paa lignende Vis har de udlagt og befæstet over 7,000 Smaaejendomme paa Kilen op imod Østersøen, Polens Adgang til Havet.

Tyskerne blev nu for Alvor opskræmte. De Aander, de havde fremmanet, kunde de ikke faa nedmanede igen. Helst vilde Regeringen ved Lov have forbudt Polakkerne al Udstykning, men

det var kun muligt ved en Rigslov, og den kunde der ikke vindes Flertal for i Rigsdagen. Man søgte derfor at naa det samme Maal ad andre Veje. I hurtig Rækkefølge udstedte Preussen som før nævnt tre nye Tvangslove: 1904 en Lov, som forbyder Polakkerne at bygge Beboelseshuse uden særlig Tilladelse, 1907 en Lov, som giver Regeringen Ret til at expropriere polske Ejendomme til Udstykning og 1912 en Lov om Ejendomsbefæstelse, „Bindeloven“, som ogsaa blev gældende Ret i Nordslesvig.

Den første Lov ramte de fattige polske Arbejdere overordentlig haardt. Udstykningen gik foreløbig videre. Ingen Røner var for usle til at tages i Brug. Nybyggerne slog sig ned i udrangerede Jernbanevogne, ja tog til Takke med Jordhuler. Men Risikoen var for stor for Parcelleringsselskaberne. Opkøbet var lige ved at gaa i Staa. Da fandt *Ignaz Sikorski* en ny Udvej.

I 1906 købte han Godset „Kempa“ og udstykkede det i Smaaejendomme uden at rejse et eneste nyt Beboelseshus. Som før omtalt laa de ca. 225,000 Smaaejendomme, som Polakkerne havde oprettet fra 1882—1909, som oftest i Ringe omkring Herregaardene, fordi det især var Godsernes Udmarker og Overdrev, der var udstykket. Sikorski lagde nu først Jord ind til Herregaardens Lejehuse og forsynede dem med Avlsbygninger. Derpaa forstørrede han Smaabrugene omkring Godset og udvidede deres Stalde og Lader. Tilbage var derefter kun en større Stamparcel. Paa denne Vis gennemførte han Kempas Udstykning uden at rejse et eneste nyt Beboelseshus. Udstykningen vakte megen Opsigt. Regeringspræsidenten nedlagde Forbud imod Fremgangsmaaden. Sikorski svarede med at anlægge Proces imod Regeringspræsidenten. Overforvaltningsretten i Berlin kendte for Ret, at Sikorskis Fremgangsmaade ikke var lovstridig. Dermed var Banen atter fri. Inden ret længe var Opkøbet af tysk Jord atter i fuld Gang. Parcelleringsselskaberne har fulgt hans Eksempel, og Tyskerne taber vedvarende Terræn.

Ekspropriationsloven ændrede ikke dette. Den vakte store Betæneligheder i konservative Kredse og blev trykket igennem under stærk Modstand i det preussiske Herrehus. I polske Kredse vakte den fnysende Harme. Af de første Ejendomme, der skulde eksproprieres, tilhørte et Gods min Kollega, Rigsdagsmand *v. Grabski*. „Hvad vil De gøre, naar Staten tager

Deres Ejendom?" spurgte jeg ham. „Jeg har svoret," svarede han, „at saa vil jeg ikke unde mig Rast eller Ro, før jeg har opkøbt tre Gange saa megen tysk Jord og udstykket den til Polakker." Den Stemning, der saaledes slog Tyskerne i Møde, har øjensynlig gjort dem betænkelige ved at gaa haardt frem med Ekspropriationer.

Større Forventninger knyttede de til *Bindeloven*, „Loven om Ejendomsbefæstelse af 26. Juni 1912". Denne Lov stiller 100 Millioner Mark til Raadighed for Regeringen til Befæstelse af tyske Landejendomme i Provinserne Westpreussen, Pommern, Schlesien og Schleswig-Holstein. Befæstelsen foregaar paa den Maade, at Staten køber Ejendomme, omdanner dem til Rente-gaarde, ordner Kreditforholdene med et billigt Statslaan som anden og sidste Prioritet og sikrer sig *Forkøbsret* til dem i Tilfælde af Ejerskifte, inden de overdrages til paalidelige Tyskere. „Forkøbsretten", hedder det i Kontrakter, som Staten har afsluttet med Købere af befæstede Rentegaarde, „skal kun udøves, naar Ejendommen eller Driften af Ejendommen helt eller delvis ved Kontrakt, Arv eller Tvangssalg gaar over til en Person, som *efter frit ensidigt Skøn af Nybyggerkommissionens Præsident* ikke vil kunne blive bosat efter Loven af 26. April 1886, og som især ikke taler Tysk i Hjemmet, Kirken og i Samkvem med andre." Staten har i saa Fald Ret til at overtage Ejendommen til en Pris, der ligger ca. 15 pCt. under den almindelige Handelspris.

Af de 100 Millioner, Loven stiller til Raadighed, skal 75 Mill. anvendes til Befæstelse af Bøndergaarde, 25 Mill. til Befæstelse af Godser og 5 Mill. Mark til Forretningsandele i Selskaber, som har Rentegaardsdannelse og Ejendomsbefæstelse til Formaal. I Lovforslagets Motiver udtaler Regeringen, at Staten med denne Kapital vil kunne befæste Herregaarde med et samlet Areal af 76,000 ha. og Bøndergaarde med et samlet Areal af 155,000 ha. Polakkerne har straks truffet Modforholdsregler. Resultaterne deraf vil dog først foreligge ad Aare.

Kampen om Jorden slog allerede i Halvfemserne fra de polske Landsdele ind over Nordslesvig. Finansminister *v. Miquel* begærede og fik af den preussiske Landdag Fuldmagt til at sælge Statsdomæner i tæt befolkede Egne, som kunde afhændes med Fordel, og at anlægge de saaledes indvundne Kapitaler i Landejendomme i Nordslesvig. Dermed begyndte Opkø-

bet af Domænegaarde, som bortforpagtedes til Tyskere. Haand i Haand med Opkøbet gik Rentegaardsdannelsen.

I Fjor — 1912 — kom Bindeloven, som for Nordslesvigs Vedkommende motiveredes med, at Danskerne gik erobrende frem og søgte at drage de dansktalende Hjemmetyskere over til sig. „I Aarene 1910—1911 har Staten“, hed det i Motiverne, „ført nøje Kontrol med alle Ejendomshandler i Nordslesvig. Tyskerne har i de to Aar ved en Omsætning af 201 Ejendomme med tilsammen 3.259 ha. tabt 10 Ejendomme med tilsammen 322 ha. til Danskerne. Tyskerne maa kæmpe med høje Ejendomspriser og daarlige Kreditforhold. Danskerne har tilstrækkelig Kredit og god Raadgivning. De er tilbøjelige til at betale Landejendomme med en Overpris. Dette skyldes dels Trangen til at udbrede sig, dels Vanskelighederne ved at bosætte sig sydpaa.“

Skønt Staten havde ofret Millioner og en Række statsunderstøttede Organisationer, „Nybyggerforeningen i Rødding“, „Skærbæk Bank“, „Det slesvig-holstenske Nybyggerselskab“ m. fl. havde taget ivrig Del i Kampen om Jorden, havde Tyskerne saaledes ogsaa i Nordslesvig lidt betydelige Tab.

En Række danske Organisationer havde med Held grebet ind i Kampen. Først paa Pladsen var „Oktoberforeningen“, som i al Stilhed udførte et overordentlig betydningsfuldt Arbejde. Da de tyske Opkøb senere sattes mere i System, stiftedes i 1908 „Nordslesvigsk Kreditforening“ med en i Nordslesvig tegnet Andelskapital paa 830.000 Mark og Tillidsmænd spredt ud over hele Nordslesvig. Støttet paa udstrakt Personalkendskab bosatte den ved Hjælp af yderlig staaende Laan unge, dygtige og energiske Landmænd paa Ejendomme, som med Forkærlighed købtes af Tyskere. Sidst har „Landeværnet“, som er fremkaldt af Bindeloven, grebet ind. Det har vundet overordentlig stor Tilslutning og flankeres allerede af 82 Sogneværn. Der kan næppe være Tvivl om, at det sammen med de før nævnte Organisationer vil kunne afværge det tyske Angreb. Vi har ikke blot, som den preussiske Regering har konstateret, afsluttet Aarene 1910 og 1911 men saavel de forudgaaende som de efterfølgende Aar med en god Balance, og den vil vi vedblivende kunne holde, hvis vi er aarvaagne og offervillige paa vor udsatte Post.

En polsk Fører sagde nylig: „Indlemmet i en fremmed Stat, paa hvis indre Udvikling vi næsten ingen Indflydelse

har, er vi henviste til af vort eget Skød at udspinde de Traade, der er nødvendige til at opvarme vor Aand og vort Legeme, idet vi skaber Institutioner til Forsvar for vore fra alle Sider truede Interesser.“

Dette Ord har Gyldighed for alle undertrykte Nationaliteter. De store Udviklingslinjer gaar alle Vegne i samme Retning. Voldsregimentet har mod sin Vilje fremtvunget Dan-nelsen af fast organiserede nationale Samfund indenfor Sta-terne. Der er her sat Kræfter i Bevægelse, som Statsmagten maa vige tilbage for. Det gaar Stormagternes Statsmænd, som det gik Knud den Store ved Havet, da han tilraabte Bølgerne sit Stands, men de roligt rullede videre.

Den Tid er næppe fjern, da Europas ledende Statsmænd ligesom Kong Knud vil indse, at der er Grænser for Statsmagten.

IV

Efter Berlinerkongressen var Statsegoismen Stormagter-nes ledende Princip. For den maatte ikke blot Trosfælleskabet og Humanismen men ogsaa Nationalfølelsen vige. Bismarck udgav Parolen, da han som Svar paa tyske Kristnes Bøn om at støtte deres Trosfæller i Tyrkiet udslyngede det bevingede Ord: „Hele Røret paa Balkanhalvøen er ikke en eneste pommersk Grenaders Ben værd!“

Først i Firserne gik Magyarerne, som før omtalt, haardt frem imod Tyskerne i Ungarn. De lukkede tyske Skoler i Hundredevis, forbød det tyske Teater i Budapest, afskaffede det tyske Kommandosprog i Hæren og trængte hensynsløst det tyske Sprog tilbage fra alle offentlige Omraader.

Dette vakte levende Uvilje i Tyskland. Højt ansete tyske Videnskabsmænd rejste harmfuldt Protester. Pressen rettede heftige Angreb paa den ungarnske Regering, og Altskernes Førere med Professor *Hasse* i Spidsen krævede lidenskabeligt, at Jernkansleren skulde sende en kold Vandstraale til Budapest og bydende kræve en Ændring af denne Politik.

Bismarck afviste haanligt dette Krav, stillede sig paany paa *Ikke-Interventionsprincippet* og tog energisk Afstand fra enhver tysk Indblanding i andre Staters indre Anliggender. „Een Professor,“ sagde han spydigt, „kan ødelægge mere, end ti Statsmænd kan bygge op.“ „De Ruder, Pressen slaar

ind, maa Folket betale.“ Dette Standpunkt fastholdt han konsekvent i den Tid, han sad ved Statsroret.

I Slutningen af Firserne dannede der sig i Bøhmen et radikalt tysk Parti, som satte Østerrigs Indlemmelse i Tyskland paa sit Program. Det støttedes af Altyskerne, som planlagde en Række politiske Møder i Tyskland, hvor Partiets Førere: Landdagsmændene *Schönerer*, *Wolff* og *Prade* skulde optræde som Talere og søge at vinde Tilslutning til Programmet. Rigskansler Fyrst *Hohenlohe* skred imidlertid ind og forbød Møderne. Altyskerne protesterede heftigt. De hævdede harmfuldt, at Tyskerne, som blev undertrykt i Bøhmen, var i deres gode Ret, naar de appellerede til deres Landsmænd i Tyskland. Rigskansleren svarede kort og bestemt, at de tre tyske Landdagsmænd vilde blive udvist, hvis de gik over Grænsen for at agitere imod deres egen Stat.

Magyarerne fortsatte deres Voldspolitik. I 1888 foretog de et nyt Fremstød og lukkede 657 tyske Skoler. Henved 150,000 tyske Skolebørn var derefter afskaaret fra at faa Undervisning i Tysk. Ophidselsen i Riget voksede. I Rigsdagen rettede Rigsdagsmand Professor *Hasse* et voldsomt Angreb paa den ungarnske Regering. I Forbindelse dermed opfordrede han indtrængende Rigskansler *v. Bülow* til at skride ind i Budapest og skaffe Tyskerne i Ungarn bedre Kaar. Rigskansleren blev ham ikke Svar skyldig. Han tilbageviste energisk Angrebet og stemplede en Intervention til Fordel for et andet Lands Statsborgere som et utilladeligt Indgreb i den paagældende Stats indre Anliggender. Dette havde, paaviste han ved at fremdrage gamle Akter fra Rigskancelliet, allerede i 1873 været Fyrst Bismarcks Standpunkt, som hans Efterfølgere havde fastholdt, og som Rigsledelsen fremdeles vilde fastholde. Magyarerne fortsatte derefter uhindret deres Undertrykkelse af tysk Sprog og Nationalitet. I 1910 havde de 2½ Million Tyskere, der bor i Ungarn, endnu kun 443 tyske Skoler. Af 241,518 tyske Skolebørn blev 191,246 underviste i magyarske Skoler, uden at faa mindste Undervisning i Tysk. Men Ikke-Interventionsprincippet haandhævedes saa konsekvent, at den tyske Regering end ikke rejste Indsigelse, da Tysk blev afskaffet som Kommandosprog i Forbundsfællens Hær, skønt det i høj Grad berørte Rigets Interesser.

Ikke-Interventionsprincippet trængte hurtigt igennem. Hvad der gælder for Statsregeringen, gælder ogsaa for Sta-

tens Embedsmænd. Det er internationalt anerkendt, at Regeringen kan gøres ansvarlig for Embedsmændenes Handlinger. Man har fra visse Sider sat Klager, som den tyske Regering i de senere Aar har rejst imod danske Statsembeds-mænd, i Forbindelse med Optanttraktaten. Dette er misvisende. Optanttraktaten har ikke paa dette Omraade ændret den bestaaende Retstilstand. Dette fremgaar bl. a. af, at der foreligger en Række tilsvarende Klager fra Firserne og Halvfemserne. Konsejlspræsident *Estrup* saa sig saaledes i Firserne nødsaget til at give Krigsminister *Bahnson* en Irettesættelse, fordi Tyskland klagede over nogle Ytringer, som Krigsministeren havde tilladt sig i en offentlig Tale. Det samme var i Provisorietiden Tilfældet med andre høje Officerer. Endvidere maatte Regeringen efter Paatale fra tysk Side bl. a. uddele Næser til Præsterne *Vilhelm Beck* og *Johannes Clausen*, som ligeledes havde tilladt sig større Ytringsfrihed overfor Tyskland, end Reglerne for internationalt Samkvem tillader Statsembeds-mænd.

I de samme Aar saa den tyske Rigskansler som Følge af en af Østerrig rejst Klage sig nødsaget til at give den preussiske Indenrigsminister en Irettesættelse, fordi han offentligt havde udtalt sig nedsættende om Østerrigs Nationalitetspolitik. Det preussiske Justitsministerium maatte for et Par Aar siden ligeledes give Formanden for „Den tyske Forening i Nordslesvig“, Landsdommer Dr. *Hahn* en Irettesættelse, fordi Danmark havde klaget over, at han offentligt havde krævet Danmark besat af tyske Tropper, før det første Kanonskud løsnedes i en kommende Krig. Lignende Exempler kan fremdrages fra andre Lande.

Tyskland har søgt at skyde Grænsen længere ud. Det er saaledes bekendt, at den tyske Gesandt i København har udtalt Ønske om, at *Kong Frederik VIII* ikke vilde besøge Askov Højskole og Skibelund Krat, og at Minister *Neergaard* ikke vilde tale paa Skamlingsbanke. Disse Henstillinger er bleven afvist som et utilladeligt Indgreb i Danmarks Suverænitet og derefter ikke gentaget. Det anerkendes nu internationalt, at en Stat selvfølgelig har Ret til at intervenere for sine egne Statsborgere, naar de lider Uret i fremmed Land, men derimod absolut ikke for *et andet Lands* Statsborgere, selv om de tilhører samme Nationalitet. Bismarck gik imidlertid i Firserne langt videre. Da den tyske Skolefor-

ening blev oprettet, rasede han imod den. Skønt den var et privat Foretagende og vedtægtsmæssigt ikke udfoldede politiske men kun kulturelle Bestræbelser, betragtede han dog dens Virksomhed som en utilladelig Indblanding i andre Staters indre Anliggender. Denne Opfattelse kunde han imidlertid ikke fastholde. Efter faa Aars Forløb godkendte han Skoleforeningens Virksomhed som fuldt tilladelig. I Slutningen af Firserne gik han et Skridt videre. Inden han faldt som tysk Rigskansler, havde han krævet og faaet en Statsbevilling paa 100,000 Mark til Støtte af tyske Skoler i Udlandet. Under Fyrst *Hohenlohe* forhøjede Rigsdagen denne Bevilling til 300,000 Mark. Under Fyrst *Bülow* blev den forhøjet til 850,000 Mark, og nu er den 1 Million Mark aarlig.

I 1896 holdt Kejser *Wilhelm II* en Tale, hvori han fastslog, at det var det tyske Riges Pligt at værne om Tyskheden udenfor Rigets Grænser. Høje Statsembedsmænd blev optaget i Bestyrelsen for den tyske Skoleforening, og tyske Stater, tyske Byer og tyske Fyrster tegnede sig — som før omtalt — som faste Bidragsydere til Foreningen. I det preussiske Kultusministerium blev der efter Aarhundredskiftet indrettet en Afdeling, som skulde understøtte Tyskerne i Udlandet med Raad og Daad i deres kulturelle Bestræbelser, specielt ved at skaffe dem velegnede Lærere til tyske Skoler. Samtidig blev det bestemt, at Lærere, som ad denne Vej fik Ansættelse ved tyske Skoler i Udlandet, hverken mistede deres Anciennitet eller deres Pensionsret i de Aar, de underviste i Udlandet. Efter Aarhundredskiftet lod Kultusministeriet sig repræsentere paa Skoleforeningens Generalforsamlinger.

Dette Standpunkt har ogsaa faaet international Anerkendelse. *Italien* bevilger aarlig 800,000 Lire til Støtte af italiensk Sprog og Nationalitet i Udlandet. Det meste af denne Bevilling anvendes i de italiensk talende Landsdele i Østerrig. *Frankrig* bevilger aarlig 1 Million Francs til Støtte af fransk Sprog og Nationalitet udenfor Frankrigs Grænser. *Danmark* har siden 1908 aarlig i al Stilfærdighed bevilget 25,000 Kr. til Støtte af dansk Sprog og Nationalitet i Udlandet. Det meste af denne Sum anvendes i Nordslesvig til Støtte af Sprogforeningens og Skoleforeningens Virksomhed. Andre Stater følger Exemplet.

Stormagternes nationale Voldspolitik har fremtvunget

Mindretallenes faste Organisation. Statsmagten udstødte Mindretallenes Repræsentanter af Administrationen og afviste dem som uegnede til at beklæde Embedsstillinger og Tilidsposter i Statens og Kommunens Tjeneste. Mod sin Vilje tilførte den dermed „De nationale Samfund“ indenfor Staten værdifulde Kræfter, som her fik rig Anvendelse for deres Virkeevne og Virketrang. Kampen imod Undertrykkelsespolitikken er ført med stigende Held. Mindretallenes Kræfter er vokset med Opgavernes Størrelse. Stormagterne har i Aarenes Løb atter og atter skærpet Voldspolitikken, men Resultaterne er desuagtet udeblevet. Endnu tror Bureaukratiet, støttet af de reaktionære Partier, at de nationale Spørgsmaal kan løses med hensynsløs Anvendelse af Vold og Guld. Men Kendsgerningerne peger i en anden Retning. Tvivlen nager mange Sind. Kritiken lader sig derfor ikke længere undertrykke.

Ved Aarhundredskiftet underkastede Historikeren, Professor *Hans Delbrück* allerede Preussens polske og danske Politik en sønderlemmende Kritik i Tidsskriftet „Preussische Jahrbücher“. Skønt oprindelig Tilhænger af Bimarcks Tvangspolitik, indsaar han nu, at den var forfejlet. Kendsgerningerne viste, at den ikke fremmede, men tvertimod hæmmede Danskernes og Polakernes Germanisering. Man tvinger, udviklede han, Polakkerne til at lære tysk i Skolen. Men en Polak bliver ikke Tysker, fordi man lærer ham at tale Tysk. Man udruster ham blot med et Vaaben, som han har Brug for i Kampen imod Tyskheden. Forbudet imod Undervisning i Polsk avler Tyskfjendtlighed. Tvungen skærper Modsetningerne og fremmer de undertrykte Nationaliteters indbyrdes Sammenhold. Kolonisationen er kostbar. Det koster 10,000 Mark at bosætte en tysk Bonde. De Kapitaler, Staten anvender til Bosættelse af Tyskere i de nationalt blandede Provinser, forrentes kun med $1\frac{3}{4}\%$. Opkøbet af Jord har tilmed styrket Polakkerne økonomisk, saa de har kunnet træffe Modforholdsregler, som ophæver Kolonisationens nationale Virkninger. Tvangsregimentet burde, slutter han, afløses af et Regeringssystem som det, der vandt Elsass-Lothringerne for Frankrig. Men Stillingen er foreløbig haabløs, fordi to mægtige Faktorer: National Fanatisme og bureaukratisk Herskesyge er enige om at drive Tyskland videre ud i Uføret.

Indenfor Regeringspartierne vaagnede Kritiken ogsaa tidligt. „Ved det sidste Rigsdagsvalg,“ sagde den indflydelses-

rige, konservative Fører *Grev Kanitz* allerede 1904 i Rigsdagen, „har vi set, at Antallet af polske Stemmer er vokset fra 244,000 til 348,000 altsaa med 43 %. Hvad hjælper her alle den preussiske Regerings Anstrengelser for at fremme Posens og Westpreussens Germanisering? Polakkernes Landejendomme købes til høje Priser. De indvundne Penge anvender Polakkerne atter til Køb af tyske Landejendomme. I de sidste 5 Aar har Tyskerne saaledes tabt Hundrede Tusinde Morgen Land til Polakkerne. Tyskernes Part af Landejendommene formindskes stadig. Jeg er af den Mening og vil ogsaa udtale det her, at det hele Kolonisationsforetagende er forfejlet.“

For alle, som vilde se, viste det sig Aar for Aar tydeligere, at ikke blot Jordpolitikken men i det hele Voldspolitikken var forfejlet. I Øvreschlesien, som hidtil havde været repræsenteret af tyske Katoliker i Rigsdagen og Landdagen, fremkaldte Voldsregimentet en national Vækkelse, som førte til, at denne Landsdel, der i 700 Aar havde været adskilt fra det polske Rige og som man havde betragtet som helt vunden for Tyskheden, efter Aarhundredskiftet sendte et Antal polske Repræsentanter med *Korfanty* i Spidsen til Berlin. Dette gjorde et dybt Indtryk.

Det maatte ogsaa gøre Indtryk paa alle dem, der havde Respekt for Realiteter, at Regeringen motiverede enhver ny Tvangslov imod de nationale Mindretal med en Henviisning til Danskernes og Polakkernes Fremgang, og at der ikke kunde føres en Debat om de nationale Spørgsmaal i Rigsdagen eller Landdagen, uden at man konstaterede denne Fremgang fra Regeringsbordet. For alle, som vil se, viser det sig stadig tydeligere, at Voldspolitikken er resultatløs:

Dette er ogsaa Tilfældet i andre Lande. Magyarerne har, som paavist, ført et endnu haardere Voldsregimente imod de nationale Mindretal i Ungarn, men med et ligesaa trøstesløst Resultat. Dette har foranlediget en bekendt ungarnsk Socialpolitiker *Dr. Jazsy* til indgaaende at undersøge Forudsætningerne for et Nationalitetsskifte. For at vinde Klarhed derover har han først foretaget omfattende historiske Studier og derefter paa Rejser rundt i Europa studeret de foreliggende nationale Problemer paa Stedet. Disse Rejser har bl. a. ogsaa ført ham til vore Enemærker, hvor han har studeret det nord-slesvigske Spørgsmaal meget grundigt.

Resultaterne af sine Studier har Dr. Jazsy nedlagt i et stort Værk, som nylig er udkommen i Budapest. I dette Værk fastslaar han, at et Nationalitetsskifte kun fuldbyrdes, hvor et Folk i fuld Frihed møder et andet med overlegen Kultur. Dette viser, skriver han, baade Historien og Nationalitetsskampene i vort Aarhundrede.

Romerne assimilerede Gallerne i det nuværende Spanien og Frankrig, fordi de kom med national Frihed og overlegen Kultur. Men Romerne stod magtesløse overfor Grækerne, fordi de kun kom med national Frihed men ikke tillige med overlegen Kultur.

Englænderne mødte oprindelig Irlænderne med national Frihed og overlegen Kultur og vandt frem. Da de senere lod sig forlede til at anvende Tvang, stødte de paa stærk Modstand og blev trængt tilbage.

Saalænge Tyskerne i fuld Frihed mødte de slaviske Folk med overlegen Kultur, vandt de ustandseligt frem imod Øst. Men da de begyndte at anvende Tvang, blev de trængt tilbage. I vore Dage møder Tyskerne Polakkerne i Øvreschlesien med overlegen Kultur, men da de anvender Vold paa Aandslivets Omraader, lider de desuagtet store Nederlag.

Da Tjekkerne med Johan Huss fik et aandeligt Gennembrud og svang sig op til en højere Kultur, maatte Tyskerne vige tilbage fra Prag til Leipzig. Efter at Reformationen havde sejret i Tyskland, rykkede de atter støttet af en i Frihed frembaaren overlegen Kultur sejrende frem i Bøhmen. I vore Dage har Bladet atter vendt sig.

Rusland har heller ikke fremmet Russificeringen med sin Undertrykkelse af de nationale Mindretal. De „uhistoriske Nationer“ (Finner, Ester, Letter etc.) som Manzini frakendte Retten til selvstændig Statsdannelse, er tvertimod under Voldsregimentet vaagnet til national Bevidsthed og møder nu frem med deres Krav. Polakker, Ruthener og andre undertrykte Folk har sluttet sig fast sammen og taget et mægtigt Opsving.

I Sønderjylland har Tyskerne ligeledes haft Fremgang i Tider, hvor de i Frihed mødte os med en overlegen Kultur. I vore Dage kommer de ingen Vegne, fordi de anvender Tvang paa de aandelige Omraader og ikke længere er i Besiddelse af en Kultur, som er vor overlegen.

Der udspandt sig for nogen Tid siden en heftig polsk De-

bat i den tyske Rigsdag. Socialdemokraterne støttede Polakernes Angreb paa Regeringens Voldspolitik. I en Replik udtalte Rigskansleren ironisk sin Forbavselse over Socialdemokraternes Polakbegejstring. Rigsdagsmand *Heine* svarede straks meget rammende: „Vi er ikke begejstrede for Polakkerne *men for Retfærdigheden i det internationale Samkvem.* Dette er Socialismens nationale Politik.“

Den tyske Skoleforening har udgivet en „Haandbog for Tyskheden i Udlandet“. I Indledningen indskærper den bekendte Tænkter, Professor *Friedrich Paulsen* sine Landsmænd, at det er deres Pligt at understøtte deres Stammefrænder i Udlandet under den haarde Kamp, som de mange Steder maa kæmpe for deres nationale Eksistens. Derefter siger han: „Tyskerne i Udlandet maa med voksende Energi værne deres Nationalitet imod en tiltagende Undertrykkelse, men samtidig vogte sig for at udfordre deres Modstandere ved at lade sig forlede til eventyrlige politiske Bestræbelser. Dermed vil de tjene baade deres egne og deres Fædrelands Interesser bedst, og de maa ikke opgive Haabet om, at der vil oprinde en Tid, hvor dette ogsaa anerkendes af andre Nationaliteter.

„Jeg lever overhovedet i det Haab, om jeg end ikke tør vente at se det gaa i Opfyldelse,“ udvikler han videre, „at de europæiske Nationaliteter, som nu hader hinanden saa meningsløst, atter vil naa saa vidt, at de kan leve fordrageligt sammen indenfor det samme politiske Samfund, ja at de vil lære at opfatte deres Samliv som en Berigelse. Paa dette beror den i Forhold til Landets Størrelse overordentlig rige kulturelle Udvikling i Svejts og den nordamerikanske Unions mægtige Udvikling.“

Mange forskellige, hver paa sit Omraade fremragende Mænd mødes saaledes i vor Tid enige i den Opfattelse, at en Tidsperiode, kendetegnet af heftige nationale Kampe imod et haardt og hensynsløst Voldsregimente er ved at rinde ud, og at en ny Tid, mærket af andre Ideer, andre Tanker, andre Kampe stunder til. Vi, som staar paa udsatte Poster i den nationale Kamp, har al Grund til at give Agt paa dette Tidens Tegn.

V.

Bjørnstjerne Bjørnson har i en Artikel i „Tilskueren“ omtalt Østerrig som en Stat, hvis indre Udvikling vi har al Grund til at følge med Opmærksomhed.

Dette er sikkert i al Almindelighed rigtigt. Østerrig, som mange i vore Dage betragter som et andet Tyrki, en Stat i Forfald, hvis Timeglas snart er udrundet, synes velegnet til at bryde Nationalitetsideen nye Baner. Hvis Østerrig ikke eksisterede, burde det opfindes, sagde den tjekkiske Historiker *Polacky* med Blikket ud i Fremtiden.

Ingen Stat har lidt mere end Østerrig under det 19. Aarhundredes Nationalitetskampe. Efter at de nationale Revolutioner i 1848 var bleven slaet ned, til Dels med russiske Vaaben, sejrede Nationalitetsideen i Italien og Ungarn. I 1866 stødte Preussen derefter Østerrig ud af Tyskland for selv at danne Midtpunktet i det tyske Rige. Tilbage var en Stat, som i det egentlige Østerrig omfattede otte forskellige Nationaliteter: Tyskere, Tjekker, Polakker, Ruthener, Sloverer, Kroater, Italienerer og Rumænere. Mange Steder er disse Nationaliteter sprængt ind imellem hinanden, kilede saaledes sammen, at det ikke er muligt at afgrænse dem med geografiske Grænser. Men hver Folkestamme møder med sine nationale Krav, og bag os ligger en Menneskealders forbitrede indre Kampe, hvor den nationale Fanatisme til Tider har truet med at sprænge Staten. Dette har tvunget østerrigske Tænkere, Statsmænd og Politikere til at sysselsætte sig indgaaende med det nationale Problem, og siden Aarhundredskiftet er der som Følge deraf opstaaet en ret omfattende Literatur, som anviser nye Veje til Løsning af de nationale Spørgsmaal. Banebrydende er her Dr. *Carl Renner*, som i 1902 under Mærket *Rudolf Springer* udsendte sit første opsigtsvækkende Værk, som bl. a. *Albert Schäffle* gav sin varme Tilslutning. Senere har han fortsat sin Forfattervirksomhed under eget Navn. Nær op til ham slutter sig Dr. *Otto Bauer*, Tjekken Dr. *Kramarc* og Polakken Dr. *Kunartowski*. Hvad Dr. Carl Renner hævder, og de andre nævnte Forfattere giver deres Tilslutning, er, at de nationale Spørgsmaal ikke kan løses paa Grundlag af *Territorialprincippet*, men at de, ligesom i tidligere Tid de konfessionelle Spørgsmaal, maa løses paa Grundlag af *Personalitetsprincippet*. Nationalitetsprincippet gaar

ud paa, at Staten og Nationen bør falde sammen. „Hver Nation een Stat, hver Stat een Nationalitet,“ krævede med Manzini ogsaa Bluntschli. Dermed vilde Nationen faa de bedste Udviklingsmuligheder. Slutningen er ubetinget rigtig. Men Gennemførelsen af Nationalitetsprincippet støder mange Steder paa uovervindelig Modstand. Nationerne kan ikke alle Vegne samles indenfor geografiske Grænser. Hvor dette ikke er muligt afføder Territorialprincippet let Kamp og Undertrykkelse.

De store østerlandske Monarkier og Romerriget var grundlagt paa Territorialprincippet. De Besejrede gik retslig set til Grunde, naar de ikke blev opsuget af det herskende Folk. Jøderne bortførtes. Retslig set gik de til Grunde. I Romerriget havde kun romerske Borgere Borgerret. I Karl d. Stores Verdensrige gjaldt derimod Personalitetsprincippet. Det var en Kriegerkaste eller, om man vil, en Godsejerklasse og ikke en Folkestamme, der herskede. Nationerne, som indlemmedes i Riget beholdt deres nationale Ret. Ingen krænkede deres nationale Ejendommeligheder. Stilledes en Anklaget for Retten, spurgte Dommeren: Efter hvilken Ret lever Du? Den Anklagede bekendte sig derefter til en bestemt Nation, og efter dens Ret blev han dømt. Paa dette Grundlag levede ti Nationer med hver sit Sprog og hver sin Ret fredeligt ved Siden af hinanden.

Den moderne Stat har atter sat Territorialprincippet i Høj-sædet. Bor Du indenfor mit Omraade, hævder den, saa er Du mit Herredømme, min Ret og mit Sprog underkastet! Her er ikke Tale om statsborgerlig Ligestilling, men om Underordning. Flertallet hersker over Mindretallet. Vi maa hævder de nævnte Forfattere, atter bort fra dette Princip og tilbage til Personalitetsprincippet. Nationerne skal ikke behandles som *Lande*, men som *Folk*, ikke efter forældet *Statsret*, men efter levende *Folkeret*.

Personalitetsprincippet har ikke blot en historisk Berettigelse. Det er i vor Tid gennemført paa mange andre Omraader. Aktieselskaber, Fagforeninger, Sygekasser og mange andre Institutioner er f. Eks. ikke geografisk afgrænsede Tvangsindretninger, men grundlagde indenfor ubestemte Omraader ved Personernes frie Tilslutning. Men fremfor alt er Freden mellem Konfessionerne efter langvarige Religionskrige oprettet ved Hjælp af Personalitetsprincippet, Individets

frie Selvbestemmelsesret. Hvad der har vist sig muligt paa det konfessionelle, kan, mener de, ikke betragtes som uigen-nemførligt paa det nationale Omraade.

I en og samme politisk Kommune træffer vi ofte to eller tre forskellige Konfessioner levende fredeligt ved Siden af hinanden. Hver især danner en offentlig-retslig Forening: *Menigheden*, som har sin egen Bestyrelse, egen Formue og egne Institutioner, der styres selvstændigt af dens Medlemmer. Menigheden slutter sig atter sammen med andre Menigheder af samme Konfession og har sine egne Kirkemøder, Synoder, Præster og Biskopper. Her er Ordet: Giver Staten, hvad Statens er og Gud, hvad Guds er, gennemført.

I tidligere Tid, da Territorialprincippet søgtes gennemført paa det konfessionelle Omraade, rasede det konfessionelle Had i Landene. Først efter aarhundredlange Kampe, lærte man omsider, at Fyrsten ikke kunde bestemme Undersaaternes Tro, men at der maatte skaffes Mulighed for, at forskellige Trosretninger kunde leve indenfor den samme Stats Grænser. Saa ordnede man Konfessionernes indbyrdes Forhold paa Grundlag af Personalitetsprincippet. Kirken blev, hvad den selvfølgelig bør være: Et Samfund af Personer, som bekender den samme Tro, og dermed vendte Freden tilbage.

Hvordan stiller den moderne Stat sig nu til Konfessionerne? Den blander sig ikke længere i deres Kampe. Individet slutter sig ved egen fri Viljesytring til den Kirke, der bedst tilfredsstiller dets religiøse Trang. Staten tillægger ikke denne religiøse-rituelle Handling retslig Betydning. Den myndige vælger helt frit sin Konfession, for den umyndige vælger Forældre eller Værge. Individets frie Selvbestemmelsesret er afgørende. For den bøjer Statsmagten sig. Paa samme Vis, hævder man, bør Individets frie Nationalitetserklæring afgøre, til hvilken *Nationalitet* det hører. Med dette som Udgangspunkt har Dr. *Carl Renner* udarbejdet følgende Forslag om Indførelsen af nationalt Selvstyre i Østerrig:

Kommunen er Statsorganismens Celle. Her maa den nationale Fred først oprettes. Den politiske Kommune varetager økonomiske Interesser, som er fælles for alle uden Hensyn til Nationalitet. Naar der er Tale om Vejanlæg eller Gadebrolægning, om Kloakledninger eller Gasanstalter spiller Nationaliteten ingen Rolle. Disse og lignende Opgaver bør derfor vedvarende varetages af den politiske, geografisk

skarpt afgrænsede Kommune. Hvor den politiske Kommune kun omfatter en enkelt Nationalitet udvides Opgaverne til ogsaa at omfatte de kulturelle Opgaver. Men hvor der findes to eller flere Nationaliteter indenfor en enkelt Kommune, varetages Kulturopgaverne, særlig Undervisningsvæsnet af „*Den nationale Kommune*“, som er en „Stat i Staten“. Vi har allerede nu adskillige Steder Vejkommuner og Skolekommuner, som ikke falder sammen med de politiske Kommuner. Tanken om Kommunens Deling er derfor hverken ny eller uigennemførlig.

Delingen gennemføres paa Grundlag af *Den nationale Matrikel*. Statsmyndighederne skal føre Lister over alle Nationaliteter i Staten. Enhver Statsborger maa efter opnaaet Myndighedsalder slutte sig til en bestemt Nationalitet. Dette sker ved en Erklæring til Øvrigheden, som derefter indfører ham i den paagældende Nationalitets Liste, den saakaldte nationale Matrikel. Med Indtegningen faar Individet baade en Ret og en Pligt: Retten til at nyde godt af alle den paagældende Nationalitets Kulturgoder, Pligten til ved Skat at bidrage til deres Opretholdelse og Udvidelse. Alle dem, der indenfor Kommunens Grænse er indførte i en bestemt national Matrikel, danner *Den nationale Kommune*, som vælger sin egen Repræsentation paa demokratisk Basis, paaligner Skatter som kun bæres af dens Medlemmer, og i alle Henseender varetager dens nationale Interesser.

I Bøhmen respekteres et nationalt Mindretal nu kun i Kommuner, hvor det omfatter mindst en Fjerdedel af Befolkningen. Dette er en daarlig Ordning. I en stor Kommune med 20,000 Indb. bliver et Mindretal paa 4000 retsløst. I en lille Kommune paa 2000 Indb. har et Mindretal paa 600 allerede nationale Rettigheder. Oprettelsen af den nationale Kommune vil forebygge denne Uretfærdighed. Et Mindretal paa 4000 er stort nok til at danne en livskraftig national Kommune. Men der maa naturligvis drages en Grænse nedad. Ethvert nationalt Mindretal kan ikke danne en national Kommune. Grænsen mener Carl Renner bør drages saaledes, at ethvert Mindretal, som er stærkt nok til at underholde en Folkeskole, har Ret til at danne en national Kommune. Det gør ikke noget om Mindretallet er lille, naar den nationale Offervillighed er tilstede. Staten kræver blot et vist Lavmaal af Kundskaber. Iøvrigt ordner Nationaliteterne selvstændigt deres Skolevæsen.

Naar et nationalt Mindretal er for svagt til at danne en national Kommune, samles det med andre nærliggende Mindretal af samme Nationalitet til „*Den nationale Distriktskonkurrence*“. I Fællesskab har disse Mindretal en Repræsentation i Distriktskonkurrencen, som varetager deres nationale Interesser ved Udsendelse af Vandrelærere, Afholdelse af Kursus, supplerende Undervisning i Modersmaalet o. s. v.

Kommunerne samles i Østerrig i *Distrikter*, Distrikterne i *Kredse*. Distriktets *nationale* Kommuner samles atter til *Det nationale Distrikt*, som ledes af en af Kommuneraadene valgt Repræsentation med en Formand i Spidsen. Dens Hovedopgave er at varetage Distriktets nationale Interesser overfor Retsvæsnet og at paaligne og opkræve de nationale Skatter. Hvor Mindretallet er for svagt til, at der kan oprettes en national Domstol, har det at sørge for Ansættelse af Tolke, for Oversættelser af Anordninger og Kundgørelser m. m.

Er de nationale Distrikter indenfor en Kreds stærke nok til ved egne Kræfter at opretholde en højere Skole, samles de til *Den nationale Kreds*, i modsat Fald sammen med nationale Distrikter i en tilstødende Kreds til „*Den nationale Distriktskonkurrence*“. Den nationale Kreds ledes af „*Den nationale Kredsdag*“, som vælges ved direkte Valg paa demokratisk Basis. Valgret har de i Kredsens nationale Matrikel indførte, fuldmyndige Personer. Kredsdagen vælger selv sin Formand og Viceformand. Den har at drage Omsorg for Løsningen af større Kulturopgaver, ved Siden af Oprettelsen af højere Skoler, især Fremme af Literatur og Kunst, Oprettelse af Biblioteker, Museer m. m. I dens Møder deltager en Kommissær, i Reglen Amtmanden i den politiske Kreds, der som Statens Repræsentant maa vaage over, at Kredsdagen ikke overskrider sin Kompetence. Kredsens Anordninger og offentlige Kundgørelser skal medundertegnes af ham for at være retsgyldige.

Det nationale Selvstyres vigtigste Organer er *Nationalraadet* og *Det nationale Ministerium*. Nationalraadet er Nationens Kulturparlament. Staten fastsætter, hvad der er fælles for alle Nationer: Skolepligten, hvilket Lavmaal af Kundskaber, der maa kræves af Folkeskolens Elever, og hvad der maa kræves for at bestaa Eksamener, som giver Rettigheder indenfor Staten. Nationalraadet vedtager alle andre Love vedrørende Undervisningsvæsnet, endvidere Love om Opret-

telsen, Opretholdelsen og Udvidelsen af Universiteter, Akademier, Biblioteker, Teatre, Museer, Mindesmærker o. s. v. Det bestemmer, hvilke Skatter der skal opkræves af Nationen til nationale Formaal, og kan udstrække sin Virksomhed til Oprettelsen af Fagskoler og til indre Kolonisation. Men det maa ikke befatte sig med Udenrigspolitik eller andre Statsanliggender. — Nationalraadet vælges af de nationale Kreds-dage. Hver national Kreds vælger 3, hvert nationalt Flertal indenfor en Kreds 2 og hvert nationalt Mindretal indenfor en Kreds 1 Medlem.

Det nationale Ministerium ledes af *Den nationale Minister*, som tillige er Statsminister, og repræsenterer Nationens Interesser i Statsministeriet. Han er det nationale Selvstyres Chef, udfører Nationalraadets Beslutninger, fører Tilsynet med de nationale Institutioner og er i disse Anliggender kun ansvarlig overfor Nationalraadet og Kronen. Indenfor Stats-administrationen er han medvirkende ved Udnævnelsen af Embedsmænd, hvis Virksomhed berører Nationens Interesser.

De otte i Østerrig samlede Nationer vil efter dette Forslag faa hver sin nationale Minister, mens de hidtilværende „Landsministre“, som nu repræsenterer Kronlandenes Sær-interesser i Statsministeriet, vil bortfalde. Dermed opfyldes et af Nationerne længe næret Ønske.

Kejser Franz Josef har hidtil været *Landshersker*: Kejser af Østerrig og Konge af Ungarn, og man har krævet, at han ogsaa skulde krones som Konge i Bøhmen. Men Landsherskeren er allerede i mange Stater afløst af *Folkedrotten*. Peter den Store kaldte sig ikke „Kejser af Rusland“ men „Alle Russeres Kejser“. Napoleon d. I. kaldte sig ikke Kejser af Frankrig men „De Franskes Kejser“. Leopold I. kaldte sig „Belgiernes Konge“ og Wilhelm I. antog Titlen „Tysk Kejser“. Kejser Franz Josef bør paa samme Vis give Afkald paa at kalde sig Landshersker. Det gamle Stridsspørgsmaal om den bøhmiske Krone kan begraves. Østerrig bør i Fremtiden kun have en *national Hersker*, som er *Tyskernes, Tjekkernes, Polakkernes, Ruthenernes* o. s. v. Fyrste. Dermed kan Ligestillingen gennemføres og Freden ogsaa oprettes paa dette Omraade.

Det var i 1902 at Dr. *Carl Renner* offentliggjorde dette i alle Enkeltheder vel gennemtænkte Forslag. Forinden havde han fremsat disse Tanker under Mærket „Synopticus“ og

paavirket deraf havde det østerrigske Socialdemokratis Førere, som følte sig trykket og svækket af de oprivende nationale Kampe, i 1899 paa Partidagen i *Brünn* foreslaet Partikongressen Vedtagelsen af følgende Resolution:

„1. Østerrig maa omdannes til en demokratisk Nationalitets-Forbundsstat.

2. I Stedet for de historiske Kronlande dannes der nationalt afgrænsede selvstyrende Samfund, hvis Lovgivning og Administration varetages af Nationalkamre, valgt ved almindelig, lige og direkte Valgret.

3. Alle en Nations Selvforvaltningsomraader danner et samlet nationalt Forbund, som selvstændigt styrer sine nationale Anliggender.

4. De nationale Mindretals Ret sikres ved en særlig af Rigsparlamentet vedtagen Lov.

5. Vi anerkender ingen national Forret og afviser derfor Kravet om et Statsprog; Rigsparlamentet maa senere bestemme, om et Forstaaelsessprog er nødvendigt.“

Resolutionen vedtoges enstemmigt en bloc. Hele Kongressen rejste sig derefter og istemte begejstret endeløse „Hoch“ og „Nazdar“ Raab.

Jordbunden var saaledes forberedt til en indgaaende Drøftelse af Forslaget, da det blev fremsat. Tankerne fængede hurtigt. De har allerede affødt en hel Literatur paa flere forskellige Sprog, og der er gjort interessante Forsøg paa at virkeliggøre en Del af dem.

I 1905 vedtoges der saaledes en Valglov i *Mähren*, som støtter sig paa den nationale Matrikel. Efter den vælges Landdagen af Kurier, som atter deles efter Nationaliteterne. Antallet af Deputerede, som skal vælges, fordeles efter Styrkeforholdet mellem Nationerne. Der oprettes særlige tyske og tjekkiske Valgdistrikter. Hver Nations Vælgere stemmer for sig paa sine egne nationale Lister, der selvfølgelig saa atter kan omfatte Nationens forskellige Partier.

Aaret efter udbrød den første russiske Revolution. Bølgerne slog ind over Østerrig, hvor Kravet om Indførelsen af den almindelige, lige og direkte Valgret blev rejst med en saadan Styrke, at Kejseren og Regeringen maatte give efter. Efter lange Kampe opnaedes der omsider Enighed om en Deling af Mandater efter Nationaliteter i Stedet for efter Landsdele. Hver Nation fik derefter et til dens talmæssige

Styrke nøje afpasset Antal Mandater. Men to mægtige Partier i Østerrig er internationalt prægede: Det kristelig sociale, som ledes af den katholske Klerus, og Socialdemokratiet. Da det første Valg til Rigsraadet var foretaget, var der valgt 87 Socialdemokrater. Deraf var 50 Tyske, 24 Tjekker, 5 Italienerne, 6 Polakker og 2 Ruthener. Samlede var Socialdemokraterne Rigsdagens stærkeste Parti. Spørgsmaalet var nu, om de nationale Stridsspørgsmaal ikke vilde hindre Partiets Samling?

Det forebyggedes ved, at man samlede Socialdemokratiet om et fælles nationalt Program, som fortsætter Udviklingslinjen fra Brünn. „Østerrigs Folk“, skrev Partiets Fører Dr. *Victor Adler* 1909, „maa bestemme sig til at ordne deres Samliv saaledes i Staten, at deres frie nationale, kulturelle og økonomiske Udvikling garanteres. Nationernes Samliv er kun muligt, naar hvert Folk faar fuldt Selvstyre, fuld Selvstændighed, og enhver national Herskerbestræbelse opgives. I Stedet for den gamle østerrigske Statstanke, som er bleven øde og tom, maa der træde nationalt fritstillede, selvstændige Folks Solidaritet, hvis Kraft løsslippes, og hvis Udvikling garanteres ved demokratisk Selvstyre. Østerrig maa udvikles til en demokratisk Folkestat, eller det vil gaa til Grunde. Tanken om det nationale Selvstyre udgik for 10 Aar siden fra Socialdemokratiet. Siden da har den tilbagelagt en lang Vej og er bleven til et Slagord indenfor de tyske saavel som indenfor de tjekkiske nationale Bestræbelser. Det afgørende Skridt, at sætte moderne nationale Organisationer i Stedet for den feudale Statsrets forældede Dannelser, staar endnu tilbage. Men Nationernes Sammenslutning er en Nødvendighed, som vil trænge igennem. Med den lige Rets Parlament er der aabnet Mulighed for at gennemføre denne Omvæltning og Nyordning i Østerrig. Alle østerrigske Nationers Socialdemokrati opfatter denne Nyordning som en Livsbetingelse for Proletariatet, den staar i Spidsen af deres Program. I den internationale Solidaritet legemliggør sig den Interessernes Solidaritet, der vil sammenfatte Østerrigs frie Folk til et livskraftigt, livsmodigt Statssamfund.“

„Med Proletariatets Indtræden i Politiken staar vi overfor et nyt Statsprincip,“ skrev Dr. *Carl Renner*. „Paa det kan Østerrig, naar det forstaar sin Tid, atter vinde Magt og Anseelse. Med det kan det atter vokse. Vædekampen om Ver-

densherredømmet fører i Retning af et stort internationalt Statsforbund. Paa dette Udviklingstrin maa der tilfalde Østerrig en vigtig Mission, naar det indadtil er naaet frem til international Forstaaelse, til Fred og til Magt. Denne Mission maa tilfalde den i Fastlandets Hjærte liggende Stat, naar den legemliggør det nye Princip. Østerrigs eneste mulige Statstanke er: Østerrig maa udvikles til en moderne økonomisk og Retsstat, indadtil interkonfessionel og international, kun betænkt paa sine Borgeres materielle Velfærd og politiske Frihed. Udadtil maa Staten bære det vidt synlige Banner: Demokrati og nationalt Selvstyre.“

I det kristelig sociale Parti i Østerrig, som ligeledes spænder over de fleste Nationer, har de nye Tanker ogsaa fundet god Grobund. For den katolske Kirke er det ogsaa af meget stor Betydning, at Freden mellem Nationerne genoprettes. Der siges, at den østerrigske Tronfølger, der som from Katolik føler sig særlig nøje knyttet til dette Parti, ogsaa er en Tilhænger af det nationale Selvstyre. I hvert Fald marcherer Tanken, og den bekendte østerrigske Fredsven *Alfred Fried* har sikkert Ret, naar han siger: „Østerrig-Ungarn er en nyttig Forsøgsmark for Europa. — Her vinder Ideen om Adskillelsen mellem Nation og Stat stadig flere Tilhængere og fastere Form.“

Hvor Nationalprincippet kan gennemføres, saa Nation og Stat falder sammen, vil dette sikkert være den lykkeligste Løsning af de nationale Spørgsmaal. Hvor det, som hos os, er muligt, maa Nationalitetsprincippet derfor fastholdes. Men da de nationale Spørgsmaal ikke alle Vegne *kan* løses paa Grundlag af Territorialprincippet, det vil sige ved at drage nye geografiske Grænser paa Grundlag af Folkenes Selvbestemmelsesret, vil Personalitetsprincippet sikkert adskillige Steder, særlig i Østerrig-Ungarn og Balkanstaterne, kunne anvendes med Held til Fremme af Freden mellem Nationerne.

Et staar allerede nu fast: Det nationale Voldsregimentes nær forestaaende Bankerot! Et Regeringssystem, som ikke blot er inhumant, uretfærdigt og moralsk forkasteligt, men ogsaa resultatløst, kan nemlig ikke opretholdes i Længden. Gennem sejrrig Kamp imod Voldsregimentet har de undertrykte Nationaliteter vist deres Livsvilje og Livskraft. Kampen maa fortsættes, indtil de under tidssvarende Former naar frem til Frihed og Selvstændighed.

NATIONALFØLELSENS BETYDNING

Nationalfølelse er for Nationen, hvad Selvfølelse og Selvtillid er for Individet. Nationalfølelse er Styrkefølelse.

Nationalfølelse er Tillid til Folkets Evner og Kræfter, Tro paa dets Fremtid. „Vil I overvinde Rumænerne og Serberne“, sagde den ungarnske Statsmand, Biskop *Banffy* for et Par Aar siden til Magyarerne, „saa maa I demoralisere dem, det vil sige: røve dem Troen paa deres Fremtid.“

Nationalfølelsen er Drivkraften i Kulturarbejdet, Forudsætningen for Kulturfremskridtet. Undergraves Nationalfølelsen vil Selvopgivelsen snart umuliggøre Kulturudviklingen, thi al Kultur er national.

Nationalfølelsen er samtidig konserverende. Den afføder Forsvaret for det ved Slægters Arbejde indvundne Kulturstandpunkt. Den værner bevidst eller ubevidst om det Overleverede, det i Aarhundreders Løb i det enkelte Folk udviklede Ejendommelige, som i Virkeligheden er den bedste Basis og for Folket i sin Helhed det eneste sunde Grundlag for al videre Udvikling.

Forfatteren *Valdemar Vedel* skildrer i en af sine Bøger et Par unge Folk, som rejser ned over Nordslesvig. I det den unge Mand kaster et Blik ud over Landet, udtaler han sin Undren over, at Sønderjyderne, som ved Indlemmelsen i Preussen har faaet Adgang til en rigere Kultur, ikke opgiver enhver Modstand og hurtigst muligt lader sig fortyske. Vedels unge Mand har ikke Øje for, at Denationaliseringen, som altid er et kulturelt Tilbageskridt, er et uundgaeligt Gennemgangsled, naar en Folkestamme skal skifte Nationalitet. Med Rette skriver Forfatteren *Aage Meyer-Benedictsen* i Fortalen til „Et Folk, der vaagner:“ Lad den enkelte rive sig løs, gaa paa Eventyr, lad Strømmen føre ham frem paa den fremmede Grund, hvor langt han saa vinder, næppe har han vundet saa langt, som hvis han var naaet frem i sit eget Folk.

Der vil aldrig komme den Fred i hans Sind, fordi han ikke kan have den Styrkefølelse. Baggesens og Oehlenschlägers Forsøg som tyske Digtere stadfæster disse Ord. Men hvad der gælder for en enkelt fremragende Begavelse, som omplantet i fremmed Jordbund og indpodet i en anden Nation forholdsvis let vil kunne fuldbyrde et Nationalitetsskifte, det gælder i langt højere Grad for en Folkestamme. Ved at opgive sin Nationalitet vil en Befolkning, som har været saa ulykkelig at komme under Fremmedherredømme, i bedste Fald skrue Udviklingen Slægtled tilbage, og er der Kræfter i den, vil den maaske efter Aarhundreders Forløb atter vaagne til Selvbevidsthed og dermed til nye Kampe for den Nationalitet, der tilsyneladende var udryddet.

Overfor *Irland* optraadte England ikke blot som den fysisk Overlegne, men tillige som den stærkere Kulturmagt. Fremmede det Irlands Kulturudvikling? Nej. Englænderne tog Jorden og Embederne og dannede en Overklasse i Landet, som i Tidens Løb opsugede de fleste af dem, der var selvskrevne til at være det irske Folks Foregangsmænd. Og samtidig indledede Nationalfølelsens Hensygnen en lang og trist Nedgangsperiode. De brede Lag sank dybere og dybere i Uvidenhed, Sløvhed og aandelig Armod, i Udygtighed, Usselhed og timelig Nød. Irlænderne blev en forkuet, demoraliseret og foragtet Underklasse. Men efter Aarhundreders sørgelige Udvikling, da Folket stod paa Undergangens Rand og endog Sproget i stor Udstrækning var gaet tabt, fremstod der omsider varmtfølende Fædrelandsvener som den unge, lyse Frihedshelt *Robert Emmet* og Digteren *Thomas Moore*. De vakte paany Irlændernes Nationalfølelse, samlede dem til Kamp og indledede dermed en ny Opgangstid for det mishandlede Folk.

Af lignende Art var Sverrigs Forhold til *Finland*. Med Kristendommen bragte Svenskerne Finnerne en højere Kultur. Senere blev det fattige, ensomme finske Folk draget ind under en politisk Stormagt, som aabnede Udsigter af den Art, der virker dragende paa Dygtighederne. Bragte det maaske Finland rigere aandeligt og materielt Velvære, større Lykke? Nej. I de tusind Søers Land finder vi ogsaa under Fremmedherredømmet et synkende Folk, som synes at være uden Fremtid, en Nationalfølelse, som er altfor træg og slap til at muliggøre en fremadskridende Kulturudvikling, og

Overklassedannelsen som Denationaliseringens uhyggelige Følgesvend og Nationalitetsskiftets Forløber. Først da oplyste Finner i forrige Aarhundrede begyndte at opdyrke den gamle nationale Grund, da Mænd som *Elias Lønrot* viste det finske Folk, at det havde en Fortid rig nok til at betinge dets Fremtid, vaktet den slumrende Nationalfølelse og dermed begynder en rig Opgangstid for dette af Europa glemte Folk, som under mægtige nationale Brydninger har ført det frem i Kulturnationernes forreste Række.

Polakkerne kom tidlig til *Lithauen*, som deres største Digter *Mickiewicz* har forherliget i sine smukkeste Digte. De kom med politisk Magt, med en overlegen Kultur, følte sig som Landets Herrer og var det i Aarhundreder. Men bragte det Lithauerne Fremskridt? Tilegnede de sig Polakkernes højere Kultur? Nej. Det var ligesaa ugørligt for dem som for deres Stammefrænder i Østersøprovinserne at tilegne sig den overlegne tyske Kultur. Der udvikledes blot en Herskerkaste og en Pariakaste, en oplyst og velhavende Overklasse og en sørgelig uvidende, aandsforladt og bundfattig Underklasse. Først da den polske Schlachtas Magt blev brudt, og Herskerklassen dermed mistede sin Myndighed, skabtes der Mulighed for „et vaagnende Folk“, og dermed oprinder der en ny Morgentrøede for Lithauen.

Stik modsat var Polakkernes Stilling i Schlesien. I syv Hundrede Aar har *Øvreschlesien* været adskilt fra det gamle polske Rige. Tyske Magnater satte sig allerede i Middelalderen i Besiddelse af Jorden, tyske Købmænd og Haandværkere beherskede Byerne, tyske Embedsmænd styrede Landet — om det saa var den katolske Gejstlighed, den som ellers altid har Ord for at stille sig paa de Undertryktes Side, blev den i Tidens Løb tyskdannet, tysktalende og tysksindet. Polakkerne trælledede paa de store Godser og i Bjergværkernes mørke Skakter som et ludfattigt, moralsk fordærvet Proletariat. Saa kom Kulturkampen i Halvfjerdserne og vakte en kraftig Opposition imod Regeringen. Under den stod de tyske Præster endnu som Polakkernes selvskrevne Førere. Men saa fulgte den hensynsløse polske Tvangspolitik i Firserne. Modersmaalet blev sat ud af Folkeskolen. Religionsundervisningen skulde meddeles paa Tysk. Dermed begyndte en ny national Vækkelse i Øvreschlesien. Og i vore Dage skrider denne Vækkelse frem med Kæmpeskridt løftende et helt Sam-

fundslag op til rigere og lykkeligere Kaar i aandelig saavel som i materiel Henseende.

De Tidsrum, der i Historien opviser den rigeste Kulturudvikling, er ogsaa opfyldt af mægtige nationale Brydninger. Det er ikke tilfældigt, at *Perikles'* Tidsalder, hvor græsk Videnskab, Kunst og Literatur naaede sin yppigste Blomstring, fulgte umiddelbart efter Perserkrigene, eller at *Rembrandt* fremstod efter Nederlandenes Opstand. Tjekkerne havde en Guldalder i det femtende Aarhundrede, da *Johan Huss* opildnede deres Nationalfølelse, og Tyskerne maatte vige tilbage til Leipzig, — deres vældige Opsving i vore Dage har ligeledes en heftigt oplussende Nationalfølelse til Forudsætning.

Vor egen Historie lærer os det samme. Gang efter Gang har de Fremmedes Angreb vakt den indslumrede Nationalfølelse. Og hver Gang, det er sket, betegner dens Opvaagnen en Skærpelse af Folkets Evner, en Mangfoldiggørelse af dets Kræfter. Under Borgerkrigen i det tolvte Aarhundrede, da Kongesøn stred mod Kongesøn, var Nationalfølelsen hændende. Vendernes Angreb kaldte den atter til Live. *Absalon* og *Valdemarerne* fremstod. De Fremmede kastedes tilbage og blev undertvungne. Rige Opgangstider fulgte. I dem blev Saxos Danmarks Krønike til. — Under Fejderne mellem Kongehuset og Stormandsætterne i det fjortende Aarhundrede gentager det samme sig. Nationalfølelsen er indslumret. Tyskerne rives om Danmark. Da standser *Niels Ebbesens* raske Daad den kullede Greves Voldsfærd. Snart strømmer Nationalfølelsen atter kraftigt gennem hele Folkelegemet, og Opgangstiderne under Valdemar Atterdag og Dronning Margrethe følger. — Paa lignende Vis gik det i Frederik III Tid, efter Slaget paa Reden i 1801 og efter Ulykkesaaret 1864.

Historien viser os saaledes paa alle sine Blade at der bestaar et nøje Forhold mellem Nationalfølelsen og Kulturfremskridtet. Slappes eller indslumrer Nationalfølelsen, følger der uundgaaeligt Nedgangstider, men vaagner de undertrykte Folk paany til Selvbevidsthed, styrkes deres Selvfølelse, følger der hurtigt Opgangstider, hvor Velstanden vokser, Folkelivet højnes, og Aandslivet forædles og uddybes.

Naar et Folk kommer under Fremmedherredømme staar

det overfor et Enten-Eller. *Enten* Kamp, det vil sige Hæv-
delse af sit eget Jeg, af sit nedarvede Særpræg, og det be-
tyder selv under tilsyneladende ugunstige ydre Forhold en
rig Kulturudvikling med betydningsfulde Fremskridt i alle
Retninger, — *Eller* Fred, det vil sige Selvopgivelse, lang-
som Hensygnen under gentagne Svingninger mellem blot
vegeterende Liv og krampagtige Dødskampe, og det betyder
trods alle lokkende Løfter Nedgangstider med aandelig og
timelig Armod i Følge.

Valget er derfor ikke svært.

Vort Valg er Kampen.

NATIONALITETSKAMPENS UDVIKLING

(1902.)

Der er mange Udviklingstrin i en Nationalitetskamp. Borne afsluttede kun et enkelt Afsnit af Kampen om Overtaget i Sydafrika, da de for nogle Maaneder siden sluttede Fred med England. De tre berømte Boergeneralers Rejse til Europa indleder et nyt Afsnit, under hvilket Krigen mellem den hollandske og den engelske Race vil blive fortsat med andre Vaaben.

Forfatningsbrudet i Finland indleder et nyt Afsnit af en Nationalitetskamp, som er ført under skiftende Former, saa langt vor Viden rækker tilbage. Knuget af Sorg og afmægtig Harme, blændet af det første voldsomme Slags Smerte, er det finske Folk nu ført ind paa det Udviklingstrin, vi Nord-slesvigere maatte gennemgaa i de første Aar efter Ulykkesaaret 1864. Befolkningens oprørte Følelser frigør sig i Demonstrationer og Protester, fra den store imponerende Adressebevægelse til Sørgefrimærket og den fattige Kusks djærve Optræden overfor Plageaanden Bobrikoff. Og mens den dybt saarede Nationalfølelse henter Lægedom af disse Slag i Luf-ten, drager lange, sørgelige Tøg med finsk Livsmod, finsk Forsvarsevne, finsk Modstandskraft, med store Skarer af den Ungdom, der ene kan betrygge Finlands Fremtid, hen over de danske Øer, ud over Esbjerg for at omformes i den store Smeltedigel hinsides Atlanterhavet. Hjærtet kan snøre sig sammen i ens Bryst ved at iagttage denne Selvlemlæstelse. Men den er et uundgaaeligt Gennemgangsled for ethvert levedygtigt Folk, som tvinges under Aaget. Bag denne Flugt ligger ikke blot Rædslen for de Fremmede, men det sunde, stærke Følelsesliv, den sædelige Alvor og aandelige Kraft, der ene kan betinge Fremtiden.

Medens Boerne og Finnerne staar paa Udviklingstrin i Nationalitetskampen, som vi forlængst har tilbagelagt, er Polakkerne efter over hundrede Aars Fremmedherredømme naaet et godt Stykke foran os under det lange Løb. Efter Opstande, som blev kvalt i Blod, mens Lænkerne smededes haardere, har Polakkerne demonstreret og protesteret, til Tider haft Medbør uden at vinde fremad i Reglen haft Modbør uden at drives tilbage. Men under dette foregik der dog en langsom Forvitring, indtil de ad Erfaringens Vej lærte at uddybe Nationalitetskampen som Kulturkamp. Dermed naede de et nyt Udviklingstrin, som har tvunget det tyske Riges Statsmænd til at regne med en ny Faktor: Den polske Fare.

Ethvert Nationalitetsskifte betegner et kulturelt Tilbage-skridt, og for saa vidt er enhver national Forsvarskamp en Kulturkamp. Men saa længe den er tilspidset som en Kamp om Magten eller Retten, optager den i Reglen Sindene i en saadan Grad, at Kulturfremskridtet standses, og dermed underbindes i Virkeligheden Nationalitetens Livsaare. Hele Udviklingen bliver ensidig. Kampens Fortsættelse købes med en tiltagende Forarmelse, aandelig som materiel. Og Forarmelsen jævner atter Vejen for Ligegladheden, det Sløvsind, der indleder Folkedøden.

Polakkerne har heldigt afvendt denne Fare ved i den sidste Menneskealder at sætte al deres Energi ind paa Løsningen af Kulturopgaver og dermed fremtvinge et mægtigt Kulturfremskridt. Hovedopgaven i de polske Lande, hvor man før kun kendte Adel, Gejstlighed og Proletariat, har været Udviklingen af en kraftig polsk Mellemstand, Borger- og Bondestand, og denne vældige Opgave, som har affødt Kampen om det sociale Overtag, Kampen om Jorden, er allerede halvvejs løst i preussisk Polen.

Forgæves har den preussiske Stat søgt at holde Polakkerne nede. Masseudvisningerne i 1884 fulgtes af Undtagelseslove. Der er hidtil i alt bevilget 450 Millioner Mark — 400 Millioner Kroner — til Opkøb af polske Jorder. Men det har været et Slag i Luften. Da den tyske Rigskansler Grev Bülow i Januar Maaned motiverede nye Tvangslove imod Polakkerne i den preussiske Landdag, vidste han ikke bedre, end at hen-vise til deres forbavsende Fremgang i de senere Aar. Paa Grundlag af de officielle Indberetninger meddelte han bl. a., at den polske Befolkning i Provinsen Posen fra 1890—1900

er vokset med $10\frac{1}{2}$, den tyske derimod kun med $3\frac{3}{4}$ %. Polakkerne havde fra 1897—1900 efter Fradrag af Tyskernes Opkøb af polske Ejendomme vundet 1752 Landejendomme med ca. 32,000 Tønder Land fra Tyskerne. De havde endvidere i de sidste 10 Aar erobret 22 Apotheker fra Tyskerne og faaet Overtaget i alle vigtige Haandværk. I Provinsen Westpreussen havde de, ligeledes fra 1897—1900, efter Fradrag af Tyskernes Opkøb af polske Ejendomme, erobret 1154 Landejendomme med over 29,000 Tdr. Land fra Tyskerne. De har i den sidste Menneskealder organiseret Andelsselskaber, særlig Fabrikker og Pengeinstitutter med en samlet Andelskapital paa $53\frac{1}{2}$ Million Mark, og i Modsætning til før er der nu polske Sagførere og polske Læger overalt, i hver eneste lille By. — Det er kun et Par Tal, men de er tilstrækkelige til at kaste et skarpt Strejflys over den Nationalitetskamp, Polakkerne nu fører.

I den selvsamme Retning gaar Udviklingen i Nordslesvig. Vi har forlængst afsluttet det Udviklingstrin, Finnerne staa paa. Fra at være en Kamp om Traktaters Opfyldelse og Løfters Indfrielse, blev Nationalitetskampen i Nordslesvig uddybet til en Kamp for Modersmaalets Bevarelse. Og mens den fortsættes med usvækket Kraft, breder Kampen sig Aar for Aar over flere og flere Omraader, som før har ligget udenfor den nationale Synskreds. I dette har vi Betingelserne for nye Fremskridt.

Vi har først og fremmest Folkeantallet. Det er en stor og glædelig Kendsgerning, at den nordslesvigske Befolkning er vokset med godt 5000 Personer fra 1895—1900. Det er en ikke mindre glædelig Kendsgerning, at den officielle tyske Statistik samtidig viser den dobbelte Fremgang, hvad Antallet af Dansktalende angaar. Den nordslesvigske Befolknings aarlige Fødselsoveskud er ca. 1600, og Udvandringen er nu betydningsløs. Det er haabløst for Preusserne at tænke paa at kunne germanisere 1600 Nordslesvigere hvert Aar. Dertil er Slesvigernes Rygge for stive. I dette har vi Grundbetingelsen for Fremskridtet.

Efter den store Aareladning, som ved Udvandring til Danmark og Amerika røvede Nordslesvig 57,000 af dets Indbyggere, som efter den nyeste statistiske Beregning har bortført over 100 Mill. Kr. i Kapitaler, kan vi atter tænke paa at vinde noget af det tabte tilbage. Kampen om Jorden er i fuld Gang.

Ligesom i Polen griber Staten ind, idet der sælges Statsdomæner i andre Provinser og købes Gaarde i Nordslesvig, som omdannes til ny Statsdomæner, for de indvundne Pengesummer. Men dette betegner i Virkeligheden kun en Ombytning af Ejendomme. De nordslesvigske Bønder følger Trop med Kongerigets hurtigt fremadskridende landøkonomiske Udvikling, og samtidig høster de i flere Retninger Fordel af den tyske Protektionisme. Under disse Forhold er de i Stand til at hævde Stillingen. Hvad de taber paa een Kant, vinder de lige som Polakkerne tilbage paa en anden. De kan ikke hindre den preussiske Stat i at købe nordslesvigsk Jord, men Staten kan heller ikke hindre dem i at købe Gaarde af Tyskere.

For et Par Maaneder siden blev et Par Latinskoleelever bortvist fra Gymnasiet i Haderslev. Hvorfor? De var dansk-sindede, og i dette øjnede Staten en ny „dansk Fare“. Vor Ungdom studerer nu ved tyske Universiteter, ikke for at blive preussiske Embedsmænd, men for tro imod deres ned-arvede Nationalitet at gaa over i frie Stillinger, som kræver akademisk Dannelse. Vi har i de sidste Aar faaet 6 unge, danske, i Tyskland uddannede Læger, som nu praktiserer i Nordslesvig. De danner Fortroppen af en stor Skare.

Det vilde føre for vidt at gaa mere i Enkeltheder. Men det bør dog nævnes ganske kort i denne Forbindelse, at ny, dansk Foretagsomhed ogsaa gør sig gældende i Handel og Vandel og sætter sine Spor i Startningen af Fabrikker, Oprettelsen af Pengeinstituter, Fremgang indenfor Handelsstanden.

Ad de Veje er det, vi maa videre frem.

DE GAMLE, SOM FALDT —

Den norske Digter Ed. Storm har digtet en Sang om Hr. Sinklar, som drog over salten Hav for Norriges Kyst at gæste.

Norge havde den Gang Konge og Fjende tilfælles med Danmark. Der var Krig med Sverrig, og Hr. Sinklar var lejet for svenske Penge til at gøre Indfald i Landet. Med fjorten Hundrede Skotter landede han ved Romsdalens Ky-ster. Og hans Mænd for' haardt frem:

„Folkeret monne de krænke;
Oldingens Afmagt rørte ej dem
De spotted' den grædende Enke.“

Men snart lyste Bavnen, mens Budstikken gik fra Grande til nærmeste Grande. Bønderne greb deres Økser og Rifler. Det knaldede bag Træ og Sten. Skotterne maatte alle bide i Græsset. Til Minde om Bøndernes Stordaad, da det gjaldt Hjem og Arne, rejstes der senere en Støtte i Romsdalen. Og Digteren slutter sin Sang med det flammende Raab:

„Vè hver en Nordmand, som ej bliver hed,
Saa tidt hans Øjne den skuer!“

Vi Nordslesvigere har ogsaa en Støtte. Den er ikke rejst til Minde om krigerisk Daad. Den er heller ikke som Taar-net paa Knivbjerg rejst til Ære for en fremmed Voldsmand. Den er rejst til Minde om gæve danske Mænds Kamp med Aandens Vaaben for Modersmaal og Folkeliv, for Fædres Sæd og Skik, for vor nationale Ret. Men om Støtten paa Skamlingsbanke gælder det for os:

„Ve hver en Dansker, som ej bliver hed,
Saa tidt hans Øjne den skuer!“

Vi hædrer os selv ved at hædre vore bedste Mænd. Mindet om dem bør især fremdrages i Tider som denne, hvor vi

samles om vor store Folkesag, den dyre Sag, som ogsaa de viede deres Kræfter, for hvilken ogsaa de har stridt og har lidt. Derfor vil jeg fremdrage Mindet om vore Foregangs-mænd i Fyrreerne.

Ridset i Bavgastenen paa Skamlingsbankens Kam finder vi først Navnet *Nis Lorenzen Lilholdt*. Han var i nyere Tid den første nordslesvigske Bonde, der traadte i Skranken for den danske Sag og modigt optog Kampen med de tyske Embedsmænd paa Tinge. Det var ham, der først af alle her i Nordslesvig fastslog den evigt gældende Grundsætning, at det er Embedsmændene, der er til for Folket, og ikke Folket, der er til for Embedsmændene. Vi trænger fremdeles til at faa denne simple Sandhed indskærpet ved enhver given Lejlighed, thi der har næppe nogensinde eksisteret en mere bureaukratisk regeret Stat, end den vi mod vor Vilje er bleven indlemmet i. Og lad os haabe, at vi aldrig i vor Midte maa savne Mænd, der som Nis Lorenzen Lilholdt har Mod til at fremmane Holger Danske, hver Gang Tyskerne vil skræmme os med Frederik Barbarossa.

Paa Støtten finder vi dernæst Navnet *Hans Nissen*. Gid Nordslesvig aldrig maa savne Mænd som den gamle, djærve Bonde fra Hammelev, som den slesvigske Forenings stovte Formand! Hans Valgsprog var: „Gør Ret og frygt saa ikke selve Djævelen,“ og denne Grundsætning det var Manden. Den prægede hele hans Færd. Den gav ham den ranke Ryg, naar han stod overfor den rasende Amtmand, overfor den vrede Konge. Af gamle Hans Nissen kan vi lære den sejge Udholdenhed, den dybe, stærke Retsbevidsthed, som er Forudsætningen for, at vor Kamp kan føres til Sejr. Paa hans Grav paa Hammelev Kirkegaard staar en Sten, som bærer Indskriften: „Hans Liv var Daad og hans Tanke Retsind.“ Smukkere Gravskrift har jeg ikke fundet i Sønderjylland. Held os, om vi har mange Mænd, som er værdige til dette Eftermæle!

Lysende staar Navnet *Peter Hjort Lorenzen* ristet i den graa Sten. Af ham kan vi lære Frisind. Men nævnes hans Navn, tænker vi dog fremfor alt paa Ordet, som stod i Stændertidenden, Ordet, som stod paa det Sølvdrikkehorn, smedet af gode danske Markstykker, der overræktes ham paa Skamlingsbanken i 1843, Ordet: „Han talte Dansk og vedblev at tale Dansk“. Med denne Daad gjorde han Moders-

maalet til Midtpunktet i vor nationale Kamp. Gud give, at det altid maa kunne siges om den nordslesvigske Befolkning: „Den talte Dansk og vedblev at tale Dansk“. Større Hæder ønsker vi ikke, bedre Dom forlanger vi ikke, at Historien skal udtale over os. Men lad os saa ogsaa gøre alt, hvad vi evner, for at dette kan blive Historiens Dom. Thi det staar fast: Sproget tabt, saa er alting tabt, saa er der slet ingen Redning skabt.

Lad os standse lidt ved Navnene *Peter Christian Koch* og *Frederik Fischer*. De var den nordslesvigske Presses første værdige Repræsentanter, „Dannevirkes“ og „Frejas“ Grundlæggere og første dygtige Redaktører. Mænd med lyse Hoveder, varme Hjærter og stærke Viljer, Mænd med aabent Øje for Folkeoplysningens Betydning, med brændende Trang til at fremme Almenvellet og med flammende Begejstring for den nationale Sag. Lad os haabe at vor Presse aldrig maa savne ligesaa iderige ligesaa overbevisningstro Mænd, Redaktører, som med samme Trofasthed og Nidkærhed vil fremme den danske Befolknings Tarv og Trang, som „uden Skæmt og Tant med Flid og Tro vil tjene vort Fædreland.“

Vi staar overfor Navnene *Christian Ditlev Paulsen* og *Christian Flor*. De var vore Fædres dygtige Vaabensmede. Født i Flensborg, opvokset og uddannet i Tyskland blev *Christian Ditlev Paulsen* dog kærnedansk. Han var den første lærde Mand, der i nyere Tid traadte i Skranken for vor nationale Ret. Gid han maa staa som et lysende Forbillede for den nordslesvigske Ungdom, der i vore Dage gaar den trange Gang gennem tyske Latinskoler og tyske Universiteter for senere at faa en Gerning iblandt deres eget Folk. *Christian Flor* kom fra Kongeriget til Kiel. Men da han saa, hvorledes det var fat i Nordslesvig, sadlede han straks sin Rødskimmel og red til Sønderjylland først mod Øst saa mod Vest. Der fandt han den unge Bogbinder Nissen og den idérige Købmand P. C. Koch, der besøgte han den talentfulde Laurids Skau, og den støtte Nis Lorenzen, der samlede og ordnede han, som Ploug i 1875 sang ved hans Død:

„en Hær, som i tredive Aar har stridt
og indtil denne Dag ikke er vejet et Skridt,
som skilt fra sine Brødre og under fremmed Aag
end lige tro bevarer sin Sæd, sin Skik, sit Sprog.“

Der er gaaet andre tredive Aar siden Ploug digtede denne Mindesang, men endnu fører Hæren Kampen med usvækket Mod. Lad os idet vi fremdrager Paulsens og Flors Minde ønske, at vi aldrig under den standende Strid maa savne lige saa dygtige Vaabensmede, der kan fylde vort Rustkammer med gode, ærlige blanke Vaaben og lad os samtidig udtale vor Glæde over, at denne Gærning er bleven fortsat indtil den nyeste Tid af Mænd som A. D. Jørgensen, Professor H. Matzen og andre.

Paa Støttens Bagside staar et Par Navne, som næsten er gaaet i Glemme: *Manicus* og *v. Wimpfen*. De tilhørte en Retning, som nu er ved at forsvinde blandt os, fordi Modersmaalet mere og mere er bleven Midtpunktet i vor Kamp. De var begge tysktalende og tyskdannede, men historisk Sans og en stærk levende Retsbevidsthed drev dem til Kamp for den danske Sag. Højlydt tog de i trange Tider til Genmæle imod Slesvig-Holstenernes og Tyskernes Anmasselser. Det vil vi aldrig glemme. Hvor overraskende og sørgelige de Erfaringer end er, som vi gør med Hensyn til Sydslesvigernes og Holstenernes Opgaaen i Preusseriet, vil vi dog ikke opgive Haabet om, at der ogsaa i Eftertiden paa tysktalende Egne vil opstaa Mænd, som ledet af en ærlig Sandhedssøgen og en stærk udviklet Retfærdighedsfølelse vil tale vor Sag og hævde vor Ret.

Bøj Hovedet! Vi staar overfor Navnet *Laurids Skau*.

Der hvor Støtten nu knejser graa og arret mod Sky, talte den unge ildfulde Bonde 25 Aar gammel, og mens

„Tusinder lytted og stirred,
som funkende Stjernesked Tankerne fløj,
som Sværdelhug Ordene klirred.“

Ja, der stod han paa Sønderjyllands Høj, lys og rank, med tindrende Glød i Øjet og luende Begejstring i Brystet og rev Folket med sig. Der stod han, en dunhaget Bondeknøs mellem graanende Skjalde og forklarede bedre end nogen Præst og Biskop, hvad det fjerde Bud har med Modersmaal og Fædreminder at gøre. Med berettiget Selvfølelse kunde han senere udtalte de stolte Ord: „Min Talerstol er Skamlingsbanke, og mit Parlament er det nordslesvigske Folk!“

Lad os haabe, at der ogsaa herefter maa opstaa Mænd som Laurids Skau af vor egen Midte, Høvdinger, der som han

kan svinge Ordets Klinge, saa det lyner, og magte Sønderjyllands Tyranner baade „med Kløgt og med Tale“.

Naar jeg ser ud over denne stolte Skare af henfarne Foregangsmænd i den nationale Kamp, maa jeg tænke paa den norske Digers Ord:

„I som i Vintren har vugget
 Foraarets Tekst.
 Alt hvad Jert Mod har bestraalet,
 Alt hvad Jert Mismod har dugget,
 Nu har det Vækst!“

Vore Modstandere taler brovtende om Tyskhedens store Fremskridt i Nordslesvig. Men kunde disse gæve Mænd rejse sig af deres Grave og i denne Tid farte rundt med mig fra Valgmøde til Valgmøde, saa er jeg sikker paa, at de vilde sige: Ja, det er rigtigt, vi ser det, vi hører det fra Dag til Dag!

„Alt hvad vort Mod har bestraalet
 Alt hvad vort Mismod har dugget
 Nu har det Vækst!“

Men et Navn, ristet dybt i den skrammede Sten, bør endnu fremdrages. Det er Navnet *Hans Andersen Krüger*. Det var ham, den djærve Bonde fra Bevtoft, der sluttede Fyrrernes Kampaar med det mandige Ord: „D'Herrer glemmer, at der er et dansk og dansksindet Nordslesvig, som ikke vil indlemmes i det tyske Forbund“!

Hans Andersen Krüger, en stovt Skikkelse. Gud give, at Nordslesvig aldrig maa savne ligesaa faste, ligesaa varmtfølede, ligesaa viljestærke, ligesaa fortrøstningsfulde, ligesaa overbevisningstro Mænd som han.

Med ham gaar vi ind i den ny Tid. Da aabnede han igen Kampen med det fyndige Ord, der blev vort politiske Program:

„Vi er Danske, vi vil være Danske, og vi forlanger at behandles som Danske efter Folkerettens Grundsætninger.“

VOR OFFERVILLIGHED

Aarsmødet i Haderslev 1905.

Der ødsles mellem Aar og Dag mange Lovtaler paa os danske Nordslesvigere. Vi kan ikke med Rette gøre Krav paa at være en saa modig og stærk, en saa trofast, udholdende og opofrende Folkestamme, som vi gælder for at være i Festsange og Festtaler.

Men der ødsles ogsaa mange onde Ord, mange nærgaaende Beskyldninger, megen Gift og Galde paa os mellem Aar og Dag. Og vi kan med fuld Føje paastaa: Vi er langtfra saa slette, saa moralsk ødelagte eller forbryderisk handlende, som vi fremstilles af vore Modstandere, særlig i den statsunderstøttede Presse.

Smigrer vore Venner og Landsmænd os derfor stundom for stærkt, sørger vore Modstandere viseligt for, at vi ikke skal faa altfor høje Tanker om os selv. Og mens vi gaar vor jævne støtte Gang, pæsser vor Dont og værger vort Skind, er der maaske alligevel noget, som vore Venner og Fjender kan blive enige om: „Goer et op og goer et nier, aalle man fortavt os sier“, som der staar i Steen Blichers Vise om Jyden.

Op over de tilvante Smigrerier fra dansk Side har der i den senere Tid hævet sig en enkelt Røst med et Forsøg paa en saglig Kritik af vor Kamp og vort Arbejde. Kritiken er øvet paa Afstand, og den er paa Grund af manglende Sagkundskab misvisende i flere Retninger. Men den rummer en enkelt Anke imod os, der vistnok længe har været fremsat Mand og Mand imellem i Kredse, som omfatter vort Arbejde med virkelig dybtfølt Interesse. Det er Anken over manglende Offervillighed overfor den nationale Sag. Det forekommer mig, at der er Grund til at prøve denne Ankes Berettigelse paa et Møde som dette.

Jeg vil derfor opkaste Spørgsmaalet: Hvad har vi ofret, og hvad ofrer vi for den nationale Sag? Først et kort Tilbageblik:

Vi er halvandet Hundrede Tusinde danske Sønderjyder. Af denne lille Folkestamme er der udvandret ca. 60,000 siden 1864. De har taget Gods og Guld med sig til en Værdi af mindst 115 Millioner Mark. Det er det første store Offer, Nordslesvig har bragt siden 1864 for sit danske Sindelags Skyld. Hvis det følelsesfulde havde ligget for mig, kunde jeg i Tilslutning dertil have forsøgt at give en Skildring af den Sorg og Længsel, de mange Taarer, der er ofret paa denne Udvandring af dem, der blev tilbage.

Men lad os holde os til Nutiden. Det er jo naturligvis særlig den, Kritiken gælder, og lad os holde os til Pengene, det er selvfølgelig særlig dem, der er tænkt paa. Ud fra dette Synspunkt kan jeg imidlertid dog ikke undgaa først at minde om Køllerpolitikens Løsen: De fanatiske Principalers økonomiske Ruin. Under dette Løsen har den preussiske Administration faktisk paatvunget den danske Befolkning i Nordslesvig betydelige pekuniære Tab i de senere Aar. Og blev det lagt sammen, hvad danske Mænd og Kvinder i Nordslesvig har bragt af Ofre under denne Kamp, fordi de vilde bære deres Hoved højt, deres Ryg rank og have en ren Samvittighed: Vi vilde naa Summer, der maatte regnes efter Titusinder.

Denne Baggrund bør derfor ikke glemmes, naar vi videre spørger: Hvilke Pengeofre har vi, hovedsagelig de samme Mænd og Kvinder, i de selvsamme Aar frivilligt lagt paa det nationale Alter?

Ved at udtræde af de store nationale Foreninger kunde nordslesvigske Borgere og Bønder som bekendt undgaa de betydelige økonomiske Tab, som Administrationen i disse Aar paatvang dem i Form af Udvisninger, Bortjagning af Tyende og alskens anden Fortræd. Men Foreningerne har, som de af Politimyndighederne omhyggeligt reviderede Medlemslister udviser, alligevel i Dag flere Medlemmer, end da Køllerpolitikken begyndte, og Indtægterne har i det hele været stigende i de senere Aar.

Fra 1899—1903, i den Tid Køllerpolitikken raste, har Sprogforeningen efter de offentliggjorte Regnskaber haft en Indtægt af 58.470 Mark foruden Boggaverne. Vælgerforeningen har i de samme fem Aar haft en Indtægt af 26.660 Mark, Skoleforeningen en Indtægt af 91.366 Mark. Fra disse Summer gaar der for Vælgerforeningens Vedkommende en mindre Kassebeholdning, for Skoleforeningens Vedkommende Bidrag

i Form af fri Undervisning eller lempede Betalingsvilkaar.

Tilsammen har de tre store nationale Foreninger i de sidste fem Aar haft en Indtægt af over 125.000 Mark, som er ydet af den nordslesvigske Befolkning i rede Penge. Men dermed har dens Offervillighed overfor den nationale Sag langt fra været udtømt. I 1902 — for tre Aar siden — grundlagde vi Jernfonden, hvis Kapital er uangribelig, men hvis Renter skal anvendes til Retshjælp, til Forsamlingshuse, til Valgarbejde og til unge Mænds og Kvinders faglige Uddannelse. Efter to Aars Forløb var der allerede i Nordslesvig ydet Bidrag paa tilsammen 12.418 Mark til Jernfonden! Hvor stort det nu er, vil vi faa at høre i Morgen.

Saa meget om de store Fællesforetagender. Men samtidig har det stedlige nationale Arbejde, fremfor alt Arbejdet for at skaffe os Husly, efter at Administrationen havde stænget alle offentlige Lokaler for vore Foreninger, Forsamlinger og Møder krævet betydelige Pengeofre. Der er hidtil i Løbet af faa Aar rejst 19 anselige Forsamlingshuse i Nordslesvig, som allerede er taget i Brug, mens 5 Forsamlingshuse er i Arbejde. De Forsamlingshuse, der allerede er taget i Brug, og som omfatter de ret kostbare Forsamlingsbygninger i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg, Kristiansfeldt og Rødding, har efter nøjagtige Oplysninger, som jeg har indhentet, kostet 245.000 Mark, hvoraf omtrent 135.000 Mark er kontant indbetalt udelukkende af Sønderjyder. Det er, som De ser, en betydelig Sum. Og at Offervilligheden overfor denne betydningsfulde Sag endnu langt fra er udtømt ses af, at de fem Huse, der er under Opførelse, vil koste ca. 40,000 Mark, hvoraf Halvdelen er tegnet i frivillige Bidrag, som indbetales kontant. Jeg vil her se bort fra denne sidste Sum, fordi „Folkehjem“ ved denne Opgørelse figurerer dobbelt, idet det ogsaa er optaget i Sprogforeningens Regnskab. Vi faar endda den smukke Sum af 380.000 Mark, som den nordslesvigske Befolkning i de senere Aar har ofret paa nationale Foretagender.

Og hvis vi vil gaa videre i Enkeltheder, beregne hvad Forsvaret for vor Nationalitet og vore borgerlige Rettigheder har kostet os i Form af Politibøder og Retsudgifter, eller hvad der er ofret paa Ejendomsspørgsmaalet eller Frimenighedssagen — de nyrejste Frimenighedskirker har tilsammen kostet 110,000 Mark — naar vi ganske andre Summer. Vi tager sik-

kert ikke Munden for fuld, naar vi siger, at vi i de sidste fem Aar har ofret over $\frac{1}{2}$ Million Mark til den nationale Sag.

Og det er glædeligt, at Offervilligheden er stærkt stigende. Dette giver sig fyldigst Udtryk i Sprogforeningens Regnskab. I de sidste fem Aar har Foreningen som sagt haft en samlet Indtægt af 58.470 Mark, i de fem forudgaaende Aar fra 1894—1898 derimod kun en Indtægt af 27.147 Mark. Foreningens Indtægter er med andre Ord faktisk bleven fordoblet under Køllerpolitiken!

Dette skal fastslaas som en Kendsgerning, uden Praleri men med mandig Selvfølelse. Jeg vil imidlertid straks tilføje: *Desuagtet er vi langt fra offervillige nok overfor den nationale Sag.* Dels staar vor Offervillighed langt fra altid i det rette Forhold til Evnen, dels er endnu mange Kredse i Landet udenforstaaende, naar der skal ofres paa det nationale Alter. Og selv om en halv Million i fem Aar er en stor Sum, bliver det dog ikke aarlig 1 Mark pr. Hoved af Befolkningen. Vi maa derfor i de kommende Aar søge at øge Offervilligheden.

Men skal Offervilligheden øges, maa Kærligheden uddybes. De kender maaske en gammel slavisk Folkevisse om Kosakken, som drog ud i Krigen og fandt sin Død paa Valpladsen. Da Budskabet naaede hans Hjem i det fjerne Ukraine, var Sorgen stor blandt hans Nærmeste, og de græd alle. Hans Fæstemøs Taarer var som Duggen, der falder over Steppen. Da Solen steg paa Himlen, var Græsset atter tørt. Hans Søsters Taarer var som Bækken, der rinder i Enge. Da Sommeren kom, tørrede Bækken ud. Men hans Moders Taarer var som Wolgas stride Vande og randt ustandseligt.

Moderens Sorg var dybest, fordi hendes Kærlighed var stærkest. Og den, der elsker mest, kan ogsaa ofre mest. Hvor gribende har H. C. Andersen ikke skildret dette i Historien om en Moder. Kærligheden drev hende til at ofre alt for sit Barn. Hun sang alle sine Viser, og de var mange. Men de Taarer, hun fældte, var endnu flere. Hun trykkede den stive islagte Tornebusk til sit varme Bryst, saa Blodet randt, hun ofrede sit rige sorte Haar og sine klare blaa Øjne — alt for at frelse sit Barn.

Kun for det, der staar vort Hjærte nær, det vi for Alvor holder af, kan vi ofre noget, som det er værd at tale om, og det gaar med Offervilligheden som i Historien om en Moder: Den vokser, naar det vi holder af, er i Nød og Fare.

Her er Sommersol nok,
her er Sædejord nok
bare vi, bare vi havde Kærlighed nok.

Derpaa skorter det. Men skal Offervilligheden i vort Folk vokse, baade den, der giver sig Udtryk i klingende Mønt og den endnu værdifuldere, der giver sig Udtryk i det trofaste opofrende og fordringsløse Arbejde i det smaa for den gode Sag, saa maa ogsaa Kærligheden til vort Modersmaal og vore Folkeminder styrkes og uddybes, saa vi overfor alt, hvad der vedrører vor haardt truede danske Nationalitet, i fuldeste Maal kan sige med samme Digtets Ord:

Vi vil øge dets Gavn,
vi vil søge dets Savn
ifra Grænsen og ud til de drivende Garn.

Nu er vi samlede her i Flok og Følge fra alle Strøg af Nord-slesvig. Lad os, før vi skilles igen, fatte det faste Forsæt, at vi vil arbejde trofast videre, hver i sin Kreds og hver efter sine Evner paa at uddybe Kærligheden til vort danske Modersmaal, til vore rige Folkeminder, til vor nedarvede Nationalitet, til alt stort og godt, som vi i Arv efter Fædrene fik. I samme Grad som det lykkes, vil det ogsaa lyde med uimodstaaelig Magt i vore Øren:

Hvad Du evner kast af
i det nærmeste Krav,
det skal bæres helt frem af en voksende Elv.

VOR POLITIK

Programtale Rigsdagsvalget 1906.

Det er i Aar 70 Aar siden, *Nis Lorenzen Lilholdt* fremsatte sit Forslag om dansk Retssprog i den slesvigske Stænderforsamling. Det var et Forslag af vidtrækkende Betydning, fordi det vakte den nordslesvigske Befolknings Bevidsthed om, at den havde en national Ret, som blev traadt i Støvet. Forslaget gennemførtes senere, og Sprogskriptet af 1840 aabnede den danske Nationalitet lyse Udsigter.

Men efter en kort Vaartid kom der mørke og tunge Tider, hvor det blev nordslesvigske Politikeres vigtigste Opgave at vække det danske Folks Ansvarsfølelse, at aabne dets Øjne for den store nationale Fare, der truede i Syd. Da var det, at *Peter Hjort Lorenzen* talte Dansk og vedblev at tale Dansk i Stændersalen, saa det hørtes fra Hamborg til Skagen, fra Sild til Bornholm. Der kom trange Tider, hvor Modersmaalet atter sattes i Skammekrogen. Da var det, at *Lavrids Skau* slog til Lyd paa Skamlingsbanke for at forklare det fjerde Bud og hævde Modersmaalets Ret som en hellig og ukrænkelig Naturret. Og der kom alvorsfulde, skæbnesvangre Tider, hvor det gamle danske Kronland Sønderjylland under Sværdeklirren forlangtes udleveret til Tyskland. Da var det, at *Hans Krüger* hævdede sin myndige Røst i Rendsborg, hvor han ene midt imellem de opfanatiserede Slesvigholstenere aflagde det Vidnesbyrd, at der var et dansk og dansksindet Nordslesvig, som ikke vilde indlemmes i det tyske Forbund.

Saa talte Sværdet, og Tiderne skiftede. Da Treaarskrigen var endt, fik den danske Nationalitet blidere Kaar. Folkerepræsentanterne stillede nu overfor andre Opgaver. De søgte i de følgende Tider at hævde vor historiske Ret, at fastholde Kravet om Rigets ældgamle Landegrænse. Ofte førtes Kampen om indviklede Arvespørgsmaal, om vanskelige statsretlige Læresætninger. Modersmaalet var bleven genindsat i sin

naturlige Ret. Det lød atter frit i Skole og i Kirke, i Retssal og paa Tinge. Men mørke Skyer optaarnede sig i Synskredsen. Og snart brød Stormen atter løs.

Hvor haardt og brutalt men tillige simpelt og afgørende skærer det Bismarckske „Dat møtt wi hebben“ saa ikke gennem hine Dages vidtløftige Diskussioner om indviklede Rets-spørgsmaal. Men bag det Ord stod der flere Hundrede Tusinder Bajonetter. Det var afgørende for vore ydre Livsvilkaar i lange Tider. Retten maatte vige for Magten. Spydstagen satte Grænsen. Og den blev sat ved Kongeaaen.

Der fulgte et Par Aar, hvor ethvert samlet og ordnet Forsvar var umuliggjort. Vi havde ingen Pressefrihed. Vi havde ingen Forenings- og Forsamlingsret. Landet stod under Diktatur. Men den nordslesvigske Befolknings stærke Retsbevidsthed var ikke bleven svækket af Magtens Triumf. Tro imod sin Fortid og tro imod sig selv optog den uforfærdet Kampen for sin nationale Ret, Kampen imod den store Overmagt. Krigen blev fortsat med andre Vaaben.

Saa smilede Lykken endnu en Gang til os. Desværre kortvarigt, som naar en Solstraale uventet bryder frem paa en regntung Dag. Pragfreden blev afsluttet. Preussen forpligtede sig højtideligt til at afstaa Nordslesvig til Danmark, naar Befolkningen ved en fri Folkeafstemning udtalte Ønsket om at genforenes med sit gamle Fædreland.

Men da Kongen af Preussen faa Uger senere tog Hertugdømmerne i Besiddelse, blev der mod Forventning ikke indrømmet Nordslesvig en Særstilling.

Værnepligten indførtes, og Ungdommen strømmede ud af Landet. Befolkningens hele Interesse samlede sig nu om Grænsespørgsmaalet. Dermed var Folkerepræsentanternes Virksomhed givet. Kunde de blot bevæge Regeringen til at opfylde Preussens traktatmæssige Forpligtelser, vilde alt, hvad Befolkningen attraaede og paa dette Tidspunkt krævede som sin nationale Ret, være opnaaet med et Slag.

I de følgende Aar udfoldede *Ahlmann* og *Krüger* en overordentlig rig parlamentarisk Virksomhed. Fyndigt og klart tolkede de Befolkningens Standpunkt i de sikkert rammende Ord: Vi er Danske, vi vil vedblive at være Danske og vi vil behandles som Danske efter Folkerettens Forskrifter. I Rigsdagen opfordrede de Gang efter Gang Regeringen til at gøre sin Pligt. I Landdagen kunde de endnu i de første Aar faa

Ordet for at motivere deres Edsnægtelse med Nordslesvigs Særstilling i Staten. Men snart stængedes Landdagens Døre for dem. Ahlmann blev paa Grund af Valgkredsens Omlægning ikke genvalgt som Rigsdagsmand. Og da det omsider — efter ti Aars Anstrengelser — lykkedes Krüger at faa saa mange Underskrifter samlet, at han kunde stille et særligt Forslag om Traktatens Udførelse, blev det forkastet.

Saa sker der atter noget nyt: Efter at Løftet havde staaet uopfyldt i tolv Aar, efter at henimod 50,000 Nordslesvigere var gaaet i Landflygtighed i Tillid til dets Indfrielse, blev det brudt. Ved Traktaten af 11. Oktober 1878 erklærede Preussen Pragfredens § 5 for ophævet. Atter gik det som i 1864. Retsstandpunktet var heller ikke denne Gang tvivlsomt. Ligesom de preussiske Kronjurister efter Krigen havde erklæret, at Kong Christian IX havde været Hertugdømmernes eneste retmæssige Arving, saaledes havde endog fremragende tyske Jurister erklæret, at Pragfreden gav Nordslesvigerne en traktatmæssig Ret.

Men for Bismarck var politiske Spørgsmaal rene Magtspørgsmaal. Han spurgte heller ikke denne Gang om Retten. Han brugte simpelt hen Magten. Og vi maatte atter sande det gamle sokratiske Ord: Retten mindskes, saa ofte Magten øges.

Efter at Preussen ved Traktaten af 11. Oktober 1878 officielt havde tilkendegivet, at det ikke vilde give Slip paa Nordslesvig, blev den nationale Undertrykkelse sat i System. Løsnen blev nu: Nordslesvigs Fortyskning.

Modersmaalet behandledes atter som en ringeagtet Trællekvinde. Det tyske Sprog indførtes overalt, hvor et Magtsprog kunde skaffe det Indpas. Den himmelraabende Uret, der var tilføjet de udvandrede Sønderjyder, blev ikke sonet. Alt dette og meget mere stillede de nordslesvigske Repræsentanter overfor nye Opgaver. Nationalitetskampen fik fra nu af dybere Perspektiv.

Krüger kom ikke mere til Berlin. Mens Befolkningen indtil forberedte sig paa et energisk Forsvar for sin stærkt truende Nationalitet og i de følgende 12 Aar startede vore tre store nationale Foreninger, optog nye Mænd Arbejdet paa Tinge, først i Rigsdagen, senere tillige i Landdagen, hvor de aflagde Forfatningseden.

Traaden fra Fyrrerne blev atter knyttet. *Junggreen* stillede

Forslag om Indførelse af dansk Øvrigheds- og Retssprog, *Hans Lassen* og *Gustav Johannsen* om dansk Undervisningsprog i Folkeskolerne og om udvandrede Nordslesvigeres Optagelse i preussisk Undersaatsforhold. De protesterede alle tre imod den Uret, der var tilføjet Befolkningen, de paatalte de voksende Militærbyrder, de klagede over Myndighedernes Overgreb og Modersmaalets Tilsidesættelse. Ved en enkelt Lejlighed lykkedes det *Gustav Johannsen* at samle Rigsdagens Flertal til energisk Protest imod Køllerpolitikken, Voldsregimentet i sin værste hidtil kendte Form.

I den selvsamme Retning går senere *Jessens* Virksomhed i Rigsdagen, *Nielsens* og *min* i Landdagen. *Jessen* har paatalt Embedsmændenes Overgreb, Indskrænkningen af vor Forsamlingsret, Forbudene imod danske Sange. Han har stillet Forslag om Understøttelse til Veteranerne fra den sidste slesvigske Krig og forlangt Optantspørgsmaalet løst. *Nielsen* og jeg har ligeledes klaget over Embedsmændenes Misbrug af deres Myndighed. Vi har paatalt Modersmaalets Tilsidesættelse i Skolerne, Forbudene imod dansk Privatundervisning, Foreningsrettens Krænkelse og Selvforvaltningens Brøst; vi har protesteret imod Udvisningerne, varetaget Optanternes Interesser, krævet statsborgerlig Ligeberettigelse og nu sidst stillet Forslag om at give Befolkningens brede Lag større Indflydelse paa Selvforvaltningen.

Vi staar nu atter overfor et nyt Valg. Vælgerforeningen har udpeget mig som Rigsdagskandidat. Jeg har fulgt Kaldet og erklæret mig villig til at overtage Mandatet.

Naar jeg har villet indlede mine Valgmøder med et historisk Tilbageblik, er det, fordi det viser, at det under den lange Nationalitetskamp, som vi har maattet føre, paa ethvert givet Tidspunkt er Befolkningens Interesser, som de former sig under vore Modstanderes Angreb, der bestemmer Repræsentanternes Arbejde. Opgaverne har været skiftende med de skiftende Tider. De er ofte udsprunget af vor statsborgerlige Stilling. Vi staar paa Forfatningens Grund. Vi opfylder vore statsborgerlige Pligter, holder os Lovene efterrettelige, aftjener Værnepligten, betaler vor Skat. Til Gengæld kræver vi vore borgerlige Rettigheder respekteret, den fulde statsborgerlige Ligestilling, som Grundloven hjemler, men Administrationen hyppigt nægter os. Men endnu tiere er de parlamentariske Opgaver udsprunget af vor faste og urokkelige Vilje

til folkelig Selvhævdelse, den Vilje, der har fundet sit fyndigste Udtryk i Ordene: Vi er Danske, vi vil vedblive at være Danske, og vi forlanger at behandles som Danske.

Saaledes vil det ogsaa være herefter. Mit Arbejde paa Tinge maa og kan kun være en organisk Fortsættelse af det Arbejde, der er øvet hidindtil. Befolkningens statsborgerlige og nationale Interesser, som de former sig paa ethvert givet Tidspunkt, vil fremdeles bestemme de nordslesvigske Folkerepræsentanters Virksomhed i Berlin.

Naar jeg siger dette, er det ud fra en aarelang Erfaring. Jeg er jo ingen Begynder i det parlamentariske Arbejde. Jeg har allerede staaet i det i over ti Aar, deraf de første seks i dagligt Samliv og nøje Samarbejde med Gustav Johannsen. Min Virksomhed har ganske vist hidtil været knyttet til Landdagen, men Forholdene er ikke saa forskellige. Den preussiske Konsejlspræsident er tillige tysk Rigskansler. De preussiske Ministre har alle Sæde i Forbundsraadet. Partierne er paa et enkelt nær de samme her som der. Partiførerne har for det meste Dobbeltmandater. Over Hundrede af Rigsdagens Medlemmer er tillige Landdagsmænd. Det er saaledes ikke fremmede Forhold, jeg stilles under. Jeg tiltror mig i hvert Fald selv Forudsætninger nok til at dømme om, hvorledes Arbejdet bør føres, og hvorledes det faktisk vil falde.

Stillingen er ikke let. Jeg vil ikke bruge store Ord og smukke Talemaader for at bortforklare eller tilsløre Vanskelighederne. Vi staar os bedst her som alle Vegne ved at se ædrueligt paa Forholdene. Jeg er ligesom mine Forgængere nødt til at regne med den simple Kendsgerning, at *enhver Politik maa staa i et rimeligt Forhold til de Magtmidler, som den raader over*. Kun et tør jeg derfor love Dem: *Vælger De mig, saa skal det være mig en Samvittighedssag til enhver given Tid at varetage Mandatet saaledes, som det efter min inderste og dybeste Overbevisning tjener den danske Befolkning i Nordslesvig bedst*.

Vor Politik er rig paa Følelser og Stemninger, paa Ønsker og Haab. Dette er godt, men det er ikke nok. Det har altid været Danskernes Nationalsvaghed som Politikere, at de har levet for meget i Drømmenes og Fantasiens lyse Verden. Vi vilde ikke være ægte Danske, hvis vi ikke led af den samme Brøst. Vi maa imidlertid opøve os i at se Virkeligheden, som den er. Vi staar os bedst ved at have Opmærksomheden skarpt

fæstet paa den, naar vi planlægger vort Arbejde og fører vor Politik. Vi maa skærpe vor Vilje. Det er ikke nok, at vi taler om, hvad vi vil, især ikke, naar vi lader vore Evners Rækkevidde ude af Betragtning. I Reglen vil det blot føre os ind i Frasernes og Fantasteriets Verden. Vi maa søge at stille vor politiske Vilje i det rette Forhold til vore Evner. Dermed vil vi opnaa de bedste Resultater. Det er ikke Ord men Daad, vi trænger til.

Vi, den danske Befolkning har været her i Sønderjylland fra Arilds Tid, vi er her den Dag i Dag, og vi vil blive her i al Fremtid, hvor broget de saa end gør os det!

Ikke sandt, det lyder klangfuldt og godt, naar vi tager saadanne Ord i Munden, men lad os aldrig glemme, at skal det være andet og mere end en velklingende Talemaade, saa maa vi opøve en alt og alle gennemtrængende Vilje, som staa sin Prøve i Hverdagslivet og forebygger, at vore Ejendomme tabes, og at danske Folk frivillig rømmer Landet.

Det danske Sprog, vort dyrebare Modersmaal er bleven talt her til Lands i over et Aartusinde. Og er det ikke vor Vilje, at det fremdeles skal lyde paa Slesvigs Sletter, saalænge der gaar Plov over dansk Jord, og Bøgen spejler sin Top i Bølgen blaa? Godt! Men saa maa vi heller ikke glemme, at Ørnen sidder i Askens Top, mens Hjortene plukker dens Løv, og Slangen gnaver paa dens Rod. Vil vi virkelig for Alvor, at den skal skyde nye Skud og endnu staa frisk og grøn i Aarhundreder, saa maa vor Vilje ikke blot afføde Ønsker og Haab. Nej, saa maa den tvinge os til Arbejde, Hverdagslivets svære og brydsomme, men tillige løftende og opbyggende Arbejde.

Vi vil alle, at det forestaaende Valg skal bringe os et godt Resultat. Men vi ved allesammen, at det ikke opnaas, fordi vi opstiller en Kandidat, udsteder et Valgoppraab og holder nogle Valgmøder. Vi ved allesammen, at vi her maa fæste vor Opmærksomhed paa Arbejdet i det smaa, Arbejdet i det enkelte, at vi maa ville Vejen, naar vi vil naa Maalet. Paa Valgdagen ser vi alle paa Enerne, fordi vi ved, at det er dem, der sammenlagte giver den store Sum, at det er de mange Bække smaa, der giver en Aa. Naar vor Vilje virker paa denne Maade, sikrer den os et godt Udfald. Faar vi den ligesaa retvendt i det nationale Arbejde, vil det ogsaa bringe os bedre Resultater. Under den parlamentariske Virksomhed maa vi ligeledes søge

at stille vor Vilje i det rette Forhold til vore Evner. Kun i samme Grad, som det lykkes os, har vi Betingelserne for at kunne udrette noget.

Der skal være *Fornuft* i vor Politik. Højtsvævende Fraser og velklingende Talemaader, som blænder i Øjeblikket men tilslører Virkeligheden, fremmer ikke vor Sag. Magtesløse Klager og tomme Demonstrationer gavner os ikke. Unødige Udfordringer kan kun vanskeliggøre vor Stilling og skade vore virkelige Interesser.

Men der skal ogsaa være *Flugt* i vor Politik. Den skal kunne tænde Begejstringens hellige Ild i vor Ungdom. Og hvorledes kan det være andet? Har vi ikke faaet den store og ærefulde Opgave at fortsætte en tusindaarig Grænsekamp for dansk Folkeliv, for nordisk Kultur? Vi tilhører et gammelt Folk, som har en stolt og berømmelig Fortid. Utallige Slægter har ført Kampen for Danskheden før os. Den har sat dybe Spor i vor Sagnhistorie. Stenene ved Danevirke taler deres stumme Sprog. Mørk og alvorlig strækker Thyras Vold sig ind over Sletten. Valdemars røde Mur trodser vedvarende Tidens Tand. Preusserne bruger Hertugernes Slotte til Kaserne, men endnu knejser Støtten højt paa Skamlingsbankens Kam, og endnu staar der en levende Grænsevagt Syd for Kongeaaen, som fører Fædrenes Kamp med frejdigt Mod. Skulde alt dette ikke kunne opildne vor Ungdom til at fortsætte den tusindaarige Kamp under tidssvarende Former?

Og er vor Sag ikke retfærdig og god? Er Retten ikke paa vor Side? — Historiens Ret, Traktaternes Ret, Livets Ret? Kæmper vi ikke for Modersmaalets Ret? Kæmper vi ikke for de simpleste og naturligste Menneskerettigheder, for Retten til at være os selv, Retten til at udvikle os videre paa det i en tusindaarig Udvikling givne Grundlag?

Novel, saa er der ogsaa Flugt i vor Politik, saa den kan fylde os med en luende Begejstring, som ikke slukkes, naar Festen er endt, men virker videre som Drivkraften i et ærligt, trofast og opofrende Arbejde ud over Landet.

Vor Kamp er en Kamp for Retten, — men lad os aldrig glemme, at vort Løsen maa være Arbejde, thi kun under dette Enhedsmærke vil vi kunne sejre.

POLITISKE SPØRGSMÅL ER MAGTSPØRGSMÅL

(1906).

Politiske Spørgsmaal er Magtspørgsmaal — dette var Kærnen i Bismarcks Lære.

Og siden Luthers Dage har ingen Tysker øvet større Indflydelse paa det tyske Folks hele Tankegang. Han stiller de store Tænkere Kant, Fichte, Hegel fuldstændig i Skygge. Socialismens Banebrydere Lasalle og Marx har ganske vist øvet en dybere gaaende Indflydelse paa Masserne og vakt det stærkeste Røre, Tyskland har kendt siden Reformationstiden, men deres Indflydelse er endnu hovedsagelig begrænset til enkelte Samfundslag, — Bismarcks Indflydelse spores derimod fra Slottet til Hytten, fra yderste Højre til Socialdemokratiet.

Politiske Spørgsmaal er Magtspørgsmaal — dette var Grundsætningen i Bismarcks Politik. Da han blev preussisk Førsteminister, søgte han først og fremmest at styrke Statens Magtmidler, særlig ved at udvikle Militærmagten. Landdagen nægtede at bevilge de nødvendige Penge. Saa brød han Grundloven og tog dem egenmægtigt af Statskassen. Der opstod en Forfatningskonflikt. Under den blev der talt og skrevet meget om Retsbrudet. Oppositionens Førere udtømte deres Kraft i endeløse Klager og højtidelige Protester. Landdagens Flertal udtalte sig paa den skarpeste Maade imod Regeringen. Men Bismarck svarede nøgternt: Tidens store Spørgsmaal løses ikke med Flertalsbeslutninger, men med Jern og Blod. Beviset for at dette bevingede Ord indeholdt en Sandhed, førte han tilsyneladende senere med Krigene 1864, 1866 og 1870-71.

Bismarck valgte „Blodet og Jernet“ som Magtens Symboler. Ligesom Billedet er hentet fra den fysiske Verden, saaledes var hans Magtbegreb ogsaa af rent fysisk Art. Diciplene træder ogsaa i denne Henseende i Mesterens Fodspor. Dette var baade Tilfældet, da Kejseren under Kinafelttoget talte

om „den pansrede Næve“ og da Hr. v. Køller som Overpræsident i Hertugdømmerne brugte „den faste Haand“ som Magtens Symbol.

Naar tyske Statsmænd i vore Dage opfatter politiske Spørgsmaal som rene Magtspørgsmaal, tænker de i god Overensstemmelse dermed udelukkende paa den rent haandgribelige Magt, paa Politiets og Soldaternes, paa Bajonetternes og Kanonernes Magt. De opfatter med andre Ord Magten som *Vold*. I dette ligger den store Vildfarelse, thi der har altid gjort og vil fremdeles gøre sig andre lysere, men tillige vældigere Magter gældende her i Livet end den brutale Vold.

Jernet og Blodet bragte Bismarck store og glimrende Triumfer udadtil. Indadtil spillede hans Voldspolitik derimod hurtigt Fallit. Under Kulturkampen i Halvfjerdserne øvede han Vold imod Katholikerne. Grundlovens Forskrifter om alle Statsborgeres Lighed for Loven blev krænket. Majlovene satte det katholske Præsteskab udenfor Lands Lov og Ret og gjorde Katholikerne til Statsborgere af anden Rang. Embedsafskedigelser, Fængslinger og Udvisninger hørte til Dagens Orden. Men der var Aandsmagter i Pagt med Katholikerne. Overfor dem var Vold magtesløs. Bismarck maatte, hvor nødigt han end vilde, tilsidst gaa den tunge Gang til Kanossa. Og som Resultat af Voldspolitikken imod Katholikerne staar Centrum nu som Tysklands mægtigste og indflydelsesrigeste Parti.

Noget senere øvede Bismarck Vold imod Socialdemokraterne. Socialistloven af 1878 var ligesom Majlovene en Undtagelseslov, som i Virkeligheden betegnede et Forfatningsbrud. Den skabte to Slags Statsborgere ved at ophæve Pressefriheden, Forenings- og Forsamlingsretten for Socialdemokraternes Vedkommende. Regeringen udrustedes med diktatorisk Myndighed. Mange Byer erklæredes i Belejringstilstand. Tyske Statsborgere udvistes efter en større Maalestok. Fængslerne fyldtes med politiske Fanger. Med Politiets Magt øgedes Administrationens Vilkaarlighed. Paa den Tid fødtes det stygge Ord: Klassejustits i Tyskland. Men Forfølgelserne skabte Proselytter.

I Følge med en finsk Dame besøgte jeg en Gang Fru Liebknecht, den bekendte afdøde socialdemokratiske Førers Hustru. Efter Opfordring fortalte hun os en Del om sine Oplevelser. Tretten Aar havde hendes Mand været landsforvist, over fem Aar havde han tilbragt som politisk Fange paa Fæstninger og i Fængsler. Stærkest Indtryk paa mig gjorde hendes Fortælling

om, hvad hun oplevede, da Socialistloven traadte i Kraft. Liebknecht udgav dengang et Arbejderblad i Leipzig. Faa Dage efter at Loven var traadt i Kraft, blev Byen erklæret i Belejringstilstand, Bladet forbudt, Liebknecht fængslet og udvist, Familien ruineret. „Der sad jeg saa,“ fortalte hun, „fuldstændig hjælpeløs med mine 5 smaa Børn. Alle vore nærmeste Venner og Meningsfæller var det gaaet paa lignende Vis. Vi var prisgivet til den bitre Nød. Jeg sad og vidste hverken ud eller ind. Da bankede det paa Døren. En ung Student, som jeg ikke kendte, traadte ind. Han nævnte sit Navn. „Socialistloven har gjort mig til Socialdemokrat,“ sagde han. „Jeg har hørt, hvorledes det er gaaet Deres Mand. De maa nu trænge til Hjælp. Her er jeg. Byd over mig. Alle mine Evner og Kræfter staa til Deres Tjeneste, til der oprinder bedre Tider.“ Hun modtog Hjælpen. Men Studenten har nu i mange Aar været socialdemokratisk Rigsdagsmand og ogsaa paa anden Vis indlagt sig store Fortjenester af Partiet. Som det gik denne unge Student, gik det i disse Dage mange andre Tyskere. Af Martyriet fremspirede nye Tilhængere. En aandelig Bevægelse lader sig nu en Gang ikke kue med Vold. Socialistloven formaaede hverken at standse eller hæmme Socialdemokratiets Vækst. Før en halv Menneskealder var gaaet, var den atter ophævet. Resultatet af denne Voldspolitik foreligger i den Kendsgerning, at der ved Rigsdagsvalget i 1903 blev afgivet over 3 Millioner socialdemokratiske Stemmer, som gjorde Socialdemokraterne til Rigsdagens næststærkeste Parti.

Midt i Firserne slog Bismarck ind paa en lignende Voldspolitik overfor Polakkerne. Han begyndte med at udvise 50,000 fattige polske Arbejdere, fortsatte med en Række Undtagelseslove og endte med at forlange Hundreder af Millioner Mark til Opkøb af polsk Jord. Skønt fortsat af hans Efterfølgere og endnu ikke opgivet af Regeringen har denne Voldspolitik dog ogsaa gjort Fiasko. En stærk national polsk Vækkelse har under Forfølgelserne bredt sig fra de gamle polske Lande Posen og Westpreussen til Øvreschlesien. Ved Rigsdagsvalget i 1903 blev der ialt afgivet 347,800 polske Stemmer imod 244,100 i 1898. Polakkernes Forsvarsvaaben er i rig Udvikling. Organisationerne udbygges i alle Retninger. Et Samfundslag hæves, en polsk Mellemstand udvikles, Byerne i de polske Lande erobres tilbage. Jorden værnes imod Statens Angreb. Ja, Polakkerne trænger erobrende frem imod Vest. Fra

1896—1902 har de ikke blot hævdet deres Ejendomme men endog erobret 8 □ Mil Jord fra Tyskerne. Paa dem har de grundlagt henved 9000 selvstændige polske Hjem. I de sidste Dage stiller Skolestrejken i de polske Skoler Regeringen overfor nye Vanskeligheder. Over 40,000 polske Skolebørn har nægtet at bede Fadervor paa Tysk. De forlanger, at Religionsundervisningen skal meddeles paa Modersmaalet. De lader sig prygle, men de bøjer sig ikke. Maaske vil Regeringen til Slut kunne tvinge dem ved Hjælp af ny Vold, men dermed er Sagen ikke afgjort. Hvad foregaar der i disse Dage i de strejkende polske Skolebørns Bryst? — det er Spørgsmaalet. Hvilken Frugt afsætter denne Voldspolitik, hvilke aandelige Magter vil den have udviklet om ti Aar? — det er Sagen. Og der kan næppe være Tvivl om, at det store Flertal af disse baade legemligt og aandeligt mishandlede polske Skolebørn under Skolestrejken modtager Indtryk, som er afgørende for hele deres senere Livsførelse.

Politiske Spørgsmaal er Magtspørgsmaal. Dette er i og for sig rigtigt. Men Tysklands nyeste politiske Historie viser os, at det ikke er rigtigt, naar Magten ensidigt opfattes som Vold. Historien lærer os tværtimod, at lysere Magter kan sejre i det lange Løb. Med disse Magter staar vi i Pagt, men vi bør sørge for, at de udvikles endnu stærkere, for at den Vold, der øves imod os som danske Folk, i Længden kan vise sig afmægtig.

Bismarck har sagt: Magt er Ret. Vi siger derimod: *Ret er Magt*. I god Overensstemmelse dermed hedder det i vort Valgopraab: „Vor Ret er vor Styrke.“ En stærk levende Retsbevidsthed har altid været et Særkende for den nordslesvigske Befolkning. Lad os drage Omsorg for, at Skolens Nedbrydningsarbejde hverken svækker eller sløver vor Retsbevidsthed. Lad os pleje og udvikle den i Hjemmet, og indplante den dybt i den opvoksende Slægts Bryst. Dermed styrker og øger vi vor Magt.

Et godt gammelt Ord siger: *Kundskab er Magt*. Dette Ord har vistnok aldrig haft større Gyldighed end i vor Tid. Vi lever jo i en Fremskridtets Tid. Men Fremskridtet bëtinges paa næsten alle Omraader af Kundskabstilegnelse. Vor Folkeskole, som ser sin Hovedopgave i at være Fortrykningsanstalt, forsømmer ogsaa i denne Henseende sin egentlige Opgave. Vi er derfor nødt til at drage forøget Omsorg for den konfir-

merede Ungdoms Undervisning og Oplysning. Vi maa sørge for, at den i saa stor Udstrækning som muligt besøger kongerigske Skoler efter sin Konfirmation, at den drager mere Nytte af vore Bogsamlinger, at der oprettes Læsekredse, afholdes Foredrag — kort sagt spredes nyttig Oplysning ud over Landet ved Hjælp af alle de Midler, der staar til vor Raadighed. Dermed fremmer vi den opvoksende Slægts Tarv samtidig med, at vi styrker vor politiske Stilling.

Ordet *Penge er Magt* har en noget skurrende Klang, men det er sandt. Vort Sindelag kan Tyskerne ikke forandre, og vort Sprog kan de ikke fortrænge ved Magtbud, men vore Ejendomme kan de delvis erobre ved Hjælp af Pengemagten. Professor *Sombart* i Breslau har betegnet Nationalitetskampen som en Kamp om Foderpladsen. Mangen tilløben Tysker opfatter den paa samme Maade. „Hjemme gav det kun Surkaal og Roer, havde jeg faaet Kød, var jeg bleven hos Mor,“ synger de med Schwaberen i Heines Digt. Med Ondt skal Ondt fordrives. Kun med Pengemagt kan vi afværge Pengemagtens Angreb paa vor Jord.

Det er dog ikke saa meget Pengene i og for sig, som Evnen til at tjene Penge, der er Magt. Men Evnen til at tjene Penge, det vil atter sige *Ungdommens Dygtiggørelse*, og den bør vi holde os skarpt for Øje, naar vi vil øge vor Magt. Vi maa sørge for vor Ungdoms faglige Uddannelse. I mange Tilfælde lader den meget tilbage at ønske. De Unge bør ikke blot lære deres Gerning grundigt hos dygtige Landmænd, Købmænd, Haandværkere, men de bør ogsaa se sig om i Verden, de bør besøge Landbrugsskoler, Handelsskoler, tekniske Skoler. De bør sætte sig det Maal at være dygtigere end deres tyske Konkurrenter. Saa vil de slaa dem af Marken og dermed føre et afgørende Bevis for, at vor Magt er bleven øget.

Indflydelse er Magt. Vi maa derfor se at vinde større Indflydelse. Efter Krigen gik en hel Del indflydelsesrige Stillinger i Landet uden tvingende Nødvendighed tabt for vor Nationalitet. Vi maa se at vinde dem tilbage. Befolkningen raader til syvende og sidst selv for, om dens Dyrleger, Advokater, Læger, Tandlæger, Apothekere, Sygeplejersker skal være danske eller tyske. Lad os sørge for, at de bliver danske i saa stor Udstrækning som muligt. Dermed vil vi forsørge vore egne, kunne blive betjent paa bedste Maade og samtidig styrke vor Stilling.

Men lad os fremfor alt aldrig glemme, at *Aand er Magt*. Om Per Gynt, som blev plaget af alskens Troldpak den lange Nat, men endelig frelstes ud paa Morgenstunden hedder det: „Han var stærk for der stod Kvinder bag ham.“ Saaledes bør det en Gang i Tiden, naar der atter oprinder en ny Morgenrøde over Sønderjylland, kunne siges om Nordslesvigerne: „*De var stærke, for der stod Aandsmagter bag dem.*“

HYGUMTALEN

(1906.)

Først vil jeg tale lidt om Sønderjylland.

Viden om gaar min Vej i disse Dage, snart mod Øst og snart mod Vest. I Forgaars var jeg nede i Sundeved, i Gaar ved Aarøsund, i Dag her i Nærheden af Ribe. Himlen hvælver sig klar og ren. Luften er stærk og frisk. Skovene staar i Efteraarets Farvepragt. Sønderjylland ligger i Sollys foran mig, og Gang paa Gang maa jeg udbryde: Hvor er det dog dejligt!

Og som jeg kører ud over Landet, dukker Billed paa Billed frem. Under en frisk Brise sejlede jeg i Gaar ned ad Alssund. Da tænkte jeg paa en dejlig solklar Septemberdag for nogle Aar siden. For hvide Sejl drev jeg hen over det sølvblaa Sund, lagde ind i en lille Vig af Augustenborgfjord, op over Landet, ad trange bugtede Veje, mellem høje Hegn, over gule Stubmarker og gennem Skov og Krat gik det, ind i disse store, venlige Landsbyer, hvor høje, hvide Bindingsværkshuse dukkede op mellem mægtige Abildgaarde, hvis Træer bugnede af rød og gylden Frugt —.

Jeg var i Sundeved. Benveddens røde Bær lyste i Hegnene — disse Hegn, min Barndoms Glæde! Her har jeg samlet Sneglehuse og plukket Smørblomster i den tidlige Vaar og lange Græsstraa fulde af saftige Jordbær i den varme Sommer. Dejlige er mine Hegn i Foraaret, naar Pilen staar med gule Gæslinger og Slaatjørnen med hvide Blomster, mens det mangefarvede Løv pipper frem spædt og fint i den første fagre Grøde — i Sommertiden, naar den vilde Hyben strækker sine blegrøde Roser ud til alle Sider, og Kaprifoliens sødtduftende Blomsterklaser ligger henkastede over Løvhænget — i Efteraaret, naar Brombærranker fulde af glinsende sorte Bær strækker sig ud over de smalle Veje, og de brune Hasselnødder

sidder saa løse i Klaserne, at man kan ryste dem ned i Vognen — og ved Vintertide, naar man efter Fygevejrer kører en Kanetur i Maaneskin og under Bjældernes sagte Klang i Forbifarten fortrylles af de mange fantasifulde Skabninger, som Snestormen har formet og de dunkle Skygger givet Liv! Og bag Hegnene de tavse hvide Kors —.

Ud over Højderyggen gik min Vej. Paa Bakkekammen stod jeg med Bøsse og Hund. Mit Blik gik milevidt ud over Sletten. Søerne laa i Solglans ved min Fod. Vildgæssene trak i store Flokke hen over de blege Moser. Og jeg elsker disse Bakker, naar Gyvelen klæder dem i sit guldgule Skrud og Lyngen i sin violette Pragt —.

Vest paa gik min Vej. Byerne ligger paa Tværhylder. Ud over de grønne Enge græsser det rødbrøgede Kvæg. Sidst saa jeg denne milevide Græsslette en varm Sommerdag i Høhøstens Tid. Alt var Travlhed. Engene var fulde af glade Mennesker. Vognene for frem og tilbage. Og midt i Travlheden græssede magelige Kvæghjorde fjernt og nær, de viltre, ungdommelige Kvier sammenlængede to og to, for at de ikke i deres ustyrlige Overmod skulde sætte over Grøften og ind i Naboens duftende Høstakke. Jeg har set Engene ved Aften-tider, naar Mosekonen begynder sit Bryg og Elverpigerne deres Dans, mens Taagen breder sig, skjulende Kvæget og Høstakkene til kun enkelte Trægrupper dukker frem som Øer over Havet.

Og jeg har staaet paa Diget og set ud over Vesterhavet og ind over Marskens Fedme og forstaaet Marskbonden, som ved Synet af denne Velsignelse i glad Selvfølelse sagde til sin rejselystne Søn: „Min Dreng, her er Marsken. Hele den øvrige Verden er Gest. Hvad vil Du i den Ørken!“

Dejligt er der i Sønderjylland. Og

„denne Bostavn er vor,
og vi elsker den for,
hvad den var, hvad den er, hvad den bliver igen.“

Hvad den var! Minderne slaar mig imøde, hvor jeg end færdes. Blikket vider sig til vor Oldtid graa. Og jeg maa tænke paa Uffe og Vermund, paa Folke og Hervør, paa Guldhornene fra Møgeltønder og Stenene fra Dannevirke — dem alle, og-saa den sidst fundne over Domkirkens Dør.

En af vore Digttere, *Laurids Bruun*, har i „Alle Synderes

Konge“ skildret Prins Otto af Danmark, som han stævnedes hjem ude fra den store Verden. Ved Nattetider red han op over den mørke Hede til Danevirke. Han fandt Volden besat af utallige Kæmper — alle Tider var repræsenteret, Ansigterne var sønderflænget, i Brystet gabede store Saar, Klæderne var fulde af levret Blod, — det var de utalte Slægter, der før hans Tid havde ført Grænsekampen i Syd.

Aarhundreder er gaaet i Graven siden den Tid, men endnu staar vor gamle Grænsevold som et Minde om Thyra, om Margrethe og Valdemar og alle de andre, som her har staaet med Sværdet i den ene og Murskeen i den anden Haand.

Vest for Skovene, som omgiver Aabenraa, ligger der en stille Høj. Før ved Kongevejen, nu afsides og glemt. Her paa Urnehoved holdt Svend Estridsen Ting med sine gæve Mænd, Dagen før han døde. Her hyldede Sønderjyderne Knud den Sjette. Her begyndte Nordslesvigs danske Bønder Kampen mod de tysksindede Embedsmænd, den Dag de tørnede sammen med Herredsfogden Nis Henriksen og spækkede hans røde Kappe saa tæt med Pile, at han saa ud som et Pindsvin, da han sprængte bort fra Tinget.

Der ligger et gammelt, vejrbitdt Slot ovre i Sønderborg. Ingen ved, hvem der har bygget det. Men det rejstes allerede i Absalons Tid for at værne Landet mod de Fremmedes Angreb. Her sad Drostens Peter Hessel fangen. Her fejrede Valdemar Atterdag sit Bryllup under Gigers og Fløjters Klang, efter at Landet, takket være Niels Ebbesens raske Daad, atter havde faaet en dygtig Konge af den gamle Stamme. Her sad Bondens Ven, Kong Christian, fængslet i sytten lange Aar, mens Høgehæren rasede i Landet. Dybere end Rynkerne i hans forgræmmede Ansigt var Furen, som hans Fingre under den endeløse Vandring drog i Marmorbordet —.

Ak ja, Minderne slaar mig imøde alle Vegne. Op over den bloddøbte Bakke gik min Vej, og de talte til mig fra Hus og Gaard, fra Busk og Krat, fra Stok og Sten — og fra de tavse Grave langs den alfar Vej. — Hvor jeg kommer, — i Dag gik min Vej forbi Gram, og jeg tænkte paa Erland Kalf, forbi Rødding, og jeg tænkte paa hin mindeværdige Dag, da gæve nordslesvigske Mænd indviede Nordens første Højskole, saa til Hygum, hvor de slog mig imøde fra Kirken derovre, hvor de gamle, stærke nordslesvigske Præster fra Reformationstiden havde hjemme, og hvor Hans Thomassøn samlede

den første danske Salmebog. Alle Vegne lærer Minderne os, hvad vi var.

Og jeg gaar fra Møde til Møde. Frejdige Sange modtager mig. Ordet lyder frit, snart mandigt og djærvt, snart tungt og alvorligt, saa atter lunefuldt og skæmtende, vemodigt, saa Taarerne staar Tilhørerne i Øjnene, og bidende vittigt, saa Latteren runger ind over Salen, men Tonerne er altid danske, saa ægte danske i Bund og Grund. De viser, hvad vort Land er. Og hvad det bliver. Ja, derfor raader vi ikke. Men vi sukker: Gud give Dig Fremtid, som han gav Dig Minder, og vi tror, at den Bøn vil gaa i Opfyldelse.

Men nu vil jeg fortælle et lille Eventyr: Der var engang en dejlig Prinsesse. Og hun vilde gifte sig. Det blev kundgjort i alle Aviser, og det spurgtes viden om Land. Bejlerne skulde blot melde sig. Det gik, som det i Reglen gaar i Eventyrene — der meldte sig tre.

De skulde møde personlig, for at Prinsessen selv kunde faa Lejlighed til at vælge eller vrage. Den første, der bankede paa, var en lærd Mand, Jeg hedder *Hahn*,¹⁾ sagde han, og brystede sig, thi han mente, at det Navn var en anbefaling for en Mand, der vilde gøre Haneben.

„Jeg har studeret Alverdens Paragrafer,“ sagde han. „Jeg kan læse dem baade forfra og bagfra, og jeg kan fortolke dem som ingen anden. Jeg forstaar den Kunst at gøre rødt og hvidt til sort og hvidt, og jeg ved, hvordan man skal bære sig ad med at give Borgerne flere Pligter og færre Rettigheder.“

Prinsessen saa forundret paa ham. Der maa mere til, tænkte han og fortsatte: „Jeg er ogsaa Opfinder af den Kunst at fragte Forældrene Retten til at opdrage deres Børn!“

Da sendte Prinsessen ham et isnende koldt Blik, som gik ham til Marv og Ben. Og dermed gik han rent fra Snøvsen.

„Uha, hvor her er varmt!“ sagde han. „Min Fader steger ogsaa Hanekyllinger i Dag,“ svarede Prinsessen, akkurat ligesom Prinsessen i Andersens Eventyr: „Væk med ham.“

Saa kom den næste. Han var ogsaa en studeret Mand. „Jeg hedder *Adler*,“ sagde han lidt forlegen. Det var baade fordi Navnet havde en fremmed Klang, og fordi det ikke var populært i Prinsessens Land. Den Fugl var nemlig hendes Fjen-

¹⁾ Ved Rigsdagsvalget i 1906 var Landsdommer Dr. *Hahn*, Flensborg og Redaktør *Adler*, Kiel mine Modkandidater. H. P. H.

des Skjoldemærke. „Men jeg er so dansk, so dansk. Derfor gaar jeg kun i Nationaldragt,“ sagde han og slog sig paa sin Maske-radedragt.

Prinsessen saa forundret paa ham. Der maa mere til, tænkte han og fortsatte: „Jeg har studeret Principerne. Jeg kan Al-verdens Principer paa mine Fingre. Jeg har læst alt, hvad der er skrevet om dem i Bøgerne og kan ogsaa selv skrive om dem. Det vil vist mere Prinsessen at høre et lille schmukt Stykke, som jeg lige har skrevet.“

Og saa tog han et Stykke Papir op af Lommen, trak Vejret rigtig dybt og begyndte at læse — akkurat ligesom jeg nu gør: „Kandidaturen Hahn er det nationalistisk formummede, kapitalistiske Undertrykkelsesprincip.“¹⁾

Han saa op — Prinsessen var aandsfraværende. Der maa mere til, tænkte han. Saa trak han Vejret tre Gange, for det var et meget svært Sted, og læste derpaa videre: „Kandidaturen Adler er det enhver Kapitalisme og dermed ogsaa den tyske Afternationalisme overlegne antikapitalistiske, det socialistiske Princip.“

„Er det ikke morsomt?“ spurgte han og saa op. Men da opdagede han, at Prinsessen gabede af Kedsomhed.

Saa gik han fra Snøvsen. „Uha, hvor er det varmt,“ sagde han.

Da sendte Prinsessen ham et isnende Blik, idet hun svarede: „Min Fader steger ogsaa Ørneunger i Dag! Væk med ham!“

Saa kom den tredje Bejler. Han var lidt undselig, for han vidste, at han ikke havde meget at rose sig af. „Af mine Modstanderes Udtalelser,“ sagde han, „har jeg faaet det Indtryk, at jeg ikke forstaaer mig paa Paragrafer, — og de har ogsaa givet mig Attest for, at jeg er for dum til at forstaa Principerne —“

„Men jeg elsker Dig,“ tilføjede han varmt og inderligt. „Jeg har holdt af Dig saa langt jeg kan huske tilbage, og jeg vil elske Dig trofast til min Dødsdag. Alle mine Evner og Kræfter staaer til Din Tjeneste. Jeg vil give Dig mit Liv, om det kræves —“

Da saa hun mildt og venligt paa ham, og den 23. tror jeg, at hun vil give ham sit Ja. Derfor vil jeg raabe et: „Leve Prinsessen!“

¹⁾ Dette og de følgende Citater er taget fra et af Redaktør Adler udbredt Valgopraab.

FRA DRØM TIL DAAD

(1906.)

De Gamle husker endnu Trearskrigen og den dejlige Tid, der oprandt for Nordslesvig efter dens lykkelige Udgang. Og endnu flere her i Forsamlingen vil mindes Ulykkesaaret 1864 og de mange bitre Skuffelser, som det bragte os.

Naar Skuffelserne blev saa store, var det til Dels, fordi det danske Folk i Tiden mellem Krigene havde bygget sin Politik paa Grundsætninger, som viste sig uholdbare, da de skulde staa deres Prøve i Virkeligheden. Grundsætninger som dem, at Opretholdelsen af det gamle danske Monarki var en europæisk Nødvendighed, at Europa aldrig vilde tillade, at den danske Helstat blev delt, og at de nordiske Folk vilde staa Last og Brast med hinanden i Nødens Stund.

Med os Danske følte den Gang mange af Norges og Sverrigs bedste Mænd Skuffelserne dybt og bittert. Blandt dem var ogsaa Norges store Digter *Henrik Ibsen*. Han havde med Begejstring deltaget i de store nordiske Studentermøder mellem Krigene, han havde sunget om Nordens Enhed og været med til at drikke Fostbroderskabets Skaal. Og han havde taget Studentermødernes store Ord og dyre Løfter for fuldt Alvor. Under Krigen søgte han at opflamme det norske Folk til at ile Danmark til Hjælp. Han skrev Digtet: „En Bror i Nød“ og lagde Danmark Ordene i Munden:

„Jeg stred en Livsens Strid for Nord,
Mit Hjemland blev en Grav.
Jeg spejdede over Bælt og Fjord
Forgæves Dine Snekkers Spor.
Min Bror, hvor blev Du af?“

Efter at have slynget dette Kløkkeklemt ud over Norge uden synlig Virkning, rystede han Støvet af sine Fødder og drog til Syden.

Og dernede, under Italiens lyse, klare Himmel saa han sit

Folk og Fædreland i et helt nyt Lys. Skuffelserne omformede sig til Kritik og Kritiken fik Ord i en Række storslaaede Digterværker, som fremkom i de følgende ti Aar. Af disse Digterværker vil jeg i Dag fremdrage et og andet, fordi jeg tror, at hans Kritik har Ærinde til os den Dag i Dag.

Det første Digtværk, Henrik Ibsen sender hjem udefra, er det dramatiske Digt „Brand“. Brand er Virkelighedens Modsætning. Han fastholder ubøjelig det ideale Krav. Vi møder ham paa en Vandring op over Højfjeldet. I Følge med ham er en Bonde og hans Søn. Bondens Datter ligger paa Dødslejet ved Fjorden hinsides Fjeldet. Hun er i Sjælevaande og har sendt Bud efter Faderen. Men Vejen over Fjeldet er trang og farefuld. Det truer med Sneskred. Taagen stænger Udsigten. Og Bonden tænker paa sin lune Stue, paa Aftensmaden og taler om at vende om. Brand søger at opildne ham. Forgæves. Han minder ham om hans Faderpligt. Men Bonden tænker mere paa sig selv end paa sin dødsyge Datter og vender om. Brand gaar videre i dybe Tanker. Det forekom ham, at det var *Sløvsindet*, han havde mødt.

Han naar op over Fjeldet og stiger ned paa den anden Side. Luften bliver snart mildere. Solen bryder igennem. Fuglene synger. Vejen er kranset af Blomster. Han møder to Elskende, Agnes og Ejnar, som helt er optaget af deres glade Elskovsleg. Agnes danser baglæns foran Ejnar, som synger: „Agnes, min dejlige Sommerfugl, Dig vil jeg legende fange —“, og optaget af Legen danser de lige hen imod en gabende Afgrund, da Brand i sidste Øjeblik standser dem med et tordnende Holdt! Han gaar efter en kort Santale med dem videre, og det forekommer ham, at han nu ogsaa har mødt *Letsindet*.

Brands Gang gaar videre ned over Fjeldet. Han møder her en Zigøjnerpige, som vil opad. Med vilde Øjne peger hun op imod de snedækte Tinder. Deroppe i Højfjeldet er Iskirken, der vil hun op, langt væk fra den lille trange Landsbykirke med den mugne Luft. Kom med raaber hun til Brand:

„Deroppe messer Fos og Skred,
Der præker Vind om Jøklens Vold,
Saa Du blir baade hed og kold.“

Brand er ikke ræd. Han tør nok vove sin Trøje. Han er ikke bange for at sætte sit Liv paa Spil. Men der skal være en Hensigt forbunden med det. Der skal være Mening i det. Naar

han havde opfordret Bonden til at foretage den livsfarlige Vandring over Fjeldet var det, fordi hans dødssyge Datter havde sendt Bud efter ham. Men Zigøjnerpigens Vandring var, syntes han, uden Maal og Med. Derfor vilde han ikke slaa Følge. De skiltes, og det forekom ham, at han nu ogsaa havde mødt *Vildsindet*.

Og som han gaar videre, synes han, at Sløvsindet, Letsindet og Vildsindet er tre Trolde, der plager hans Folk. Dermed er han klar over sin Livsopgave, og han udstøder Kampraabet:

„Til Kamp paa Tværs, til Kamp paa Langs
Mod denne Trippelalliance.“

Denne Kritik har Ærinde til os den Dag i Dag. Vi maa ogsaa optage Kampen med Sløvsindet, Letsindet og Vildsindet, thi Betingelserne for disse tre Trolde Trivsel er for Tiden særlig gunstige i Nordslesvig.

Sløvsindet udvikles især i vor Skole. Det kan ikke være anderledes: Idet Skolen helt ignorerer Modersmaalet, mister den Evnen til at paavirke, opdyrke og forædle Børnenes Følelsesliv. De aandelige Interesser slappes og sløves. Ligegyldigheden og Ligegladheden overfor alle Livets store og dybe Spørgsmaal breder sig.

Naar vor Ungdom derefter forlader Folkeskolen, er der overhængende Fare for, at den giver sig Letsindet i Vold. Paa vore Aarsmøder, i vor Presse, paa vore Synoder lyder der vedvarende stærke Klager over Ungdommens Jagen efter tomme, indholdsløse Fornøjelser, over den Rolle Gøgl og Tant er kommen til at spille i nyere Tid.

Og naar vor mandlige Ungdom senere, i mange Tilfælde mærket af Sløvsindets og Letsindets Indvirkninger, maa drage sydpaa til de store tyske Byer for at aftjene deres Værnepligt i de preussiske Kaserne, lurer Vildsindet paa dem. Rekrutten har mange slette Eksempler for Øje og Storbyens Fristelser lurer paa ham i allehaande forføriske Skikkelser, saa snart han sætter sin Fod udenfor Kasernens Mure.

Vi maa i Tide modarbejde disse Farer. Vi maa i Hjemmene søge at bøde paa Skolens Brøst ved at uddybe Børnenes Følelsesliv. Forældrene maa være sig deres Ansvar bevidst. De maa paa anden Vis sørge for deres Børns Oplæring og Oplysning og ikke som Bonden i Brand vige tilbage for personlige Ofre, naar det gælder deres Børns Velfærd.

Vor Ungdom skål have Lov til at more sig. Men den maa ikke glemme at opøve sine Kræfter og at dygtiggøre sig til et daadrigt Liv. Fortaber den sig i tomme, indholdsløse Fornøjelser, danser den baglæns hen imod den dybe Afgrund, der truer vor Nationalitet fra Syd.

Og ved i Tide energisk at modarbejde Sløvsindet og Letsindet værner vi tillige bedst vor Ungdom imod Vildsindets Farer.

For Zigøjnerpigen var Dalen for snæver og Landsbykirken for trang. Hun vilde op i den store, vilde Natur, hvor Fossene tordner og Jøklerne brager, for at være Tilskuer til det mægtige Naturdrama, der opførtes i Iskirken, uden at nogen Menneskehaand rørte sig.

Af lignende Art er manges Forhold til Politiken. Arbejdet paa det jævne er dem for smaat. De er bedst tilpas, naar de kan komme rigtig højt til Vejrs, naar de kan arbejde sig ind i fantastiske Forestillinger om store Verdensbegivenheder, som ordner alt uden deres Medvirkning, uden at bebyrde dem med Arbejde eller paalægge dem Ofre. Og betegnende nok forbeholder de sig Tilskuerens Rolle, naar det storslaaede Drama skal opføres!

Dermed føres vi ind i den Fantasiernes og Drømmenes Verden, som Hovedpersonen i Henrik Ibsens næste Digterværk „Per Gynt“, levede og færdedes i. Per Gynt kunde ikke holde sig ved Jorden. Naar han fortalte Eventyr, var han altid selv Hovedpersonen i dem. Stirrede han op i Skyerne var hans Fantasi straks løbsk. Kun i særlig lyse Øjeblikke gik Virkeligheden op for ham. Og da var Omkvædet: Løgn og forbanded Digt!

Hvordan var Per Gynt bleven saa rodløs? Mor Aase forklarede det. Det var en trist Historie: Faderen foer Landet rundt i Svir og Sværm, drak og ødte Godset. Imens sad hun ene hjemme med vesle Per. Og hvad gør man vel, naar man har saa megen Modgang og

„Det er saa fælt at se Skæbnen under Øjne?
Saa vil en jo gerne skyde Sorgerne af sig
Og prøve som bedst at skyde Tankerne fra sig,
En bruger Brændevin, en anden Løgne,
Aa ja, saa brugte vi Eventyr — —

Det var Hemmeligheden. Det er menneskelig forstaaeligt. I Modgangstider griber en til Flasken, en anden til Revolveren;

men der er ogsaa dem, der drømmer sig ind i en lys Fantasi-verden.

Naar et Folk har Modgangstider, falder det ogsaa manges en svært at se Skæbnen under Øjne. Stemningerne svinger fra Selvopgivelse ind i Eventyrenes Verden. Saaledes gik det mange af os efter fire og tres. Drømmen fra Tiden mellem Krigene skiftede bare Form. Eventyr paa Eventyr fængslede Sind og Sans. Men ligesom Per Gynt nu og da saa Virkeligheden, dæmrede den ogsaa stundom for os i Ord som disse:

„Vi har lyttet i Natten mod Øst, mod Vest
Efter Fjed af en kommende Ven.
Vi kun Hovslag fornam af den pilsnare Hest
Der bar Løgneren til Folkene hen.“

Vi bør imidlertid væbne os imod den lokkende Fare, der ligger i Eventyrets dragende Magt. Vi maa opøve os i at se Virkeligheden modigt under Øjne. Vi skal ikke op i Iskirken, men ned i Dalen, hvis vi vil bygge vor Fremtid fast og sikker:

„Paa det jævne, paa det jævne,
Ikke i det himmelblaa,
Der har Livet sat Dig Stævne
Der skal Du Din Prøve staa.“

Drømmene om, at de nordiske Folk vilde staa Last og Brast med hinanden i Nødens Stund, brast i 1864. Naar Henrik Ibsen senere opkastede Spørgsmaalet: Hvad er et Folkeløfte? svarede han med Henblik paa de nordiske Studentermøder bitert: „Et Folkeløfte er en Folkeløgn.“

I 1874 vilde man paany optage de nordiske Studentermøder. Indbydelsen udgik fra Upsala og naaede Henrik Ibsen langt nede i Syden. Han svarede med Digtet „Langt borte“. Det var ham forfærdeligt, at man efter Skuffelserne vilde begynde den selvsamme Ordleg paany og atter leve sig ind i hule Fraser og tomme Løfter, i Festsange og Festtaler i Stedet for stilfærdigt at skride til Handling. Efter i manende Ord at have mindet om den nationale Sags Sejersgang fra Drøm til Daad i Italien og Tyskland, rettede han de haarde anklagende Ord til den nordiske Ungdom:

„Genfærd af afdøde Tider og Mænd
Gaar i vor Ungdomsskare igen,
Af Frasernes Flom og Festernes Røgelse
Formes et Verdenhistoriens Spøgelse.“

Den Mand, der i 1864 bar Ansvaret for Danmarks Politik, Biskop *Monrad*, havde ligesom Henrik Ibsen efter Krigen dybt rystet og skuffet forladt sit Fædreland. I hans politiske Drømmerier finder vi ganske tilsvarende Stemninger. Han saa en Dag under Ensomheden i de dybe newzeelandske Urskove to Mænd og hørte dem tale. Undertiden var han selv en af de talende. Med al den Lidenskab og Magt, han kunde lægge i sine Ord, talte han om Danmarks Ulykke, om Hævnens Dag, om det danske Folks Pligt til at fortsætte Kampen til det yderste: — „Jeg vil raabe“ — udrød han — „saa selv Døvtumme skal høre mig; jeg vil vække Fortvivlelsens Kraft i Folket, saa hvis Fjenden skal arve Danmark, saa skal han kun arve en eneste stor Brandtomt. Jeg vil“ — Da blev han afbrudt af en Latter, en uudslukkelig Latter, og da han saa sig om, saa han en utallig Skare af Mænd og Kvinder, Unge og Gamle, der holdt paa hverandre for ikke at falde om af Latter. Men han bøjede Hovedet og tav. Saa hørte han en Stemme raabe: „Kom, lad os drikke et Glas paa gamle Danmarks Velgaaende og Foreningen med vore trofaste slesvigske Brødre.“

Biskop *Monrad* revser her den samme Nationalsvaghed, som Henrik Ibsen tager Sigte paa. Hangen til at bruge store Ord, til ikke at tage det saa nøje med Løfter, Hangen til at stole paa andre, Hangen til at synge om, tale for, drikke paa Sagens Fremme, samtidig med, at man skyr Ofre og glemmer Arbejdet.

Vi er altfor tilbøjelige til at synge og tale om Sagen, og der er mangfoldige Sager i vor Tid. I gamle Dage havde vi tidt Grund til at bruge Ordsproget: Du kan ikke se Skoven for Træer, Helheden for Enkelthederne. I vor Tid er der mange, der ikke kan se Træerne for Skov, Enkelthederne for Helheden. „Sagen“ ligger altid foran mange Mennesker som den fjerne Skov i blaalig Dis, men de naar aldrig ind i den. De synger og taler fra Morgen til Aften om Maalet, men kommer det aldrig nærmere, fordi de glemmer Vejen.

Men skal vi klare os, saa maa vi ud af Drømmenes og ind i Arbejdets Verden. Saa maa vi lære at fæste vor Opmærksomhed paa de mange Enkeltheder, som det nordslesvigske Spørgsmaal rummer, hvad enten vi tænker paa Kirkens eller Skolens forsømte Opgaver, paa vor Ungdoms faglige Dygtiggørelse eller akademiske Dannelse, paa Oplysningens eller Ædruelighedens Fremme, paa vor økonomiske Udvikling eller Kampen

om vor Jord. Den nationale Sag stiller Opgaver i Tusindtal. Den har Brug for alle ærlige Kræfter. Her er nok at tage fat paa for hver især, i hvad Retning hans særlige Evner, Lyst og Trang end fører ham. Og vi kan løfte vort Folk, blot vi løfter i Flok.

Paa Afstand tager det sig maaske i manges Øjne bedre ud, naar vi taler store Ord om „Sagen“, men vi fremmer den bedst, naar vi, hver i sin Kreds, arbejder trofast og støt med paa Løsningen af de Opgaver, Tiden stiller. Lad være, at det kun er lidt, vi kan udrette, hver især. Her gælder Bjørnsons Ord: „Det af vort Arbejd, der bliver til Gavn, vokser i Slægten, som glemte vort Navn!“ Og har Du blot lagt et lille Frø i den store Sædemark, kan Du med berettiget Selvfølelse udbrude:

„Koraldyret ligt i den dybe Sø
jeg bygger og med paa den voksende Ø
og bereder den Verden, der kommer.“

REPLIK

(1906.)

Hidtil har jeg holdt atten Valgmøder. Tilstrømningen har alle Vegne været stor, Stemningen frejldig. Alt er forløbet paa den smukkeste Maade.

Ordet har været frit. Efter enkeltes Mening er der lejlighedsvis faldet Ord, som jeg burde have taget Standpunkt til. Der-til har jeg i Ullerup svaret: „Dette er ikke min Sag. Det er myndige og selvstændige Mænd, der fører Ordet, og de har selv Ansvar for, hvad de siger.“ Jeg tilføjede: Mit Kald er at samle, ikke at splitte. Denne Rettesnor har jeg fulgt i tyve Aar, baade i min Ungdom i Kongeriget og senere herhjemme, hvor jeg har været med til at slaa Bro mellem de to Lejre, Befolkningen den Gang stod delt i, og som først forenedes, da Gustav Johannsen blev valgt til Landdagsmand. Jeg sagde endvidere i Ullerup: Jeg staa med Front imod Syd. Saaledes har jeg staaet, siden jeg var Dreng, saaledes vil jeg staa til min Død.

Vore Valgmøder har en særegen Karakter. De er *nationale Opbyggelsesmøder*. Jeg fralægger mig Ansvar for, at man vil gøre dem til Diskussionsmøder om taktiske Spørgsmaal. Hidtil har jeg kunnet undgaa dette, fordi Talerne har rettet deres Kritik udad til de store Forsamlinger. I Dag er det anderledes, idet der er rettet et direkte Spørgsmaal til mig.

De Nejraab, der lød i Forsamlingen, forstod jeg saaledes, at man mente, jeg burde undlade at svare. Ordstyrerens Udtalelser opfattede jeg paa samme Vis. Jeg er Forsamlingen og Ordstyreren taknemmelig for denne Holdning, men maa for ikke at blive gjort til Genstand for nye Mistænkeliggørelser alligevel gaa nærmere ind paa Sagen.

For ti Aar siden blev jeg opstillet som Landdagsmand. Mit Standpunkt blev da skarpt angrebet. Man mente, at jeg burde binde mig ved en Erklæring. Jeg afviste bestemt ethvert For-

søg paa at aftvinge mig en Haandfæstning. Efter en af mine Venners Ønske præciserede jeg dog mit Standpunkt til Pragfredens § 5 i et Brev til ham, som jeg gav ham Lov til at offentliggøre. Derefter blev jeg ved Prøvevalget paa Graasten af Valgmændene opstillet som Kandidat til Landdagsvalget med 120 Stemmer imod 4.

Nu ti Aar efter kommer man paany med en lignende Mistæneliggørelse. Slagplanen var lagt, før jeg blev opstillet. En Time efter, at Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad enstemmig havde kaaret mig til Rigsdagskandidat, meddelte et Medlem mig, at der Dagen før var truffet Aftale om, at en Deputation af unge Mænd skulde prøve mit danske Sindelag, hvis jeg blev kaaret.

Senere fulgte der oftere Henstillinger af lignende Art. Det er mig pinligt at fremdrage dette, men Ansvarret falder paa dem, der ikke kan lade mig arbejde i Fred.

Jeg holdt derpaa min første Valgtale i Haderslev. Med den erklærede man sig tilfreds. Og jeg fik derpaa Ro en Stund, saa jeg kunde samle mine Kræfter imod vore Modstandere. Nu lader det til, at vi skal begynde forfra igen.

Man taler, som om det skorter mig paa dansk Sindelag og dansk Retsfølelse: Ja, har jeg da ikke vist dansk Sindelag i de 20 Aar, jeg har staaet i den danske Sags Tjeneste? Og har min Virksomhed ikke været præget af en levende Retsfølelse?

Jeg ved, at om jeg for tredje Gang udtalte mig om samme Sag, vilde dette ikke sikre mig imod nye Mistæneliggørelser. Jeg henviser derfor til min Programtale. Var den tilfredsstillende for faa Uger siden, maa den ogsaa være det endnu.

Jeg vil nemlig principielt ikke vælges paa Erklæringer og Haandfæstninger. Jeg vil vælges paa et tyveaarigt Arbejde i den danske Sags Tjeneste, eller jeg vil ikke vælges. Jeg vil føre min Politik efter min bedste Overbevisning, eller jeg vil ingen Politik føre.

Hver Gang en nordslesvigsk Repræsentant er afgaaet ved Døden, har der været Folk, hvis højeste Ønske er gaaet ud paa, at den nye Repræsentant maatte vise sig at være en mindre Udgave af den afdøde. Men se ned over den lange Række fra Nis Lorenzen til Jessen. De er alle selvstændige Mænd, hver med sit eget skarpt skaarne Fysiognomi — og det har Nordslesvig sikkert været bedst tjent med.

Ligesom mine Forgængere vil jeg ogsaa staa som en fri,

selvstændig Mand, der fører Kampen efter sin egen bedste Overbevisning. Der er før bleven talt om Forhandlingspolitik og Protestpolitik, i den senere Tid endvidere om Følelspolitik og Realpolitik. Jeg har i Haderslev sagt: Vor Kamp er en Kamp for Retten. Den kan ikke være andet. Men jeg tilføjede: Vort Løsen er Arbejde, og den Politik jeg vil føre, det er en Arbejdets Politik.

TIDENS STRØM

(1906.)

Naar vi ser ud over Verdensudviklingen, vil vi opdage mægtige Strømninger, som i kortere eller længere Tidsrum bøjer Folkenes Viljer og former deres Skæbner. De har lige som de store Floder i Reglen deres Udspring fra mange forskellige Kilder, og som Floderne tilsidst udrinder i Havene, fortaber de sig ogsaa før eller senere i Tidens store Hav.

Der udspringer i Oldtiden en mægtig Strøm i Grækenland. Græsk Aandsliv blomstrer, græsk Foretagsomhed bryder sig Vej viden om, græsk Vaabendaad kaster først de Fremmede tilbage og baner senere under Alexander den Store græsk Indflydelse Vej til Bredderne af Indus. Græsk Kultur præger i de følgende Tider Livet langs Middelhavets Kyster. De fattige Fiskere ved Genezarets Sø skriver græsk, og Buddha-støtterne i Indien formes under den græske Kunsts Indvirkning.

Der udspringer en anden vældig Strøm langt ude i Øst. Den breder sig hurtigt og tager Retning mod Vest. Religiøs Fanatisme, parret med Krigerfærd og Vaabendaad, baner den Vej. Men Fredens Idrætter glemmes ikke. Dristigere end den maviske Arkitekturs prægtige Søjlehaller er den eventyrlige Verden, der aabnes i „Tusind og een Nat“. Strømmen overskyller hurtigt de gamle kristne Lande i Lilleasien, fører Muhamedanismen frem gennem Nordafrika, over Gibraltarstrædet, højt op i Spanien. Den overskrider Strædet ved Konstantinopel, vælter sig hurtigt op over Balkanhalvøen og truer Wien. Endnu staar Sofiemoskeen i Konstantinopel og Alhambra prægtige Haller i Spanien som synlige Minder om dens vældige Magt og Indflydelse.

Fortrængte fra deres Fædreland gik en Flok græske Videnskabsmænd til Italien. De førte den gamle græske Litteraturs rige Bogskatte med sig og gav Vestens Folk Adgang til at tage sig et Forryngelsens Bad i græsk Aandsliv. Da udsprang Re-

næssancetiden, som atter affødte Reformationstiden. Trosfrihedens Banner rejstes rundt omkring i Landene. Nationalfølelsen trængtes tilbage. Protestanterne indkaldte først Christian IV, senere Gustav Adolf med de nordiske Folk for at bistaa Tyskere i Kampen mod Tyskere. Folk efter Folk blev drevet ind i Krige, indtil Trosfriheden sejrede og anerkendtes Verden over. —

Der rejste sig en ny Strøm. Den begyndte i Frankrig med Voltaire, Rousseau og Encyclopædisterne, eksploderede i den store franske Revolution og tog saa Vejen mod Øst. I Spidsen for mægtige franske Hære drager Napoleon ud over Europa, han udvisker Folkegrænser, lader haant om alle nedarvede Folkeejendommeligheder, sletter gamle Riger og grundlægger nye. Da genfødtes Nationalitetsideen, og en mægtig national Bevægelse rejser sig ud over Landene som det naturlige Tilbageslag imod hans Forsøg paa at tvinge Folkene ind under et Verdensherredømmes øde Ensformighed. I Førstningen affødte Nationalitetsideen fortrinsvis Kampe om Statsformen, om Sammenslutning af sprængte Folkedele, om Grundlæggelse af Nationalstater, om Ændring af bestaaende Statsforbindelser og Frigørelse fra fremmede Nationers Tryk og Tvang. Men snart rejstes i Forbindelse dermed det nationale Krav til Staten om Modersmaalets Ret i det offentlige Liv, som det bedste Grundlag for Undervisningen, Bæreren af Folkeoplysningen, som det naturligste Meddelelsesmiddel i Samkvem med Øvrigheden og foran Rettens Skranke.

Tidsstrømningen tvinger Udviklingen i samme Retning i meget forskellige Lande. Herhjemme har der som bekendt været Tider, hvor Nationalitetskampen fortrinsvis drejede sig om indviklede Arvespørgsmaal og statsretslige Læresætninger, hvor Kampraabet „Danmark til Ejderen“ opflammede Folkets Lidenskaber, mens den nationale Delingstanke, Folkenes Ret til selv ved frie Afstemninger at bestemme Staternes Grænser, afvistes af Nationalitetskampens Foregangsmænd.

I forrige Aarhundredes Midte affødte Nationalitetsideen vældige Krige. Løsnet er nationale Stater. Folk af samme Oprindelse med fælles Minder, fælles Historie, fælles Sprog skal danne Staten. Folk rejser sig mod Folk, Krig følger paa Krig, indtil vi atter i Halvfjerdserne gaar ind i en længere Fredsperiode.

Hvad var saa Resultatet af disse Krige? En Del nye natio-

nale Stater blev grundlagt: Grækenland, Ungarn, Italien, det tyske Rige. Men end ikke i disse Stater naaede man Idealet, som Nationalitetsideens Forkæmpere havde opstillet i Aarhundredets første Halvdel. Grækenland har endnu sit Kreta. I Ungarn behersker 8 Millioner Magyarer 7 Millioner Slaver, Rumænere og Tyskere. Italien har sit Trient. Udenfor det tyske Riges Grænser lever der 2 Millioner Tyskere i Rusland, 2 Millioner Tyskere i Ungarn, 10 Millioner Tyskere i Østerrig.

Og hvorledes gik det øvrige Evropa ud af Nationalitetskrigene? Frankrig med et elsass-lothringisk, England med et irsk og et Par keltiske Spørgsmaal, Belgien med et flamsk, Danmark med et nordslesvigsk Spørgsmaal, Østerrig med en halv Snes, Rusland med henved en Snes uløste nationale Spørgsmaal. Med andre Ord: Over 50 Millioner Mennesker i Evropa repræsenterer efter Krigenes Afslutning de uløste nationale Spørgsmaal.

Der sejler de forsprængte Nationaliteter nu som en Flaade paa Tidens Hav, afhængige af de samme Storme og de samme Strømninger, store og smaa Fartøjer mellem hverandre, hver med sin ejendommelige Rigning, hver med sit Flag vajende stolt fra Agterstaven, og hver især kæmpende mod Vind og Vove for at naa frem til den sikre Havn. Og mellem dem er ogsaa den lille, men sødygtige Vikingebaad, der har os om Bord.

Løsnet var Nationalstater, og det fastholdes under den væbnede Fred af Magthaverne. Men havde det før hedt: Det historisk tilblevne Folk skal danne Staten, saa hed det fra nu af: Den historisk tilblevne Stat skal danne Folket. Af dette udspringer den moderne nationale Undertrykkelse, som gaar ud paa at oprette nationale Stater ved at udslette Mindretalenes Sprog og Folkepræg, saa at alle Statens Borgere paa denne Vis bliver af samme nationale Støbning.

Med Firserne begynder Sprogreskripterens Tid, i Rusland, Ungarn Østerrig, Tyskland. Maalet søges naaet ved Hjælp af en brutal Sprogtvang fra Staternes Side. Men hvor Angrebet er, vil og maa Forsvaret ogsaa til enhver Tid være. Firserne er ogsaa de nationale Foreningers, Sprog- og Skoleforeningers Tid i alle Lande vidt og bredt.

Kampen gaar videre. Polakkerne tager snart Teten under Forsvarskampen. I et Aarhundrede havde de indsamlet sig

rige Erfaringer. Med Marzinkowskiforeningens Grundlæggelse begynder de et storstilet Arbejde med Ungdommens Dygtiggørelse for Øje. De uddanner planmæssigt Haandværkere og Købmænd, Fabrikanter og Bankierer, Læger og Sagførere. De skaffer dem ved Hjælp af fortrinlige Organisationer Brød og Erhverv. De udvikler i Løbet af en Menneskealder en polsk Mellemand, som i vore Dage gaar frem med Kæmpeskridt.

Statens Angreb bliver brutalere. Bismarck aabner 1886 Kampen om Jorden. Staten lader Millionerne rulle. Polakkerne udspænder et Net af Redningsbanker over Landet. Fra 1896—1902 erobrer de 40.000 Hktr., det vil sige 8 □ Mil Jord fra Tyskerne, hvorpaa de grundlægger 9000 nye selvstændige polske Hjem. Og Modet vokser. Nu er Kampen ført over paa Omraader, hvor Erfaringen lærer, at den kan føres med Held af de undertrykte Folk. Deres Kræfter vokser med Opgaverne. Den polske Fregat bruser stolt frem under Stormens Brag. Agter vajer den hvide Ørn.

Der indvindes nye Erfaringer. Det viser sig, at Sværdet ikke er i Stand til at løse de nationale Spørgsmaal. Men det viser sig ogsaa, at Kulturen, hvor vigtig en Faktor den end er, heller ikke ene kan klare Sagen. „Sæt tre Par Harer og tre Par Kaniner ud i min Park“, sagde Rigskansler v. Bülow for et Par Aar siden til en fransk Journalist, „om et Par Aar vil De have dobbelt saa mange Kaniner som Harer. Der har De Kærnen i det polske Spørgsmaal!“

Erfaringen fra Ægypten, hvor Isrealiterne formerede sig stærkt under Trældommen, gentager sig og er en vigtig Faktor under Nationalitetskampen. Den underbygger i vor Tid fransk Nationalitet i Kanada samtidig med, at Befolkningen i Frankrig staar stille. Paa Alpernes sydøstlige Fald foregaar der en interessant Nationalitetskamp mellem Tyskere og Italiener. De nøjsomme, myreflittige, men lavt kultiverede Italiener erobrer her i Tyrols Floddale Bondegaard efter Bondegaard fra Frihedshelten Andreas Hofers højt kultiverede Landsmænd, som dovner deres Tid væk og lever over Evne. Men vigtigst er den Erfaring, som vi paany har gjort i alle Lande, ogsaa her i Nordslesvig, at Volds- og Tvangsregimentet er afmægtigt overfor aandelige Bevægelser.

En ny Tidsstrømning er ved at bryde frem. Den spores Verden over. Rundt i Landene rejses en Fane med den lu-

dende Indskrift „Almindelig Stemmeret“. Med den rejses paa ny Kravet om Folkenes Selvbestemmelsesret, i stort som i smaat. Vi kan følge Bevægelsen over Norge, Sverrig til Finland, ned over Rusland til Ungarn. Den gør sig mægtig gældende i de østerrigske Lande, slaar ind over Sydtyskland og spores i de sidste Valg i Frankrig og England: Lad os haabe, at den vil virke som en strygende Medbør i de nationale Skuders Sejl og føre dem fremad imod Maalet.

Men det ved vi i hvert Fald, at vi, som der staar i Sangen, vi nys sang, er en Vikingææt, som fra Arilds Tid har pløjet Søen og i Tidernes Løb taalt mangan Dravat, en Vikingææt, som hverken bliver ræd eller træt i Farens Stund, naar Vinden piber i Tovværket og Søerne slaar ind over Dækket, en Vikingææt, som forstaar at tage det rigtige Bestik og med Sømandsdygtighed manøvrere Skuden paa den høje Sø, indtil den før brede Sejl med Flaget stolt vajende fra Agterstavnen kan styres ind i den sikre Havn.

ET OPGØR

(1907.)

Det er kun godt et Fjerdingaar siden, jeg sidst holdt Valgmøde her i Sønderborg. Det er kun godt en halv Snes Uger siden, vi sidst gik til Valg. Ingen anede den Gang, at Rigsdagen vilde blive opløst inden Nytaar.

Det uventede er imidlertid sket. Rigsdagen er opløst. Vi staar dermed atter overfor et nyt Valg. Vælgerforeningen har igen opstillet mig som Rigsdagskandidat i første Valgkreds, og jeg har til Trods for den uforstaaende og efter min Mening uberettigede Kritik, min hidtilværende Virksomhed har været underkastet, erklæret mig villig til at overtage Mandatet. Som Rigsdagskandidat kan jeg imidlertid ikke lade denne Kritik uænsat. Dertil er den omsider bleven mig for nærgaaende. Jeg vil derfor indlede mine Valgmøder med at imødegaa mine Kritikere samtidig med, at jeg aflægger Beretning om min Virksomhed i den Maaned, Mandatet har været mig betroet.

Rigsdagen traadte sammen den 13. November og blev opløst den 13. December. I denne korte Samling var der især to Spørgsmaal, som tildrog sig almindelig Opmærksomhed. Det første var den polske Skolestrejke, det andet Tysklands Kolonialpolitik. Jeg vil først gøre Rede for disse Spørgsmaal og for min Stilling under deres Behandling.

Under Revolutionen i Rusland strejkede Skolebørnene i russisk Polen. Strejken forplantede sig i Efteraaret til Provinsen Posen, hvor dens Udbrud kendetegnedes ved, at de polske Skolebørn afleverede deres tyske Religionslærebøger til Lærerne, idet de erklærede, at de herefter kun vilde bede Faderen paa deres Modersmaal, og at de ikke vilde svare paa tyske Spørgsmaal i Religionstimerne. Skolemyndighederne søgte at tvinge Børnene til Lydighed, men alt var forgæves. Strejken bredte sig hurtigt til hele Posen og forplantede sig derfra videre til Westpreussen og Øvreschlesien. Og den antog

nu hurtigt en farligere Karakter, idet Erkebispemænd ydede Børnene moralsk Støtte ved Udstedelsen af et Hyrdebrev, og Forældrene derefter skriftligt meddelte Lærerne, at de havde forbudt deres Børn at bede paa Tysk og at svare paa tyske Spørgsmaal. Regeringen stod dermed overfor Spørgsmaalet, om den i Religionstimerne ved legemlig Straf skulde tvinge Børnene til at være ulydige imod deres Forældres Befalinger. Dette var en saa betænkelig Sag, at den preussiske Kultusminister ikke turde indlade sig derpaa. Skolemyndighederne greb derfor til andre Vaaben: Eftersiddens, Fratagelse af al Dispensationsret, Nægtelse af Adgang til Konfirmation, Paalæggelse af store kommunale Skatter og Afgifter til Opførelse af nye Skolebygninger m. m. m., og i Følge dermed rejste Statsadvokaterne Hundreder af Retssager. Blandt dem fandtes der ogsaa nogle Forældreretssager. Dermed muliggjordes Sagens Behandling i Rigsdagen.

Polakkerne rejste den i Form af en Interpellation. En Interpellation kan kun stilles, naar den understøttes af mindst 30 Rigsdagsmænd. Polakkerne blev støttet af det frisindede Parti. Den Kendsgerning, at mit Navn ikke fandtes blandt Underskrifterne, har givet Anledning til Stiklerier om, at jeg brød med mine Forgængeres Politik. Der er jo i det hele ud- saet saa megen Mistænkeliggørelse imod mig, at visse Kredse er tilbøjelige til at udlægge enhver Handling, som de ikke forstaar ved første Øjekast, paa den værste Maade. Sagen forholder sig imidlertid saaledes:

Polakkerne er Katholiker, og det er Meddelelsen af den katholske Religionsundervisning, der ligger til Grund for Skolestrejken. Det var derfor ganske naturligt, at de ved denne Lejlighed først søgte deres Trosfællers, det vil sige Centrums Støtte. Saaledes stod Sagen, da jeg rejste hjem for den 24. November at holde Festtalen paa Reimers 80aarige Fødselsdag. Mens jeg var borte afslog Centrum Polakkernes Begæring. Og den Dag, jeg talte her i Sønderborg, søgte og fik de de Frisindedes Underskrifter. Da jeg Dagen efter kom tilbage til Berlin, var Interpellationen allerede stillet. Mistænkeliggørelsen af min Holdning ved denne Lejlighed er saaledes helt uberettiget.

Under Sagens Behandling i Rigsdagen meldte jeg mig straks til Ordet. Fraktionernes Ordførere sattes som sædvanligt øverst paa Talerlisten, men det lykkedes mig at faa Plads

umiddelbart efter dem. Det er ikke heldigt at skulle tale efter fem Timers Forhandling henad Kl. 6 $\frac{1}{2}$ om Aftenen, naar Tilhørerne er trætte og Emnet allerede belyst fra alle mulige Synspunkter. Takket være Dr. Hahn, sad jeg inde med godt og vægtigt Materiale til Belysning af Spørgsmaalet, men jeg maatte under Forhandlingernes Gang omarbejde min Tale, saa den fik Karakteren af et Indlæg i Diskussionen og navnlig forkorte den meget betydeligt. Rigsdagen var den Dag stærkt besat. Jeg vandt hurtigt Husets Øre. Og Udtalelser i den tyske Presse viste, at min Tale heller ikke havde været uden Virkning.

Det andet Spørgsmaal, Tysklands Kolonialpolitik, rejstes ved Forslaget om en Efterbevilling til Dækning af Overskridelsen af Budgettet for Sydvestafrika i 1906.

Her maa jeg først standse ved Ordet Efterbevilling og forklare, hvad det betyder. Finansloven, Budgettet som vedtages ved Finansaarets Begyndelse, hviler paa et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter. Mange Poster, f. E. Embedsmændenes Løn er faste, mens andre f. E. Anlægget af Marinekasernen her i Sønderborg, Indkøb af Levnedsmidler til Militæret, Anlæg af Jernbaner etc. er bevægelige. Dermed opstaar der ofte Overskridelser af Finansloven. Der findes Indtægter f. E. af Told eller af Jernbaner, som er højere end beregnet, men ogsaa omvendt Udgifter, som er højere end anslaaet. Disse Udgifter afholdes alligevel, naar de bevæger sig indenfor visse Grænser, og Regeringen faar senere Summen efterbevilget.

Lad mig tage et praktisk Exempel. Der bevilges paa Finansloven for 1907 200.000 Mark til Afslutning af Arbejdet ved Marinstationen her i Byen. Saa indtræder der uventede Forhold. Daglønnen stiger, Jordarbejdet hæmmes ved daarligt Vejr m. m. og ved Aarets Slutning viser det sig, at der er brugt 230.000 Mark. Det er da en Selvfølge, at de 30.000, hvormed Overslaget er overskredet, maa efterbevilges. De er brugt af Embedsmænd, forsynet med Fuldmagt. Leverandørerne kan simpelthen anklage Statskassen og faa den dømt, naar Betalingen nægtes. Men har Embedsmændene øvet Misbrug, kan de selvfølgelig drages til Ansvar.

Bevillingen til Krigen i Sydvestafrika for Finansaaret 1906 blev givet den 19. Januar 1906. Der tales nu saa meget i Pressen om vor daarlige Stilling overfor Socialisterne. Ved

denne Lejlighed stemte Socialdemokraterne imidlertid ikke mod Bevillingen. „Vi forstaar,“ udtalte Bebel i Følge den stenografiske Beretning henvendt til de andre Partier, deriblandt Centrum, „at De efter at Opstanden er udbrudt, har den selvfølgelig Forpligtelse fra Deres Side at opbyde alt, for hurtigst muligt at gøre Ende paa den. Men for at det ikke skal se ud, som om vi Socialdemokrater modarbejder dette, er vi enige om at afholde os fra Afstemningen.“ — I December viste det sig saa, at Overslaget var overskredet, og der forlangtes en Efterbevilling. Forhandlingerne om denne Efterbevilling gav som bekendt Anledning til opsigtsvækkende Debatter, og da den forkastedes, blev Rigsdagen opløst.

Under Debatterne stod Koloniskandalerne i Forgrunden. For det første de økonomiske, som omfatter en Del Firmaer, der i Aaringer har brugt Staten som en Malkeko, og dernæst de moralske, som særlig omfatter Embedsmændenes Udskjelser og Behandlingen af de Indfødte. Det vilde føre alt for vidt her at gaa nærmere ind paa disse Skandaler. Jeg har behandlet dem i en Række parlamentariske Breve, som er forsynede med mit Mærke, og deri klart og tydeligt tilkendegivet mit Standpunkt til dem. Dette burde ikke kunne være Tvivl underkastet. Det udmunder selvfølgelig i den skarpest mulige Fordømmelse af Embedsmændenes tøjlesløse Færd og grusomme Behandling af de Indfødte.

Men disse Skandaler ligger et Par Aar tilbage. Regeringen havde allerede, før Rigsdagen traadte sammen, brudt afgørende med det hidtilværende System. Kolonialdirektøren og samtlige Embedsmænd i Kolonialafdelingen var afskediget og erstattet med helt nye Folk. Kontrakterne med Woermann, Tippelskirch & Co. og andre Firmaer, som unfair har tjent Millioner paa deres Leveringer til Staten, var ophævet.

Regeringen erklærede endvidere, at der var indledt Undersøgelse imod de skyldige Embedsmænd. Naar man kender preussisk Statsskik, behøver man ikke at tillægge dette overdreven stor Betydning. Vi ved, hvad Undersøgelserne imod en Pastor Jacobsen, en Winter v. Adlersflügel, en Amtsforstander Thiermann og andre har ført til. Men man kan selvfølgelig ikke gøre de nye Embedsmænd ansvarlige for de gamles Synder.

Og selve den Kendsgerning, at Kontrakterne er ophævet,

og at der er sat en dygtig praktisk Købmand i Spidsen for Koloniernes Administration, kan kun billiges som en fornuftig og hensigtsmæssig Forholdsregel. Det er derfor ret meningsløst at sætte Skandaler, som ligger Aar tilbage og er forekommen i helt andre Kolonier, i Forbindelse med Efterbevillingen til Sydvestafrika.

Der forelaa i Rigsdagen to Forslag vedrørende Efterbevillingen. Det ene fastsatte den til 29, det andet til 20 Millioner Mark. I Forvejen var der opnaaet Enighed om, at det af tekniske Grunde var umuligt at føre mere end 6000 Mand hjem til den 31. Marts, og at Riget var forpligtet til at underholde Resten til Finansaarets Slutning. Forskellen mellem de to Forslag var derfor af rent formel Art. Ingen af dem indeholder den nøjagtige Sum, der maa betales, og som under alle Omstændigheder vil blive betalt, da den først kan fastsættes, naar Finansaaret er afsluttet.

Det var derfor heller ikke Summens Størrelse, men Forslagenes Tilføjelser, der fremkaldte Konflikten. Centrum foreslog tilføjet, at Troppestyirken i Sydvestafrika hurtigst muligt skulde nedsættes til 2500 Mand, de frisindede Partier derimod blot, at Troppestyirken hurtigst muligt skulde bringes betydeligt ned. Intet af Forslagene fastsatte en bestemt Tidsfrist, og denne Forskel var saaledes ogsaa meget ringe. Konflikts Aarsag var i Virkeligheden en kunstig søgt, vilkaarlig valgt Styrkeprøve mellem Centrum og Regeringen. Bevillingen for 1907 staa paa Finansloven, og den bestemmer i Virkeligheden, hvor mange Tropper, der skal blive i Sydvestafrika i det kommende Aar. Rigsdagen vil derfor først ved Finanslovens Behandling staa overfor et Penge-spørgsmaal, som den er i Stand til at øve Indflydelse paa. Efterbevillingen kunde imidlertid bruges til et Mistillidsvotum til Regeringen, til en Vanskeliggørelse af dens Stilling, og dermed er jeg ved det springende Punkt, der den Dag delte Rigsdagen. Mit velovervejede Standpunkt var: *Vi, den danske Befolkning i Nordslavrig, havde paa det givne Tidspunkt ikke Grund til at give Rigskansleren et Mistillidsvotum eller til at vanskeliggøre hans Stilling. Og dette Standpunkt holder jeg den Dag i Dag for rigtigt.*

Overfor min Afstemning har man hævdet, at vi under ingen Omstændigheder kan gaa med Regeringen, og ud fra dette Synspunkt har man ment at kunne paavise noget fuld-

stændig nyt i min Optræden. Dette beror paa et forbavsende Ukendskab til vor politiske Historie. Der har i den sidste Snes Aar ikke været en eneste Samling, hvor nordslesvigske Repræsentanter ikke en, men flere Gange, har stemt for Regeringsforslag. Gustav Johannsen har, for at nævne et Par Tilfælde, selvfølgelig stemt for Loven om Ophævelse af Forbudet mod, at politiske Foreninger staar i Forbindelse med hinanden, Jessen ligesaa selvfølgelig i Fjor for Loven om Diæter til Rigsdagsmændene. Det modsatte Standpunkt vilde være ganske meningsløst. Vi stemmer selvfølgelig for Regeringens Forslag, naar det ligger i vore Vælgeres Interesse. Konsekvensen af det modsatte Standpunkt vilde blandt andet være, at jeg i den kommende Samling skulde stemme imod Regeringens Forslag om Understøttelse til de danske Veteraner. Dette er dog saa meningsløst, at sikkert ingen vil forlange det.

En enkelt af mine Kritikere har offentligt udtalt, at min Afstemning staar i Modstrid med min Retsfølelse. Denne Paastand er bleven tilbagevist af gamle P. Skau, men er desuagtet bleven gentaget i Gaar. Jeg konstaterer derfor: Dette er usandt. Min Afstemning den 13. Decbr. staar ikke i Modstrid med min Retsfølelse. Jeg holder den vedvarende for ret og rigtig.

Paa mit første Valgmøde i Haderslev udtalte jeg i Efteraaret: „Vælger De mig, saa skal det være mig en Samvittighedssag til enhver Tid at varetage Mandatet saaledes, som det efter min inderste, dybeste Overbevisning tjener den danske Befolkning i Nordslesvig bedst.“ Dette var min Rettesnor den 13. Decbr. Paa dette Standpunkt staar jeg den Dag i Dag. Paa dette og *kun* paa dette Standpunkt vil De ogsaa finde mig i Fremtiden, hvis De genvælger mig.

Min Afstemning den 13. Decbr. har imidlertid givet Anledning til megen Kritik, til mange nærgaaende, til Dels ærekrænkende Angreb og til yderst vidtgaaende Slutninger. Imod Kritiken afhærdes man, naar man har staaet en Snes Aar paa fremskudte Poster i det offentlige Liv. Og nærgaaende personlige Angreb vænner man sig efterhaanden til at lade uænsede, naar man i Aarevis saa at sige daglig af en giftig Presse er bleven beskyldt for forbryderiske og æreløse Handlinger og udskældt for Højforræder, Landsforræder, Edsbryder, Hykler m. m. m. Men alt har sin Grænse. Og der er for

en nordslesvigske Parlamentariker en Grænse, som ikke kan overskrides, uden at det hele bliver meningsløst. Det er den Grænse, der drages af Hensynet til, om man kan udrette noget paa den Post, hvor man sættes. Overskrides denne Grænse, er der kun Mening i et: *at overlade Posten til en anden og værdigere.*

Paa denne Grænse bevæger vi os for Tiden. Der blev allerede før sidste Valg udsaaet megen Mistænksomhed imod mig. Sæden har spiret, og nu bærer den rig Frugt. En Tilfældighed som den, at mit Navn ikke findes under en polsk Interpellation, bliver til en Sigtelse for at bryde med den hidtil førte Politik, en Afstemning om en Efterbevilling til Sydvestafrika bliver til et Brud med min egen Retsfølelse, et Forræderi imod den danske Sag, ja et Vendepunkt i Nordslesvigs Historie.

Dermed er vi ved Grænsen. Under saadanne Forhold er det ligefrem umuligt at fortsætte en frugtbringende parlamentarisk Virksomhed. Er vi først saavidt, at nordslesvigske Repræsentanter skal indhente Tilladelse hos enhver ung, politisk interesseret Mand i Nordslesvig, inden de afgiver deres Stemmer for eller imod et Lovforslag i Berlin, siger jeg for mit Vedkommende Tak. Og det er der flere, der gør.

Jeg holder ikke af at tale om mig selv, men der gives Situationer, hvor man er saa meget Part i Sagen, at det er ens Pligt. I denne Stilling befinder jeg mig for Tiden, efter at Vælgerforeningen atter har opstillet mig som Rigsdagskandidat.

Da jeg en Sned Aar gammel gik og pløjede min Faders Jorder, paa Marker, hvorfra Blikket fløj frit ud over Dybbøl Banke, begynder jeg at sysselsætte mig med Tanken om en politisk Virksomhed i Nordslesvig. Der gik et Par Aar, i hvilke jeg levede under Forhold, hvor Bjørnstjerne Bjørnsons Digt om „Vikingen“ var mit Yndlingsdigt. Jeg havde allerede den Gang læst den gamle græske Forfatter Plutarks Skildringer af græske og romerske Politikere og Statsmænd. Og jeg var især bleven dybt grebet af hans Fortælling om Themistokles, der i sin Ungdom følte sig draget imod det offentlige Liv, men blev holdt tilbage af sin Fader Neokles. Plutark fortæller, at Fader og Søn en Dag vandrede ved Havet. Da pegede Faderen paa en af de gamle Skuder, der laa optrukket paa Stranden, og som ingen mere brød sig noget om. Dette, sagde han,

er Politikerens Lod. Saaledes behandler Mængden sine Førere, naar den ikke længere har Brug for dem!

Jeg kendte denne Fortælling og havde tænkt meget paa den, da jeg en Dag lod min Plov staa og brød op fra min Faders Gaard for at uddanne mig som nordslesvigsk Politiker, og jeg har ikke glemt den siden. Men derfor kan jeg ogsaa sige: Jeg har aldrig betragtet de Tillidsposter, jeg paa min politiske Løbebane er naaet frem til, som tomme Æresposter. Det har aldrig været, det er ikke, og det skal aldrig blive Hovedsagen for mig, at bevare Folkegunsten for at hævde dem. Hovedsagen for mig har altid været, og vil fremdeles være, at bruge og udnytte dem i den nordslesvigske Befolkning, i den danske Sags Interesse. Kan jeg ikke længere det, saa sætter jeg min parlamentariske Skude op paa Stranden.

Jeg betragter Politikeren og dermed mig selv som et Redskab i Folkesagens Tjeneste. Det er brugbart en vis Tid, om kort eller længe, kan ikke siges paa Forhaand. Det er ogsaa ret ligegyldigt. Men er det ikke brugbart længere, skal det kastes bort. Alt andet er meningsløst. Og jeg gaar et Skridt videre: Jeg vil selv have et Ord med i Laget ved Bedømmelsen af min Brugbarhed som Politiker. Jeg gaar den Dag, da jeg selv indser min Ubrugbarhed, og den Dag er ikke fjern, hvis den Mening skulde brede sig her i Nordslesvig, at en Rigsdagsmand er en Slags Automat, der kun har at affire en Plade i Berlin, som indsættes her i Nordslesvig. Jeg værdsetter mine Evner og Kræfter for højt til, at jeg vil binde dem til en parlamentarisk Virksomhed under saadanne Forhold. Saa foretrækker jeg et frit Arbejde paa andre Omraader i den danske Sags Tjeneste.

Jeg har Selvfølelse nok til at sige med Niels Ebbesen i den gamle Vise:

„Det er saa Sød i Danmark
Haver været fra gamle Dage,
Naar en Svend ikke længer tjene vil
Da kan han Orlov tage.

Der er ingen sammenviet
Uden Munken og hans Kappe.
Hovmand rider og Hovmand bider,
hvor han kan tage til Takke.“

Jeg siger hermed til den nordslesvigske Befolkning: Lige-saa vist, som det er mig en Ærespligt at modtage Mandatet

og en Samvittighedssag at varetage det efter min bedste Overbevisning, ligesaa sikkert er det, at jeg øjeblikkelig viger Pladsen, naar man fratager mig Evnen til at udrette noget ved Hjælp af det. Naar jeg alligevel skal være Rigsdagsmand, tjener man ikke den danske Sag ved at udsaa Mistillid til mig. Stillingen er i Forvejen vanskelig nok nede i Berlin. Skal hver Handling dernede mistænkeliggøres herhjemme og fortolkes paa de urimeligste Maader, bliver den uholdbar. Vælger De mig, maa De tage mig, som jeg er. Omvende mig fra mine Anskuelser om, hvorledes jeg bør optræde som Parlamentariker for at tjene den nordslesvigske Befolkning paa bedste Vis, kan mine Kritikere ikke. Dertil har jeg tænkt for meget over vor Politik, arbejdet for meget med vor Politik, levet for meget i vor Politik i de sidste 25 Aar.

Man kan ikke forlange af mig, at jeg skal handle anderledes, end *min* bedste Overbevisning byder mig det. Om min Overbevisning er rigtig, det kan der selvfølgelig tvistes om. Jeg siger blot, man kan ikke forlange, at jeg skal handle efter andres Overbevisning. Jeg er den jeg er. Har man ikke Tillid til mig, bør man sende en anden derned. Kun et gaar ikke i Længden: at overdrage mig Mandatet og samtidig vanskeliggøre mig dets Udnyttelse ved systematisk at undergrave Befolkningens Tillid til mig.

Hvad min Afstemning den 13. Decbr. angaar, da maa den opfattes som et fast Led i en lang Kæde af Handlinger, der strækker sig tilbage til 1901 og som alle sigter mod samme Maal. Jeg frygter ikke for at indanke dette Arbejde for Historiens Dom. Fremtiden vil vise, at jeg ogsaa den 13. Decbr. har handlet saaledes, som det var min Pligt, hvis jeg vilde varetage den nordslesvigske Befolknings Interesser.

Forstaar Nutiden ikke dette, appellerer jeg trygt til Fremtiden.

POLITIK

(1907).

Under Valgbevægelsen i Efteraaret brugte jeg lejlighedsvis det Udtryk, at vore Valgmøder var *nationale Opbyggelsesmøder*.

Jeg hævdede da gentagne Gange ud fra dette Synspunkt, at jeg stod med Front imod Syd, for dermed at afværge et Ordskifte, som let kunde ende med at splitte i en Tid, hvor det gælder om at samle. Det lykkedes ogsaa nogenlunde den Gang.

Vi staar nu overfor et nyt Valg under Forhold, hvor Tilbøjeligheden til at gøre vore Valgmøder til Diskussionsmøder er vokset betydeligt. Jeg betragter dette som uheldigt. Vi kan jo ikke møde med flere Kandidater den 25. Januar, og derfor bør vi opsætte et Opgør til bedre Tider.

Men paa den anden Side har jeg i den senere Tid været Genstand for saa megen Omtale og min Virksomhed for saa mange Mistydninger, at jeg har maattet tage Standpunkt dertil. Jeg har gjort det paa Mødet i Sønderborg i Søndags og vil ikke i Dag gentage, hvad jeg der har sagt, da det vil kunne ses af Referaterne. Jeg vil imidlertid benytte Lejligheden til i Dag at udtale mig om forskellige Spørgsmaal i Tilknytning til mine Udtalelser i Sønderborg, og dermed agter jeg saa at lade min Sag gaa til Doms for atter at behandle Valgmøderne som nationale Opbyggelsesmøder, naar særlige Forhold ikke skulde umuliggøre det.

Det forekommer mig, at Nordslesvig i de sidste Maaneder har lignet en Stue, hvor Folk sidder i Skumringen og fortæller Spøgelseshistorier. Der begyndes med Fortællinger, som ikke lyder helt utrolige. Saa gaar det videre. Tusmørket bliver tættere, Fantasien livligere. Stemningen vækkes. Folk begynder at gyse. Historierne bliver dristigere. Tilslidst glider

selv det mest utrolige i Folk, og det ender med, at mange bliver bange.

Saadan har man allerede forud for sidste Valg begyndt med at fortælle Historier om mig, om mine Kætterier og min Upaalidelighed, om at jeg vilde bryde med vor Fortid og bortsjakre vore Rettigheder, ja, plette vort nationale Skjold og prisgive vort Retsstandpunkt. Og der er som Følge deraf aabenbart i Øjeblikket en Del Vælgere, som hverken ved ud eller ind. Jeg kan kun raade Folk til at handle lidt mere efter Grundsætningen: Ikke at dømme, men at forstaa.

Man omtaler mig fra visse Sider, som om jeg var en fuldstændig ny Mand i Nordslesvigs Politik. Ja, har jeg da ikke selv ført Politik før nu i de sidste Maaneder? Mener man da virkelig for Alvor, at det først er som Rigsdagsmand, jeg har haft min Debut som Politiker? I saa Fald bør man tænke sig lidt om, thi Sandheden er jo dog den, at jeg efter Forslag af *Gustav Johannsen* for 18^{1/2} Aar siden paa Vælgerforeningens Stiftelsesmøde blev valgt til dens Sekretær. Jeg har organiseret Foreningen og deltaget i alle dens Bestyrelsesmøder paa et enkelt nær, som blev afholdt i Fjor, da jeg sad fængslet i Neumünster.

Der tales, som om jeg var en helt ny Parlamentariker. Sandheden er jo imidlertid den, at jeg for 11 Aar siden, ligeledes efter Forslag af *Gustav Johannsen*, blev valgt til Landdagsmand for anden Valgkreds. Som Parlamentariker har jeg staaet i Lære hos *Gustav Johannsen* i 6 Aar. Han har været mig en god Læremester, som jeg skylder megen Tak. Derefter har jeg arbejdet som Parlamentariker i 5 Aar paa egen Haand, før jeg blev valgt til Rigsdagsmand. Tror nogen da virkelig for Alvor, at jeg har staaet udenfor Nordslesvigs Politik i al denne Tid? Hvis ikke: Tror man da, at jeg vil bryde med mig selv, med min egen Fortid? Hvis man bare vilde tænke sig lidt om, vilde man let kunne se, hvor meningsløst det hele er.

Der tales, som om Rigsdagsmanden for første Valgkreds bestemte Nordslesvigs Politik. Dette er en fuldstændig Vildfarelse. Den bestemmes lige saa lidt af ham som af de nordslesvigske Landdagsmænd. Vi er et demokratisk Samfund. Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad er vor Rigsdag, og den bestemmer Nordslesvigs Politik. Den Dag et Flertal indenfor denne Rigsdag udtaler en Misbilligelse af en

nordslesvigsk Repræsentants Færd eller Politik, er han lige saa umulig paa sin Plads som en engelsk Førsteminister, efter at Underhuset har givet ham et Mistillidsvotum.

Nogle mener, at jeg burde have stemt anderledes. Dertil vil jeg svare: Under min lange politiske Løbebane har jeg haft Lejlighed til at erhverve mig et ret nøje Kendskab til vor politiske Historie og vore politiske Forhold. Under min parlamentariske Virksomhed i Berlin har jeg skaffet mig Indsigt i den preussiske Statsstyrelse og i Lovgivningsmaskineriet. Jeg har ogsaa haft god Lejlighed til i Aarenes Løb at knytte mange værdifulde politiske Forbindelser, og jeg raader over bedre Informationer end nogen anden dansk Mand i Nordslesvig. Dette er ingen Overdrivelse. Derfor kan jeg heller ikke lade min Handlemaade bestemme af andre, men kun af min egen bedste Overbevisning om, hvad der er ret og rigtigt.

Der er tilsyneladende mange, for hvem Politik er en saare simpel og ligefrem Sag. Det er kun Skade, at den ikke er det i Virkeligheden. Hvad er Politik? Opkaster man dette Spørgsmaal, kan der gives mange Svar. Naar Krigen er endt, begynder Politiken. Bismarck sagde derfor engang med et bevinget Ord: „*Politiken er Krigen fortsat med andre Vaaben*“. Under denne Synsvinkel plejede han at betragte Politiken, saa længe han havde Overmagten og kunde gennemtrumfe sin Vilje.

H. v. Køller har praktiseret denne Gren af Politiken i Nordslesvig. Jeg har den Gang været med til at give ham Svar paa Tiltale. Og skulde vi atter komme til at staa overfor en saadan Politik, siger jeg som gamle Hans Nissen fra Hammelev, da Amtmanden i Haderslev og hans Drabanter i Fyrreerne blev ham for nærgaaende: Skal der være Krig med Kæltringerne, saa lad os føre den for Alvor!

Der kom en Tid, hvor Bismarck ikke længere kunde trumfe sin Vilje igennem, men maatte tiltræde den tunge Gang til Kanossa. Da forklarede han Begrebet Politik med det bevingede Ord: „*Politiken er Kunsten at opnaa det mulige*“. Efter denne Grundsætning praktiserede den franske Statsmand Talleyrand sit Fædrelands Politik paa Wienerkongressen med det Resultat, at Frankrig beholdt Elsass-Lothringen. Efter den Recept førte Windhorst Centrums Politik i Fir-

serne, og den har ogsaa efter hans Død vedvarende bestemt de tyske Katholikers Politik.

For mange Mennesker er Politik kun det at *aflægge et Vidnesbyrd*. Har de gjort det, mener de, at de, som Pilatus, kan vaske deres Hænder. De føler sig dermed befriet for det politiske Ansvar og lader alt efter deres Livsanskuelse, Stormagterne eller Nemesis, Verdensstyrelsen eller Vorherre sørge for Resten. Der kan være Tider, hvor Aflæggelsen af et kraftigt Vidnesbyrd netop ogsaa er den Politik, der skal føres. Vi behøver blot at tænke paa Peter Hjort Lorenzen, da han talte Dansk og vedblev at tale Dansk i Stænderne eller paa H. A. Krügers Optræden i Rendsborg 1848. Men dermed var ikke Krügers og endnu mindre Hjort Lorenzens Politik udtømt.

Der gives Folk, for hvem Politik ikke er andet end *Evnen til at fastholde et Standpunkt uforandret under Tidernes Omskiftelser*. Det gamle franske Kongehus er det historiske Eksempel derpaa. En Politiker, som hverken forstaar at glemme eller at lære, sammenlignes den Dag i Dag med Bourbonnerne i Frankrig. Men det har aldrig været ærefuldt for en Politiker at blive sammenlignet med dem.

Der gives ogsaa Folk, for hvem Politik ikke betyder andet end at *drive en Høkerforretning*, at købe sig politiske Fordele ved at give Afkald paa politiske Rettigheder. Køllerpolitikken opdrættede desværre ikke saa faa af dens Slags Politikere i Nordslesvig. I roligere Tider hører en Del af dem mærkelig nok til de Mænd, der bruger de skarpeste Ord og forlanger den krasseste Protest.

Der er dem, der mener, Politik forudsætter *Evne til at faa forskelligartede Kræfter til at virke mod det samme Maal* og andre, for hvem al Politik er en *Forligsprøve*. De stridige Parter mødes, den praktiske Nødvendighed er Forligsmægler, og saa sluttes Kompromisset. Denne Opfattelse er udtrykt i Ordsproget: „*Al Politik er Kompromis*“.

Hvis man vilde spørge en Lærer ved en af de ansete Højskoler, hvor vordende engelske Politikere og Statsmænd faar deres Uddannelse, om, hvad han først og fremmest kræver af en engelsk Politiker, saa vil han svare: For det første *Mod til at paatage sig Ansvar*, for det andet *Evne til at fatte Beslutninger*. At styre og regere vil blot sige: at fatte Beslutninger. Den Mand, der skyder Ansvaret over paa Vor-

herre eller tæller paa sine Knapper, naar han staar overfor en uventet Situation, han duer efter Englændernes Opfattelse simpelthen ikke til at være Politiker.

Et enkelt udtømmende Svar paa, hvad Politik er, kan ikke gives. Politik kan være noget af alt det, jeg her har nævnt og meget andet tillige. Men den er ikke noget enkelt af dette, og den kan ikke altid være det samme. Den er skiftende og maa ifølge Sagens Natur være skiftende med de skiftende Tider, selv om Maalet er faststaaende, thi der er flere Parter om at drive Politik. Det politiske Instrument har mange Toner. Politikerens Bue maa have mange Streng, og han maa forstaa at spille paa mere end een Streng, hvis hans Virksomhed skal faa mere end momentan Betydning.

Mit første Valgmøde i Efteraaret indledede jeg med en historisk Oversigt over nordslesvigske Repræsentanters Virksomhed paa Tinge fra 1836 til vor Tid. Jeg paaviste ved Hjælp af den, at det under vor lange Nationalitetskamp paa ethvert givet Tidspunkt havde været den nordslesvigske Befolknings Interesser, saaledes som de former sig under vore Modstanderes Angreb, der havde bestemt vore Repræsentanters Arbejde. Og jeg tilføjede: Saaledes vil det ogsaa være herefter. Mit Arbejde paa Tinge maa og kan kun være en organisk Fortsættelse af det Arbejde, der er øvet hidindtil. Befolkningens statsborgerlige og nationale Interesser, som de former sig paa ethvert givet Tidspunkt, vil fremdeles bestemme de nordslesvigske Folkerepræsentanters Virksomhed paa Tinge. Jeg vedkender mig fremdeles disse Ord. Jeg har ogsaa handlet efter denne Grundsætning den 13. Decbr.

Naar det gælder om at drive en Gaard, saa sætter Bedstefader, Fader og Søn sig det samme Maal: at faa saa meget som muligt ud af Gaarden. Men hvis vi antager, at Bedstefaderen ejede Gaarden i 1840, Faderen i 1870 og Sønnen i 1900, saa vil enhver let kunne indse, at Faderen og Sønnen umuligt vilde kunne naa dette Maal, hvis de fulgte Bedstefaderens Bedrift, Maalet blir det samme. Men Betingelserne for, at det kan naas under Tidernes Udvikling, er ubetinget det, at Driften ændres i Overensstemmelse med Tidernes Krav. Ellers gaar det galt.

Paa en noget lignende Vis forholder det sig med de parlamentariske Mandater. Det er en forskruet Overvurdering og en grundig Vildfarelse at opfatte en nordslesvigsk Rigsdags-

mand som en „Mand med Slesvig i Lommen“. Det er paa Tide at man tænker mere nøgternt og ser mere ædrueligt paa Forholdene. Med Mandatet faar en nordslesvigsk Rigsdagsmand en ganske bestemt Opgave: Den nemlig, indenfor en vis Tidsfrist efter bedste Evne at udnytte en Tillidspost i den nordslesvigske Befolknings Interesse. Saaledes ligger Sagen i Virkeligheden. Med dette Maal for Øje har alle mine Forængere drevet deres Politik. Maalet har været faststaaende, Maaden hvorpaa man har søgt at naa det, har langtfra altid været den samme.

Snorre Sturleson har i Norges Kongekrønike givet os glimrende Skildringer af nordiske Konger og Høvdinger. Et af hans smukkeste og mest straalende Billeder, det, han har givet os af *Magnus den Gode*, har Niels Skovgaard forherliget i den ejendommelige Sten, Thor Lange har rejst i Skibelund Krat.

Venderne brød ind i Landet og rykkede hurtigt frem over Danevirke. Magnus var optaget af indre Fejder. Men han lod alt andet ligge, samlede sine Mænd og ilede Syd paa, ned over Kongeaaen for at kaste Fjenden tilbage. Natten før Slaget drømte Kongen, at hans Fader Hellig Olaf viste sig for ham i Drømme: „Vær kun ikke bange for Hedningerne“, sagde han. „Jeg skal gaa foran Dig i Slaget. Hører Du min Lur, saa grib an“. Om Mørgegen samlede Kongen sine bedste Mænd omkring sig og fortalte dem den sælsomme Drøm. I det samme hørte de Kirkeklokken fra Nidaros tone fra Luftten. Hellig Olafs Lur, raabte de! Da kastede Magnus sin Brynje, og der stod han i Solskinnet i sin røde Silkekofte, fager at se til, lys og rank, med Hellig Olafs Stridsøkse „Hel“ højt løftet i begge Hænder. Saa styrtede han sig i Spidsen for sine Folk frem imod Fjenderne og huggede dem ned for Fode!

Saaledes vil Mængden den Dag i Dag helst se sine Hærførere, men Virkeligheden er en anden. Tag en Gang et moderne Krigsbillede. Fr. v. Jessen, som var Krigskorrespondent under den russisk-japanske Krig og har iagttaget flere store Slag paa nært Hold, har forsøgt at skildre dem. Han havde forsynet sig med en udmærket Kikkert. Han fulgte de russiske Tropper i Ilden og besteg Højder for at overskue Slagene. Hvad saa han? En eneste Gang har han efter eget Sigende set noget, som kunde være Japannere. Ellers er alt

skjult, selv for et stærkt væbnet Øje. Uniformerne har faaet samme Farve som Jordsmonnet. Enhver Fordybning i Terrænet benyttes, Tropperne sniger sig gennem Lavninger, kryber frem over Højdedrag, graver sig ned. Artilleriet kører ikke længere op paa Højderne, men posteres bag dem. Man ser end ikke Kanonernes Glimt. Der skydes Bueskud. Bag ude sidder Generaler og Stabsofficerer bøjede over deres Kort og Beregninger. Til dem indløber Telefonmeddelelserne. Og flere Tusinde Mil borte i Petersborg — sidder Zaren! Det er et ganske andet Billede, men det har det Fortrin, at det er Virkeligheden i vore Dage.

Hvad Politikerne angaar er det forstaaeligt, at Folk helst vil se deres Fører i saa dramatiske Situationer og straalende Billeder, som de saa P. H. Lorenzen i Stænderne, da han talte dansk, og vedblev at tale dansk, og H. A. Krüger i Rendsborg, da han overfor de opfanatiserede Slesvig-Holstenerne erklærede: D'Herrer glemmer, at der er et dansk Nord-slesvig, som ikke vil indlemmes i det tyske Forbund!

Men Politiken bestemmes ikke ensidigt af os. Den skabes af en Række Forhold, som vi er tvungen til at regne med. Skulde der atter oprinde Tider som de før nævnte, saa vil Nordslesvig sikkert aldrig savne Mænd med Mod og Mandshjærte, som vil kaste sig i Brechen. Foreløbig maa vi imidlertid arbejde under nøje Hensyn til de Forhold, vi har, og søge at udnytte dem. Dette har jeg hidtil gjort efter bedste Evne og Overbevisning, og det vil jeg fremdeles gøre, hvis jeg bliver genvalgt. Jeg vil ikke bøje af, selv om man tillægger min Virksomhed Kælenavne som Tilsøringspolitik, Hemmelighedskræmmeri og hvad andet, man kan hitte paa. Min Samvittighed er god. Jeg har fra min tidligste Ungdom til den Dag i Dag under skyldigt Hensyn til de skiftende Tidens Krav ført en god dansk Politik, og det agter jeg ogsaa at gøre i Fremtiden, hvis De genvælger mig den 25. Januar.

FALSKE PAASTANDE

(1907.)

Naar vi paa vore Valgmøder fører Tanken langt tilbage og dvæler ved de fjerne Tider, da Guldhornene blev gjort, Runestenene rejst, Thyra byggede Danevirke, Svend Estridsen samlede sine gæve danske Mænd paa Urnehoved Ting, Aarbøgerne i Ry Kloster blev skrevet og Flensborgs første Bylov affattet paa godt gammelt Sønderjydsk, saa siger vore Modstandere i Reglen Pas. Fra hine fjerne Tider kan de ikke hente saa meget som Skyggen af et Bevis for, at Sønderjylland skulde være et tysk Land og vore Forfædre ret beset gode Tyskere.

Med desto større Forkærlighed dvæler de i deres Presse og paa deres Valgmøder ved de sidste Aarhundreders for os nationalt set ret uhelige Udvikling, og det kan jo ikke nægtes, at der fra disse Tider kan fremføres et og andet, som er i Stand til at blænde og vildlede den kritikløse Hob.

De hævder saaledes Gang efter Gang med særlig Forkærlighed, at vore Fædre ikke var dansksindet, saaledes som vi er det, at de ikke vilde være Danske men Slesvigere, ja at de stundom kaldte sig for danske Holstenere. Dette er til en vis Grad rigtigt. Paastanden bliver først misvisende, naar man fortier, hvor stærkt Nationalfølelsen, Nationalitetsbevidstheden i moderne Forstand den Gang var tilbagetrængt ikke blot i Danmark og i Tyskland, men over hele Europa. Frederik den anden af Preussen, som kun læste og skrev Fransk og foragtede det tyske Sprog og den tyske Literatur, er i denne Henseende et betegnende Eksempel. For vort Vedkommende peger man ofte fra tysk Side paa, at *P. H. Lorenzen* oprindeligt blev valgt som Slesvig-Holstener til Stænderne, at *Laurids Skau* skrev sin første Afhandling — om Oldtidsmindesmærkerne paa hans Hjemegn — efter tysk Opfordring og indsendte den til Universitetet i Kiel, at *Nis*

Lorenzen Lilholdt rejste en heftig Protest imod et af Trykkefrihedsselskabet udgivet Kort, hvorpaa Slesvig var opført som en Del af Danmark. Og det er rigtigt, at Uklarheden endnu var saa stor her til Lands efter 1830.

Men hvorledes forholdt det sig med Holstenerne og Sydslesvigerne den Gang? Følte de sig maaske som Tyskere? Nej, langt fra. Det er jo bekendt, at den nuværende tyske Kejsershymne „Heil Dir im Siegerkranz“ er forfattet af Sydslesvigeren *Henrik Harries*, som oprindeligt digtede den til Ære for Kong Christian d. VII. Den samme *Henrik Harries* har digtet mange andre Sange, hvori han paa Tysk tolker sin glødende danske Nationalfølelse. Paa Latinskolen i Slesvig blev der endnu saa sent som i 1829 holdt Foredrag om „Niels Ebbesen, Fædrelandets Befrier,“ og talrige Sydslesvigere og Holstenerne tolkede paa Tysk deres glødende danske Nationalfølelse.

Det er altsaa urigtigt at sige, at vore Fædre den Gang var uden Nationalfølelse. Nationalfølelsen havde blot en anden Form. Ligesom Sydslesvigerne og Holstenerne følte sig som Danske og var stolte af at være Danske, saaledes stod Nordlesvigerne den Gang fordomsfrit overfor det tyske Sprog og den tyske Kultur, og de var mere paavirkede deraf, end vi er. Men hvor stærk Naturgrunden i dem ogsaa var i disse Dage, det viser især Pietismens Historie.

A. D. Jørgensen har engang sammenlignet Sønderjyderne med Strandboerne. Vi bor som en dansk Folkestamme ud imod det store tyske Folkehav i Syd. Som Strandboerne maa værne og væрге deres Enge og Marker mod Stormflodens hærgende Ødelæggelser ved at rejse Diger og Høfder, maa vi værne vore Folkegrænser imod det tyske Folkehavs Oversvømmelser. Men Strandboernes Forhold til Havet er af en dobbelt Art. Der kommer ogsaa Tider, hvor de søger deres Næring paa Havet, hvor de indvinder nyt Land.

Saadan er der ogsaa i Grænseboernes Liv med kortere eller længere Mellemrum Tider, hvor deres Forhold overfor Folkehavet i Syd er af mere modtagende Art. En saadan Tid havde vi i det 18. Aarhundrede. Da kom den tyske Pietisme herind med en Opfriskning og Inderliggørelse af Kristenlivet og en derpaa følgende almindelig Uddybning af Aandslivet. Tyske Præster, som var bleven grebet af Pietismen under Studiet i Tyskland, særlig ved Universitetet i Halle, førte

den frem. De traf her i Nordslesvig paa Præster, som ikke var sig deres danske Nationalitet stærkt bevidst, som sad inde med megen tysk Dannelse og som stod fordomsfrie overfor det tyske Sprog og det tyske Aandsliv. De sad rundt omkring paa disse Egne. Derovre i Højst *Enevold Ewald*, i Bedsted *Niels Brorson*, i Tønder hans Broder *Hans Adolf Brorson*. Hvad blev saa Virkningen? En Befrugtning og Uddybning af det danske Aandsliv. Da den tyske Strøm brød sig Vej ind i det danske Folkelegeme, udsprang Hans Adolf Brorsons herlige Salmesang. Niels Brorson stemte i med, og Enevold Ewalds Søn, *Johannes Ewald* afløkkede Harpen Toner stærke, dybe og underfulde som ingen kendt dansk Digter før ham. Med ham udmunder den tyske Pietisme i vor stolte Nationalsang: „Kong Christian stod ved højen Mast!“ Den tyske Paastand om vore Fædres Tyskhed i det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede gælder derfor i Virkeligheden til Vandsbæk.

Saa paastaar man endvidere med Forkærlighed fra tysk Side, at vi socialt set er bleven ilde behandlet i den danske Tid. Endnu under Valgbevægelsen i Efteraaret kørte man fra tysk Side op imod mig med de gamle fortærskede slesvig-holstenske Paastande om, at Danmark havde bedraget Hertugdømmerne for mange Millioner. Et gammelt Ordsprog siger, at man skal kende Træet paa dets Frugter. Hvilke Frugter fandt Preusserne, da de i 1864 kom til Nordslesvig? I Sandhed, det var gode Frugter: Et velhavende og veldyrket Land med frodige Kornmarker, fede Græssletter, rige Kvæghjorder og store smukke Landsbyer. En oplyst, opvakt, dygtig og selvstændig Bondebefolkning, som var myndig nok til at ville være sig selv og til ikke at lade sig spille paa Næsen af en Hob indvandrede Embedsmænd. Trællekaar avler Trællesind, men frie og gode Kaar skaber frittænkende og dygtige Mænd. Ingen Steder i de gammelpreussiske Provinser finder vi en saa velhavende og vidt fremskreden Bondestand, ingen Vegne sundere og bedre sociale Forhold. Er det Tegn paa, at vi er bleven ilde behandlet i de henfarne Tider?

Tyskerne pukker ellers altid paa et slesvig-holstensk, i Fyrrerne af en tysk Præst opfundet Slagord: „Gott wollen uns behüten, dasz wir nicht werden Jüten“. Lad os for en Gangs Skyld vende det mod Tyskerne. Tyder det maaske paa, at Sydslesvigerne og Holstenerne blev slettere behandlet i

den danske Tid end Befolkningen i Kongeriget? Nej, naar de unge preussiske Embedsmænd, der kommer herop, i Nord-slesvig støder paa Mænd, som er myndige, selvbevidste, som har en stærk Rygrad og en stiv Nakke, et rankt Mod og et godt Humør — saa skyldes det ikke mindst de gode og sunde Forhold, som vore Fædre har levet under. Hjemmetyskerne skulde skamme sig ved ikke i denne Henseende at give Sandheden Æren.

Jamen — siger de saa: Det er kun de sociale Forhold. Men der er ogsaa en national Undertrykkelse. At de gider tage dette Ord i deres Mund! Sandheden er jo desværre den, at det tyske Sprog i de sidste Aarhundreder paa alle tænkelige Maader er bleven begunstiget og fremmet af Statsmyndighederne her i dette gamle danske Kronland. Der tales om Forfølgelserne mellem Krigene. Naturligvis er der ogsaa den Gang forekommet Overgreb fra altfor ivrige Embedsmænds Side. Men hvad er Sandheden. Sandheden er den, at der fra 1848—50 ikke er foretaget en eneste Udvisning i Hertugdømmerne, uagtet en stor Del af Befolkningen havde baaret Vaaben imod Landets Konge. Sammenlign en Gang dermed Køllerpolitiken med dens Masseudvisninger.

Endelig er der endnu en Paastand, som vi bør dreje Halsen om paa, hver Gang den fremsættes fra tysk Side. Det er den Paastand, at der kun rinder Ulykker og Elendighed af vor fortsatte aandelige Forbindelse med vort gamle Fædreland. Det stik modsatte er jo netop Tilfældet. Vort Aandsliv har faaet ny Næring nordfra. Alt hvad vi i nyere Tid kender af friske og sunde Strømninger er kommen nordfra. Hvad Kirkelivet angaar, stammer baade Indre Mission og Frimenighederne nordfra. Paavirkningen naar langt ind i tysksindede Kredse. Udtalelser af Mænd som Pastor *Mathiesen* i Rødding og Pastor *Schmidt* i Vodder er i denne Henseende lærerige. Hvad Skolen angaar, da betegner Højskolerne Fremskridtet. Deres Virkninger har vi længe kunnet spore paa alle Omraader i Nordslesvig. Min Modkandidat Dr. Hahn betegnede dem endnu for faa Aar siden i sine Domme som „sjæleforgiftende Anstalter“. Men han er i denne Henseende bleven omvendt. Han har været med til et Forsøg paa at omplante dem til Tyskland. Det vil sige, han har faaet Respekt for dem, og der bygges nu Højskoler baade i Angel og i Holsten. Nordfra har vi faaet Afholdssagen

og Husflidssagen. Nordfra har vi i den sidste Menneskealder faaet alle Fremskridt paa Landbrugets Omraade fra Andelsmejeriet til Kontrolforeningen. Tyskerne har med os høstet Fordelen deraf ikke blot Hjemmetyskerne i Nordslesvig, men takket være den levende Forbindelse, vi underholder med vort gamle Fædreland, har alle disse Fremskridt hurtigere og paa en naturligere Maade banet sig Vej syd paa.

Men at vi er bleven de stærkeste paa det kulturelle Omraade, det kan kun styrke Haabet om, at vi vil faa en Fremtid, der svarer til vor Fortid.

FOREDRAG PAA AARSMØDET 1908

Landdagsvalgets heldige Udfald har fyldt os alle med en Glæde, som ogsaa har præget dette Aarsmøde. Men vi er sikkert alle enige om, at Valgresultatet ikke skal benyttes som en blød Sovepude, men som en Spore til fortsat energisk Arbejde for den danske Sag.

Mødets Forhandlinger peger i denne Retning. Der er blandt andet anvist gangbare Veje for vort fremtidige Arbejde paa de mest truede Strøg, og Vælgerforeningen, som allerede under den lige afsluttede Valgkampagne har arbejdet efter tilsvarende Grundsætninger, skal nok sørge for, at denne Gren af vor Virksomhed saa hurtigt som muligt bliver sat i System og faar fast og blivende Form.

Naar Bestyrelsen har opfordret mig til at holde et politisk Foredrag i Tilslutning til Vælgerforeningens Generalforsamling, vil jeg søge at løse denne Opgave ved at opkaste Spørgsmaalet: *Hvad kan vi med vort Fremtidsarbejde for Øje lære af den lige afsluttede Valgkamp?*

Fra tysk Side er Valgagitationen i anden Valgkreds og da atter særlig i Aabenraa Amt denne Gang bleven dreven med en ikke tidligere kendt Hensynsløshed. Paa enkelte Strøg mindede den — hvad Valget af Midler angik — ligefrem om serbiske Tilstande. Men den traf os heldigvis ikke uforberedt. Vælgerforeningen havde, som det fremgik af Aarsberetningen, ved Juletid nedsat to lokale Udvalg til at lede Forsvarskampen fra dansk Side. De begyndte allerede deres Arbejde i Januar Maaned med Indsamling af meget omfattende Oplysninger fra alle Kommuner. Under dette Arbejde, som har været baade brydsomt og vanskeligt, fordi vi maatte bygge paa bar Bund, har vi i høj Grad følt Savnet af et vel-forsynet og velordnet *Arkiv*. Nødvendigheden af at indrette et saadant Arkiv er den første Lære, vi kan drage af Valgkampen.

Den preussiske Administration, som er vor Hovedmodstander, hver Gang vi stævner til Valg, har som bekendt sine Sager i fortrinlig Orden. Den raader over indgaaende Oplysninger om alle tænkelige personlige og økonomiske Forhold i hvert enkelt Valgdistrikt og er derfor særlig ved et Landdagsvalg en overordentlig farlig Modstander. Hvad vi indsamler af Oplysninger under en Valgkampagne, kastes for det meste bort efter Valget, uagtet en stor Del af dem er af blivende Værd og vilde kunne lette os Valgarbejdet betydeligt i kommende Aar. Dette maa forebygges i Fremtiden.

Vi maa som ethvert andet velorganiseret Samfund hurtigst muligt indrette os et Arkiv. Ingen af de Oplysninger, der er tilvejebragt forud for dette Valg, maa gaa tabt. De maa indsamles, ordnes efter Kommuner og Valgdistrikter og derefter opbevares paa et sikkert Sted til senere Brug. De maa derefter suppleres ved enhver given Lejlighed. Lidt efter lidt vil vi da faa en Samling Valgakter med meget detaillerede Oplysninger fra alle Valgdistrikter, som i høj Grad vil vanskeliggøre Embedsmændenes Myndighedsmisbrug og i endnu højere Grad vil lette os Valgarbejdet ikke blot ved de politiske, men ogsaa ved de kommunale Valg.

Vort Arkiv bør imidlertid ikke blot omfatte Valgakter. Det skal i Almindelighed være et Gemmested for alle Aktstykker af national-politisk Betydning. I konstitutionelle Stater stiller alle store politiske Partier saadanne Arkiver til deres Parlamentarikers Raadighed. Ved Hjælp af dem kan Administrationens Overgreb bekæmpes eftertrykkeligere. Nu da vi staar med to nye Landdagsmænd, der stilles paa en vanskelig Post, er det vor Pligt at skaffe dem dette Hjælpemiddel.

Jeg skal forklare Dem, hvad Tjeneste det skal gøre. Hvis De kaster et Blik tilbage over vor parlamentariske Virksomhed sidste Vinter, vil De finde, at vi har behandlet en Række Spørgsmaal. Jeg skal blot nævne: Selvforvaltningen, Nægtelsen af Koncessioner, Tjenestedrengekrigen, Skolepligten, Forenings- og Forsamlingsretten. Naar vi øver parlamentarisk Kritik paa disse eller beslægtede Omraader, nytter det kun lidt, at vi fremsætter almindelige Paastande. Fra alle Kanter vil man i saa Fald raabe til os: Beviser! — hvor er Beviserne? Derfor gælder det om altid at have Beviserne ved Haanden.

Min Stilling i de sidste 20 Aar, først som Vælgerforeningens Sekretær, senere som mangeaarig Parlamentariker, har

medført, at mange — jeg tør vel sige de fleste — Sager vedrørende administrative Overgreb her i Nordslesvig er gledet gennem mine Hænder og jeg raader derfor over ret betydelige Samlinger af Aktstykker, som ikke blot har stillet det nødvendige Bevismateriale til min Raadighed, men ogsaa adskillige Gange forsynet venligsindede Kollegaer i andre Partier med Beviser, som de savnede. *Julius Nielsen* mødte paa samme Vis med en rig Erfaring fra de kommunale Omraader. De nye Landdagsmænd, som ret uventet er stillet paa vanskelige Poster, møder ifølge Sagens Natur mindre forberedt i denne Henseende, og det er derfor — jeg gentager det — vor Pligt at lette dem Arbejdet.

Vort Arkiv maa være saa velforsynet, at de, naar der til Eksempel i den kommende Samling bliver Tale om en ny Ordning af Skolepligten, med kort Varsel kan forlange „Skolepligtsakterne“ fra Arkivet og ved Hjælp af dem hurtigt kan faa et Overblik over de nugældende Bestemmelser, deres Forgængeres Stilling til Sagen, Lovenes Haandhævelse og de i de senere Aar forefaldne Overgreb paa dette Omraade. Og saadan med alle andre Spørgsmaal, som de maa sysselsætte sig med i Landdagen. Tit og ofte, naar de ikke selv kan faa Ordet, vil de da kunne øve en betydelig Indflydelse ved at faa venligtsindede Kollegaer til at slaa et Slag for os.

Indrettes vort Arkiv saaledes, vil det ogsaa kunne gøre god Gavn i andre Retninger. I det sidste Aars Tid har vi maattet bekæmpe en Række ondartede Gymnastikforbud. Tandlæge *Smith* har med megen Indsigt fremtvunget denne Sag til Rigsrettens Bedømmelse; jeg har samtidig arbejdet med den i Parlamenterne. Vi har i Fællesskab samlet en stor Bunke Akter. Snart har jeg sendt dem til ham, snart har han sendt dem til mig, snart er de bleven benyttet i Leipzig og snart i Berlin. Og saadan gaar det med mange andre Ting: Gang paa Gang er der Brug for dem i Retssalen. Vort Arkiv vil derfor ogsaa være et Rustkammer for de Mænd, der fører vore Sager foran Rettens Skranke. Og endelig vil de kunne blive en Guldgrube for de Mænd, der engang i Tiden skal skrive vor Historie.

Efter dermed i korte Omrids at have antydet, hvorledes jeg mener, at det første Savn, vi har følt under vort Valgarbejde, skal afhjælpes, vil jeg opkaste Spørgsmaalet: *Hvem var vor haardeste Modstander vor værste Fjende under Valgkampen?*

— Og naar jeg uden Tøven svarer: Det var *Afhængighedsfølelsen*, er jeg vis paa, at De alle sammen vil give mig Ret.

Afhængighedsfølelsen er vore Modstanderes bedste Forbundsfælle. Embedsmændenes talløse Skarer føler sig saa afhængige, at de stemmer paa Kommando. Naar de marcherer op i Valglokalerne, disse lange Rækker af Postbude, Toldbetjente, Jernbanefunktionærer, Lærere, Natvægtere og Skorstensfejere, ved vi altid paa Forhaand, at de vil stemme, som Landraaden stemmer, deres Afhængighedsfølelse er saa stærk, at de ikke *tør* stemme anderledes. Det maa vi finde os i, men nu søger Administrationen at tvinge stadig flere frie Borgere ind under Embedsvældens Afhængighedsfølelse. I Aabenraa Amt saa vi til Eksempel denne Gang Husflidslærere og Lygtepudserne som nye Fremtoninger i Embedsmændenes Rækker. Man har allerede tidligere søgt at indprente baade Strandfogder og stedfortrædende Kommuneforstandere, at de ikke kan stemme efter bedste Overbevisning, men maa stemme efter Landraadens Anvisning. I Aabenraa Amt naaede vi denne Gang saa vidt, at en Amtsforstander fik en Kromands Svigerfader indbildt, at han ogsaa i denne Egenskab var en Slags „Beamter“, der, om end „med tungt Hjerte“, dog var nødt til at stemme tysk!

Og saaledes gaar det stadig videre. Administrationen søger utrætteligt at bankø Afhængighedsfølelsen ind i de mange hæderlige gamle, men desværre ofte af Slid og Slæb, Alderdom og Sygdom noget svækkede Arbejdere, der faar Alderdoms- eller Invalidere. Og langt fra altid uden Held. Fra mangfoldige Valgdistrikter melder man os, at gamle danske Arbejdere ikke har vovet at stemme efter deres Overbevisning den 3. Juni, fordi man havde skræmt dem med, at de af den Grund vilde kunne miste en Understøttelse, som de har retsligt Krav paa. Ja, man er gaaet endnu videre: Man har i stor Udstrækning søgt at faa gamle danske Veteraner fra 1848 og 1864 til at afholde sig fra Deltagelse i Valget eller endog stemme paa tyske Valgmænd ved at forestille dem, at de ellers ikke kunde faa en Veteranhjælp, som ifølge Loven skal ydes uafhængig af ethvert politisk Hensyn. Landraad *Dryander* har som bekendt i Anledning af den i Rigsdagen paatalte Veteranaffære højt og dyrt forsikret, at han ikke tager det mindste politiske Hensyn ved Tilkendelsen af Veteranhjælpen. Det maa vel da være et Tilfælde, der ser ud som en Tanke, at et paafaldende stort Antal Veteraner i truede Valgdistrikter

i Aabenraa Amt Dagen før Valget har faaet en Meddelelse om, at Veteranhjælpen er bleven dem tilkendt og mærkværdig nok med den Virkning, at det enkelte Steder, saaledes i Rinkenæs, har hjulpet Tyskerne til Sejren i tredje Klasse. Skønt Optanttraktaten har brudt den værste Afhængighedsfølelse, hvad Optanterne angaar, har man dog endnu denne Gang søgt at udnytte deres Stilling over for naturaliserede Optantbørn. Hvorhen vi end kaster vort Blik, møder vi saaledes en for frie Mænd uværdig Afhængighedsfølelse som en Fjende, der bør bekæmpes energisk, og det ikke blot i Valgtider.

Men paa hvad Maade kan vi da bedst bekæmpe Afhængighedsfølelsen? I denne Henseende kan vi atter lære af de store politiske Partier. Der opdukkes Tid efter anden nye Faktorer i det politiske Liv, som hurtigt vinder Betydning og tildrager sig almindelig Opmærksomhed. I Stændertiden var det Tilfældet med „Litteraten“, den senere Journalist. Regeringspartierne betragtede og behandlede ham dengang som en ubehagelig paatrængende Personlighed, der ikke havde Ret og Adkomst til at spille den Rolle i det politiske Liv, som han hurtigt tilrev sig. I vore Dage er Pressen en Stormagt i det offentlige Liv. I de senere Aar er der opdukket en ny politisk Faktor i Tyskland og i flere andre Lande, som alle i stigende Grad maa regne med, hvad enten de saa vil eller ej. „*Det er Kapellanen og Arbejdersekretæren*, der tilriver sig den politiske Indflydelse,“ klager Regeringspartierne i Kor. Den Rolle, *Kapellanen* har overtaget i det katolske Centrum, spiller *Arbejdersekretæren* i Socialdemokratiet.

Socialdemokraterne har oprettet *Arbejdersekretariater* i alle preussiske Provinser og tyske Lande. I Spidsen for Arbejdersekretariatet staar Arbejdersekretæren, som fremfor alt varetager Arbejdernes økonomiske Interesser overfor Statsmagten. Han overtager alle Sager vedrørende Forsikringslovene, møder uden at være Jurist, men med den Sagkundskab, som indgaaende Sysselsættelse med enkelte Spørgsmaal giver, uden at opkræve Vederlag derfor, som Arbejdernes Repræsentant ved Distriktsudvalget og andre Forvaltningsdomstoles Behandling af Spørgsmaal vedrørende Forsikringslovene, for at skaffe Arbejderne deres Ret, naar den krænkes af ukyndige eller samvittighedsløse Embedsmænd. Og dog er Arbejdersekretærens Virksomhed endnu i sin Vorden. Den udbygges mere og mere, den bryder Arbejdernes Afhængighedsfølelse, afstiver deres

Organisationer og vinder Aar for Aar større politisk Betydning.

Har De lagt Mærke til, at der ved dette Landdagsvalg er bleven valgt 270 socialdemokratiske Valgmænd i *Kiel*, men kun 4 socialdemokratiske Valgmænd i den langt større By *Köln*. Hvad er Grunden til dette Særsyn? Grunden er den, at den katolske Kirke, politisk repræsenteret af Centrum, har forstaaet at optage et stort og beundringsværdigt socialt Arbejde, mens kortsynede protestantiske Præster har ment at tjene deres Kirke bedst ved at tordne imod „Socialisternes Helvedesevangelium“. Det er fremfor alt den katolske Kapellans fortjenstfulde Arbejde paa de sociale Omraader, der har fastholdt Arbejderne ved Katolikernes politiske Organisation og gjort Centrum til et virkeligt Folkeparti, hvor vi finder de rige schlesiske Magnater Side om Side med Vestens højt kultiverede Industriarbejdere; Rigsdagens tidligere Præsident, Grev *Ballestrem*, som selv sysselsætter over 9000 Arbejdere i sine Bjergværker, sidder her Side om Side med de katolske Bjergmænds dygtige Repræsentanter *Giesbert* og *Brust*. Det har altsaa vist sig, at hvor den konfessionelle Tanke eller, som jeg hellere vil sige, den kirkelige Samfundsfølelse, er parret med en fin Forstaaelse af Tidens Krav, der forebygger den Dannelsen af Klassepartier.

Men den nationale Tanke, *den nationale Samfundsfølelse* gør sig om muligt endnu stærkere gældende i vore Dage. Og Polakkerne i Preussen har forlængst, følgende deres Trosfællers Eksempel, organiseret tilsvarende Virksomheder. Deres nye Førere, Mænd som *Brejski* og *Korfanty*, har tjent deres første Sporer som det sociale Arbejdes Organisatorer, den ene i Vestfalen, den anden i Øvreschlesien. De er i udpræget Grad de polske Arbejders Tillidsmænd paa de økonomiske Omraader, men arbejder ikke desmindre i national Henseende i den bedste Forstaaelse med Repræsentanterne for den rige polske Adel og den høje polske Gejstlighed, Mænd som *Fyrst Radziwill* og *Dr. v. Jadzdzewski*.

Vi maa absolut frem ad de samme Veje. Vi maa for det første hurtigst muligt sørge for en energisk Varetagelse af vore Arbejders økonomiske Interesser over for Statsmagten. Paa denne Vis vil vi ikke blot med Held kunne bekæmpe den gammel-preussiske Afhængighedsfølelse, som preussiske Embedsmænd søger at indpode vort fribaarne Folk, men hvad der

er endnu vigtigere, tillige bedre kunne modarbejde vort Folkesamfunds Opløsning i Klassepartier.

I Politiken som i Forretningslivet maa man have Mod til at se klart, fast og ædrueligt paa Forholdene, mens de er i deres Vorden. Under deres Tilblivelse lader de sig i Reglen forme efter vore Interesser. Er de først stivnede i Former, staar vi i Reglen magtesløse over for dem.

Hvem der som jeg i denne Tid har siddet med Kontrol-listen ved Valgbordet i een af vore Byer, vil have lagt Mærke til, at mens de gamle Arbejdere i Regelen har stemt dansk eller tysk, har de unge i stor Udstrækning stemt paa de socialdemokratiske Valgmænd. Mange vil have følt sig trykket af, at den gamle, hvidhaarede Fader stemte dansk, mens hans unge, raske Søn stemte socialdemokratisk. Dette er en Udvikling, der spores stærkere længere sydpaa, men der er her politiske Forhold i Vorden, som vi ikke kan undgaa at regne med, naar der er Tale om vor Fremtid.

Vi har altid med Stolthed hævdet, at vi er en Befolkning og ikke et Parti. Vi maa derfor ogsaa i Tide søge at modvirke enhver Partidannelse inden for vort lille Folkesamfund. Men skal vi dette, er det ikke nok, at vi paa alle tænkelige Maader styrker den nationale Samfundsfølelse. Det er nødvendigt, at vi tillige, med Centrum og Polakker som Mønster, optager et omfattende socialt Arbejde, saa ingen Arbejder herefter finder sine økonomiske Interesser bedre varetaget andetsteds.

Vort Jernfonds Love antyder allerede, at der skal ansættes *Konsulenter* til at vejlede Arbejderne i alle Spørgsmaal vedrørende Forsikringslovene. Dette maa udbygges videre. Vi maa have et *dansk Arbejdersekretariat*, som begyndende med en mere beskeden Virksomhed paa dette specielle Omraade efterhaanden udbygger Virksomheden i alle mulige Retninger. Vore Landmænd har deres egne faglige Organisationer i Landboforeningerne. De næringsdrivende har begyndt en meget anerkendelsesværdig Virksomhed i samme Retning her i Haderslev Vesteramt. Arbejderne kan ogsaa have Gavn og Nytte af særlige Fagorganisationer. Andelstanken kan, rigtig anvendt, bruges som en Løftestang for dem, uden at andres berettigede Interesser krænkes af den Grund. En gammel Hædersmand, som har virket her i Nordslesvig, Fysikus *Ulrich*, har slaaende vist os, hvad der til Eksempel kan udrettes paa Arbejderbyggeföreningernes Omraade. Vi kan ikke overlade

de politiske Kommuner denne Opgaves Løsning. Og vi kan heller ikke vedvarende staa stille her i Nordslesvig; mens Raabet: Jord til Landarbejderne! toner ud over hele Danmark. Det er godt nok, at vi med en vis Begejstring synger: „Min Hakke, min Skovl og min Spade!“ — og andre Husmandssange, men vi maa og skal ogsaa videre frem paa dette Omraade, naar vort Folkesamfund skal bygges saa stærkt og fast, at det kan staa urokket under Tidens Storme.

Vi er et Folk med rige Evner til Selvstyre. Preusserne kaster Vrag paa disse Evner, fordi vi er tro imod vor Fortid, imod vort Modersmaal og vor Nationalitet. Men derfor maa disse Evner ikke afstumpes og ødelægges. Vi maa tværtimod sørge for, at de opøves, udvikles og anvendes inden for vort lille Samfunds frie Organisationer. Der vil de Sten, Bygmestrene ikke har Brug for, kunne blive til Hovedhjørnesten.

Een og anden kan maaske synes, at jeg peger paa Opgaver, som er alt for store til, at vi kan faa dem løst. Vi har jo her talt frem og tilbage om det store Spørgsmaal: 1 eller 2 Mark i Aarsbidrag til Sprogforeningen! Men naar det i disse Dage med fuld Føje er bleven sagt, at Grænsen for, hvad Mennesker kan, naar de for Alvor vil, ligger langt ude, saa vil jeg tilføje: Grænserne for, hvad et Folkesamfund kan, naar det for Alvor vil, ligger endnu længere ude! Det er ikke blot Menneskets, det er ogsaa Samfundets Kræfter, der vokser med de større Opgaver, som det tager op.

Da vi stiftede Vælgerforeningen, var mange betænkelige, vi havde jo en stor national Forening i Forvejen, den vilde lide derunder, mente de. Endnu større var Betæneligheden, da vi senere stiftede Skoleforeningen: Hvor skulde de mange Penge komme fra? Men i Gaar meddelte Foreningens Forretningsfører fra denne Talerstol, at vi hidtil har understøttet over 3000 unge Nordslesvigere til Ophold paa danske Skoler, og vi er alle enige om, at denne Virksomhed kan og bør udvides. Da vi begyndte at tale om Forsamlingshuse, rystede mange paa Hovedet. Men der staar allerede henved 50 Forsamlingshuse her i Nordslesvig. Og gaar vi til Polakkerne, vil vi finde, at de har været i Stand til at løse langt, langt større Opgaver, baade hvad Undervisningsvæsenet angaar og under Kampen om Jorden. Det samme gælder for Tjekkernes og Slovakernes Vedkommende. Fremtiden vil vise, at vore Evner ogsaa rækker meget længere, end vi selv tror og tænker.

Det vil gaa med Nationalitetskampen, som Bjørnson har sunget i sin Opsang til Frihedsfolket i Nord:

„Begynder som en Susen i Kornet Sommerdag
Og vokser til en Brusen over Skovenes Tag. —
Den vokse vil til Storm, førend nogen veed deraf,
Med Torden i sin Stemme over endeløst Hav.

Thi:

Et Folk, som føler Kaldet, er Jordens største Kraft;
For den maa al Ting falde, det staar højt eller lavt.

ARBEJDERSEKRETARIATER

(1908.)

Spørgsmaalet om Oprettelsen af Arbejdersekretariater rejstes i *Nürnberg* kort efter, at den tyske Alderdomsforsikrings- og Uførlighedslov af 1891 var traadt i Kraft. Arbejderne trængte til Hjælp og Vejledning, hvis de skulde faa det fulde Udbytte af Loven. Klejnsmed- og Maskinbyggernes Fagforening i *Nürnberg* vedtog en Resolution, hvori det hed: *Der skal af al Kraft arbejdes hen til Oprettelsen af et Arbejdersekretariat.*

Forsøget strandede foreløbig paa Vanskeligheden ved at faa Omkostningerne ved Sekretariatets Indretning og Opretholdelse dækket. Der agiteredes imidlertid i de følgende Aar stærkt for Sagen i Arbejderkredse. Under de følgende Forhandlinger blev det fastslaaet, at Arbejdersekretariatet skulde *modtage Arbejdernes Besværinger og derefter foretage alle mulige Skridt for at faa dem afhjulpet.*

Efter et Par Aars Forløb nedsattes der et Udvalg, som skulde søge at faa Sagen virkeliggjort. I Foraaret 1894 foreslog Udvalget, at hvert Fagforeningsmedlem skulde yde et ugentlig Bidrag paa 2 Pf. til Dækning af Udgifterne. Dette vilde give en Sum af 2500 Mark aarligt, og dermed vilde man kunne bestride Omkostningerne. Samme Efteraar blev Sekretariatets Oprettelse vedtaget og den 1. November 1894 begyndte det sin Virksomhed som et Oplysningskontor, hvor alle og enhver kunde faa gratis Raad og Hjælp i alle retslige Anliggender.

Arbejdersekretariatet afhjalp et i Arbejderkredse stærkt følt Savn. Det slog an, og Eksemplet blev hurtigt fulgt andre Steder. I 1895 foresloges et lignende Arbejdersekretariat oprettet i Frankfurt a. Main. Det skulde begynde sin Virksomhed den 1. Januar 1896. Men saa hurtigt gik Sagen ikke. De fagligt organiserede Arbejdere besluttede ogsaa her at yde et ugentlig

Bidrag af 2 Pf. pro persona til Sekretariatet, men tillige, at dette først skulde træde i Virksomhed, naar der paa denne Vis var skaffet Sikkerhed for en aarlig Indtægt af 4000 Mark, thi Retshjælpen, som det skulde yde, — denne Grundtanke fastholdt man, — skulde være gratis for alle og enhver uden Hensyn til Alder, Køn, Stand, Konfession, Parti eller Bopæl. Den 1. Januar 1899 var man endelig naaet saa vidt, at Sekretariatet kunde aabnes, og det blev straks fra første Færd af besat med to Sekretærer.

Fra nu af gik Bevægelsen hurtigt ud over hele Tyskland. I

1901	var der allerede oprettet	35	Arbejdersekretariater,
1905	— — — —	67	—
1906	— — — —	83	—
1907	— — — —	100	—

og i Aar vil dette Tal blive betydelig overskredet. Mange af disse Sekretariater arbejder med flere Sekretærer. Lübeck saaledes med 2. Kiel med 3. Virksomheden vokser i Betydning fra Aar til Aar. I

1901	ydede Arbejdersekretariatene Raad og Hjælp til	rundt	167.000
1902	— — — —	—	195.000
1903	— — — —	—	200.000
1904	— — — —	—	226.000
1905	— — — —	—	283.000
1906	— — — —	—	365.000

De enkelte Tilfælde, i hvilke der ydes Hjælp, fordeltes saaledes i 1906:

115.000	vedrørte	Arbejderforsikringsloven,
60.000	—	Arbejdskontrakter,
112.000	—	borgerlige Retsforhold,
30.000	—	Strafferetten,
10.000	—	Arbejderbevægelsen,
42.000	—	kommunale og statsborgerlige Forhold,
5.000	—	Fagforeninger og Privatforsikringer,
6.500	—	andre Retsspørgsmaal.

For at repræsentere Arbejdernes Interesser overfor „Rigsforsikringsamtet“ i Berlin oprettedes der endelig i 1903 et Centralsekretariat i Berlin, som i 1906 førte 1197 Retssager ved højeste Instans. Centralarbejdersekretariatets Omkostninger var i 1906 11,531 Mark, som de fagligt organiserede Arbejdere tilvejebragte paa lignende Vis.

Arbejdernes Eksempel blev hurtigt fulgt af andre politiske Partier, af Foreninger og Kommuner i Tyskland, og i 1901 var der allerede af Ikke-Socialdemokrater oprettet over 50 lignende Oplysningskontorer. Det var fremfor alt „Det katolske Folkeparti“, en Afdeling af Centrum, som i Rhinlandene gik i Spidsen og oprettede „katolske Oplysningskontorer“, som ligeledes yder gratis Retshjælp. De frisindede „Hirsch Dunckerske“ Fagforeninger fulgte snart Eksemplet og oprettede „Folkebureauer“, som satte sig lignende Opgaver, og en hel Del Kommuner: München, Nürnberg, Mühlhausen o. s. v. oprettede lignende Oplysningsbureauer som kommunale Institutioner. Mens de fleste af disse Kontorer ikke yder deres Hjælp gratis, men mod Vederlag, og derfor ikke har slaaet saa stærkt an, har de katolske Oplysningskontorer, der arbejder efter samme Princip som Arbejdersekretariatene, vundet en tilsvarende Betydning.

Bevægelsen gør sig ogsaa gældende i andre Lande. I *Schweiz* blev der allerede før Aarhundredskiftet oprettet et almindeligt Arbejdersekretariat for hele Landet, som blev doteret med 20,000 Frs. og var besat med baade tyske og franske Sekretærer. I de senere Aar er der endvidere oprettet Arbejdersekretariater i Bern, Zürich, Basel, St. Gallen, Winterthur, Biel, Schaffhausen og mange flere Byer.

I *Østerrig* oprettedes det første tyske Arbejdersekretariat i 1901. I Spidsen for det staar den altsyske Deputerede *Franz Stein*. Senere har Socialdemokratiet fulgt det tyske Socialdemokratis Eksempel, og i de senere Aar er der oprettet talrige Arbejdersekretariater i alle Landsdele. I 1906 har de *østerrigske Fagforeninger* i det hele haft en Udgift paa 97,564 Kroner til Retsværn.

I Danmark har Studentersamfundets Retshjælp for Ubejmede i en længere Aarrække udført en noget tilsvarende Virksomhed.

Arbejdersekretariatene var oprindelig planlagt som *Oplysningskontorer*, der ikke blot skulde yde gratis Retshjælp, men tillige indsamle statistiske Oplysninger om alle Forhold vedrørende Arbejdernes Interesser. De praktiske Erfaringer viser, at *Retshjælpen* er bleven Hovedsagen. Arbejdersekretæren giver i Samtaler Raad og Vejledning vedrørende Sygekasse-Ulykkes-, Alderdoms- og Invaliditetsforsikringen, Forenings- og Forsamlingsretten, statsborgerlige Forhold og Rettigheder,

Familieret, Hjemstedsvæsen m. m. Han udfærdiger Besværin-
ger og Klager, affatter skriftlige Indlæg for Arbejderne og
fører deres Sag for Forvaltningsdomstolene og Voldgiftsret-
terne. Mange Arbejdersekretærer møder regelmæssig et Par
Gange maanedlig andre Steder i deres Distrikter. Hyppigst
holder de Foredrag, særlig om Forsikringslovene, og søger i
Tilslutning dertil i Form af Samtaler at oplyse Arbejderne om
den Nytte, de kan drage af den sociale Lovgivning. I Avis-
artikler, Flyveblade og ved Udgivelsen af smaa letfattede
Smaa-bøger forfølger de samme Formaal. Til Sekretariatets
Brug er der anskaffet et velforsynet Bibliotek af de vigtigste
juridiske Haandbøger. Der føres Journal og Kopibog, alle
Akter sammenhæftes og ordnes alfabetisk, det hele er kort
sagt strengt kontormæssigt ordnet.

Arbejdersekretærene begynder i Reglen med en fast Løn
paa 2000 Mark, stigende med 100 Mark aarlig op til 3000
Mark. Udgifterne dækkes nu alle Vegne ved maanedlige Bi-
drag paa 10 Pf. af de fagligt organiserede Arbejdere.

Jeg vil nu skildre et enkelt af disse Arbejdersekretariater,
som jeg har studeret mere indgaaende dels ved et Besøg paa
Stedet, dels ved Hjælp af dets samtlige til min Raadighed
stillede trykte Beretninger. Det drejer sig om Sekretariatet i
Lübeck. Dette Sekretariat er fordelagtigt omtalt i den ikke-
socialdemokratiske Litteratur, og det blev mig desuden sær-
lig anbefalet af Central-Arbejdersekretariatet i Berlin, som jeg
besøgte forleden.

Arbejdersekretariatet i Lübeck blev oprettet i 1901. Spørgs-
maalet rejstes her i Juli 1899. Ved en almindelig Afstemning
om Sagen, som de fagligt organiserede Arbejdere foretog, stem-
te 2755 for, 980 imod Sekretariatets Oprettelse, mens over
1600 afholdt sig fra at stemme. Forslaget blev imidlertid ikke
opgivet, men atter stillet i 1900, og Resultatet var da *3798*
for, 1114 imod. Dermed var Sagen vedtaget, og der nedsattes
et Udvalg paa 7 Medlemmer til at sætte den i Gang. Bidra-
gene tilvejebragtes paa den sædvanlige Maade ved Hjælp af
ugentlige Bidrag paa 10 Pf. af de faglærte Arbejdere. Udgif-
terne beløb sig det første Aar til henved 5000 Mark. Deraf
brugtes ca. 800 Mark til Inventar, ca. 850 Mark til et Biblio-
tek, 800 Mark til Leje, Lys, Varme, og Rengøring, ca. 300
Mark til Porto og Skrivematerialer og 2000 Mark til Sekre-
tærens Løn. I 1903 maatte Sekretariatet allerede udvides. Det

viste sig nødvendigt at arbejde med to Sekretærer. Kontorlokalerne maatte udvides og Inventaret forøges. Arbejdersekretariatets aarlige Udgifter og Indtægter balancerer nu med ca. 10,000 Mark.

Sekretariatets Hjælp blev i

1901	søgt af	4545	Personer
1902	— -	6052	—
1903	— -	6733	—
1904	— -	7019	—
1905	— -	7058	—
1906	— -	8199	—
1907	— -	8136	—

I det sidste Aar traadte et af det national-liberale Parti i Lübeck oprettet Oplysningskontor i Arbejde, og det har tilsyneladende bevirket en forbigaaende Stilstand i Opgangen.

Af dem, der henter Raad og Hjælp hos Sekretariatet, er kun godt 50 % fagligt organiserede Arbejdere. Resten tilhører alle Samfundsklasser, mest dog Arbejderstanden. Man har bl. a. i Lübeck haft Raadsøgende fra Flensborg, Randers og København.

Af de Besøgende søgte i 1907

1933	Oplysning om Arbejderforsikringslovene,
1338	om Arbejder- og Tyendekontrakter,
3308	om borgerlig Ret,
573	om Strafferetten,
917	om kommunale og statsborgerlige Forhold.

Disse sidste specificeres atter saaledes:

210	Skattesager,
340	Undersaatsforhold og Statsborgerret,
18	Fødsler og Dødsfald,
82	Fattigplejen,
19	Tvangsopdragelse,
14	Skolesager,
49	Valganliggende,
86	Militærsager,
99	Forskelligt.

Dertil kom saa endnu:

35	Sager vedrørende	Fagforeninger,
100	—	Privatforsikringer,
57	—	Handelsforhold,
231	Diverses.	

Ialt 8.552 Sager.

Mange af disse Sager er ordnet mundtligt i Samtaletimerne. Der affattedes og udsendtes dog i Aarets Løb 1720 Skrivelser og indløb 1444 Skrivelser til Sekretariatet.

Af disse Skrivelser var:

552	rettet til Privatpersoner,
175	til Regeringen og Ministerier,
181	til Voldgiftsretter i Arbejderforsikringer,
183	til „Berufsgenossenschaft“,
133	til borgerlige Domstole,
132	til Politimyndigheder,
75	til Rigsforsikringsamtet,
39	til Præster og Civilembesmænd,
70	til Skattemyndigheder,
20	til Militærmyndigheder o. s. v.

514 vedrørte Arbejderforsikringen. I omtrent $\frac{1}{5}$ af alle Tilfælde var det nødvendigt at udfærdige skriftlige Indlæg.

I følgende Tilfælde har Arbejdersekretariatet i Lübeck skaffet Arbejderne forhøjet Rente:

1902	Uheldsrente	Mark	11.696,51		
1903	—	—	12.197,80		
1904	—	—	18.498,80		
1905	—	—	14.440,40		
1906	—	—	9.964,80,	Invalideforsikring	Mark 1971,00
1907	—	—	11.601,95,	—	— 1730,24

Af de 8766 Besøgende, som tog Sekretariatets Hjælp i Brug, var kun 4,577 eller 53 % organiserede Arbejdere. Af dem tilhørte atter 191 kun en politisk Organisation, Resten ogsaa en Fagorganisation. 858 af de Besøgende var *selvstændige Næringsdrivende*. (Se 7 Aarsberetning S. 8).

I 1733 Tilfælde boede de Raadsøgende i Lübeck, 1633 Tilfælde andetsteds.

Der er ingen Tvivl om, at et nordslesvigsk Arbejdersekretariat vil kunne yde vore Arbejdere værdifuld Hjælp i samme Retning. — Vælgerforeningen bør nu tage denne Sag op. Vi har en Mand, som er velegnet til at overtage Posten. Arbejdersekretæren i Lübeck har erklæret sig villig til at sætte ham ind i Maaden, hvorpaa der arbejdes dernede. De nødvendige Midler kan vi afse paa vort Budget. Alt er vel forberedt. Besluttes Vælgerforeningen i Dag Oprettelsen, vil det kunne begynde sin Virksomhed i Efteraaret. Et betydningsfuldt socialt Arbejde, som tillige vil styrke vor nationale Modstandskraft, vil dermed sættes i Værk. Derfor anbefaler jeg paa det bedste Sagen.

RIGET FATTES PENGE

(1909.)

I det sidste Aars Tid har den politiske Interesse i Tyskland samlet sig delt eller udelt om Rigets finansielle Stilling. Skatte-spørgsmaalene har staaet som Midtpunktet i Diskussionen og behersket Politiken. Og det er forklarligt, naar man kaster et Blik paa Rigets Finanser.

De kender alle Udviklingen i store Træk. Det tyske Rige begyndte for godt en Menneskealder siden sin Løbebane med en Formue paa 5 Milliarder Francs, og det har nu en Gæld paa over 4 Milliarder Mark! Skatterne har været stærkt stigende, men desuagtet har Statsudgifterne i dette korte Tidsrum slugt over 8000 Millioner Mark. Til Statsgældens Forrentning kræves der allerede 150 Millioner Mark om Aaret. Det er gennemsnitlig en Daler pr. Hoved, 15 Mark pr. Familie af Befolkningen.

Denne uhyre Gæld har Riget opsamlet ved ikke at sætte Tæring efter Næring. Det har stiftet Laan paa Laan for at dække de aarlige Underskud. Men nu er denne Vej ikke længere gangbar. Underskuddet vil efter Regeringens Beregning i Aar naa en Højde af 500 Millioner Mark. Der maa derfor tænkes paa andre Udveje.

Det er baade forkasteligt og i høj Grad umoralsk, at Riget har opsamlet denne kolossale Gæld i en langvarig Fredsperiode med opadgaaende Tider. I Privatlivet behøver Børnene ikke at vedgaa Forældrenes Gæld. I Statslivet er vore Efterkommere tvungne til baade at forrente og afdrage den Gæld, vi stifter. Vi maa derfor ogsaa fra vort Standpunkt kræve Balance i Statsregnskabet.

Dette kan opnaas paa to Maader, for det første ved at begrænse Udgifterne, for det andet ved at forøge Indtægterne. En Politik, som gaar ud paa at begrænse Statens Udgifter ved en fornuftig Sparsommelighed, vil altid kunne gøre Reg-

ning paa vor Støtte. Men hvad Sparsommeligheden angaar, er det desværre i det store og hele bleven ved smukke Talemaader. Og dog vilde der utvivlsomt kunne opnaas store Resultater ad denne Vej.

Undersøger vi, hvad der især har forhøjet Statens Udgifter i nyere Tid, vil vi straks faa Øje paa to Ting: Udviklingen af Embedsvælden og Forøgelsen af Militærudgifterne. Skal der for Alvor være Tale om større Sparsommelighed, maa der tages fat her. Og hvor store Besparelser kunde der ikke finde Sted ved at afskaffe det *unyttige Skriveri*, der sysselsætter hele Hære af Embedsmænd, ved at indskrænke det *overflødige Polititilsyn*, som vi lider under, ved at beskære og i mange Retninger ophæve det helt *overdrevne Formynderi*, som Statsmagten holder os under. Ved at indføre forstandige Reforme paa disse Omraader, vilde Staten ikke blot spare Millioner, men tillige vise Folket en sand Velgerning.

Og mens Militærudgifterne vokser foruroligende stærkt, fordi der maa tages Hensyn til Teknikkens Fremskridt, hemmer og hindrer en træg Konservatisme tidssvarende Besparelser paa andre Omraader. Forleden modtog Rigsdagen en Indbydelse af Krigsministeren til at tage en Række nye Indretninger i Øjesyn. Paa en stor militær Øvelsesplads i Nærheden af Berlin foreviste høje Officerer os derpaa bl. a. Feltsignallampen, Felttelefonen, den traadløse Felttelegraf, og tre Systemer af militære Luftballoner. Alle disse nye Indretninger er i de senere Aar med overordentlig store Bekostninger stillet til Raadighed for Efterretningsvæsenet. Men skønt de i høj Grad har forhøjet og fremdeles forhøjer Udgifterne, tænkes der ikke paa tilsvarende Besparelser. Det kostbare Kavaleri — som hidtil har tjent Efterretningsvæsenet — opretholdes desuagtet i fuldt Omfang, skønt der bestaar vidtgaaende Enighed om, at det er en forældet og i Krigstilfælde lidet brugelig Vaabenart. Og hvor uhyggelig stærkt vokser ikke Flaadeudgifterne. Mens det største tyske Linjeskib, der er taget i Brug, „kun“ har kostet 24 Millioner Mark, bygges der nu Linjeskibe til 50 Millioner Mark. Det er Værdien af samtlige Landejendomme paa Als! Hvor skal Pengene til disse kostbare Rustninger i Længden komme fra, naar der ikke indføres Besparelser paa andre Omraader? Naar Demokratiet før talte om at afskaffe den treaarige Tjenestetid for Infanteriet, erklærede Krigsministeriet og Junkerne altid dette for ugørligt.

Rigskansler Caprivi vovede alligevel Forsøget, og det viste sig, at det gik godt. Hvad var der vel i Vejen for yderligere at indskrænke Tjenestetiden. Der kunde spares vældige Summer paa denne Vis, og det vilde være en Velgerning imod Folket. Enhver Politik, som tager Sigte derpaa, kan gøre Regning paa vor Støtte.

Foreløbig tænkes der imidlertid kun paa nye Skatter, og til disse Spørgsmaal maa vi derfor tage Standpunkt. Hvad de indirekte Skatter angaar, er vi afgjorte Modstandere af al Skat paa Levnedsmidler og andre Livsfornødenheder, hvad de direkte Skatter angaar, kræver vi, at de skal lægges saaledes, at de smaa Indtægter og smaa Formuer skaanes, mens de store Indtægter og store Formuer rammes efter stigende Skala. Derfor er vi ogsaa bestemte Modstandere af de senere Aars Skattepolitik, som Junkerne nu atter søger at udbygge videre. Bliver de Forslag til nye Skatter, som Udvalget har vedtaget under Junkernes Førerskab, Love, kan vi næppe røre os uden at betale Skat.

Vil en tysk Statsborger, naar han om Morgenens vaagner, rive en Tændstik, maa han betale Skat — Tændstikkerne skal herefter indbringe 45 Millioner Mark aarlig! Tænder han et Stearinlys, en Gasflamme, en elektrisk Lyspære — maa han atter betale Skat. Køger hans Kone en Kop Kaffe — før 20, herefter 30 Penning Skat pr. Pund. Kommer han Sukker i Kaffen, betaler han Skat. Fløden har hidtil været skattefri, men dette følelige Savn har min ærede Kollega i anden Valgkreds som bekendt sat sig for at afhjælpe! Smører han sig et Stykke Brød, maa han skatte af baade Smørret og Brødet. Tager han sig bagefter en Cycletur, maa han skatte, ryger han sig en Pibe Tobak — værsgod: Kejseren hvad Kejserens er! og saaledes gaar det videre, til han om Aftenen lægger sig til Sengs. Imod denne Beskatning af Menigmands daglige Fornødenheder, især af Levnedsmidler, gør vi bestemt Front. Skatterne maa lægges paa Nydelsesmidler og Luksusartikler og hovedsagelig svares af dem, der sidder med de store Indtægter og store Formuer.

Fra Skattepolitikken vil jeg vende mig til Regeringens nord-slesvigske Politik. Den har jo i ganske særlig Grad Krav paa vor Interesse. Vi staar tilsyneladende atter ved et Vendepunkt. Om et Tilbagefald til Køllerpolitikken kan der endnu ikke være Tale. Hvad der hidtil er sket, har for at tale i Bismarcks

Stil mere Udseende af et Par Kødben, tilkastet et hylende Hundekobbel. Men med denne Imødekommenhed overfor de hysterisk skrigende Altyskere er Regeringen kommen ud paa et Skraaplan, hvoraf den hurtigt kan rutsche videre ned. Af de sidste Aars Begivenheder har især to sat dybe Spor i vor nationale og politiske Udvikling: *Optanttraktaten* og *Rigsforeningsloven*. Optanttraktaten er bleven stærkt smædet, men den betegner alligevel et betydeligt Fremskridt i Retning af sunderø og tryggere Tilstande. Med den sidste Efterhøst er der naturaliseret 5—6000 Personer eller gennemsnitlig godt halvtreds Personer i hvert Sogn, som dermed er bleven udfriet af en overordentlig pinlig Stilling. Et stærkt Tryk, som hvilede over Landet, er samtidig hævet. Udvisningsordren har — hvad Ulykke og Fortræd den end fremdeles kan volde — dog dermed mistet sin Betydning som politisk Kampvaaben.

Hvad Rigsforeningsloven angaar, betegner den ligeledes et betydeligt Fremskridt i flere Retninger. Jeg nævner blot: Kvindernes Ligeberettigelse, Foreningernes langt friere Stilling, Retten til at afholde Møder under aaben Himmel. Hvis Forholdene atter skærpes, vil Betydningen deraf vise sig langt klarere end under roligere Forhold. Med Anmeldelsespligtens Ophævelse, hvad Medlemslisterne angaar, har Politimyndighederne f. Eks. mistet et af deres vigtigste Vaaben under Køl-lerpolitikken. Til Gengæld skæmmes Loven af det stygge og uværdige Sprogforbud. Men hvor forkasteligt og betænkeligt det end er af principielle Grunde, er det dog langt at foretrække for den preussiske Sproglov, der var under Opsejling, og som det har forebygget.

Vi nægter slet ikke, at Optanttraktaten og Rigsforeningsloven har muliggjort en rigere national Udvikling i de senere Aar. Beretningerne paa vort Aarsmøde vil i denne Henseende tale et klart og tydeligt Sprog. Vi har ikke noget at skjule.

I Stedet for at holde sig dertil paadigter de mange Korrespondenter, der forsyner tyske Blade med Stof fra Nordslesvig, os som bekendt alle mulige skumle Planer, onde Hensigter, hadefulde Forfølgelser og forbryderiske Formaal. Af en lille Fjer laver de fem Høns og af ingen Ting en stor Hane. Deres forkastelige Virksomhed har derværre ikke været uden Held.

Da Katharina II. af Rusland besøgte Krim, blev hun som bekendt ført bag Lyset af „Potemkinske Byer“. Mange Fyrster

og Statsmænd er senere bleven skuffet paa lignende Vis. Da Indenrigsminister v. Moltke forleden gæstede Nordslesvig, havde Fortyskningskliquen i Forvejen ved at vække en dybtgaaende Misstemning imod Regeringens nordslesvigske Politik sørget for, at han blev modtaget med en vis Kølighed. De fleste Tyskere undlod som Følge deraf at hejse Flagene. Bag- efter fortalte man Ministeren, at Flagningen faldt saa sparsom ud, fordi — Danskerne boykottede de Forretningsmænd, der flagede! Og Ministeren har virkelig ladet sig skuffe af disse Potemkinske Byer!

Og dog er det vitterligt for alle, dog er det sagt Snese af Gange, at vi forkaster Boykotningen, simpelthen fordi vi holder den for et daarligt Vaaben under politiske Kampe, hvor der maa regnes med store Tidsafstande. Ved at drive Boykotning vilde vi kun undergrave vore Forretningsfolks Dygtighed. I Stedet for stiler vi efter at aabne vore unge Forretningsfolk Adgang til en fyldigere Uddannelse og et velordnet Kreditvæsen for dermed at skærpe deres Konkurrencedygtighed saa stærkt, at al Boykotning er overflødig og skadelig.

De sidste Ministertaler viser, at Riset og Sukkerbrødet atter har vundet større Anseelse som Opdragelsesmiddel, men især at der stilles store Forhaabninger til Guldets Virkninger og tages Sigte paa vor Jord. Angrebet er tredobbelt: Ved Dannelsen af *Rentegaarde*, Oprettelsen af *Statsdomæner*, Udstykninger foretaget af *Nybyggerselskabet* vil man søge at komme i Besiddelse af vor Jord. „Regeringen vil især styrke Tyskheden ved, *at de samlede danske Ejendomme lidt efter lidt gaar over paa tyske Hænder*“ skrev „Køln. Zeit.“ i Gaar med anerkendelsesværdig Aabenhed. Samtidig undrer det sig over, at vi tænker paa at sætte os til Modværge, da det dog kun er lidt efter lidt, vi skal af med vore Ejendomme! Det minder om Pigen, der skulde koge Krebs og foreslog Fruen at komme dem i koldt Vand, for lidt efter lidt at vænne dem til Varmen!

Vore Modstandere kan imidlertid være overbevist om, at vi vil værne vor Jord, saa godt vi formaar. Først og fremmest ved at udvikle vore unge Landmænds personlige Dygtighed, saa de kan slaa en og om saa skal være et Par Procent mere ud af Jorden, end de af Regeringen forkælede Tyskere. I Napoleon den Stores Hær havde Menigmand Marskalstaven i sit Tornyster. Vi maa lede Udviklingen saaledes, at enhver dansk

Landmand i Nordslesvig, som er flittig, ædruelig og dygtig, kan faa Adgang til at blive Selvejer, selv om han som Tjenestekarl maa begynde med bare Hænder. Med dette for Øje vil vi uden at sky de nødvendige Ofre udbygge vort Kreditvæsen, under muligst betryggende Hensyn til de udlaaante Kapitalers Sikkerhed. Køllerpolitiken har givet os Tro paa vore Evners Rækkevidde. Angrebene paa vor Jord vil omsætte denne Tro i kraftig Handling.

Efter Tilbagetoget fra Slesvig lød den vemodige og dog saa kraftigt manende Sang: „Slutter Kreds og staa fast alle danske Mænd“ første Gang ud over Landet. Under dette Løsen vil vi ogsaa ruste os til at modstaa Angrebene paa vor Jord.

FOREDRAG PAA AARSMØDET

(1909).

Beretningerne, som vi har hørt i Gaar og i Dag, viser, at Arbejdet for den danske Sag er i god og glædelig Fremgang. Dette er i disse Dage bleven dokumenteret med saa mange Enkeltheder, at det maa betragtes som en Kendsgerning.

Aarsagerne til vor Fremgang er mangfoldige. Jeg vil særlig pege paa to, fordi de vil virke videre i de kommende Tider. Den ene er vor naturlige Vækst, den anden vor voksende Evne til at løse Tidens Opgaver ved Selvhjælp.

Fra 1867—1890 sank Folkemængden i Hertugdømmets fire nordligste Amter ved Udvandring fra 182.520 til 170.591. Mange af de Triumfer, Fortyskningspolitiken har fejret i dette Tidsrum, skyldes denne simple Kendsgerning.

Men fra 1895—1905 voksede Folkemængden i de samme Amter atter fra 170.876—182.845. Dermed var Befolkningen i Nordslesvig omsider efter 40 Aars Forløb ligesaa talrig som umiddelbart efter Krigen. Og nu vokser vi os stærkere fra Aar til Aar. Vi har atter et Befolkningsoverskud paa henved 1%. Der fødes med andre Ord nu hvert Aar henved 1600 Danske *flere* i Nordslesvig, end der afgaar ved Døden. Hvor godt Preusserne end har Fortyskningsmaskineriet i Orden, hvor flittigt og rastløst de end arbejder, saa er de Nødder, der vokser paa vore Enemærker, dog for haarde til, at de kan knække halvandet Tusinde om Aaret!

I denne naturlige Vækst har vor Opgang i nyere Tid sin stærkeste Rod. Men den staar tillige i nøje Forbindelse med vor voksende Evne til at løse Tidens Opgaver ved Selvhjælp. Mens Statshjælpen svækker vore Modstandere, styrker Selvhjælpen os. Ethvert Fremstød imod vor Nationalitet har i nyere Tid fremkaldt en Modaktion fra vor Side. Efter det første alvorlige Angreb paa Modersmaalets Stilling i Folkeskolen oprettede vi Sprogforeningen. Firsernes Forsøg paa at

trænge os tilbage fra alle Omraader, som tilsidst kulminerede i den ny Provinsforfatning, der paa kunstig Vis sikrede Tyskerne Flertallet i Kredsdagene og kastede os ud af Provinslanddagen, besvarede vi med Vælgerforeningens Oprettelse. Anvisningen af 18. December 1888, den største politiske Dumhed, Regeringen har begaaet siden 1864, fremkaldte Skoleforeningens Oprettelse, og Hr. v. Køllers Angreb paa vor Forsamlingsret har vi afværget ved at rejse 50 danske Forsamlingshuse. Staten har stillet os overfor voksende Opgaver, men ved modigt at give os i Kast med deres Løsning, har vi opøvet vore Evner, udviklet vore Kræfter og i al Almindelighed højnet det danske Folkeliv i Nordslesvig.

Foruroligede af vort nationale Opsving har vore Modstandere ved deres samvittighedsløse Agitation fremtvunget en allernyeste Kurs i Statsregeringens nordslesvigske Politik.

Skønt de har raabt sig hæse efter en ny Køllerpolitik, holder jeg dog den for udelukket, thi Sporene skræmmer. I det efterbismarckske Tyskland spørger man ganske vist ikke, om den Politik, der føres, er i Overensstemmelse med Kristendommens Forskrifter, med Retfærdighedens Love, med Humanitetens Grundsætninger, man spørger blot koldt og følelsesløst, om dens Resultater gavner Staten. Men Køllerpolitikken er ikke bleven retfærdiggjort af dens Resultater. Hr. v. Køller indsaa dette, før han forlod Nordslesvig. Da en Taler ved Afskedsmiddagen i Slesvig udtalte, at han „havde løst det vanskelige nordslesvigske Spørgsmaal med den faste Haands Politik“, afviste han som bekendt straks dette dumme Smigreri med den ædruelige Ytring: „Forholdene i Nordslesvig er og bliver vanskelige“ — en Ytring som Overpræsident v. Bülow sikkert den Dag i Dag er villig til at underskrive.

De kortsynede fanatiske Agitatorer, der har opkastet sig selv til Repræsentanter for den tyske Sag i Nordslesvig, mener at Køllerpolitikens Fortræffelighed kan bevises med en Henvisning til, at vore Foreninger i disse Aar havde lavere Medlemstal eller afholdt færre Møder. De overser, at Voldspolitikken skabte nationale Værdier af vidtrækkende Betydning, idet den uddybede vort Følelsesliv, skærpede vor Retsbevidsthed og opflammede vor Energi. I Berlin ved man imidlertid, at disse Værdier, om de end ikke kan eftervises statistisk, dog er af uvurderlig Betydning under det Arbejde, der nu øves i Nordslesvig.

Men et Tilbagefald til en ny Voldspolitik maa ogsaa betragtes som udelukket af en anden Grund. Administrationen ved paa Forhaand, at Udsigterne for en saadan Politik er meget daarligere nu, end de var i 1898. De Vaaben, der med størst Held blev rettet imod os under Køllerpolitikken: Udvisningsordren, Anmeldelsespligten og Forsamlingsboykotningen er nu rustne og sløve.

Optanttraktaten har gjort Udvisningsordren ubrugelig som politisk Kampvaaben. Rigsforeningsloven har ophævet Anmeldelsespligten. Forsamlingsboykotningen er virkningsløs, fordi der allerede staar 50 danske Forsamlingshuse i Nordslesvig, og vi har Evne og Vilje til at rejse 50 til, naar det drejer sig om at værne om vor lovlige Forsamlingsret.

En ny Voldspolitik vil altsaa efter min Mening udeblive, fordi Statsmyndighederne paa Forhaand ved, at den er udsigtsløs. Men derfor vil det preussiske Bureaukrati ikke opgive sine slette Vaner. Vi maa være forberedt paa flere Plagerier og Drillerier, paa en smaalig Naalestikspolitik, saaledes som den jo bogstavelig talt er sat i Værk i Haderslev Amt overfor et Par Sykursus: Men overfor en saa hærdet Befolkning som den nordslesvigske vil disse Smaadrillerier politisk set kun virke som et Krydderi paa Tilværelsen.

Angrebene vil ikke komme fra denne Kant. Men derfor vil de ikke udeblive. Det er tvertimod klart, at vi kan vente et alvorligt Fremstød imod vor Nationalitet fra to forskellige Sider. Statsmyndighederne venter nu, at Guldet vil gøre Underværker, og de tager denne Gang Sigte paa Skolen og paa Jorden.

Paa Skolens Omraade har Regeringen i en Snes Aar indskrænket sig til at afvise Angrebene paa Anvisningen af 18. Dec. 1888. Nu lyder der atter Fremgangssignaler. Der skal efter dansk Mønster oprettes Skoler for den voksne Ungdom, Bevægelsen er allerede i fuld Gang. Efter flere famlende Forsøg har man faaet *Tvangsefterskoler* oprettet paa de fleste Strøg, og det vil sikkert ikke i de kommende Aar komme til at skorte paa Forsøg paa at udvide Skolepligten; der er som bekendt i de senere Aar forsøgsvis oprettet tyske Folkehøjskoler i Tinglev og i Maarbæk. I Tilslutning dertil vil der nu blive oprettet en Folkehøjskole paa det gamle Slot her i Nordborg, som er købt til dette Brug. Til Landbrugsskolen i Aabenraa, som har været i Gang i et Par Aar, føjes en Landbrugsskole

i Haderslev. Der bliver endvidere oprettet Husholdningsskoler i Haderslev og Graasten og vil blive afholdt Husholdningskursus flere andre Steder. Endelig er der planlagt en Fiskeriskole i Aabenraa. For Eleverne fra disse Skoler foranstaltes der, ligeledes efter dansk Mønster, Udflugter til seværdige Egne. Eleverne fra Aabenraa har været i Marsken og i Hamborg, Højskolepigerne fra Tinglev har aflagt et Besøg i Kiel og i det østlige Holsten. Vi staar her overfor omfattende Forsøg paa at drage vor Ungdom stærkere ind under tysk Indflydelse.

I hele denne Udvikling har vi heldigvis Førerskabet. Den er et Udslag af den kulturelle Paavirkning, vi udøver. Hvis nu disse efter dansk Mønster oprettede Skoler kan samle den tyske Ungdom og i Lighed med de danske Højskoler virke forædlende paa den, uddybe dens Følelsesliv, udvikle dens Humanitet, skærpe dens Retssans, kan vi kun ønske dem Held med deres Gerning. De vil da udføre et Arbejde, som der er stor Trang til i det tyske Folk. Men vor Ungdom kan den ikke byde det, den trænger til, fordi Staten har forsømt sine Pligter overfor den ved at gøre Folkeskolen til en Fortykningsanstalt. Vor Ungdom vil sikkert ogsaa i Fremtiden søge til Skoler, hvor der er Adgang til Undervisning paa Modersmaalets Grund. Desuden er vi overbevist om, at de tyske Skoler hverken med Hensyn til sund og sand Oplysning eller til personlig Dygtiggørelse paa de praktiske Omraader, vil kunne staa Maal med de danske Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Og da de Skoler, der nu ved Hjælp af betydelige Statsmidler sættes i Gang i Nordslesvig, desuden, som man aabent vedgaar, ligefrem vil søge at undergrave vor nedarvede Nationalitet, maa vi indtage en afvisende Holdning overfor dem og herefter søge at udnytte de danske Skoler endnu bedre end hidtil. Af hver ung dansk Mand eller Kvinde, der herefter vender tilbage fra en dansk Højskole, bør der opstaa en Missionær for Højskolesagen i Nordslesvig.

Farligere end Forsøget paa at vinde vor Ungdom gennem disse Skoler er Angrebene paa vor Jord. De har allerede sat vore Modstanderes Fantasi i den livligste Bevægelse. Grev Rantzau vil „rejse en Vold af tyske Kolonister tværs over Nordslesvig“. „Köln. Zeit.“ erklærer, at Regeringen lidt efter lidt vil samle alle nordslesvigske Landejendomme paa tyske Hænder. Jeg tror ikke, at Statsregeringen vil vedkende sig saa

vidtgaaende Planer, men der kan dog ikke længere være Tvivl om, at den med Statens Indflydelse og Statens Guld vil støtte det tredobbelte Angreb, der rettes imod vor Jord ved Opkøb af Statsdomæner, Dannelsen af Rentegaarde og Nybyggerselskabets Kolonisationsforetagender.

Opkøbet af Statsdomæner foretages atter i hurtigere Tempo. Sælgeren — i 9 à 10 Tilfælde en Tysker — faar som oftest en betydelig Overpris, og Forpagteren, i de fleste Tilfælde Sælgerens Søn, faar bagefter Gaarden i Forpagtning paa billige Vilkaar. Staten vil paa denne Vis hurtigt kunne udkøbe de gamle indfødte tyske Slægter. Hr. Kaufmann, som har forpagtet den nylig købte Domæne „Kjerulfsminde“, er en Søn af den tidligere Ejer af Augustenborg Herregaard, som nu er Statsdomæne. Hr. Dall, som har forpagtet den sidst oprettede Domæne i Seggelund, er en Søn af Gaardens hidtilværende Ejer Mathias Dall. Saadan gaar det. Guldet lokker, frister og demoraliserer. Raabet paa Statshjælp lyder stærkere og stærkere fra disse Kredse. De fleste større tyske Gaardejere i Nordslesvig brænder af Begær efter at faa solgt til Staten. Men Tyskheden fremmes ikke ad denne Vej.

Farligere end Statsdomænerne er efter manges Opfattelse Rentegaardene. Rentegaardsejerne er bleven kaldt Hovbønder. Jeg holder det for rigtigere at kalde dem Fæstebønder, thi det drejer sig i Virkeligheden om Indførelsen af en Slags Arvefæste. Naar en Mand vil overtage en Rentegaard, kræver Staten, at han selv skal rejse Besætning og Beslag og udrede $\frac{1}{3}$ af, hvad Bygningerne koster. Købesummen for Jorden og $\frac{2}{3}$ af Bygningernes Brandkasseværdi kan han laane af Staten mod $3\frac{1}{2}$ pCt. Rente og $\frac{1}{2}$ pCt. Afdrag. Til Gengæld kræver Staten en Overejendomsret over Gaarden. Ejeren maa ikke udstykke eller sælge den uden Statens Samtykke. Gør han det alligevel, har Staten ikke blot Forkøbsret, men Genkøbsret. Gaarden kan heller ikke ved Arv overdrages til andre end Ægtefæller, Børn, Søskende eller Søskendes Børn uden Statens Samtykke. Disse Betingelser kan for Nordslesvigs Vedkommende modereres ved Kontraktens Oprettelse. Derimod gælder der ifølge Lov af 1896 en Særarveret for alle Rentegaarde, som giver den førstefødte, idet Mænd dog gaar foran Kvinder, en vidtgaaende Førstefødselsarveret. Afgaar en Rentegaardsejer ved Døden, uden at der foreligger Testamente, overtager den ældste Søn nemlig for det første Gaarden til 25 Gange Netto-

udbyttet, dernæst faar han forlods $\frac{1}{3}$ af den øvrige Arv og endelig endnu yderligere lige Arvepart med sine Søskende, hvad Resten angaar. Vi kan tage et Eksempel: Ved sin Død efterlader en Mand en Rentegaard med 1000 Mark Netto-udbytte, paa hvilken der er en Gæld af 10,000 Mark. Gaardens Salgsværdi er lavt regnet 50,000 Mark. Arven skiftes da saaledes: Ældste Søn tager Gaarden for 25,000 Mark. Derfra drages Gælden, og Dødsboet er da 15,000 Mark. Deraf faar ældste Søn forlods $\frac{1}{3}$, altsaa 5000 Mk. Resten 10,000 Mk. skiftes i lige Dele mellem ham og hans 4 Søskende. Arven er da delt saaledes: Ældste Søn har faaet en Gaard til 50,000 Marks Salgsværdi for 18,000 Mark, altsaa en Arvepart paa 32,000 Mark, de øvrige Søskende paa hver 2000 Mark! Derved nærmer vi os atter de Tilstande, en Mand i Dybbøl udtrykte saaledes: Kresten fik Bolet, vi andre fik hver et Cylinderur!

Rentegaardene har ingen Fremtid i Nordslesvig. Jorden er for det første, som Gaardslagternes Virksomhed viser, i Reglen altfor dyr. Ejendomsformen strider dernæst imod Befolkningens nedarvede Uafhængighedsfølelse og, hvad Arveretten angaar, dens stærkt udviklede Retfærdighedssans.

Nybyggerselskabet for Hertugdømmerne, som danner venstre Fløj i den Hær, der rykker frem imod vor Jord, har en Andelskapital paa over $\frac{1}{2}$ Million Mark¹⁾. Kapitalen er ikke stor, men skal ogsaa kun bruges som Driftskapital. Selskabet vil udstykke Ejendomme, udlægge Bøndergaarde og bygge Arbejderboliger for vort Vedkommende med Fortrykningsformaal for Øje. Bøndergaardene vil som Regel blive oprettet som Rentegaarde ved Hjælp af Statskredit. Arbejderhusene vil blive bygget ved Hjælp af Kapitaler, som Landsforsikringsanstalten i Kiel stiller til Raadighed. Ogsaa denne Virksomhed vil under de i Nordslesvig givne Forhold finde sin naturlige Begrænsning. Men et kan vi være overbevist om: Dette tredobbelte Angreb paa vor Jord vil paaføre os en Del Tab i det første Stormløb og skabe meget usunde Forhold ved at drive Ejendomspriserne stærkt i Vejret. De nuværende Ejere vil høste Fordel deraf, men det vil svie til Efterkommerne. De vil blive tvungen til at forrente meget større Gældsbyrder, og dermed staar vi overfor de nye Opgaver, Statsmagten nu giver os at løse.

¹⁾ Andelshaverne er: Staten, Provinsen, 16 Kredse, 4 Byer, 2 Landkommuner, 7 Selskaber og 76 Enkeltpersoner, som tilsammen har 264 Andele paa tilsammen 532.000 Mark.

Vi maa under disse Forhold særlig lægge Vægt paa to Ting: Ungdommens Dygtiggørelse og velordnede Kreditforhold. Paa den første Opgaves Løsning har vi længe arbejdet med Held. Dette mangesidige Arbejde maa herefter udvides og fremmes med endnu større Energi. Og hvad Reformerne paa Landbokreddittens Omraade angaar, maa vi dels søge at opnaa Rentebesparelser ved velordnede Prioritetsforhold, dels, selvfølgelig under vidtgaaende Hensyn til de udlaante Kapitalers Sikkerhed, søge at rykke Laanegrænsen for Landejendommene ud.

Betydningsfulde Reformer paa dette Omraade er allerede under Forberedelse. Under Sagens foreløbige Drøftelse i et Udvalg af indsigtfulde og sagkyndige Mænd blev det som Led i dette Arbejde saaledes for nogle Uger siden besluttet *at oprette et nyt Kreditinstitut* med det særlige Formaal at give Laan imod sekundær Pant i Landejendomme. Tanken er sat i Værk og har vundet uventet stor Tilslutning paa alle Strøg af Landet. Det er mig en Glæde at kunne meddele, at der allerede til dette Pengeinstitut er tegnet en Grundkapital paa over 800,000 Mark, som vil blive kontant indbetalt i Løbet af et Aar. Og Tegningslisterne er endnu ikke indkommen fra alle Sogne. Udvalget haaber at naa et godt Stykke højere op, inden der afsluttes. Om Foretagendets Enkeltheder er det tidlig nok at tale, naar det om nogle Maaneder staar rede til at begynde sin Virksomhed. Men allerede nu kan dette store i faa Uger rejste Foretagende anføres som et ypperligt Bevis paa, hvad den haarde preussiske Skole har lært os at udrette ved Selvhjælp.

Og som vi har mødt disse sidste Angreb paa vor Jord, saaledes vil vi ogsaa snarraadige møde ethvert fremtidigt Angreb paa vor nedarvede danske Nationalitet med Offervillighed og Fasthed, med Mod og mandig Handling.

FOREDRAG PAA AARSMØDET

(1910.)

Aarsmødet er vor store aarlige Revue. Vi samles ikke blot for at aflægge og høre Beretninger, for at modtage og godkende Regnskaber. Vi samles ogsaa for prøvende at bedømme Aarets Arbejde, for forskende at udfinde, i hvad Retning Strømpilene gaar.

I Erklæringer udstedt af Vælgerforeningen, i Valgopraab og paa Valgmøder, i Parlaterne og i Pressen, har vi atter og atter fastslaaet, at vi fører vor nationale og politiske Kamp paa Forfatningens Grund og indenfor Lovenes Rammer. Vi har sagt dette saa ofte, at det er trivielt at gentage det. Men det er alligevel nødvendigt, fordi vort Folkelivs Fjender vedvarende søger at paadutte os ulovlige, forfatningsstridige, ja landsforræderiske Handlinger.

Aarsmødets Beretninger og Forhandlinger *stadfæster* vore Erklæringer. De giver alle sandhedssøgende, ærligt prøvende og objektivt dømmende Modstandere Indtrykket af et frugtbart kulturelt Arbejde og af en vidt spændende folkelig Kamp, der paa alle Omraader holdes strengt indenfor Lovenes Rammer. De viser alle højsindede Tyskere, at de ikke kan bryde Staven over *vort* Arbejde og *vor* Kamp, uden tillige at fordømme de nationale Bestræbelser, som deres egne Landsmænd i Udlandet holder for en hellig Pligt, som Tysklands ædleste Sønner priser som gode og velsignelsesrige, og som tyske Fyrster og tyske Kommuner, tyske Mænd og tyske Kvinder kapper om at opmuntre og understøtte.

Aarsmødet staar atter i Fremskridtets Tegn. Beretningerne viser, at vore Organisationer vedvarende udbygges. Vore store nationale Foreninger kan alle glæde sig ved hurtigt stigende Medlemstal. De gamle Rammer er i Aarets Løb bleven udvidet med flere Kredse. Talrige nye Tillidsmænd er traadt i Funktion. Opdyrkningen af hidtil golde Strøg af Landet skrider fremad.

Foreningerne har alle fortsat deres Virksomhed ad kendte Baner, men tillige udvidet og uddybet dem. *Sprogforeningen* har uddelt flere Bøger end i noget tidligere Aar. *Skoleforeningen* har understøttet flere uformuende Elevers Ophold paa danske Skoler, og er, takket være *Kvindernes Hjælpeforening*, med sin Skolehjælp naaet dybere ned i vort lille Samfund end i noget tidligere Aar. Begæringernes stigende Antal viser, at Trangen til god, sund, dansk Oplysning breder sig, om der end beklageligt nok maa tilføjes, at forskellige Strøg af Landet endnu staar sørgelig langt tilbage i denne Henseende. Gennem Sprogforeningen er der udsendt henved halvtredie Tusind betalte Eksemplarer af Dr. Mackeprangs: Nordslesvigs Historie siden 1864, et glædeligt Vidnesbyrd om en vidt udbredt Trang til historisk Oplysning om vor Fortid. Den har endvidere optaget en omfattende Sprogstatistik og begyndt et storstilet Byggeforetagende, som synes pekuniært sikret. *Vælgerforeningen* har haft et roligt Valgaar, men udfoldet betydningsfulde Virksomheder i andre Retninger. Ved sin *Konsulent i kommunale Anliggender* har den værnet energisk om den danske Befolknings Repræsentation og Indflydelse i de kommunale Raad. Ved sit *Arbejdersekretariat* har den i Aarets Løb ydet gratis Retshjælp i henved 500 Tilfælde, mest til Smaakaarsfolk, og indvundet Livrenter til Arbejdsinvalider og Veteraner, der, som vi lige har hørt, lavt anslaaet kan kapitaliseres til ca. 22,000 Mark. I Efteraaret afholdt Vælgerforeningen sit første velbesøgte og vellykkede *social-politiske Oplysningskursus*. Og den under Foreningen staaende *Jernfond* har i Aarets Løb skaffet sig rigt flydende Indtægtskilder gennem Salget af Billed- og Seglmærker. Beretningerne viser saaledes, at der er Grøde og Vækst, Fart og Flugt i disse Organisationers Arbejde.

Og det samme Indtryk af Liv, Røre, af Fremskridt og frodig Vækst faar vi, naar vi forskende prøver andre Virksomheder indenfor vort lille Folkesamfund.

Kravet om *Modersmaalets Ret i Folkeskolen*, særlig formuleret som Kravet om dansk Religionsundervisning i Folkeskolerne er i Aarets Løb rejst med ny Styrke og har affødt et livligt Ordskifte paa Synoderne, mellem Præsterne, i Tidskrifter og Blade, ude som hjemme. Der spores trindt omkring alvorlige Bestræbelser i Retning af at værne kraftigt om, hvad der endnu er i Behold, og at tilbagevinde, hvad der

ved Skolemyndighedernes List og Forældrenes Troskyldighed eller utilgivelige Sløjhed er gaaet tabt.

Disse Bestræbelser støttes atter stærkere af Statskirkens Præster, som tilsyneladende belært af bitre Erfaringer, i de senere Aar er bleven sig deres tunge Ansvar mere bevidst. Tilbagevirkningen deraf har øjensynlig haft en heldig Indflydelse paa de kirkelige Forhold i de gamle Sognemenigheder, flere Steder knyttet Baandet mellem Præster og Menigheder fastere og især affødt friske, frugtbare Strømninger indenfor „*Indre Mission*“, hvor en kraftig, mere nationalsindet Ungdomsbevægelse begynder at tildrage sig Opmærksomhed uadtil. Samtidig gror *Frimenighederne* deres stille Vækst. Som et synligt Udtryk derfor har vi i det sidste Aar kunnet indvie to smukke, efter fremragende danske Arkitekters Udkast byggede Frimenighedskirker i Skærbæk og i Rødding.

Forsamlingshusene staar som Midtpunkter i et mangesidigt Arbejde, som ogsaa i det forløbne Aar har været i rig Udvikling. Fortyskningspressen fabler om, at Forsamlingshusene begynder at miste deres Tiltrækningskraft. Kendsgerningerne taler heldigvis et andet Sprog. I Fjor havde det vist sig nødvendigt at udvide og ombygge *Bevtoft* Forsamlingshus, et af de ældste og mest omstridte i Landet, og kort efter Nytaar indviedes det. I Aar vil Forsamlingshusene i *Sottrup* og *Skærbæk* blive udvidet. Vi har desuden i 1909 haft den Glæde at indvie tre anselige Forsamlingshuse i *Spandet*, *Jejsing-Hostrup* og *Nørre-Hostrup*, og efter Nytaar et fjerde i *Hjordkær*. Dertil kan endnu føjes, at der for Tiden foruden Sprogforeningens store Byggeforetagende er Forsamlingshuse under Arbejde i *Bylderup*, *Emmerlev* og *Ballum*. Tilvisse alt Kendsgerninger, som viser, at Udviklingen paa dette Omraade vedvarende er fremadskridende.

Dette gælder heldigvis i ikke mindre Grad om de mangeartede Virksomheder, der er knyttet til Forsamlingshusene. Udadtil spores Oplysningsarbejdet ikke saa meget som før. Pressen bringer færre Referater af Foredragsmøder. Men dette skyldes dels Forsamlingernes Mængde, dels at der nu, efter at Rigsforeningsloven er traadt i Kraft, hovedsagelig afholdes Foreningsmøder, som ikke er anmeldelsespligtige, ikke overvaages af Politimyndighederne, men nyder Privatlivets Fred, der heller ikke skal krænkes i dette Foredrag.

Forsamlingshusene benyttes stærkt af Idrætsforeningerne,

og af Ungdomsforeningerne, som har taget et stærkt Opsving i de senere Aar. Fra de Egne, hvor Bevægelsen er ældst, meldes stigende Tilslutning, mens der samtidig er opstaaet en Del nye Foreninger paa Strøg, hvor Ungdommen hidtil har holdt sig mere tilbage.

Forsamlingshusene er endvidere gode Støttesteder for *Afholdsbevægelsen*, der ligeledes, som navnlig „Nordslesvigsk Afholdsforening“s Aarsmøde i Haderslev har vist, kan glæde sig ved stigende Tilslutning, især af den unge Slægt.

Ogsaa den i Aarets Løb genoplivede „Nordslesvigsk Kunstforening“, der paa dette Aarsmøde har tildraget sig Opmærksomhed ved sin lille smagfulde Udstilling, og som især paa det kunstindustrielle Omraade vil finde en vid Arbejdsmark, vil under sin Virksomhed finde gode Støttesteder i Forsamlingshusene.

Mens vi, saavidt vides, alle Vegne, hvor det er bleven begæret, har aabnet Dørene for Statskirkens Gejstlige og „Indre Mission“s Ordførere, har Regeringen ved en saakaldt Mundkurv-Anordning indtrængende advaret Statskirkens Præster imod at tale i Forsamlingshusene. Vi tager baade Præsternes Ønsker og Regeringens Forbud som slaaende Beviser for, at vore Modstandere hurtigt har lært at værdsætte Forsamlingshusenes Betydning for *det* nordslesvigske Folkesamfund, der er i sin Vorden!

Forsamlingshusene ejes i Reglen af en eller flere Personer, som atter har ordnet Arveforholdene ved selvskrevne Testamenter. Den nye Arveskat nødvendiggør en *Omordning af dette Ejendomsforhold*. Der er derfor i Aarets Løb nedsat et Udvalg med den særlige Opgave at udforme Forslag til en muligst billig, tryk og sikker Ordning af Ejendomsforholdet. Der er god Udsigt til, at denne betydningsfulde Reform vil blive gennemført inden Aarets Udgang.

Paa Aarsmødet i Nordborg stod *Kampen om Jorden* i Forgrunden. Vore Modstandere havde signaliseret deres tredobbelte Angreb paa vor Fædrenejord. De rykkede frem med Opkøb af Domæner, med Udlægning af Rentegaarde, med Bosættelse af tyske Arbejdere, og vi rustede os til et mandigt Forsvar for vor Arv og Odel.

Vi har siden da tiltvunget os baade vore Venners og vore Modstanderes Agtelse ved at føre Forsvarskampen paa dette Omraade med Besindighed og Maadehold, men tillige med Omtanke, med Offervilje og med Kraft.

Paa Aarsmødet i Fjor modtog Offentligheden de første Meddelelser om, at Oprettelsen af en „*Nordslesvigsk Kreditforening*“ var under Forberedelse. Efter at have overvundet Startningens mange Vanskeligheder og Genvordigheder er Kreditforeningen traadt i Arbejde, udrustet med en af danske Nordslesvigere tegnet Andelskapital paa 830,000 Mark. Og omend de nuværende Ejeres skærpede Ansvarsfølelse ikke har kunnet forebygge beklagelige Tab i Aarets Løb, slutter det dog, takket være Kreditforeningens Indgriben, med en tilfredsstillende Balance, idet vi har opkøbt ligesaa megen Jord af tyske Ejere, som de med Statens kapitalstærke Bistand har taget fra os. Indenfor disse Grænser agter vi fremdeles at holde Kampen. Men vi bygger solidere end vore Modstandere, thi mens Bureaukratiet i stor Udstrækning ombytter hjemmetyske Selvejere med indvandrede Domæneforpagtere og Fæstebønder, besætter vi de opkøbte Gaarde med muligst dygtige og energiske unge Landmænd af vor egen aartusindgamle, men endnu kernesunde og livsfriske Stamme.

Hidtil er denne Kamps Ofre hovedsagelig bleven baaret af *Hjemmetyskerne*, idet det næsten alle Vegne i sidste Instans er dem, der har maattet dække Statens Opkøb med deres nedarvede Fædrenegaarde. Adskilligt tyder paa, at deres klogeste Hoveder omsider begynder at indse Faren ved denne Udvikling og atter lærer at værdsætte den frie Selvejendomsret, der har gjort deres Fædre velstaaende og vort fælles Hjemland rigt og lykkeligt, højere end Domæneforpagtningens, af Bureaukratiet saa indbydende tilberedte Ret Linser. I hvert Fald viser baade offentlige og private Udtalelser, at mange Hjemmetyskere sympatiserer med det Løsen, hvorunder vi hidtil har ført og fremdeles vil føre Kampen for vor Fædrenejord: *Landets Jord for Landets Børn! Fri Jord i fri Mands Haand!*

Vore øvrige *Pengeinstitutter* befinder sig efter alt at dømme ogsaa i en sund og rolig fremadskridende Udvikling. „Folkebanken for Als og Sundeved“ har vundet fast Fodfæste i Sønderborg. De øvrige danske Banker befinder sig i en Udvikling, der kendetegnes med Forhøjelse af Aktiekapitalerne, Oprettelse af Bankfilialer, Rejsning af nye anselige Bankbygninger.

Adskillige *Sparekasser* har i Fjor og i Aar i større eller mindre Udstrækning søgt at imødekomme de Reformkrav, der er rejst af Landbruget, særlig gennem Fælleslandboforeningen

for Nordslesvig. Naar disse tidssvarende Krav endnu ikke er opfyldt i større Udstrækning, skyldes det Direktionernes levende Ansvarsfølelse i Forbindelse med en Kapitalmangel, som Aarets mindre gode Høst har skærpet betydeligt. Denne Kapitalmangel, som Ejendomsprisernes Stigning har gjort særlig følelig, har sammen med vidt udbredte Ønsker om at lette Landarbejderne Adgangen til at erhverve Selvejendom, affødt højlydte Krav om større Sparsommelighed og i Forbindelse dermed Forslag om Indførelsen af Reforme, som kan skærpe Sparesansen og ad mange Bække smaa lede en med Sparekasseindskud rigere flydende Aa ind i vore Pengeinstitutter. Et i Aarets Løb nedsat Udvalg, i hvilket flere af vore Sparekassers ledende Mænd har Sæde, undersøger Spørgsmaalet om, hvad vore Sparekasser bør gøre, for at drage større Sparekasseindskud til sig, og uafhængigt deraf er der for nogle Maaneder siden med kongerigsk Mønster for Øje oprettet en „*Spareforening*“ i Skodborg, som vist vil finde Efterligning andre Steder. — Spareforeningen er født af et varmt Ønske om ogsaa paa de økonomiske Omraader at yde vore Arbejdere Hjælp til Selvhjælp. Den er i saa Henseende en videre Frugt af det arbejdsvenlige Sindelag, der fik sit første organisatoriske Udtryk i Oprettelsen af Arbejdersekretariatet, og som forhaabentligt vil afsætte flere Frugter i de kommende Aar.

Paa Landbrugets Omraade har de nationalpolitiske Kampe ogsaa afsat tydelige Spor i Aarets Løb. *Vore Landboforeninger* arbejder støt og sikkert. Konsulentvirksomheden vinder stigende Anerkendelse. Landbrugsbladet har aldrig haft flere Holdere. Et forstandigt Samarbejde med tyske Fagorganisationer var indledt til fælles Gavn. Men dette Samarbejde har Landbrugskamrets Formand, Grev Rantzau, i kortsynet Fanatisme standset paa flere Omraader ved sine fortsatte Forsøg paa at gøre *Landbrugskamret* til en national-politisk Institution, som i Nordslesvig forfølger nationalpolitiske Formaal i nøje Tilknytning til Den tyske Forenings Bestræbelser. Svaret paa denne Udfordring er ikke udeblevet. Vore fleste *Mejerier* har i Aarets Løb set sig nødsaget til at ophæve Samarbejdet med Landbrugskamret og i Stedet for sluttet sig til en allerede tidligere bestaaende, særlig nordslesvigsk Fag-Organisation, som dermed er bleven stærk nok til selvstændigt at løse betydningsfulde Opgaver, bedre end de hidtil efter alle Sagkyn-

diges Skøn er løst af Landbrugskamret. Udviklingen er dermed ledet i en ny Retning. Da Grev Rantzau fortsætter sin splittende og ophidsende politiske Virksomhed, vil andre nordslesvigske Landbrugsorganisationer snart se sig nødsaget til ligeledes at bryde med Landbrugskamret og gaa frem paa egen Haand.

Vi kan beklage denne Udvikling, men den er paabudt af Selvfølelse og Selvgættelse. Vort fredelige Kappelstræb med tyske Landmænd, de Kraftprøver, vi i Aarenes Løb har taget med dem paa de store Stævner, har udvidet vor Synskreds og sporet vor Foretagsomhed. Hver Gang Bladene har kunnet melde, at vore Landmænd havde vundet Masser af Præmier paa de store, Hertugdømmerne eller hele Tyskland omfattende Udstillinger og Dyrskuer, har det styrket vor Selvbevidsthed og højnet vor Nationalfølelse. Grev Rantzaus saarende og krænkende Angreb paa vore ideelle Bestræbelser virker som en skarpt skillende Kile, drevet ind i Provinsens Landbrugsorganisationer, og vil utvivlsomt medføre, at vi herefter holder os mere tilbage fra de store tyske Stævner. Men dermed staar vi overfor nye Opgaver. I samme Grad som det bliver Tilfældet, vil det vise sig nødvendigt at udbygge vore landøkonomiske Fællesorganisationer. Vort Landbrug trænger nemlig til videre Udsyn og højere Maal, end det finder i den snævre, stedlige Forening.

Det maa søge den for Fremskridtet nødvendige stærkere Kraftanspændelse gennem en nøjere Samvirken med andre Foreninger. Det vil vise sig nødvendigt atter nu og da at afholde større, hele Nordslesvig omspændende Udstillinger og Dyrskuer. Og Banen er heldigvis fri for denne Udvikling, idet Rigsforeningsloven nu forebygger de hensynsløse Politichikaner, som tidligere har hemmet al videregaaende Virksomhed paa dette Omraade.

Vore Byer har i mange Henseender været Stedbørn under vort nationale Arbejde i nyere Tid. Og dog har de nordslesvigske Byer gjort en stor Indsats i vor nationale Kamp. De har, som Dr. Mackeprang atter har paavist, en Tidlang været Midtpunkterne i Kampen, og de har af deres gamle indfødte Borgerskab givet os Førere som Købmændene *Peter Hjort Lorenzen* og *P. Chr. Koch* i Haderslev, som Værkmester *Kruse* og Garver *Plaetner* i Flensborg, som Tobaksfabrikant *Junggreen* i Aabenraa og Slagtermester *Reimers* i

Sønderborg, Mænd, hvis Hoveder hævede sig højt over Mængdens, hvis sociale Stillinger og fast rodfæstede borgerlige Anseelse sikrede dem en vidtgaende Indflydelse, Mænd, hvis trofaste opofrende Arbejde har været med til at bære vort Folk frelst gennem de trangeste Tider!

Efter Krigen oprandt der uheldige Tider for vore Byer, økonomisk som nationalt. Tredive Aars Stilstand har tæret paa deres gamle Velstand. I Stedet for en naturlig Tilvækst ved Indflytning fra de omliggende Landdistrikter har de kun kunnet vedligeholde deres Folketal ved en betydelig Indvandring sydfra. I Flensborg, som indtager en Undtagelsesstilling, er Indbyggerantallet bleven tredoblet ved Indvandring sydfra. I de nordligere Byer er den nationale Stilling blevet stærkt svækket ved Embedsstandens utrolige Ophobning, til Tider ogsaa ved forholdsvis store Garnisoners neutraliserende og denationaliserende Indflydelse. Sønderborg havde et stærkt dansk Flertal efter de første Valg. Byen blev Fæstning, fik en stor Garnison og i Følge dermed tysk Flertal. Fæstningen nedlagdes. Der kom et Tilbageslag. Og først i Halvfemserne mønstrede Danskerne i Sønderborg atter 320 danske Stemmer imod 300 tyske. Saa blev Byen Marinestation, tog et betydeligt Opsving ved Hjælp af Indvandring, og Forholdet forrykkedes atter i en for os meget uheldig Retning, indtil der nu atter i den seneste Tid viser sig Tegn til Opgang.

Bortset fra Flensborg er vi i det hele nu rykket ind i en Tid, hvor der paany aabner sig lysere Udsigter for vore Byer. Vi lever atter, hvad Befolkningsvæksten angaar, under normale Forhold, og Byernes Indbyggerantal er i jævn omend ikke stærk Fremvækst. Vi er atter inde under den os nationalt set gunstige Lov, hvorefter Smaabyerne rekrutterer Storbyerne, Landdistrikterne atter Smaabyerne.

Vi staar her ved et klart rislende, nationalt Væld, som vil kunne opfriske og styrke det haardt trængte gamle danske Borgerskab i Byerne, og dermed tillige ved nogle af den nærmeste Fremtids vigtigste Opgaver.

Vi maa i de kommende Aar tage stærkere Sigte paa *Ungdommen i vore Byer* og større Handelspladser, især paa Læringerne, de vordende Haandværkere og Købmænd. Fra Landsbyerne drager der hvert Foraar en Skare af unge, gennemgaaende opvakte og velbegavede Knøse ind til Byerne.

De møder paa Grund af vore forkvaklede Skoleforhold med færre Kundskaber og tarveligere Dannelse end den, der udmærkede dygtige femten-seksten Aars nordlesvigske Skoledrenge i tidligere Tid. Det er noget, alle erfarne Forretningsfolk ved. I Værkstederne og Butikkerne mødes de saa med Byernes Ungdom, som har rent tysk Skoledannelse. Sammen med den maa de under Læretiden tilbringe en Del af deres knap tilmaalte Fritid i Tvangsefterskolerne. Er Læretiden, som ofte aftjenes i ret tarvelige Forretninger og under tyske Principaler, omsider vel endt, saa begynder en to-aarig Militærtjeneste. Er den omsider afsluttet, begynder mangan en, især naar han ved Arv eller paa anden Maade raader over lidt Kapital, at tænke paa at grundlægge en selvstændig Forretning. Med sin mangelfulde Uddannelse, stærkt begrænsede Indsigt i Forretningstilværelsen og ringe Hjælpekilder bukkes han hurtigt under, lider Skibbrud og tvinges over i andre Stillinger. Dette er en sørgelig Hverdagshistorie, som vi alle kender.

Her staar vi imidlertid overfor et værdifuldt Folkemateriale, som vi hidtil har forsømt alt for meget, skønt det ligesaa fuldt som Landboudomdommen har Krav paa vor daadkraftige Bistand. Med denne Ungdom maa vi herefter arbejde stærkere. Vi maa søge at skaffe den sund, god og fornøjelig Adspredelse, vi maa søge at fremme dens aandelige Udvikling, at højne dens Oplysning og ganske særlig at vække dens Sans for en videregaaende faglig Uddannelse. Vi maa opmuntre disse Unge til at fortsætte deres praktiske Uddannelse under kyndige Mænds Vejledning. Vi maa i langt større Udstrækning end hidtil yde dem Hjælp til Ophold paa Haandværkerskoler, tekniske Skoler, Handelshøjskoler og Handelsakademier. Vi maa gøre det for de Unges egen Skyld, i vort Folkesamfunds økonomiske Interesse, men ogsaa af Hensyn til vor nationale Fremtid. Thi det maa vi holde os skarpt for Øje, at i samme Grad som Nationalitetsskampene i vore Dage herhjemme som ude i den store Verden føres over paa de økonomiske Omraader, er Befolkningens almindelige Dygtiggørelse en Livsbetingelse, et Spørgsmaal om Væren eller Ikke-Væren.

Paa Skoleforeningens Generalforsamling paaviste jeg i Gaar, at over $\frac{3}{5}$ af al den Skolehjælp, Skoleforeningen hidtil har ydet, er gaaet til Haderslev Amt, knap $\frac{2}{5}$ til Aabenraa, Sønderborg, Tønder og Flensborg Amter tilsammen taget.

Drager vi, hvad Skolehjælpen angaar, en Sammenligning mellem den Ungdom, der er sysselsat i Industriens, Handelens og Haandværkets Tjeneste og Landboudommen, bliver Forholdet endnu ugunstigere for de førstnævnte, især hvad Byerne, og da atter de sydligste Byer angaar.

Hvad *Fagdannelsen* angaar, har vore Landmænd, takket være det danske Landbrugs høje Standpunkt, tilfulde holdt Skridt med andre undertrykte Folks Landboere. Hvad den til Handelen, Haandværket og Industrien knyttede Ungdom angaar, staar vi derimod langt tilbage, især for de slaviske Folk.

Her vil jeg kun i al Korthed henvise til, at f. Eks. den polske *Marcinkowskiforening*, der kun virker indenfor Provinserne Posens Grænser, i Fjor har ydet 82 unge Polakker Understøttelse til videregaaende faglig Uddannelse. Og flere andre polske Foreninger virker i samme Retning. Skoleforeningen, som selvfølgelig først og fremmest bør opfylde Kravene om Understøttelse til Ophold paa Efter- og Højskoler, har derimod i de sidste 3 Aar kun set sig i Stand til aarligt at understøtte 2 à 3 Elever til Ophold paa Handelshøjskoler, og for det sidste Aars Vedkommende 19 unge Haandværkere til Ophold paa Højskoler med Haandværkerafdelinger. Om den ad Aare vil kunne hæve sine Indtægter stærkt nok til at løse denne Opgave fyldigere uden at svigte sin egentlige og fornemste Opgave, vil Tiden vise. Hvis ikke, maa vi paa anden Vis, maaske med Jernfondens Hjælp, søge at tilvejebringe tilstrækkelige Midler til, at denne Opgave kan løses. — Et betydningsfuldt Hjælpemiddel til videregaaende Fagdannelse finder vore Haandværkere i de af Industriforeningen i København oprettede *teknologiske Kursus*, hvortil ogsaa Udlændinge har Adgang, og hvortil der allerede nu kan søges Hjælp.

Vi har allerede gentagne Gange i offentlige Erklæringer taget Afstand fra *Boykotningen*; vi bør, skønt *Dr. Hahn* atter fornylig meget letsindigt har draget dette farlige Vaaben paa et Møde i Rødekro, fremdeles forkaste det som et ubrugeligt og udueligt Vaaben i det lange Løb. I den personlige Dygtiggørelse, i den solide Fagdannelse støttet til en stærkere Udvikling af Andelstanken vil vore unge Forretningsmænd derimod finde sejrrige Vaaben i Kampen for Existensen. Og det er en Samfundspligt for os at udruste dem med disse Vaaben. Her ligger en vid Arbejdsmark med mange Muligheder.

I det *økonomiske Selskab* har vi i det hele et fortræffeligt Instrument til Fremme af vor økonomiske Udvikling. Landbruget har forstaaet at drage Nytte af det; Handelen og Industrien endnu ikke i samme Grad. Vi har ogsaa paa dette Omraade meget at lære af de slaviske Folks nationale Organisationer.

Der kunde endnu være Anledning til yderligere at dvæle ved flere Sider af vort Arbejde og vor Kamp, saaledes ved Pressen, eller ved Arbejdet i Kredsdagene, paa Synoderne, i Parlamenterne. Men Tiden iler, og jeg giver derfor Afkald derpaa. Hvad jeg allerede har fremført fra vidt forskellige Omraader er ogsaa tilstrækkeligt til at vise, at *vi er en Befolkning, ikke et Parti!*

Vi er en Folkestamme, ikke et Parti! Denne Grundsætning har vi ofte haft Lejlighed til at fastslaa, naar Agrarer eller Socialdemokrater har bejlet til vore Bønders eller Arbejderes Stemmer. Og denne Grundsætning maa vi urokkeligt fastholde, hvis vi vil have en Fremtid. Opgiver vi først den, er det ude med os.

Men netop fordi vi er en Folkestamme og ikke et Parti, maa vi vænne os fra at betragte vort Folkelivs, vort kulturelle Arbejdes og vor nationale og politiske Kamps mangeartede Ytringsformer gennem Partibriller, maa vi opøve os i at se paa hinanden med milde Øjne, maa vi i vort indbyrdes Samliv søge at udvikle Taalsomhed og Fordragelighed. Thi ellers brister Sammenholdet, ellers splittes Hæren, og Kampen vil saa ikke længere kunne føres med den Alvor og den Kraft, der er Sejrens Forudsætning.

Vi er en Folkestamme, ikke et Parti! Jeg tror, at det er nødvendigt at sige dette saa eftertrykkeligt som muligt paa dette Aarsmøde. Men vi er kun et *lille* Folkesamfund. Dette rummer store Farer, ogsaa i den Kamp, der føres med Aandens Vaaben. Ingen har paapeget dette stærkere end Graastens store hedengangne Søn, Rigsarkivar *A. D. Jørgensen*.

„Allerede mellem Krigen,“ siger han i et Foredrag, som han efter Studenterforeningens Opfordring i 1886 holdt til danske Studenter, „laa denne trøstesløse Fattigdom over os, der i Samfundet kun vil og kan faa Øje for én Slags Danskhed, én Slags Dannelses og én Slags Frihed.“

„Det er en bitter Frugt af den aandelige Fattigdom, at den,

som har lidet, ham skal endog det lidet fratages, medens den, som har meget, altid faar mere. Lysten til at udstøde og vrage følger Forarmelsen som en Skygge.“

„Vore Kaar er bleven for smaa,“ klager han videre, „det, der bevæger vort offentlige Liv, er bleven for fattigt. Jo simple Forholdene er bleven, des mindre Taalsomhed vises der overfor Livets og Individernes Forskellighed, des brutalere fremsættes det Krav, at alle skal uniformeres i Partier og Grupper, des ringere bliver de Fordringer, der stilles til Mænd, som vil være Nationens Ordførere. Vi er bleven en rig Slægt i fattige Kaar.“

„En rig Slægt i fattige Kaar! I dette ligger der en Forarmelsens Ulykke, som vi i Tide maa søge at raade Bod paa, ellers er der stor Fare for, at det vil gaa os, som det gik den rige Slægt, der bebyggede Island, i de Tider, der gik forud for Fristatens Undergang.“

„En Tidlang vil Folkets ypperste Mænd nøjes med i Stilhed at gentage Hamlets Ord: Danmark er et Fængsel. Derpaa vil der komme en Slægt, hvis Trang til Frihed og Udvikling er større end Trangen til „at vedblive at være Danske“.“

Disse alvorligt advarende og manende Ord af vort Hjemlands største Søn i nyere Tid har sikkert Ærinde til os i Dag, her hvor vi fra alle Strøg af Landet er samlet i hans Fødeby, som han elskede saa højt.

I Folkets store Tider, naar Folkeaaenden rører sig mægtigt, spørges der ikke om den enkeltes Standpunkt overfor Aandslivet og Samfundslivets mangfoldige Spørgsmaal. Da spørges der kun om hans Danskhed, alt det skillende svinder bort, og der mærkes kun et Hjerte og et Slag. Saaledes var det, da Aanden fra Otte og fyrrer gennemstrømmede det danske Folk. Og noget af dette oplever vi endnu paa Valgdagene.

Men denne ubrydelige Samfølelse bør ogsaa mellem Slagene kunne løfte os over Selvgodhedens og Trangsynthedens, over Utaalsomhedens og Forkætringens Farer. Denne ædle og høje Nationalfølelse maa lære os at glæde os over Livets Mangfoldighed og Rigdom, der i Folkets bedste Stunder slaar os imøde, mangetonende som Fuglesangen i vore herlige Skove nu ved Skærsommertide. Tonerne er ikke alle lige dybe, lige klangfulde, men de smelter alligevel i Morgenstunden sammen til en mægtig Harmoni, som griber og løf-

ter Sindet og er som Opsangen til en straalende, daadrig Dag!

Et rigt Arbejdsaar ligger bag os. Vort Arbejde har baaret Frugt i mange Retninger. Men Aarets Arbejde er dog fremfor alt Udtryk for en kraftig Vilje til national Selvhævdelse, som vil virke videre i de kommende Aar og føre os ind i en lysere og lykkeligere Fremtid.

DEN POLITISKE SITUATION

(1910.)

Der har i den senere Tid været megen Tale om, at vi staar overfor en ny Kurssvingning, og der kan jo ogsaa nævnes Tildragelser, som peger i denne Retning.

Der kan for det første henvises til et Personskifte, som har sat andre Mænd i Spidsen for de Ministerier, der i særlig Grad øver Indflydelse paa Preussens nordslesvigske Politik. Først *Bülow* er som tysk Rigskansler og preussisk Ministerpræsident bleven afløst af Hr. *v. Bethmann Hollweg*, Udenrigsminister *v. Schoen* er bleven afløst af Hr. *v. Kiderlen-Wächter*, Indenrigsminister *v. Moltke* af Hr. *v. Dallwitz* og Kultusministeriet har faaet en ny Chef i Hr. *v. Trott zu Solz*.

I al Almindelighed kan man sige, at de nye Ministre staar os fjernere; de indtager en mindre venlig og tillidsfuld Holdning overfor Danmark, en mere uvillig Holdning overfor os.

De tidligere Ministre havde et rent personligt Kendskab til det danske Folk. Flere af dem var ogsaa ret vel kendt med Forholdene i Nordslesvig. Fyrst *Bülow*s Fader stod i dansk Statstjeneste, indtil den senere Rigskansler var 13 Aar gammel. To af Hr. *v. Moltke*s nære Slægtninge har været danske Embedsmænd, som han gentagne Gange har gæstet i sin Barndom og Ungdom. Og Hr. *v. Schoen* var tysk Gesandt i København i de Aar, hvor Kejseren lagde særlig Vægt paa at vise det danske Folk sit Venskab. Dette er Forhold, som ikke har været helt uden Indflydelse paa disse Statsmænds danske Politik, om den end blev hemmet stærkt af en heftig altysk og agrarisk Agitation.

Den nuværende Rigskansler Hr. *v. Bethmann Hollweg* bøjede sig som Indenrigsminister for Rigskanslerens Synspunkter, men ikke uden Betænkelighed. Under en Forhandling, jeg havde Lejlighed til at føre med ham angaaende Optantbørnenes Militærpligt, udtalte han dette ret uforbeholdent.

Der er ingen Grund til at antage, at han vil bryde med sin Forgængers danske Politik, men han staar langt køligere overfor Danmark, og han vil, hvad Nordslesvig angaar, rimeligvis vise sig mere eftergivende overfor Altskernes ublu Krav.

Hr. v. *Kiderlen-Wächter* var tysk Gesandt i København under Køllerpolitiken; han arbejdede den Gang Haand i Haand med Overpræsidenten. Til ham sætter Tvangspolitikens begejstrede Tilhængere, som forskellige Udtalelser i Pressen og paa Den tyske Forenings sidste Møde tydeligt nok viser, derfor især deres Lid. De spænder dog sikkert deres Forventninger altfor højt. Dog vil Hr. v. Kiderlen næppe, som Hr. v. Schoen før har gjort, af *udenrigspolitiske* Hensyn modsætte sig en Skærpelse af Tvangspolitikken i Nordslesvig.

Tyngdepunktet ligger her hos Indenrigsministeren, som kun kender Nordslesvig af Akterne. Det er Fremtiden forbeholdt at klarlægge, om han vil vise sig mere imødekommende overfor Den tyske Forenings Krav, eller om han vil indtage en ligesaa reserveret Holdning som Hr. v. Moltke.

Personskiftet, som jeg har skildret, staar i nøje Forbindelse med de nye Partigrupperinger. Det tidligere Regeringsflertal blev i Fjor sprængt, og Regeringen støtter sig nu paa et Flertal bestaaende af Konservative, Centrum og Polakker. Da Regeringen i Fjor forlangte 500 Millioner Mark nye Skatter, var Polakkerne Tungen paa Vægtskaalen. De stemte — fordi de, som en af deres Førere udtalte, endelig havde en politisk Situation, der kunde udnyttes i andre Retninger — resolut for Skattelovene og blev dermed en uundværlig Bestanddel af det Flertal, hvorpaa Hr. v. Bethmann Hollweg støtter sin Politik. Følgerne deraf er ikke udebleven. Ekspropriationsloven, som vedtoges i 1907, er faktisk endnu ikke bleven anvendt i et eneste Tilfælde. Hakatisternes Forsøg paa at fremtvinge dens Anvendelse er bleven afvist. Da Slottet i Posen forleden skulde indvies, udgik der ogsaa Indbydelse til de polske Førere. Og Kejsers Tale blev et Program ved det, den ikke indeholdt. Bagefter hed det sig, at han havde vendt Præsidenten for Nybyggerkommissionen Ryggen, da han begyndte at tale om Nybyggeriet. Det er klart, at Regeringen for Tiden indtager en noget ændret Holdning overfor Polakkerne,

Vil dette nu ogsaa komme os tilgode? Næppe. Det er desværre mere sandsynligt, at ligesom Klagerne over den formentlige Eftergivenhed, der i de senere Aar skal have præget Tysklands nordslesvigske og elsass-lothringske Politik, blev afvist med en Henvisning til den skærpede Tvangspolitik i de polske Landsdele, saaledes staar ogsaa de nyeste Klager over en skærpet Tvangspolitik ved Nord- og Vestgrænsen i en vis Forbindelse med den mildere Kurs, Regeringen af rent stats-egoistiske Grunde er slaaet ind paa overfor Polakkerne.

Den politiske Situation, hvori vi for Tiden befinder os, er saaledes utvivlsomt gunstigere for vore Modstandere, end den har været i de senere Aar. Det er antagelig Erkendelsen deraf, der har affødt Kravet om, at vi bør iagttage større „Forsigtighed“, eller rettere udtrykt, undgaa unødvendige Udfordringer og Udæskninger.

Der er anket over Professor Bangs bekendte Artikel. Den maa betragtes som et Følelsesudbrud fremkaldt af en Voldshandling. Som saadant er den baade forstaaelig og forsvarlig. Andet og mere bør der ikke lægges i den. En almindelig selskabelig Boykotning af Tyskere, som gæster Danmark, er baade uigennemførlig og forkastelig. I Berlin har baade Gustav Johannsen, Jessen og de nuværende nordslesvigske Repræsentanter altid staaet i godt selskabeligt Forhold til et stort Antal tyske Parlamentarikere, og vi har ogsaa ad den Vej kunnet fremme Befolkningens Interesser.

Der er endvidere anket over et Par danske Ministres Udebliven fra et Møde paa Møen, og dette er blevet benyttet til et Angreb paa Optanttraktaten. Optanttraktaten har tilvisse mange Mangler. Men den betegner Ydergrænsen for, hvad der kunde opnaas paa det givne Tidspunkt. Det har ikke i nyere Tid været dansk Politiks Svaghed at nøjes med for lidt. Martsministeriets Forhold til Delingstanken, Sprogpolitiken mellem Krigene, Londonkonferencens Sprængning, Forhandlingerne om Udførelsen af Pragfredens § 5 taler i denne Henseende et ret tydeligt Sprog. Det har mere været dansk Politiks Svaghed ikke at kunne øve Resignation, naar man stod ved Ydergrænsen af det Opnaelige.

I den Form, Optanttraktaten fik, har den givet alle Optantbørn Adgang til Naturalisation, givet Tusinder Hjemstedsret og Borgerret i deres Fødeland og sikret mange danske Ejendomme paa danske Hænder. Der foreligger ingen

Kendtgjerninger, som viser, at Traktatens Indledning har medført virkelige Ulemper. Den danske Statsminister har selv dementeret de sidste Rygter. Der maa selvfølgelig altid iagttages visse internationale Hensyn. Tilsidesættes de, giver de Anledning til Klager. Det er ingen Hemmelighed, at der i sin Tid fra tysk Side blev klaget over en Tale, som Krigsminister Bahnsen havde holdt, og over et Skrift, som Pastor Rosenstand havde skrevet. Begge Dele ligger forud for Optanttraktaten. Det er heller ingen Hemmelighed, at der fra østerrigsk Side blev klaget over en Tale, som den preussiske Finansminister v. Rheinbaben holdt for et Par Aar siden, og jeg skulde tage meget fejl, hvis den Henstilling, Næse, eller hvad man nu vil kalde det, som Dr. Hahn i Landsretten tilstod, at han havde faaet af Regeringen, ikke skulde staa i Forbindelse med en Klage fra dansk Side over hans bekendte udæskende Udtalelser. Klager af den Art gaar langt tilbage i Tiden og vil næppe helt udeblive i Fremtiden, men det vilde være helt urigtigt at sætte dem i Forbindelse med Optanttraktaten. De er en Følge af de almindelige internationale Hensyn, der iagttages mellem alle Stater.

H. A. Krüger tog fra første Færd det Standpunkt, at han holdt sig strengt borte fra enhver Forbindelse med den danske Gesandt i Berlin, et Standpunkt som *alle* hans Efterfølgere selvfølgelig ligeledes har iagttaget. Og saa vidt jeg ved, har ingen nordslesvigsk Repræsentant nogen Sinde paa Møder i Kongeriget talt sammen med danske Ministre. Jeg staar for mit eget Vedkommende paa det Standpunkt, at lige saa lidt, som det kunde falde mig ind at udeblive fra et Møde som Taler, fordi en anden Taler i Mellemtiden var bleven Minister, lige saa afgjort vilde jeg afslaa en Opfordring til at tale om sønderjydske Forhold paa et Møde, hvor der var danske Ministre til Stede.

Vi kan ikke undvære den kække Daad, men den udelukker ikke Hensynet til, at Kampen vedblivende bør fortsættes saa virkningsfuldt som muligt. I den gamle Kæmpevisen om Niels Ebbesen er han klar over, at Greven maa fældes. I Vrede afviser han sin Broders Forsøg paa at faa ham til at undvige Kampen, men han lytter til sin Hustrus Raad om at sko Hestene, saa Hagerne vender fremad, og da Daaden er fuldbragt, viser Digteren os, hvordan det til Slut var den miskendte Svend Trøst, der tjente sin Herre bedst ved at gaa sin egen Vej,

løsne Broens Planker og kaste dem af efter ham for dermed at muliggøre ham Kampens Fortsættelse.

Vi Danske finder ofte et vist Behag i at dvæle ved vort eget Martyrium. Hvor gerne dvæler vi f. Eks. ikke ved Slutningsstroferne i Hauchs dejlige Digt:

„O Danmark, paa Rænker Du aldrig Dig forstod,
Det har Du tit betalt med Dit dyreste Blod.“

Det er desværre rigtigt nok. Men det havde været bedre for det danske Folk, hvis det i Tidens Løb havde haft skarpere Øje for dets Fjenders Rænkespil. Dette gælder ogsaa for os den Dag i Dag.

MODSTRIDENDE STRØMNINGER

(1910.)

I en af sine første Taler i den tyske Rigsdag udtalte *Junggreen*: „Mine Vælgere har sendt mig herved for at klage over den Uret, de har lidt, og for at prøve paa at mildne den haarde Behandling, der er Urettens naturlige Følge. Dette udelukker ikke, at jeg i al Almindelighed vil afgive min Stemme, som jeg anser det for heldigst for Almenvellet.“

De nuværende nordslesvigske Repræsentanter deler denne Tankegang. Vi betragter det som vor Hovedopgave at klage over den Uret, som vi har lidt og fremdeles lider, og at forbedre de haarde Kaar, som den danske Befolkning lever under. Men ved Siden af vil vi ogsaa paa andre Omraader bruge den Indflydelse, vi raader over, til at fremme den nordslesvigske Befolknings Interesser.

Da vi er preussiske og tyske Statsborgere, kan den preussiske og tyske Lovgivning ikke være os ligegyldig. Det er ikke ligegyldigt, om vi skal betale mere eller mindre i Skat. Det er os ikke ligegyldigt, om vore Sønner og Brødre skal tjene et, to eller tre Aar i de preussiske Kaserne. Det er os ikke ligegyldigt, om Embedsmændenes Magt og Myndighed udvides, om vore knap tilmaalte Borgerrettigheder yderligere beskæres o. s. f. Men alt dette er Spørgsmaal, som afgøres af Lovgivningsmagten.

I det sidste Aar er det især Finansernes daarlige Forfatning, der har sysselsat Lovgivningsmagten. Rigets Gæld er vokset uhyre stærkt og har nu naaet en Højde af over 4500 Millioner Mark. Og skønt der i 1906 blev paalagt nye Skatter til et samlet Beløb af 180 Millioner Mk. aarlig og i Fjor nye Skatter, til en samlet Sum af 500 Mill. Mk. aarlig, som Flertallet lagde paa de svageste Skuldre, er der fremdeles saa stor Ebbe i Statskassen, at Regeringen af Hensyn dertil haard-

nakket vægrer sig ved at udbetale Veteranerne den Understøttelse, som Rigsdagen gentagne Gange har bevilget dem.

Pengene sluges særlig af Militæret og af Embedsstanden. Hæren forøges stadig. Nye Vaabenarter kommer til, uden at gamle afskaffes, og Krigsskibene bliver Aar for Aar større. Da Flaadeloven vedtoges, kostede et Linjeskib 22 til 24 Millioner Mark, en stor Krydser 16—18 Millioner Mark. Nu koster et Linjeskib allerede henved 56 Millioner Mark — det vil sige mere end samtlige Landejendomme paa Als — og de store Krydsere 36—40 Millioner Mark, uden at Antallet af Skibe nedsættes. Her vilde der kunne spares uhyre Summer. Men Modstanden mod Militærudgifternes vældige Stigning har været svag i Tyskland siden Eugen Richters Død.

Derimod spores der en stærkt voksende Modstand imod Embedsvældens foruroligende Udvikling. Og med god Grund. Intet Land i Verden har saa mange Embedsmænd som Tyskland. Hvert Aar stampes der saa at sige nye Hære af Embedsmænd op af Jorden. Udgifterne til deres Løn vokser kolossalt. Ikke fordi den enkelte Embedsmands Løn er for høj. Det er i Grunden ikke Tilfældet. Men fordi der er alt for mange Embedsmænd. Det begynder endog de regeringsvenlige Partier at indse.

En af det national-liberale Partis betydeligste Førere, *Schiffer*, har i en stor Tale stærkt betonet Nødvendigheden af at indskrænke Embedsmændenes Antal. Han oplyste i denne Tale, at en Tredjedel af alle preussiske Embedsmænd ikke har andet at gøre end at passe paa andre Embedsmænd! Alene Tilsynet med Embedsmændene koster saaledes aarlig helt uhyre Summer.

Ved Siden deraf samler Opmærksomheden sig mere og mere om to Sider ved det preussiske Bureaukrati, som lidt efter lidt er udartet til rene Landeplager: *Skriveriet* og *Formyndieriet*.

Formanden for Rigsdagens Finansudvalg, den frikonservative Fører *Baron Gamp*, holdt ved Nytaarstid en stor Tale imod Embedsstandens meningsløse Udvikling og gav følgende Prøve paa, hvad Skriveriet kan drives til i Preussen, idet han gav sit Æresord paa, at Historien virkelig var sand:

Vandet i en Skolebrønd i Pommern var bleven daarligt. Det indberettedes til Landraaden. Han forespurgte sine Foresatte, hvordan Tilfældet skulde behandles, og Forespørgslen

naaede op i Kultusministeriet. Her blev man yderst betænkelig. Gud ved, hvordan det stod til med andre Skolebrønde. Børnenes Sundhed var maaske udsat for Fare. Saa anordnede Kultusministeriet, at Skolebrøndene skulde undersøges. Der udgik Ordre til de 12 Overpræsidenter, de lod den gaa videre til de 36 Regeringspræsidenter, de skrev videre til de henved 500 Landraader og disse atter til de over 20,000 Skolekommuner. Og saa blev Skolebrøndene undersøgt. Derefter strømmede de 20,000 Beretninger ind gennem de 500 Landraader, 36 Regeringspræsidenter, 12 Overpræsidenter til Kultusministeriet, hvor Akterne fyldte flere Rum. Og nu sattes der en Hær af Embedsmænd til at studere disse Beretninger og arbejde dem statistisk, og saa udgik der atter Tusinder af nye Anordninger — — — Og alt det kunde have været undgaaet, hvis man derude i Pommern simpelthen havde sat en Mand til at rense Brønden! Men saaledes faar preussiske Embedsmænd noget at bestille!

Og Formynderiet! Ingen Vegne drives det saa vidt som i Preussen. En Bonde paa Femern havde i Fjor en Malkepige fra Østerrig. Hun havde tjent ham tro i 14 Maaneder og var atter fæstet for et Aar. Men nu maa østerrigske Arbejdere kun arbejde i Tyskland visse Maaneder aarlig. Ved Juletid bliver hun „opdaget“, og efter Landraadens Ordre arresteredes hun saa. Hvad skal der gøres med hende? Der anlægges Akter. Skriveriet begynder og fortsættes maanedsvis, og alt imens sidder den stakkels Pige i Hullet. Omkostningerne derved, 80 Pf. daglig, kræver Øvrigheden, at hendes Husbond skal betale, og da der er gaaet et halvt Aar, og Pigen fremdeles sidder i Hullet, mens Skriveriet gaar videre, bliver han urolig. Han klager sin Nød til en Slægtning, som offentliggør Historien. Saa tager Rigsdagsmanden for Femern, *Dr. Struwe* Affære, undersøger Sagen og slaar Alarm. Pressen kræver Tilfældet oplyst, og Indenrigsministeriet meddeler: at det har anordnet, at Tilfældet skal undersøges! Og saa gaar Skriveriet videre med Dampkraft, indtil Pigen omsider efter 7 Maaneders Forløb sættes paa fri Fod! Men til saadanne Embedsmænds ligefrem skadelige Virksomhed bortødsles der aarlig Millioner.

Vi behøver blot at tænke paa et Tilfælde som *Mads Egholm*, en brav, flittig og dygtig Arbejdsmand, født og opvokset i Nordslesvig, har aldrig opholdt sig udenfor det tyske Riges Grænser, men er hjemløs uden egen Skyld. I Fjor giftede han

sig. Myndighederne vil ikke give ham Bosættelsestilladelse. Før forlangte de i saa Tilfælde, at Manden atter skulde flytte fra sin Kone! Nu har de opfundet „Udvisningen fra Kredsen“. Og Mads Egholm faar Ordre til at slaa sig ned i en anden Kreds. Han klager, Skriveriet begynder, og Sagen gaar tilsyneladende i Glemme. Saa brænder der for en fjorten Dages Tid siden et Hus i Skærbæk. Under Brandforhøret opdager Myndighederne, at Mads Egholm var blandt de Brandlidte. Og saa begynder Forfølgelserne imod denne af Ildsvaaden haardt ramte, brave og retskafne Arbejdsmand paany. Forhør, Ordre til at forlade Kredsen, Klage — og Skriveriet gaar videre —. Og for et saa forkasteligt Formynderi, for en saa unyttig og landsskadelig Virksomhed maa vi lønne Embedsmænd! Det er jo ligefrem oprørende!

Men det mest oprørende, hvad der vedvarende kan faa hver Fiber i os til at dirre af Harme, det er, at Formynderiet er bleven drevet saa vidt her i Nordslesvig, at *Dr. Hahn* endog som Dommer paa Als har vovet at tage Forældreretten fra Forældre, som havde sendt deres voksne Børn paa danske Skoler!

Overfor saadanne Forhold er det let at indse, at det ikke blot vilde være en uhyre Besparelse, men ligefrem en Guds Velsignelse, hvis vi kunde komme af med en Mængde Embedsmænd, som ikke blot sysselsættes med unyttigt og overflødigt, men til Dels endog med ligefrem skadeligt Arbejde. Alle Bestræbelser i denne Retning kan derfor gøre Regning paa vor fulde Støtte.

Men vore Opgaver som Parlamentarikere er ikke blot negative, bestaar ikke blot i at klage, i at bekæmpe Overgreb og Myndighedsmisbrug. Der er Tider, hvor det, som Junggreen antydede, ogsaa viser sig muligt at udfolde Bestræbelser, som kan give den Enkelte en tryggere Stilling og mildne de Kaar, som vi lever og arbejder under.

Vi havde en saadan Periode omkring ved 1890, da det lykkedes os at faa 5—6000 Optanter naturaliseret. Det gav mange Familier lykkeligere Kaar. Det styrkede ogsaa vor Modstandskraft under Køllerpolitiken og bidrog i høj Grad til, at vi klarede dette Uvejr saa godt.

Vi fik atter en lignende Periode i 1906. Jeg hævdede den Gang, at der atter i de højeste og indflydelsesrigeste Kredse sporedes Vilje til at gøre os Indrømmelser, og betegnede det

som vor politiske Opgave ikke unødigt at lægge denne Vilje Hindringer i Vejen, men at drage den størst mulige Nytte af den. Adskillige mente den Gang, at jeg var for godtroende. Naar vi nu kaster et Blik tilbage over de sidste fire Aar, er denne Vilje let kendelig. Den har givet sig Udslag, som ikke kan bortforklares. Jeg minder blot om Optantbørnenes Naturalisation, om Lempelserne, som det lykkedes at udvirke med Hensyn til deres Værnepligt, om Naturalisationerne ud over Optanttraktaten. Eksempelvis kan nævnes, at af 16 Optantfamilier i Ullerup Sogn blev de 15 naturaliseret i de første Maaneder efter Optanttraktatens Udstedelse, eller der kan henvises til Familien Finnemanns Naturalisation, som det lykkedes at gennemføre imod den stærkt kompromitterede lokale Embedsstands Vilje. Der kan endvidere henvises til, at Sprogforbudet i de første 20 Aar blev ophævet for den danske Del af Tønder Amt, hvor det efter Lovens Ordlyd straks skulde træde i Kraft, og til den lange usynlige Arm, der i disse Aar i al Stilhed fjernede adskillige af de Embedsmænd, der var bekendt som Tvangsregimentets ivrige Tilhængere. Landraad Becherers bekendte Afskedstale er i denne Henseende særlig oplysende.

Der er for mig ingen Tvivl om, at vi kunde have opnaaet langt mere i dette Tidsrum, hvis vi havde haft Arbejdsro. Men den mere velvillige Strømning ovenfra blev mødt af en yderst fjendtlig Strømning nedenfra, hvis Virkninger atter blev forstærket af Strømninger indenfor vor egen Lejr. Den tyske Forenings vilde Agitation satte ind, Værnekomiteen i Haderslev blev dannet og søgte at ophidse den offentlige Mening i Tyskland imod os, Overpræsident v. Bülow blev overfaldet i Haderslev. Grev Rantzaus Agitation kom til, og Viljen til at gøre os Indrømmelser trængtes mere og mere tilbage, saaledes at vi nu, da denne Periode maa betragtes som afsluttet, langtfra har opnaaet saa meget, som der ved Nytaarstid 1907 var Udsigt til.

Vi staar nu atter overfor en ny Situation. Vore Modstandere nærer sikkert altfor store Forventninger, men Stillingen er dog gunstigere for dem, end den har været i flere Aar. De drømmer allerede om en ny Køllerpolitik. Men de savner Køllerpolitikens bedste Vaaben: Udvisningsordren anvendt imod Optantbørnene og Anmeldelsespligten anvendt imod Foreningerne. Hvad de begærer stærkest i Øjeblikket er derfor Guld og

Vaaben. Guld til Opkøb af Jord, Vaaben til at bekæmpe det rige nationale Liv, der i de senere Aar har fundet et Midtpunkt i vore Forsamlingshuse.

Regeringen bindes imidlertid foreløbig af Hensyn affødt af de senere Aars danske Politik. Den maa kræve vægtige Paa-skud, før den atter udruster Bureaukratiet til en ny Køllerpolitik. Og de vil vanskelig kunne opdrives i en saa rolig og lovlydig Befolkning som den nordslesvigske. Og dertil kommer saa den stærke imod Tvangsregimentets Skærpelse rettede Strømning, der spores i den tyske Lejr og yder os et værdifuldt Værn.

Tvangsregimentet har fundet mange Kritikere i Tyskland. Efter *Theodor Brix*, kom Amtsdommer *Jürgensen* og *Erich Schlaikjer*, men de var endnu Enkeltmænd, som den tyske Forenings Pennehelte søgte at overdøve og nedskrige. Saa kom *Johannes Tiedje* og efter ham Præsteforeningen, Fredsforeningen, og nu sidst den af Professor *Rade* stiftede Forening til Værn om det tyske Folks Ære i Nordslesvig. Kritikerne er bleven mange, og Kritiken for stærk til, at den kan overdøves af den tyske Forening.

Det er ikke let at rejse en saadan Bevægelse i Tyskland. *Jürgensen* forfulgtes ind i Døden, *Erich Schlaikjer* har man ved Hjælp af et raffineret Forfølgelsessystem søgt at ruinere økonomisk, *Tiedjes* Privatliv har man søgt at tilsøle, Præsterne spottes som Idealister, og hvilken Haan udøses der ikke over Professor *Rade*!

Der er bleven spurgt om, hvordan vi nu skal stille os til disse Mænd. Jeg synes ikke, Svaret kan være tvivlsomt. Deres Færd har været aaben og ærlig. De optræder som nationalsindede Tyskere. *Tiedje* har i en Artikel i „*Modersmaalet*“ aabent erklæret, at han vil fortyske, og udviklet hvorledes. Vi ved derfor, hvor vi har dem, hvad de fører for Vaaben, og hvor vi maa møde dem med Skjold og Bue i ridderlig Kamp.

Men de kræver, at Statsmagten skal vise større Ærbødighed for vort Modersmaal og for vore nedarvede Sæder og Skikke, at den skal give vor Nationalitet bedre og friere Kaar. De kræver, at Myndighederne skal respektere vore borgerlige Rettigheder, tage videregaaende Hensyn til de Hjemløse og vise større Humanitet imod de Retsløse. De søger med betydelige personlige Ofre at oplyse det vildledte tyske Folk

om, at der øves Uret imod os, og indenfor visse Grænser at fremtvinge en Forbedring af vore Forhold.

Dette fortjener efter min Mening Anerkendelse og Tak, og den vil de trods al Modsætning ogsaa kunne gøre Regning paa i vide Kredse.

Der ytres nu og da Tvivl om, hvorvidt vi ogsaa vil kunne hævde vor Stilling under mildere Kaar. Vor tusindaarige Historie viser, at vore Fædre har hævdet deres Danskhed i Freds- som i Ufredstider, og jeg tvivler ikke om, at vi ogsaa i denne Henseende er Fædrenes værdige Sønner. Men dermed er jo ikke sagt, at de har levet lige lykkeligt under alle Forhold.

Lembcke har i sin smukke Sang sammenlignet vort Hjemland med Bruden, til hvem en Bejler kom fra Syd og en fra Norden. Saadan staar vi den Dag i Dag. Men om Bejleren sydfra kommer i Glansen af Rigdom og Magt og taler fagre Ord med Liste, vil Bruden dog glad og hjertegreben give sit Ja til Bejleren nordfra, som rækker Haanden jævnt og stille, thi i hans Stemme er der den gamle kendte Klang, som ingen kan forglemme, der hørte den en Gang.

SKARPERE KURS

(1910.)

Hvad er Formaalet, naar vi driver Politik?

Den engelske Filosof *Bentham*, som øvede en mægtig politisk Indflydelse i Europa i Slutningen af det attende Aarhundrede, sagde: at opnaa den størst mulige Lykke for det størst mulige Antal Mennesker. Og dette Svar er ikke ilde.

Den politiske Stræben maa altid have sit Udgangspunkt i de bestaaende Forhold. I Reglen gaar Politiken ud paa at forbedre de Tilstande, vi har, stundom ogsaa paa at bevare dem for derved at forebygge en uheldig Udvikling. Hvad der forstaas ved en Forbedring beror paa et personligt Skøn. Hvad vi i denne Henseende kalder hvidt, vil Dr. Hahn kalde sort, hvad vi betegner som godt, vil han betegne som ondt. Men Udgangspunktet for hans og vor politiske Stræben er det samme: Tilstandene, som vi for Tiden har i Nordslesvig.

Da de bestaaende Forhold altid maa være Udgangspunktet for Politiken, gælder det først og fremmest om at se Virkeligheden, som den er, netop, *som den er*, ikke lysere, men heller ikke mørkere. Dette kunde synes let, men her brister Evnen alligevel for mange.

Vi kender det fra Privatlivet. Hvor mange taber ikke i Modgangens Dage Modet til at se deres Stilling som den virkelige er. Nogle ser alt sort i sort, Handlekraften lammes, de gripes af Tungesind, ender maaske med Selvmord. Andre vover ikke at se paa Nutiden, men haaber alt af Fremtiden, bygger gyldne Luftkasteller og mister dermed fuldstændig Fodfæstet. Men kun den, der har Mod til at se Virkeligheden, som den er, og ved flittigt, dygtigt Arbejde langsomt søger at forbedre den, bygger sin Fremtid sikkert.

I „Per Gynt“ har Henrik Ibsen skildret os en Fyr, der altid bevægede sig i Drømmenes og Fantasiernes Verden. Da Solvejg spurgte Mor Aase, hvordan han dog var bleven saa-

ledes, svarede hun med en sørgelig Historie: Hendes Mand blev forfalden, foer Landet rundt og ødte deres Gods. Imens sad hun og vesle Per ene hjemme. Og hvad gør en saa, naar

„det er saa fælt at se Skæbnen under Øjne;
ja saa vil en jo gerne ryste Sorgerne af sig,
og prøve som bedst at skyde Tankerne fra sig.
En bruger Brændevin, en anden bruger Løgne,
aa, ja! Saa brugte vi Eventyr —“

Henrik Ibsen har her revset en Nationalsvaghed: Tilbøjeligheden til at leve sig ind i en Eventyrets Verden, naar Virkeligheden er trist. Og denne Nationalsvaghed har vi lidt meget under, ogsaa i vort politiske Liv.

Vi *maa* imidlertid begynde al vor politiske Stræben med at se Virkeligheden som den er. I de senere Aar er der bleven talt meget om en mildere Kurs. Og mange har spottet derover. Men saaledes var Virkeligheden, efter at Køllerpolitikken var ebbet ud. Vi behøver blot at se Udvisningerne og Foreningsrettens Haandhævelse mod Køllerpolitikens mørke Baggrund. Under Køllerpolitikken blev flere Hundrede danske Sønderjyder fordreven fra Hus og Hjem, over 1200 mistede ved Optantmageri deres preussiske Borgerret og blev hjemløse. I de sidste fire Aar har over 5000 danske Sønderjyder, hvoraf de fleste var hjemløse, faaet preussisk Borgerret og dermed Hjemstedsret i deres Fødeland. Eller tænk paa den stolte Embedsmandshær, der under Køllerpolitikken rykkede frem imod os. Hæren er bleven splittet. Køller og Kocziorowski, Mauve og Becherer, Jacobsen og Lindemann, Thiermann og Brodersen, v. Adlersflügel og lille Paack. Og nu tilsidst Dr. Hahn. Om det saa er Halvembedsmanden Hr. Strackerjan, har han maattet bide i Græsset. Og naar han nu nydende sin Statspension kaster Blikket tilbage over den splittede Hær, kan han passende synges: Ach du lieber Augustin, alles ist weg!

Adskillige af disse Embedsmænd er falden opad Trapperne. Det er saa preussisk Sæd. For os er det imidlertid Hovedsagen, at vi er kommen af med dem, at de har udspillet deres Rolle som Hamre, mens den stærke nordslesvigske Ambolt endnu staar der, klinger og fast uden Rust og Revne, rede til at sætte haardt i mod haardt, naar nye Smaahamre træder i Funktion.

Enhver sandhedskærlig Mand, som sammenholder Kends-

gerningerne, maa komme til det Resultat, at set imod Køllerpolitiken har vi levet under en mildere Kurs i de senere Aar. Naar vore Modstandere derimod vil paastaa, at vi har levet under et *mildt* Regimente, skal denne Paastand vises tilbage til den Fablernes Verden, hvor den har hjemme. Nej, vort Modersmaals Tilsidesættelse, Selvstyrets Haandhævelse, og meget andet viser tydeligt nok, at fordi noget er mildere end de haarrejsende Tilstande, vi havde under Køllerpolitiken, er det derfor langt fra mildt.

Nu staar vi atter ved Begyndelsen til en *skarper* Kurs, set med de senere Aar som Baggrund. Grundene dertil — et omfattende Personskifte i Ministerierne, en ny Partigruppering i Rigsdagen — har jeg allerede paapeget andet Steds. Men er dette nu Virkeligheden, som den er? Paa et Møde i Ragebøl er det for nylig bleven bestridt. Der blev af en Taler hævdet, at vi kun staar overfor nogle Tvangsforanstaltninger, der kan opfattes som Udslag af en enkelt Landraads, Hr. Dryanders, Luner.

Kendsgernerne taler imidlertid et andet Sprog. De politiske Udvisninger, som atter er bleven genoptaget efter flere Aars Forløb, indskrænker sig ikke til Haderslev Amt. Handelsbetjent Winther, som blev udvist, fordi han privat havde fremsat en uærbødig Ytring om — Knivbjergfesten, havde i flere Aar opholdt sig i Aabenraa og blev udvist derfra. Bagved disse Udvisninger ligger der en almindelig Regeringsanordning. De Hjemløse behandles ikke bedre i Aabenraa, Sønderborg og Tønder Amter end i Haderslev Amt. Mads Egholm har mange Lidelsesfæller. Udvisningerne fra „Kredsen“ kender vi ogsaa i Aabenraa. Der svæver for Tiden en hel Del af den Slags Sager i Nordslesvig. Og denne Behandling af de „Hjemløse“, hvoraf vi har flere Tusinde i Nordslesvig, maa ligeledes føres tilbage til en almindelig Regeringsanordning. Endelig kan der henvises til det i de sidste Dage i Pressen omtalte Forbud imod, at Præster fra Kongeriget taler eller udfører kirkelige Handlinger hernede. Her staar vi atter overfor en almindelig Regeringsanordning, hvoraf kun et enkelt Afsnit, *det, der vedrører Gejstligheden*, gennem Konsistoriet er bleven meddelt Provsterne. Den øvrige Del af Anordningen, som er rettet til Administrationen, holdes endnu hemmelig. Men alle disse nye Anordninger tilsammentaget er Beviser nok for, at vi atter staar overfor en

skarpere Kurs, og Kampen imod denne Kurs, det er Øjeblikkets politiske Opgave.

Denne Kamp skal ikke blot føres med Mod og med Kraft, men den skal ogsaa føres med *Omtanke*. Paa Mødet i Ragebøl er der atter blevet spottet over „Forsigtighedskravet“. Forsigtighed er en Borgmesterdyd, blev der sagt, men da vi ikke har Udsigt til at blive Borgmestre, har vi heller ingen Grund til at tage Hensyn til dette Krav.

I det politiske Liv bedømmes Forsigtigheden ikke altid paa denne Maade. Da Gustav Johannsen efter en lang, hæderlig politisk Løbebane under den store Udvisningsdebat i 1899 for sidste Gang talte i den tyske Rigsdag, blev han ogsaa angrebet af *Christoph v. Tiedemann*, som i 1865 blev Politimester i Flensborg og senere efter et hurtigt Avancement var bleven Chef for Rigskancelliet og dermed Bismarcks højre Haand. Hr. v. Tiedemann mindede om de Kampe, han havde ført med Gustav Johannsen i 1865, fremhævede ifølge det stenografiske Referat, at Johannsen allerede den Gang var en „yderst forsigtig“ Politiker, tilføjede anerkendende „*Forsigtighed er jo Visdommens Moder*“, og sluttede med en Fremhævelse af, at Johannsen vedvarende forstod at føre en *forsigtig*, men netop derfor virkningsfuld Politik. Dette Skudsmaal kunde Gustav Johannsen være vel tjent med ved Slutningen af sin Løbebane. Og jeg vedkender mig aabent, at jeg betragter det som min Pligt i denne Henseende at fortsætte hans Politik.

Vi er stærke overalt, hvor vi staar paa Lovens Grund. Der skal vi ikke vige et Haarsbred. Søger Embedsmændene, som det er sket med Forældreretssagerne, med Foreningsrettens Haandhævelse osv., at krænke vor lovlige Ret, saa skal vi værne den til det yderste og hverken sky Ofre, Kamp eller Møje for at tvinge dem til at holde sig Loven efterrettelig.

Men gaar vi udenfor Lovens Ramme, saa vil vi let faa braadne Pander. Saa vil vi let i kritiske Tider skaffe vore Modstandere et Materiale, der kan afgive kærkomne Paaskud for nye Tvangsforholdsregler, og derved svække vor Stilling i Stedet for, som det bør være vor Opgave, at styrke den.

Men vi er ikke blot stærke, fordi vi staar paa Lovens Grund. Da Per Gynt en Gang ved Nattetid gik frem, mødte han noget stort, koldt, klamt, slimet og taaget, — det var den store Bøjgen. Han kunde ikke komme frem, og han kunde ikke komme

uden om, det saa ud til, at han skulde bukke under, men saa lød der Klokkklang og Salmesang. Bøjgen svandt ind og det lød i et hendøende Gisp: Han er stærk, for der staar Kvinder bag ham!

Saadan har Uretten bredt sig her i Nordslesvig, stor, kold, klam, slimet og taaget. Og vor Kamp med den kan stundom synes haabløs: men ogsaa her høres der Klokkklang og Salmesang. Og vore Modstandere hvisker! De er stærke, for der staar Aandsmagter bag dem!

De begynder at nemme, at der er Grænser for Statens, saa vel som for Fyrstens Magt, at nemme, hvad vor store sønderjydske Salmedigter Brorson har udtrykt saa gribende i Ordene:

„Gik alle Konger frem paa Rad
i deres Magt og Vælde,
de mægted ej det mindste Blad
at sætte paa en Nælde.“

Overfor den Kamp, vi fører, er der ligeledes Grænser for Statens Magt. Er vi trofaste og offervillige, er vi i Pagt med Aandsmagter, og fører vi vor Kamp med Omtanke, med Mod og Kraft, skal der nok oprinde bedre Tider for os.

SELVFORSVAR

(1910.)

Ved Juletid 1906 blev Rigsdagen som bekendt opløst. Min Holdning under den forudgaaende Konflikt havde vakt Uvilje herhjemme. Men efterat jeg havde klarlagt mit Standpunkt, opstillede Vælgerforeningens samlede Bestyrelse mig desuagtet til Genvalg i første Valgkreds. Jeg erklærede mig villig til at modtage Valget, og den 6. Januar 1907 holdt jeg derefter mit første Valgmøde i Sønderborg, som jeg vil tage til Udgangspunkt for mit Foredrag i Dag.

Det var med store Betæneligheder, at jeg den Gang atter overtog Mandatet. Og Betænelighederne voksede med den heftige Modstand, jeg mødte, efter at jeg havde givet mit Ja. Jeg benyttede derfor Lejligheden, da jeg sidst talte her i Sønderborg, til skarpere end nogensinde før at præcisere min Stilling som Rigsdagsmand. „Om jeg vil fortsætte min parlamentariske Virksomhed,“ hævdede jeg, „afhænger af, om jeg bevarer Troen paa, at jeg kan udrette noget paa den Post, hvor De sætter mig. Brister denne Tro, viger jeg Pladsen. Jeg har aldrig betragtet mine Tillidshverv som tomme Æresposter. Det har aldrig været, det er ikke, og det skal heller aldrig blive Hovedsagen for mig at *bevare* dem, men derimod at *bruge* og *udnytte* dem i den nordslesvigske Befolknings, i den danske Sags Interesse. Og hvad min Brugbarhed angaar, da vil jeg selv have et Ord med i Laget. Den Dag, da jeg *selv* indser, at jeg er ubrugbar, sætter jeg derfor min parlamentariske Skude paa Stranden.“

I de følgende Uger var jeg Gang efter Gang stærkt fristet til at tage mit Ord tilbage og atter frasige mig Mandatet. Jeg gjorde det alligevel ikke. Hvor meget jeg end tumlede med Spørgsmaalet om min Brugbarhed som Rigsdagsmand, kom jeg nemlig atter og atter til det Resultat, at den ikke kunde nægtes under de givne Forhold, thi Optantsagen stod paa Dagsordenen, og jeg sad inde med ganske særlige Forudsæt-

ninger for et frugtbart Arbejde paa dette Omraade. Jeg tog derfor imod Mandatet og har nu atter røgtet det i henvend 4 Aar.

Før jeg gaar videre, vil jeg aflægge Regnskab for min parlamentariske Virksomhed i dette Tidsrum. Jeg har i disse Aar arbejdet med to store og for hele vor nationale Stilling betydningsfulde Sager: *Optantspørgsmaalet* og *Rigsforeningsloven*. Desuden har jeg søgt at varetage Veteranernes Interesser ved Affattelsen af den nye Lov om Veteranunderstøttelse, øvet Kritik imod Administrationen, paatalt talrige Politiovergreb, støttet alle arbejdervenlige Love og iøvrigt søgt at varetage Befolkningens Interesser paa bedste Maade ved Afstemningerne.

Paa Mødet i Sønderborg havde jeg sagt, at min meget omstridte Afstemning i 1906 maatte opfattes som fast Led i en lang Kæde af Handlinger, der strakte sig tilbage til 1901. I Rødning tilføjede jeg et Par Dage senere: Hvad mine Kritikere bebrejder mig er, naar alt kommer til alt, at jeg har taget større Hensyn til Optanterne end til Hottentotterne. Nogle Uger efter blev Optanttraktaten offentliggjort, og mit Hovedarbejde samlede sig nu i de følgende Maaneder om dens Udførelse. Paa et særligt Optantkontor, som jeg indrettede nede i Berlin med Assistance af Kandidaterne *P. A. Calløe* og *Kr. Refslund Thomsen*, besvarede vi i de følgende Maaneder talrige Forespørgsler vedrørende Traktaten. Vi udsendte endvidere Instruktioner, Anvisninger og Formularer til alle Vælgerforeningens Tillidsmænd og affattede efter Anmodning Naturalisationsbegæring for henvend 1600 Personer. Samtidig søgte jeg ved personlig Henvendelse til daværende Indenrigsminister, nuværende Rigskansler v. Bethmann Hollweg at udvirke, at Militærpligten blev haandhævet saa human som muligt overfor de naturaliserede Optantsønner. Ministerens Erklæringer var i denne Henseende meget imødekommende og tilfredsstillende. Og paa Foraarssessionerne blev i Overensstemmelse dermed næsten alle ældre Optantsønner fritaget for Militærtjeneste.

I September 1907 modtog jeg fra velinformeret Side en fortrolig Meddelelse om, at der vilde blive optaget et Sprogforbud i den nye tyske Rigsforeningslov. Det var i Forbigaaende sagt min saa haardt smædede Afstemning den 13. December, der skaffede mig denne værdifulde Oplysning, og satte

mig i Stand til at tage Affære overfor Sprogforbudet paa et Tidspunkt, hvor Offentligheden endnu ikke anede noget om denne Sag. Efterretningen lød meget foruroligende. Lovforslaget var allerede udarbejdet og i Princippet godkendt af Flertallet. Sprogparagrafens Ordlyd, som medfulgte, indeholdt et absolut Forbud imod at bruge ikke-tyske Sprog i offentlige Forsamlinger. For at afværge eller i hvert Fald afsvække dette haarde Slag imod vort Modersmaal, rejste jeg straks sydpaa, hvor jeg erfarede, at Forbudet ikke vilde kunne undgaas, men tillige af betydelige Førere for Flertallets venstre Fløj opnaaede Tilsagn om, at de vilde yde mig al mulig Støtte under mine Bestræbelser for at mildne det.

Da Lovforslaget senere blev fremlagt, skaffede min Sagskundskab paa dette Omraade — den var baseret paa, at jeg for en Snes Aar siden havde udgivet Foreningsretten med Kommentarer paa Dansk og senere havde haft enestaaende rig Lejlighed til at studere dens brutale Anvendelse af Administrationen under Köllerpolitikens mange Konflikter — mig en Position, som ikke var helt uden Indflydelse paa den Form, Loven fik. Uden at være valgt ind i Udvalget deltog jeg daglig i dets Forhandlinger. Jeg tog ligeledes gentagne Gange Ordet i Salen og stillede et selvstændigt Ændringsforslag, som, efter hvad Socialdemokraternes Ordfører *Heine* konstaterede i Rigsdagen, var lige ved at vippe Loven. Naar det i Forhandlingernes Løb lykkedes at afsvække Sprogforbudet, saa det aldrig kommer til at gælde for Valgmøder og først efter 20 Aars Forløb træder i Kraft i Kredse, hvor over 60 Procent af Befolkningen taler et ikke-tysk Sprog, tør jeg med god Samvittighed sige, at jeg har taget min Part af det Arbejde, der tilsidst udmundede i dette, sammenholdt med det oprindelige Forslag, værdifulde Resultat. Med frisindet Hjælp og Støtte fik jeg endvidere udvirket, at Sprogforbudet heller ikke træder i Kraft indenfor Tyveaarsfristen i de Amtsdistrikter i Tønder Amt, hvor over 60 Procent af Befolkningen taler Dansk.

Naar jeg mod Sædvane har dvælet udførligt ved min parlamentariske Virksomhed i disse Aar, er det for at understrege, at jeg som Rigsdagsmand har arbejdet med praktiske Opgaver under Forhold, hvor jeg har troet, at mit Arbejde vilde bære Frugt. Dette har bestemt min Holdning hjemme som ude. Adskillige herhjemme synes at have savnet noget i min Røst.

Ude har man vist større Forstaaelse af min vanskelige Stilling og mit vanskelige Arbejde. Vore Modstandere har i mange Variationer hilst mig, som Grev Gert hilste sin Modstander, da han tilraabte ham Ordene:

„Niels Ebbesen, Du est en kunstig Mand
og dertil est Du from.
Hvor Du kanst ikke over komme,
der rider Du lang Vej om.“

Og det er forsaavidt rigtigt, som jeg virkelig hellere rider lang Vej om, end jeg bryder blindt paa, hvor der ikke kan opnaas andet og mere end braadne Pander.

Tyske Blade af vidt forskellige Afskygninger har i disse Dage stadfæstet, at mit Arbejde paa Tinge ikke har været resultatløst. Og hvad der vejer mere med det Spørgsmaal for Øje, der især samler Opmærksomheden i Dag, er, at *jeg selv* deler denne Opfattelse. Jeg tror virkelig, at jeg med dette Arbejde har bidraget til at fremme mange nordslesvigske Familiers Lykke og Velfærd, til at hæve det tunge Tryk, som Optantbørnenes retsløse Stilling havde lagt over Landet, til at sløve vore Modstanderes farligste Vaaben og derigennem i al Almindelighed forbedre Vilkaarene for vort nationale Arbejde. Men jeg hævder videre som min personlige Overbevisning: Hvis jeg havde mødt mere Forstaaelse herhjemme, hvis jeg ikke var bleven modarbejdet saa stærkt, hvis man havde taget større Hensyn til mine Henstillinger og undt mig Arbejdsro, kort sagt: Hvis man blot havde haft *Tillid* til mig, saa vilde vi kunne have opnaaet meget mere i dette Tidsrum. Mine Kritikere deler maaske ikke denne Opfattelse, men jeg gentager paany: Ved Besvarelsen af det Spørgsmaal, der nu staar paa Dagsordenen, Spørgsmaalet om jeg vil modtage Genvalg eller ej, er det min rent personlige Overbevisning, der er afgørende.

De husker maaske endnu, at jeg motiverede min Afstemning den 13. December 1906 med, at vi ikke havde Grund til at give Fyrst Bülow et Mistillidsvotum eller til at vanskeliggøre hans Stilling paa det givne Tidspunkt. De mellemliggende Aars politiske Udvikling har vist, at min Opfattelse var rigtig. Programmet for Rigskanslerens daværende nordslesvigske Politik er i alt væsentligt nedlagt i Overpræsident v. Bülows bekendte Tale i Haderslev. Da Optanttraktaten blev

udstedt, var han rede til at gaa langt ud over den med Naturalisationer af Optanter. Dette er ikke løs Tale. Kendsgerningerne viser det. Et Tilfælde som det, at jeg har mange Slægtninge i Ullerup Sogn, medførte, at 16 Optantfamilier i dette Sogn indgav Naturalisationsbegæring kort efter, at Optanttraktaten var udstedt. Af dem blev 15 Familier naturaliseret, inden Tilbageslaget kom. Jeg kunde fremdrage andre Tilfælde af lignende Art, men vil blot henvise til, at Stemningen i de højeste Kredse endog muliggjorde Finnemannsagens Løsning.

Herhjemme rejste der sig imidlertid, takket være en ligefrem forbløffende Mangel paa politisk Intelligens, en Storm af Uvilje, ikke blot mod mig personlig, men imod den saakaldte nye Kurs. Hvert Skridt ad denne Bane vanskeliggjordes paa en ganske meningsløs Maade. Vi gav selv Den tyske Forenings vilde Agitation Vind i Sejlene. Mine hjemlige Modstandere veg end ikke tilbage for offentlig at forelægge mig Spørgsmaalet, om de var købt eller solgt. Og i Efteraaret 1907 stod vi overfor Julius Niensens og min Mandatnedlæggelse, som dog endnu denne Gang blev undgaaet ved, at Vælgerforeningens samlede Bestyrelse i et Par Erklæringer, som offentliggjordes, paany godkendte vor Politik og samtidig viste de mest ærekrænkende Angreb paa mig skarpt tilbage.

Men meget var da allerede spildt. Tilbageslaget var i fuld Gang. Det viste sig allerede ved Optantsønnernes Behandling paa Generalsessionerne, hvor 28 Aars Alderen nu blev sat som Grænse for aktiv Militærtjeneste. Samtidig blev et langt større Antal fundet brugbart end paa Foraarssessionerne. Det var tydeligt nok, at en ny Anordning havde ophævet de Instruktioner, der ifølge Ressortministerens Meddelelser til mig indeholdt Anvisninger om Optantsønnernes Behandling paa Foraarssessionerne.

Det vilde føre for vidt at udvikle dette videre. Jeg nøjes derfor med at gentage: Havde man virkelig haft Tillid til os, der paa dette Tidspunkt stod som Befolkningens Tillidsmænd i Berlin, saa havde vi faaet vore fleste Optanter naturaliseret, og saa var mange Optantsønner sluppet lettere fra Militærtjenesten. Adskillige vil maaske betragte dette som en Overdrivelse, men jeg betoner paany: Det er en ærlig Mands ærlige Overbevisning!

Vi haaner tit Preusserne, fordi Staten er deres store Afgud, fordi de ofte af rent overflødige Statshensyn glemmer den

enkeltes Lykke og Velfærd. Men for mange herhjemme er Sagen en lignende Afgud. Alt bliver til bare Sag for dem. De kan ikke se Træerne for Skoven, og taber dermed et Fodfæste, som vi ikke kan undvære, hvis vi skal staa os i det lange Løb. Hvad vi efterhaanden har lært under det nationale Arbejde indadtil, at faa Sagen til at opløse sig i Enkeltheder, er vi ogsaa nødt til at lære under det parlamentariske Arbejde. Ellers fordømmer vi os selv til Uvirksomhed. Naar Goethe i „Götz von Berlichingen“ lægger Kejseren Ordene i Munden: „I taler altid om Statens Vel. O, havde jeg bare haft bedre Raadgivere, som mere havde henledt min urolige Sjæl paa de enkelte Menneskers Lykke og Velfærd, da havde det tilvisse ogsaa staaet bedre til i Staten“ — saa har dette ogsaa fuld Gyldighed for os, naar der er Tale om *Sagen*.

Nu nærmer de nye Valg sig. Barometret staar paa Storm i Tyskland. De store Partier regner med Rigsdagens Opløsning som en nærliggende Mulighed, og Vælgerforeningen har ligeledes begyndt at forberede de kommende Valg. Paa et Fællesmøde, som Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad med Stedfortrædere afholdt forrige Lørdag, er jeg bleven spurgt, om jeg vil modtage Genvalg, og dette Spørgsmaal har jeg besvaret med Nej. Efter at have kastet et Blik tilbage over min Virksomhed som Rigsdagsmand i denne Samling, vil jeg nu give mine Vælgere den Motivering af min Vægring ved paany at overtage Mandatet, som jeg efter 15 Aars parlamentarisk Virksomhed føler, at jeg skylder dem.

Først vil jeg minde om, at en nordslesvigsk Rigsdagsmands Stilling i sig selv er meget vanskelig. Ikke blot i Berlin, hvor han staar overfor en mildest talt uvillig stemt Regering og ene blandt 396 andre Rigsdagsmænd, men ogsaa herhjemme, hvor han skal være en Slags Generalnævner for Anskuelser, der spænder saare vidt paa de sociale og kirkelige Omraader, og paa det politiske bevæger sig fra tung, træg Konservatisme til rød Socialisme. Disse Vanskeligheder, der skærpes ved, at han repræsenterer et Omraade, som svarer til en halv Snes danske Folketingsvalgkredse, medfører, at han ikke uden videre kan sammenstilles med de Rigsdagsmænd, der indenfor større Grupper repræsenterer et bestemt Parti paa Tinge. Han maa stille større Krav til sine Vælgeres *Tillid*. Det gør jeg ogsaa. Naar jeg ikke vil modtage Genvalg, er det først og fremmest, fordi jeg ikke længere kan glæde mig ved den Tillid,

der er Forudsætningen for et frugtbart parlamentarisk Arbejde.

Mangelen paa Tillid til mig som Parlamentariker har især givet sig Udtryk i *Pressens Holdning*. Jeg vil ikke skærpe bestaaende Modsætninger ved at fremdrage Enkeltheder, men ganske simpelt minde om Stillingen, som den har været i de senere Aar. Hver Gang Motiverne til mine Handlinger ikke straks har kunnet lægges klart frem, har jeg mødt Mistænk-somhed hos „Flensborg Avis“ og „Dybbølposten“. Og Mistilliden har gentagne Gange antaget Former, som har lammet min Handlekraft og forstyrret mit Arbejde. Jeg behøver kun at minde om Situationen efter Finnemanns Naturalisation. Heller ikke af „Dannevirke“ har jeg i de senere Aar faaet den Støtte, som jeg mener, en nordslesvigsk Rigsdagsmand har Krav paa. Det har under alle kritiske Situationer søgt at indtage et Mellempunkt, men undskyldende og overbærende Ord er ofte farligere end aabne Angreb.

Pressens Holdning har naturligvis atter paaavirket Befolkningens Tillid til mig. En Gang har jeg her i Amtet kunnet glæde mig ved en lignende Tillid, som der vistes gamle Reimers. Dette har helt forandret sig i de sidste Aar. Andre Forhold virker i samme Retning. Jeg staar endvidere overfor en betænkkelig Underhaandsagitation. De maa her tro mig paa mit Ord. Beviser vil jeg ikke fremlægge, fordi jeg som sagt hverken vil ægge Lidenskaberne eller skærpe Modsætningerne. Derfor undlader jeg ogsaa at nævne Navne.

Fra flere Sider har man i de sidste Dage fremhævet, at Tilliden til mig var stærkere rodfæstet i Nordslesvig end nogen Sinde. Dette er *ikke* rigtigt. Mistilliden breder sig tværtimod stadig videre, og den arbejdes dybere ind i Befolkningen. Mangeaarig Deltagelse i det offentlige Liv har skærpet min Jagttagelsesevne. Symptomerne er for mange til, at de kan bortforklares. Og Haanden paa Hjertet, mine Vælgere! Hvor mange af Dem tvivler i Grunden om, at det er sandt, hvad jeg siger!

Endelig, og det har ikke mindst fæstnet min Beslutning, staar vi overfor begyndende politiske Partiorganisationer indenfor den danske Befolkning. Det er i nyere Tid bleven Skik, at de Kredse, som føler sig i Uoverensstemmelse med mig, afholder særlige Partimøder. Det er saaledes Offentligheden bekendt, at der blev afholdt et Møde af den Art i Ting-

lev før Sprogforeningens sidste Generalforsamling. Et lignende Møde er atter blevet afholdt før Vælgerforeningens sidste Bestyrelses- og Tilsynsraadmøde. Vi staa her overfor en begyndende Udvikling, som efter min Mening er overordentlig farlig. Afbrydes den ikke i Tide, vil vi snart staa overfor en skæbnesvanger Splittelse af den nordslesvigske Befolkning. Og her vil jeg derfor i Dag af mine Lungers fulde Kraft raabe et kraftigt *Varsko!*

Vi lever for Tiden i den rigeste Udvikling, som vi har haft siden 1864. Luften er fuld af aandelig Avlekraft Vi staa overfor en betydningsfuld Udvikling paa de kirkelige Omraader. Den spores indenfor Frimenighederne, indenfor Statskirken, indenfor Indre Mission. Vi har en frisk Ungdomsbævegelse. Vi har en stærk Afholdsbevægelse. De sociale Spørgsmaal bryder paa. Alt dette er glædeligt, men skaber Modsætninger, som rummer store Farer for Partidannelser. De, som foretager de første Skridt ind paa denne Bane, paatager sig derfor et overordentlig tungt Ansvar.

Jeg har begyndt min politiske Løbebane med det Samlingsarbejde, som Vælgerforeningens Oprettelse var. Den Gang lykkedes det os at sammenfatte de Modsætninger, Edskampen havde affødt, indenfor den samme politiske Organisation. Og dermed forsvandt disse Brydninger af vort offentlige Liv. Ikke Splittelse men *Samling!* Det har altid været, og det er fremdeles mit Løsen. Ved ikke at modtage Genvalg vil jeg derfor ogsaa fjerne en Anstødssten for den Samling af alle danske Nordslesvigere, der er Forudsætningen for, at vi kan føre vor Forsvarskamp med Kraft og med Held.

Man har antydet, at jeg kun foretog en Skinmanøvre for at fremkalde et nyt Tillidsvotum. Ak, nej! Hvad Værdi har det, man herhjemme forstaaer ved et „Tillidsvotum“. Henrik Ibsen har sagt: Et Folkeløfte er en Folkeløgn. Jeg vil ikke bruge saa bitre Ord. Men jeg siger af personlig Erfaring: Mange herhjemme betragter ikke et Tillidsvotum som forpligtende. Det er for dem kun en Planke, som de griber for at klare en ubehagelig Situation. Og Tilliden kan jo heller ikke skabes ved Flertalsbeslutninger, thi som der staaer i Eddaen:

Ej vindes det saa let,
som Mand skal eje
i andens Bryst.

Min Tilbagetræden som Parlamentariker ønsker jeg opfattet som et Samlingssignal, som et alvorligt Forsøg paa at trænge Rivninger og Brydninger, der genopliver gamle Mod-sætninger, øder mange Kræfter, og atter og atter hæmmer og forstyrrer vort Arbejde, tilbage indenfor rimelige Grænser. Alle Afskygninger af Danskheden bør være og er jo ogsaa i alt væsentlig repræsenteret indenfor vore store nationale For-eningers brede Fællesstyrelser. Her kan afvigende Meninger kun være til gensidig Berigelse og frugtbargøre vort Arbejde, mens Angrebene, som efter sidste Aarsmøde blev rejst i Pres-sen imod Sprogforeningen, i deres videre Virkninger er et overordentlig trist Vidnesbyrd om, hvad den saarende Kritik af vore Institutioner kan føre til, naar den øves i fuld Offent-lighed.

Og saaledes er det ogsaa nødvendigt, at de afvigende Meninger, der faktisk gør sig gældende med Hensyn til, hvorledes vi rettelig bør føre vor politiske Kamp, er repræsenteret i vort parlamentariske Tremandsraad. Dette er nu, da vi øjensynligt gaar alvorlige Tider imøde, vigtigere end nogensinde. Min Tilbagetræden betegner derfor endvidere *et Forsøg paa at føre afvigende Meninger frem til Indflydelse under parlamentarisk Ansvar.*

Da Julius Nielsen for to Aar siden traadte tilbage, som han selv konstaterede forleden, paa Grund af Pressens Holdning, opfordrede vi begge saa indtrængende som muligt vore Kri-tikere til at overtage et Landdagsmandat. De vægrede sig des-værre haardnakket derved. Og Resultatet blev da, at Klop-penborg Skrumsager og Nis Nissen blev valgt.

De er begge to selvstændige Mænd, men tillige mine person-lige Venner og politiske Meningsfæller. Vi ser forskelligt paa forskellige Bispørgsmaal, men deler med Julius Nielsen, som ligeledes sidder inde med parlamentarisk Erfaring, alle Ho-vedsynspunkter. I Berlin, hvor et Landdagsmandat er en ligesaa god Basis for politisk Virksomhed som et Rigsdags-mandat, vil mine politiske Anskuelser saaledes fremdeles være repræsenteret af Landdagsmændene, og herhjemme vil jeg selvfølgelig fortsætte min politiske Virksomhed.

Endnu kun ét: Naar jeg nu har meddelt, at jeg til Foraaret træder tilbage som Parlamentariker efter over femten Aars Virksomhed i de tyske Parlater, vil jeg ikke slutte uden

at takke mine Vælgere, fordi de Gang efter Gang har betroet mig de ansvarsfulde Hverv nede i Berlin. Og særlig varmt vil jeg takke de mange, der trofast har bevaret Tilliden til mig under alle Brydninger. Min Gerning vil ad Aare falde indenfor andre Rammer. Men De kan være overbevist om: Den vil vedblivende komme til at staa i den nordslesvigske Befolknings, i den danske Sags Tjeneste.

SUNDE SAMFUNDSFORHOLD —
UTA ALELIGT LANDRAADSREGIMENTE
(1911.)

Det er karakteristisk for Valgkampen i Tyskland, at der staar mægtige Sammenslutninger af Vælgere med fælles økonomiske Interesser bag de politiske Partier.

Agrarerne har sluttet sig sammen i Agrarforbundet, Storfabrikanterne i Industriforbundet, Købmændene i Hansaforbundet og Arbejderne i Fagforeningerne. Alle disse, hele Riget omspændende Organisationer, som raader over Valgfonds, der maa tælles efter Millioner, har med stor Energi kastet sig ind i Valgkampen og mange Steder opstillet Særkandidater.

Vi mærker kun svage Dønninger af denne Bevægelse her i Nordslesvig. Vore Bønder er ikke Agrarer i den Forstand, at de vil berige sig paa andre Samfundsklassers Bekostning. Vore Købmænd, Fabrikanter og Haandværkere behøver derfor heller ikke at slutte sig sammen til Værn imod Overgreb. Vore Arbejdere finder, som Dansk Arbejderforenings Valgoppraab viser, med Rette deres økonomiske Interesser godt repræsenteret af de danske Repræsentanter. Vi kan derfor fremdeles vælge Folkerepræsentanter i Stedet for Klasserepræsentanter.

Grundtvig har lært os at synge: „Og da har i Rigdom vi drevet det vidt, naar faa har for meget og færre for lidt.“ Biskop Martensen betegner i sin Ethik disse Verslinjer som det bedste socialpolitiske Program. Vel har vi endnu ikke virkeliggjort dette Ideal, men vi er dog naaet længere frem imod det end nogen anden Befolkningsdel indenfor det tyske Riges Grænser.

En tysk Videnskabsmand, Professor Dr. *Max Broesicke*, har nylig i et højt anset tysk statistisk Værk paavist, hvor sunde vore Samfundsforhold er. Han har ved Hjælp af Rubri-

ken „Modersmaalet“ paa Folketællingskortene fra 1905 beregnet, hvad Stand og Stilling Danskerne i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Amter indtager.

Han inddeler først alle dansktalende over 15 Aar gamle Mænd i disse fire Amter i tre store Erhvervsgrupper omfattende Landbruget, Industrien og Handelen. Derefter inddeler han atter Mændene indenfor hver Erhvervsklasse i *selvstændige* (Landejendomsbesiddere, Fabrikanter og Haandværkere, Købmænd, Gæstgivere, Bankmænd etc.) paa den ene og i *uselvstændige* (Medhjælpere, Karle, Daglejere, Lærlinge, Haandværkssvende, Handelsbetjente og Arbejdere af enhver Art) paa den anden Side. Derpaa konstaterer han, at der i disse fire Amter findes 10,423 selvstændige Landmænd, paa hvis Ejendomme der kun ialt arbejder 12,218 Dreng, Karle, Daglejere og Landarbejdere af enhver Art, endvidere: 3505 selvstændige Fabrikanter og Haandværksmeste i hvis Værksteder der kun ialt arbejder 4405 Lærlinge, Svende og Arbejdere og 1737 selvstændige Købmænd, Gæstgivere, Bankmænd etc., i hvis Forretninger der kun ialt arbejder 1475 Lærlinge, Handelsbetjente, Kontorister og Medhjælpere af enhver Art. Indenfor disse tre Erhvervsklasser tilsammen taget er der yderligere ansat 644 Personer som Tilsynspersonale i bedre Stillinger. Og endelig findes der i disse fire Amter 552 dansktalende Personer, som er Embedsmænd, Militære og i frie Stillinger, samt 4291 Personer (Rentierer, Aftægtsmænd, Elever etc.) uden særlig Stilling.

Dette maa betegnes som meget sunde Samfundsforhold. Paa 100 selvstændige Landmænd, Haandværkere, Købmænd etc. falder der i Nordslesvig kun 115 Medhjælpere af enhver Art. Dette Tal omfatter tilmed talrige Sønner, som arbejder hjemme med sikker Udsigt til en Gang at blive deres Faders Efterfølger. Og af de øvrige Medhjælperer har de fleste Udsigt til med Tiden at naa frem til selvstændige Stillinger, naar de er sparsommelige, ædruelige, flittige og dygtige.

Den tyske Professor sænker derfor ogsaa Kaarden for os, idet han slutter: „Det er værd at lægge Mærke til det store Antal af selvstændige Danske, der staar overfor fagdannede og ikke fagdannede Arbejdere. Det viser, at Danskerne er rigeligt forsynet med Ejendom og Formue, og at de staar paa et højt økonomisk Udviklingstrin.“

Og vi kan tilføje: Disse sunde Samfundsforhold gør os

stærke i den haarde Nationalitetskamp, der er bleven os paa tvungen. Ogsaa fra dette Synspunkt set bør vi flittigt arbejde videre paa den af vore Fædre grundlagde Samfundsorden ved at skaffe vore flinke Landarbejdere Adgang til Jord, vore unge, energiske Handelsmænd en bedre faglig Uddannelse og vore dygtige fremadstræbende Haandværkere rigere Lejlighed til at udnytte alle Teknikkens Fremskridt.

Det er paa disse sunde Samfundsforhold det tyske Socialdemokratis Angreb hidtil er prellet af, men ikke blot paa dem. Angrebene udefra paa vor nedarvede Danskhed har svejset os danske Nordslesvigere sammen til en ubrydelig Blok og skabt en dybtgaaende Følelse af, at vi maa sætte alt ind paa at værne vore fra alle Sider truede fælles Interesser med fælles Kræfter. Det har vi gjort med Kraft og med stigende Held i snart halvthundrede Aar, og det vil vi fremdeles gøre, saalænge der er Ild i vor Barm og Mod i vor Bringe.

Skulder imod Skulder vil vi især værgе os imod Embedsmændenes Angreb. Med dem stødte Sønderjyllands Bønder haardt sammen, da de i 1522 for sidste Gang mødte paa Urnehoved Ting og spækkede Herredsfogden Nis Henriksens røde Kappe med hvasse Pile, fordi han sveg Kongens Sag. Dem tilkastede de sønderjydske Bønder Stridshandsken, da de efter mere end tre Aarhundreders Tavshed atter aabnede deres Mund paa Tinge og ved Nis Lorenzen Lilholdt kort og fyndigt fastslog, at Embedsmændene er til for Folket og Folket ikke for Embedsmændene. Imod Embedsmandsvælden maa vi kæmpe den Dag i Dag, da vi plages af et landsskadeligt Landraadsregimente.

Der findes intet Landraadsregimente i Preussen og endnu mindre i Nordslesvig, hævder Landraad *Dryander*. Det samme gentages i de Korrespondancer, som Firmaet *Dryander & Strackerjan* sender til store tyske Blade og blev endnu i Gaar gentaget af Landraadsorganet i Haderslev. Men maa jeg spørge Dem: Har De ikke lidt og lider De ikke vedvarende under et landsskadeligt Landraadsregimente her i Haderslev Kreds?

Har De maaske glemt dette Landraadsregimentes Bedrifter i Rødding og i Skærbæk, hvor det saa igennem Fingre med Amtsforsander Thiermanns kriminelle Forseelser og taalte Amtsforsander Winther von Adlersflügels sorte Fond, Vidnebestikkelser, Valgfalsknerier og andre Skændselsgerninger?

Har De maaske glemt, at det har drevet mange af vore

bedste Mænd i Landflygtighed, at det under Dr. *Mauve* jog Bohnfeldt ud af Landet og ind i Døden, at det under *Becherer* købte Vidner for at drive Hædersmænd som Timmermann og Finnemann fra Gaard og Grund, fra Hus og Hjem, at det under *Dryander* forfølger vore hjemløse Brødre og kaster dem i Fængsel, fordi de gifter sig med Landets Døtre?

Haderslev Amt har desværre længe været en Tumleplads for stræbsomme Bureaukrater, en Forsøgsmark for unge ærgerrige Assessorer. Og disse fremmede Herrer er paa deres Krydstogt frem imod høje Embeder optraadt ligesaa skaanselsløst imod danske Nordslesvigere, som den unge engelske Lord i Henrik Ibsens bekendte Digt imod Terje Vigen, da han i sin fattige Skægte roede sig frem imod Vind og Vove med Livsens Frelse om Bord til Hustru og Barn.

Henrik Ibsen skildrer, hvordan Lorden, som skulde øve sin første Bedrift, i ungdommeligt Overmod hævdede Aaren og hug den gennem Terjes Baad, saa

Spant og Planker for Hugget brast,
Søen stod ind som en Fos.
Paa tre Fod Vand sank den dyre Last
— Dog sank ikke Terjes Trods!

Saaledes har Hr. *Dryander* paa sit tilfældige Krydstogt i vore Farvande mødt de Hjemløses lille Jolle, vejret Bedrift og boret den i Sænk. Men ogsaa her gælder det: Dog sank ej de Hjemløses Trods!

Af den Slags Bedrifter har disse unge fornemme Herrer øvet mange i Nordslesvig. Men de naar ikke frem ad den Vej. De støder her i Nordslesvig paa Mænd, som er i Slægt med den fattige norske Fisker, som har Karakteregenskaber tilfælles med Terje Vigen, Mænd som er udrustede med hans stejle Trods, hans ubøjelige Vilje, hans ukuelige Mod, hans sejge Udholdenhed, — Mænd som endnu vil staa ranke og ubøjede paa Skudens overskyllede Dæk, naar disse høje Herrers Lyst-yachter forlængst er havarerede.

Hvad enten vi er Borgere eller Bønder, Rentierer eller Arbejdere, Haandværkere eller Købmænd vil vi enige bekæmpe Landraadsregimentets skammelige og skadelige Politik, — skadelig ikke blot for den nordslesvigske Befolkning, men ogsaa for det tyske Riges Ære og Anseelse — med alle de Midler, Lovene stiller til vor Raadighed.

Og vi vil staa ligesaa fast sluttede og enige i Kampen for vort Modersmaal, for vort Folkeliv, for vore Fædres Sæd og Skik, for vor Jord, for vor nedarvede Danskhed, med fælles Kræfter vise de Fremmedes Angreb energisk tilbage og den 12. Januar paany aflægge et kraftigt Vidnesbyrd om, at: Vi er Danske, at vi vil vedblive at være Danske, og at vi vil behandles som Danske!

FOREDRAG PAA AARSMØDET 1911

Det parlamentariske Arbejde sluttede lige før Pinse med meget bevægede Debatter om Tysklands Politik i Grænse-landene. I Rigsdagen fremkaldte Forslaget om en Grundlov for Elsass-Lothringen, i Landdagen Ikke-Anvendelsen af den polske Ekspropriationslov heftige Angreb paa den Kurs, der for Tiden styres. Regeringen blev sigtet for utilladelig Sløjhed og Eftergivenhed overfor de ikke-tyske Nationaliteter, ja for at prisgive Tyskhedens Interesser, men Rigskansleren og Fagministrene forsvarede energisk deres Standpunkt og viste Angrebene skarpt tilbage.

Elsass-Lothringen var tidligere meget uheldigere stillet end Nordslesvig. Diktaturparagrafen udrustedes Statholderen med Magt og Myndighed til ogsaa at udvise tyske Statsborgere af Rigslandet, som hverken havde Pressefrihed eller Foreningsret. Ved Aarhundredets Udgang bedredes Forholdene. Diktaturparagrafen blev ophævet, Pressefriheden udvidet, og der indførtes Forenings- og Forsamlingsfrihed et Par Aar før Rigsforeningsloven traadte i Kraft. Dermed banedes der Vej for en friere Udvikling.

I de senere Aar har Elsass-Lothringerne, tyske saavel som vælske, Nationalliberale og Frikonservative saavel som Socialdemokrater været enige om at kræve deres Hjemlands Ligestilling med andre tyske Forbundsstater. Kravet er bleven støttet af mægtige tyske Partier. Rigsdagen har gentagne Gange med stort Flertal opfordret Forbundsraadet til at give Rigslandet en fri Forfatning. Efter mange Overvejelser fremlagde Rigskansleren derpaa sidste Vinter et Grundlovsforslag, som imidlertid hverken tilfredsstillede Elsass-Lothringerne eller Venstre, vakte mange Betænkeligheder hos Centrum og stødte paa levende Uvilje og heftig Modstand hos Junkerne. En Tidlang saa det ud til, at Forslaget var uigennemførligt. Der foretoges mange Ændringer. Forslaget blev desuagtet Gang efter

Gang forkastet af Udvalget. Men efter Regeringens Ønske fortsattes Forhandlingerne, og da Udvalget havde forkastet det for fjerde Gang, satte Rigskansleren energisk Junkerne ud af Spillet. Samtidig blev Socialdemokraterne for første Gang i Tysklands parlamentariske Historie — hvad der i Forbigaaende sagt aabner helt nye Perspektiver — indbudt til fortrolige Forhandlinger om et sidste Mæglingsforslag, som kunde sikre Regeringen deres Understøttelse. Og nu gik det. Overenskomsten blev affattet og Forfatningen vedtaget med stort Flertal. Elsass-Lothringerne fik selvfølgelig ikke alle deres Ønsker opfyldt. Men de har opnaaet vidtgaaende Selvstændighed. De faar deres egen Landdag, som fremgaar af lige direkte Valg. De faar deres egne Repræsentanter i Forbundsraadet, i det hele langt større Frihed, end vi nyder i Preussen, og dermed Mulighed for en rig indre Udvikling.

I de polske Landsdele har Regeringen ligeledes set sig nødsaget til at revidere den hidtil førte Voldspolitik. I 1907 vedtog Landdagen en Tvangslov, der som bekendt tillader Nybyggerkommissionen at ekspropriere polske Ejendomme til Fremme af den tyske Kolonisation i Provinserne Posen og Westpreussen. Til Hakatisternes og Altyskernes store Harme er Loven endnu ikke bleven anvendt. De har derfor i de sidste Maaneder rettet yderst voldsomme Angreb paa Regeringen og sidst søgt at mobilisere Landdagen imod Landbrugsministeren, til hvis Ressort Nybyggervirksomheden hører. Men Regeringen har fastholdt sit Standpunkt, givet Hakatisterne en velfortjent Revselse, betegnet det som nødvendigt at føre Kolonisationen over i et langsommere Tempo, og hævdede, at Ekspropriationsloven kun skal anvendes som en sidste Udvej.

Motiverne til denne Ændring af den siden Capravis Fald førte polske Tvangspolitik er sikkert flere. Der kan nævnes Hensyn til Polakkernes Magtstilling i Østerrig og Hensyn til den polske Fraktions Samarbejde med det Flertal, der gennemførte Skattelovene. Men dette maa dog betragtes som Bihensyn. Hovedmotivet er utvivlsomt af rent saglig Art. Det maa søges i voksende Mistillid til Tvangspolitikens, specielt til Ekspropriationslovens Formaalstjenlighed. Ministeriet er tilsyneladende klar over, at Lovens Anvendelse vil opildne de nationale Lidenskaber, bevirke en videre Stigning af de i Forvejen altfor urimelig høje Jordpriser og fremkalde et Utal af Processer med de Eksproprierede, som ad denne Vej vil

kunne tvinge Statskassen til at betale høje Overpriser, der atter vil blive anvendt til Køb af tysk Jord.

Hvis denne Opfattelse er rigtig, maa det betegnes som glædeligt, at Tvangspolitikken her er naaet saa langt ud, at den strander paa sin egen Uretfærdighed, Uigennemførlighed og indre Umulighed.

Overfor Angrebene paa den nyeste Politik i Grænselandene mod Vest og mod Øst har Regeringen med stod Styrke hævdet, at den gamle Kurs alligevel vil blive fortsat. Altyskerne og Hakatisterne paastaar det modsatte. Deres Blade aander sort Pessimisme og afmægtigt Raseri. De ser allerede Elsass-Lothringen udleveret til Frankrig og Tyskheden ødelagt i de polske Landsdele. Stormklokkerne ringer derfor baade ved Rhinen og ved Weichselen. Men Regeringen har utvivlsomt Ret. Kursen er den gamle, thi Maalet fastholdes uforandret. Og Maalet er Grænselandenes fuldstændige Fortyskning. I denne Henseende skal vi ikke gøre os Illusioner. Men det staar paa den anden Side fast, at Tilliden til de hidtil anvendte Midler er alvorlig rokket. Dette viser sig stadig tydeligere. Der søges famlende efter nye Veje. Der vedgaas aabent, at et langsommere Tempo er nødvendigt. Tysklands ledende Statsmænd begynder med andre Ord ogsaa nødtvungen at regne med store Afstande, med længere Tidsrum. Kun Fanatikere og Fantaster tror endnu, at Nationalitetskampe som de, der føres i Tysklands Grænselands, kan afsluttes i en Menneskealder eller to. Men idet Regeringen ser sig nødsaget til at rykke Maalene længere ud, til at proklamere et langsommere Tempo, styrker den uden at ville det, de undertrykte Folks Overbevisning om, at Kampen, som de fører for deres nedarvede Folkeejendommeligheder, vil kunne fortsættes, til der oprinder lysere Tider, hvor Retten ikke længere sidder paa Spydstagen, men Forholdet mellem Folkene ordnes efter retfærdige Grundsætninger.

Tysklands Politik i dets østlige og vestlige Grænselands virker atter tilbage paa dets nordslesvigske Politik. For et Par Aar siden blev der gjort Tilløb til en tilsvarende Kurs her i Nordslesvig. Regeringen veg dog hurtigt tilbage for Altyskernes Skraal. Et Ministerskifte, som afløste Fyrst Bülow, Udenrigsminister v. Schoen og Indenrigsminister v. Moltke med Mænd, der stod Nordslesvig og Danmark fjernere, gav atter Provinsens Myndigheder udvidet Magt. Siden den Tid har vi i

stigende Grad kunnet spore Altyskernes Indflydelse paa Overpræsident *v. Bülow*, en Indflydelse, der især øves af de unge Landraader i Haderslev og Tønder, som helt er bleven vunden for Den tyske Forenings Synspunkter, ikke mindst, hvad Tysklands Forhold til Danmark angaar.

Der klages i Preussen meget over Landraadsregimentet. Det sidste Aars Landraadsprocesser og Landraadsdebatter i Parlamenterne har i denne Henseende været meget oplysende. Ingen Vegne har Landraadsregimentet dog skudt vildere Skud end her i Nordslesvig, fremfor alt i de Kredse, der er bleven forvaltet af Regeringssassessorer, som lige har skiftet Ham. Hvad vi her har været Vidne til under Køllerpolitikken — jeg behøver blot at minde om Skærbæk- og Rødding-Affærerne — er saa haarrejsende, at man vanskelig vil kunne finde Sidestykker dertil i de gammel-preussiske Provinsers, endsige i andre Landes Administration. Landraad *Becherers* berømte Afskedstale var et glædeligt Udtryk for, at Regeringen omsider havde fundet det nødvendigt at stække Landraadernes Magt. Men i hurtigt Tempo nærmer vi os nu desværre igen de tidligere Tilstande. Landraadsregimentet staar atter i fuldt Flor. Administrationens Machiavellisme træder paany stærkere frem. Myndighedsmisbrugene bliver hyppigere. Klagerne bliver lydeligere. Landets indre Modsætninger uddybes. Og der vækkes systematisk Mistillid til vort gamle Fædreland.

I de tysktalende Lande er Centralmyndighederne i Stand til at kontrollere de underordnede Organers Indberetninger ved Hjælp af Pressen. I de Distrikter hvor det franske Sprog bruges i Elsass-Lothringen ligesaa. I de vidtstrakte polske Landsdele, raader Centraladministrationen over talrige højere Embedsmænd, som taler Polsk. Særlige Institutioner oversætter desuden uforkortet og uforfalsket alle vigtigere Artikler i ledende polske Blade, som derefter trykt paa Tysk forelægges Ministrene og alle højere i Forholdene interesserede Embedsmænd. Vi er i Modsætning dertil saa uheldig stillet, at ikke blot Statens men ogsaa Provinsens højeste Embedsmænd er uden Kendskab til vort Sprog. I Østerrig har Kejser Franz Joseph betragtet det som sin Ærespligt at lære de mange Sprog, der tales i hans Riger og Lande. Vi har derimod, siden Hr. v. Scheel-Plessen stod i Spidsen for Hertugdømmernes Administration, haft en Række Overpræsidenter, som hverken har kunnet tale eller forstaa vort Modersmaal. Dette

har hyppigt gjort dem til Parti, hvor de burde staa over Partierne, og det har i høj Grad bidraget til at gøre dem afhængige af Landraadernes Indberetninger. Men at disse Indberetninger mildest talt kan være meget misvisende, det har Indenrigsministeren selv i et Tilraab til Landdagsmand Nis Nissen haft Lejlighed til at konstatere i Landdagen sidste Vinter.

Tilstandene paa dette Omraade var især uheldige, saalænge en i Landet fremmed Assessorisme repræsenteret af Landraaderne Dr. *Mauve*, *Becherer*, *Dryander* og *Rogge* arbejdede Haand i Haand med den tyske Forening under Forhold, hvor denne atter udadtil stod som Enerepræsentant for Tyskheden i Nordslesvig. Stillingen er bleven noget bedre, efter at denne Humbug er bleven afsløret, og andre tyske Organisationer, Præsteforeningen og Fredsforeningen med stigende Held gør afvigende Anskuelse gældende. Desuagtet er de højere Mynigheders Afhængighed af disse unge, uerfarne, blindt fremadstræbende og fremstormende Embedsmænd, som hverken kender Landet eller forstaar Befolkningen, saa stor, at man uvilkaarlig nødes til at beklage de Mænd, der har Ansvaret.

Kaster vi Blikket tilbage over de sidste Aars Udvikling, opdager vi hurtigt Tilbøjeligheden til en ny Køllerpolitik. Den spores paa mangfoldige Omraader, men holdes endnu i Tømme af Hensyn, som den almindelige politiske Situation kræver. Ministeriet *Bethmann-Hollweg* vilde svække sin egen Stilling, hvis det aabent proklamerede en Skærpelse af Voldspolitikken imod os danske Nordslesvigere paa et Tidspunkt, hvor det overfor mægtige Partiers hidsige Angreb med stor Styrke hævder, at det har været nødvendigt at give Elsass-Lothringen en fri Forfatning og at se bort fra Ekspropriationslovens Anvendelse i de polske Landsdele. Bureaukratiet bruger derfor — for at citere et Ord af Overpræsident v. Steinmann, som vi husker her i Nordslesvig — ikke netop Øksen for Tiden, men det sidder desværre og piller med Pennekniven i vore gamle, ømme Saar.

Det er i denne Forsamling overflødigt at fremdrage Enkeltheder. Den haarde og hensynsløse Udvisning af Prokurist Winther, Pastor Albeck, Magister H. V. Clausen, Fru Ottesen har sat meget ondt Blod. I langt højere Grad gælder dette dog Behandlingen af de Hjemløse, Landets egne Børn, om Forfølgelsen af Mads Egholm, denne hæderlige retskafne, af alle agtede Arbejder, der levede sit stille Liv og med sine

Hænders Gerning ikke blot ernærede Hustru og Barn, men tillige baade sin egen og sin Hustrus Moder, indtil Bureaukratiet følelsesløst greb ind for i den saa skammelig misbrugte Statsinteressens Navn at jage ham fra Hus og Hjem, — om den i Emmerlev bebudede Udvisning af Optanter og om den i Brændstrup konstaterede Genoptagelse af Udvisninger, som kun, for at bruge et af Overpræsident v. Køllers bevingede Ord, er bestemt til at ruinere de fanatiske Principaler.

Det er en Politik, som Bureaukratiet har svært ved at holde indenfor Lovenes Grænse. Jeg behøver blot at minde om Udvisningen af Bankdirektør Jørgen Møller, eller om de mange retsstridige Gymnastikforbud. Det er en Politik, hvis værste Konsekvenser de højeste Instanser i andre Tilfælde har søgt at forebygge ved deres Indgriben. Jeg behøver blot at minde om Behandlingen af Frøken Boesen, Skærbæk. Det er en Politik, hvis Udløbere ogsaa naar ind i det tragikomiske. Præsten i Bylderup blev saaledes straffet for Foranstaltning af en ulovlig Kollekt, fordi han indsamlede milde Gaver til Anskaffelse af et Træben til en fattig dansk Arbejder. Et Par Bønder i Brændstrup blev nogle Uger efter, at deres Tjenestefolk var bleven udvist, af den Amtsforstander, der har udvist dem og vaaget over, at de havde forladt Landet, idømt Bøder, fordi de ikke havde afmeldt de Udviste paa hans Kontor!

Hver Gang, der i de senere Aar er rejst en nordslesvigsk Debat i Rigsdagen eller Landdagen, har Regeringens Repræsentanter og Ordførerne for de os fjendtligsindede Partier, selv Landdagsmand Dr. Schifferer som Repræsentant for den tyske Forening, været enige om at forsikre, at de kræver en streng men retfærdig Politik i Nordslesvig, men er Modstandere af enhver Naalestikspolitik. Den Politik, jeg lige har skitseret, er ganske vist streng, men den er ikke retfærdig og den udarter hyppigt, som de sidst fremdragne Træk viser, i den tarveligste, ynkeligste, jammerligste Naalestikspolitik.

Vore Modstanderes positive Arbejde til Fremme af Nordslesvigs Fortyskning har vi Grund til at følge med Aarvaagenhed. Men det giver ikke i Aar Anledning til mange Bemærkninger.

Fredsforeningens Kritik har drevet Den tyske Forening til at lægge større Vægt paa Kulturopgaverne. Foreløbig mærkes det dog kun i store Ord og stinkende Selvros. Nybyggeriet

og Rentegaardslaveriet holdes af naturlige Vanskeligheder, fremfor alt af de høje Jordpriser, indenfor ret beskedne Grænser. Grev *Rantzau*, som for et Par Aar siden med saa stor Brask og Bram forkyndte, at der skulde rejses en Vold af tyske Kolonister tværs over Nordslesvig, forlanger i Aar, at der skal indføres kinesiske Kulier, for at de indfødte danske saavel som tyske Arbejderes Løn kan holdes nede paa et efter den højbaarne holstenske Greves Mening passende Lavmaal. Det er ogsaa et Led i den forskruede moderne tyske Nationalitetspolitik, som de Kredse, han tilhører, træder i Skranken for. Den tyske Højskole, der forleden blev indviet i Nordborg, har ikke haft en heldig Debut. Loven om Tvangsefterskoler, som blev bebudet i Trontalen, er mod Forventning ikke bleven udstrakt til Nordslesvig.

Gaar vi dernæst over til vore egne indre Forhold, saa maa vi jo tilstaa, at det sidste Aar har været rigere paa indre Brydninger, end godt er. Det meste af den Kraft og Tid, de har slugt, vilde vi sikkert have kunnet anvende med større Udbytte i Kampen mod vore bitre Fjender udadtil, i et frugtbringende, opbyggende Arbejde indadtil. Men forhaabentlig hører vi, hvad Standpunkt vi end staar paa, og hvad Anskuelser vi end repræsenterer med Hensyn til mange særlige Spørgsmaal, modsat Bourbonnerne, til dem, der baade forstaar at glemme og forstaar at lære under den politiske Kamp.

Det er under alle Omstændigheder overordentlig glædeligt, at hverken Tilløbene til en ny Køllerpolitik eller indre Brydninger har kunnet forstyrre eller hæmme vort nationale Arbejdes støtte Gang. Vore nationale Foreninger kan, som de aflagde Beretninger viser, fremdeles glæde sig ved stigende Medlemstal og voksende Aarsindtægter. I god Overensstemmelse dermed har de yderligere kunnet udvide og uddybe deres Virksomheder. Og hvad der gælder om dem, gælder ogsaa om andre Grene af vort nationale Arbejde. Vi holder trods smertelige Tab en god Balance under Kampen om Jorden. Vi har atter i Aarets Løb indviet en Række nye Forsamlingshuse, deriblandt flere paa udsatte Strøg, og det anseligste, der endnu er rejst i Nordslesvig, „Folkehjem“ i Aabenraa, og vi kan glæde os ved et vidtspændende, blomstrende Foreningsliv, som vedvarende er i rig Udvikling.

Større nye Fællesforetagender har vi ikke startet i Aarets Løb. Men det er heller ikke Hovedsagen stadig at jage efter

nyt. Der kan tværtimod være mange Farer forbunden med overilet Startning af nye Foretagender. Det er af langt større Betydning, at vi bygger og befæster de mange Virksomheder, vi har sat i Gang i de senere Aar, før vi gaar videre.

Men videre maa vi. Der ligger endnu mange Opgaver, som venter paa deres Løsning. Ordskiftet, som vi lige har ført paa Vælgerforeningens Generalforsamling, er i denne Henseende meget oplysende. Grosserer *Julius Nielsen* har paapeget Nødvendigheden af at udbygge Jernfondet, saa det kan afstive Forsamlingshuse, som arbejder under særlig vanskelige Forhold. Mink, Haderslev, og især Fisker Petersen, Blans, har henvist til Opgaver, som Arbejderspørgsmaalet afføder, Jep Fink, Aabenraa til Opgaver vedrørende Haandværkerstanden. Men skal vi kunne løse disse og mange andre Opgaver, saa maa vi, som Julius Nielsen har betonet, have Penge. Nu er det imidlertid nylig bleven paavist, at over Halvdelen af Nordslesvigs Kapital er under tysk Administration. Dette giver Stof til Eftertanke i en Tid, hvor vi bekæmpes med Penge-magt. Vi forlanger ikke Administrationen af al dansk nordslesvigsk Kapital, men vi har Selvfølelse nok til at tilkæmpe os Forvaltningen af Kapitaler, som svarer til vor egen Kapitalstyrke, til vor egen Betydning for Nordslesvigs økonomiske Liv. Dette maa vi kræve af Selvagtelse, men endnu mere af Hensyn til Angrebene paa vor Jord, paa vore Ejendomme, som det gælder om at befæste. Vi maa endvidere kræve det, fordi Landets Embeder er spærret for vore Børn, og man overalt, hvor det er muligt, endog spærrer dem Adgangen til frie Erhverv. Jeg behøver i denne Henseende blot at minde om, hvorledes man paa en helt utilbørlig Maade har spærret en Del unge nordslesvigske Jurister Adgangen til at blive Sagførere. Det er under disse Forhold vor Samfundspligt i størst mulig Udstrækning at aabne unge Danske Adgang til frie Erhverv. Ogsaa af den Grund maa der drages flere Kapitaler ind under dansk Administration. Og jeg tvivler ikke om, at vi har Kraft og Evne til baade at løse denne og andre for vor nationale Udvikling betydningsfulde Opgaver i de kommende Aar.

Vore Modstandere har fremdeles Lyst og Trang til at støde os udenfor Lovenes Grænser. Men det vil ikke lykkes. De vil fremdeles finde os paa Forfatningens Grund, rede til at opfylde vore Borgerpligter i enhver Retning men ogsaa fast

bestemte paa at tilkæmpe os vore fulde Borgerrettigheder.

De vil altid finde os lovlydige. Det er en grov Vildfarelse, naar de tror, at vi konspirerer imod Kejseren og Riget, men det er ogsaa en utilgivelig Fejltagelse, naar de tror, at vi vil lade os fortyske, at vi vil lade os vort Modersmaal frarane, at vi vil svigte Fædres Sæd og Skik, at vi vil prisgive vor ældgamle, berømmelige, højtstaaende Nationalitet.

Nej det vil vi ikke! Vi vil tvertimod vedblivende værne vor Danskhed med alle de Midler, Lovene stiller til vor Raadighed, med Offervillighed, med Mod og med Udholdenhed, fast overbeviste om, at der, før vor nationale Modstandskraft er udtømt, vil oprinde lysere Tider for alle undertrykte Folk og dermed ogsaa for den nordslesvigske Befolkning.

VED FOLKEHJEMS INDVIELSE

(1910.)

I Efteraaret 1838, faa Maaneder efter at „Dannevirke“ var blevet grundlagt, var dets Udgiver og Redaktør, *Peter Chr. Koch* allerede optaget af andre Planer.

„Jeg besidder“, skrev han i et endnu bevaret Brev til Professor C. Flor i Kiel, „iblandt de faa gode danske Skrifter, jeg har, kun èt Eksemplar af Saxo Grammatikus, naturligvis i Grundtvigs Oversættelse. Men man er nærved at slide mig det op og rive det i Stykker for at faa det at læse. Sædvanlig er der fire til otte Stykker paa en Gang, som vil læse det, og da det formodentlig er det eneste Eksemplar i hele Byen og maaske i Provstiet, saa vil det ikke holde længe ud, eftersom jeg nu har besluttet at lade det cirkulere, saa længe det kan hænge sammen. Rigtignok er dette Eksemplar bleven mig skænket af en kær Ven; men hvad gør man ikke for at vække, ja meget mere for at afhjælpe den vaagnende Læselyst. Overhovedet savner vi Bøger i det Sønderjydske, og havde jeg Kapital, anlagde jeg et helt Bibliothek og udlaante gratis. — — — Maa jeg ikke bede Dem, hvis Muligheden er der, at forsyne mig med 2-3 til 5 Eksemplarer af Saxo. — — — Af Inge-manns historiske Romaner burde der være et Eksemplar i hvert Sogn i denne Provins. Havde jeg blot et Par Eksemplarer deraf, vilde jeg gøre Undere her i Egnen dermed.“

Et Par Uger senere — sidst i November 1838 —, skrev daværende Urmager *Fr. Fischer* i Aabenraa et ligeledes endnu bevaret Brev til Professor Flor, hvori han slaar paa de samme Streng. „Ikkun faa danske Bøger,“ skriver han, „har hidtil været at faa her i Byen, men at den danske Poesi her finder talrige Velyndere, derfor er foruden andet den Begærlighed et Bevis, hvormed for faa Aar siden Inge-manns historiske Romaner blev søgt og læst, da det herværende Selskab Harmonien anskaffede disse Bøger. Hver, der har Lejlighed til

at læse dem, bliver entusiastisk indtagen for denne Slags Læsning, der saa meget tiltaler Nationalfølelsen, og mange faar derved Lyst til danske Bøgers Læsning, som, hvis den bliver underholden og fortsat, vilde unægtelig være saare gavnlig for vort kære Modersmaals Tarv.“ Han udtaler derefter sin Glæde over Udsigten til at faa nogle danske Bøger til Udlaan og sin Overbevisning om, at det vil være et Sædekorn, som vil bære rig Frugt. „Er mit Sprog mangelfuldt,“ skriver han til Slut, „maa De undskylde det! Blot ved Læsning af danske Skrifter er jeg bleven i Stand til at udtrykke min Mening i mine Fædres Sprog saa godt og rigtigt, som dette Brev er en Prøve paa.“

To Dage senere skrev Peter Chr. Koch i Haderslev atter til Professor Flor. I dette Brev udvikler han Tanken om Opretelsen af danske Bogsamlinger. „Man kan indvende,“ skriver han, „at dertil haves for faa Bøger. Men jeg svarer, Rom blev ikke bygget paa en Dag, og ligesom Vorherre kan give flere Dage og Aar, saaledes kan han ved Selskabets stadige Virken forstørre de i Sønderjylland under dets stadige Opsyn staaende, hist og her udsprede Smaabogsamlinger, og jeg vil tro, disse vil udgøre et godt Dannevirke. — Naar et saadant lille Bibliotek paa 50, 100 eller 200 Bind er i Stand et Sted, bør der straks tænkes paa et andet Sted. I Aabenraa vilde Urmager Fischer være passelig. I Angel kunde et Par Bogsamlinger anlægges, da Fjenden der er stærkest. Endvidere i Tønder, Løgumkloster, Læk og paa Landet midt i Provinsen. Det maa være en udtrykkelig Bestemmelse, at Bøgerne udlaanes uden Betaling, Piecer, Kort og Smaabøger egner sig bedst til gratis Uddeling.“

Tre Dage efter svarer Professor Flor: „Med Fischer i Aabenraa er jeg i fuld Gang. Han har allerede faaet Bøger af mig.“

Der er nu snart gaet trekvart Aarhundrede, siden disse Breve blev vekslet. Og drager vi i Dag en Sammenligning mellem før og nu, mellem de Tider, da den nationale Sags Foregangsmænd priste sig lykkelige og drømte om at udrette nationale Undere, naar de blot kunde faa nogle faa Eksemplarer af Saxos Danmarks Krønike og Ingemanns historiske Romaner til Udlaan, og i Dag, da vi indvier denne store smukke Bygning som den ydre Ramme om et storstilet Oplysnings-

arbejde, har vi Grund til at være glade og holde Fest, fordi vi er naaet saa langt fremad.

Men Bjørnstjerne Bjørnson har en Gang sagt: Den, der ikke slutter sin Dag med den faste Vilje at naa endnu videre frem den følgende Dag, med ham er det snart ude. Og dette gælder ogsaa for os, som staar i Arbejdet for den nationale Sag. Dagens Stemning bør derfor ikke udtømmes i Glæde over, hvad vi har udrettet hidtil, men den bør tillige være gennemtrængt af Vilje til at udrette endnu mere i de kommende Aar. Men Viljen til at naa videre frem lyser jo ud af den Bygning, som vi i Dag indvier.

Her er for det første skabt Boglagere, som baade er beregnet paa at forsyne flere Bogsamlinger og at forsyne de enkelte Bogsamlinger endnu rigeligere med Bøger, end det er sket hidtil. Her er indrettet et Arkivrum, som afgiver et sikkert brandfrit Gemmested for Dokumenter og Aktstykker af politisk og historisk Værdi og dermed muliggør Virkeliggørelsen af en tidligere fremsat Tanke. Her er indrettet rummelige Læsestuer, som ligeledes vil aabne Mulighed for Optagelsen af nye betydningsfulde Virksomheder. Og dertil denne dejlige Sal, hvor ikke blot Byens og Omegnens Danske vil finde et godt Samlingssted, men hvor tillige Danske fra alle Strøg af Sønderjylland atter og atter vil mødes for at drøfte vor nationale Stilling, for at raadslaa om, hvorledes vi bedst skal værne vort Modersmaal, for at opmuntre hverandre til rastløst Arbejde for den nationale Sag, til utrættelig Kamp for vort danske Modersmaal, vort danske Folkeliv, vor danske Nationalitet.

Og som Folkehjem nu staar, det gamle forbundet med det nye, aabner det Mulighed for mange betydningsfulde Virksomheder. Hvad vi i de senere Aar har begyndt med Oprettelsen af de socialpolitiske Kursus, kan udvikles videre i andre Retninger. Under Afholdelsen af disse Kursus har Pladsforholdene hidtil ladet meget tilbage at ønske. Men nu er der skabt udmærket Plads for Afholdelsen af Kursus og Møder, som strækker sig over flere Dage og er beregnet paa at samle Deltagere fra alle Egne af Nordslesvig. Alt i alt er der saaledes med denne Bygning rejst et fast Fort i vor nationale Forsvarslinje. Fremtiden vil sikkert vise, at de Ofre, det har kostet, er vel anvendt og vil bære rig Frugt.

Vor Tid udmærker sig ved en stærk Tro paa den rent fysiske Magts Evne til ogsaa at gribe bestemmende ind paa de

aandelige Omraader. Efter de store nationale Krige, hvor den stærkeste sejrede og derefter drog Statsgrænserne uden Hensyn til Folkemaal og Folkepræg, er der fulgt en Tid, hvor Magthaverne med deres Magtbud har søgt at undertrykke og udrydde ældgamle, kulturelt højtstaaende Nationaliteter for paa denne Vis at faa Statsgrænser og Folkegrænser til at falde sammen.

I en Tid, hvor Staten mere og mere monopoliserer hele Undervisningsvæsnet, er det naturligt, at Magthaverne fremfor alt har slaaet deres Lid til Skolen. Løsnen har været: Den, der har Skolen, har Fremtiden! Dermed mener Magthaverne: Den der har Magt til at udstede Skolereskripter og Skoleanordninger, til at udnævne Skolelærere og lægge Skoleplaner, har ogsaa Evne til at lede den opvoksende Slægts Tanker, til at bestemme dens nationale Sindelag. Men de sidste tredive Aars Historie har paany vist, at dette heldigvis ikke holder Stik. Efter at Folkeskolen i over en Menneskealder havde virket som Germaniseringsanstalt i de polske Landsdele, udbrød for et Par Aar siden brat og uventet den store polske Skolestrejke, og mens tilsidst 120,000 polske Skolebørn strejkede, saa hele Europa pludselig, hvor evneløs Skolen i Virkeligheden var overfor den opvoksende Slægts Sindelag. De samme Erfaringer har vi haft rig Lejlighed til at gøre herhjemme. Det har paany vist sig, at hvor der opstaar et Mod-sætningsforhold mellem Skole og Hjem, hvad der altid maa betragtes som en Ulykke, der er Hjemmet altid stærkest, og der bliver det alligevel *Hjemmet*, som præger den opvoksende Slægt.

For saa vidt er Skolens Angreb afslaaet, Bekyninger, som vi før har næret, spores ikke mere. Men tilbage bliver dens *negative* Virkninger: Dette, at Skoletvangen umuliggør al dansk Børneundervisning, og at Skolen desuagtet forsømmer at opøve vore Børn i deres Modersmaals skriftlige Brug, at lære dem Danmarks Historie, give dem Kendskab til den rige danske Literatur, føre dem ind i det danske Aandsliv. Og her er det derfor, at vi ad Frivillighedens Vej maa bøde paa Skolens Brøst.

Vort Modersmaal havde tilvisse trange Kaar i de Tider, hvorfra jeg indledende fremdrog et Par Breve, men i de sidste tredive Aar har dets Kaar dog været langt trangere. Til Gengæld raader vi over flere Hjælpe midler end den daværende

Slægt. Vi har en velredigeret, vidt udbredt Presse, som daglig finder Vej til de fleste danske Hjem, vi har et rigt udviklet Foreningsliv og let Adgang til at høre danske Foredrag, høre god Oplæsning og til at pleje vor herlige Sang. Vi har i vort Moderland talrige udmærkede Skoler for den voksne Ungdom og Organisationer, som letter Ubemidlede Adgang til at besøge dem, — alt dette og adskilligt mere udnytter vi under Kampen for vort Modersmaal. Men ved Siden af er og bliver det Arbejde, i hvilket Sprogforeningen danner Midtpunktet, og som har sit vigtigste Arnested i den Bygning, vi i Dag indvier, fremdeles af overordentlig stor Betydning. Vi haaber, at Forstaaelsen deraf fremdeles vil brede sig i den nordslesvigske Befolkning, at den opvoksende Slægt i stadig større Udstrækning vil øse af den danske Literaturs rige Kilder, som Sprogforeningen aabner en saa let Adgang til, og at Foreningen maa vinde voksende Støtte, saa den ser sig i Stand til at udvide sin Virksomhed.

Saa indvier vi da denne Bygning i Haab om, at der her i de kommende Tider maa øves et flittigt Arbejde til Fremme af god sund dansk Oplysning, et Arbejde, som kan højne vort Folkeliv, værne vort Modersmaal, styrke vor Danskhed og bygge vor nationale Fremtid.

EMBEDSMANDSPARTIET

(1912.)

Hvorfor betegner vi vor Hovedmodstander ved det forestaaende Valg som Embedsmandspartiet? Det skal jeg straks sige.

Det er, fordi Embedsmændene spiller første Violin i Partiet. Det er, fordi Embedsmænd er Partiets Rygrad, — hvis det da i det hele har en Rygrad. Hvem har opstillet Partiets Rigsdagskandidat? — Embedsmænd. Hvem leder dets Valgagitation? — Embedsmænd. Hvem taler paa dets Valgmøder? — Embedsmænd. Hvad er den talrigeste Stand indenfor Partiet? — Embedsmænd. Hvad er to Femtedele af Partiets Vælgere? — Embedsmænd. Og hvad er dets Rigsdagskandidat? — Embedsmand. Dette er nok til at give Partiet Navnet Embedsmandspartiet.

I den Rolle, de preussiske Embedsmænd spiller i Partiet, ligger dets Svaghed. I og for sig kan Embedsmænd godt være dygtige Politikere og brugelige Parlamentarikere. Deres faglige Dannelse, deres saglige Indsigter og praktiske Erfaringer gør dem velskikkede til at være Lovgivere. Men kun under een Forudsætning: Den, at de kan røgte deres Mandat i fuld Uafhængighed. I Danmark er Friheden saa stor, at en Socialdemokrat er Borgmester i Hovedstaden, mens andre Embedsmænd staar som Socialdemokraternes Førere. I Preussen vilde dette være helt utænkeligt i vor Tid.

Den berømte Historiker *Heinrich v. Treitschke*, som det unge Tyskland forguder, skriver i en af sine Afhandlinger: „Den preussiske Embedsstand tænker højt om Embedets Pligter, dens bedste Medlemmer lever virkelig efter Steins udmærkede Forskrift „Til Arbejde for Staten i Kongens Aand,“ ikke som døde Redskaber, men selvstændigt, selvvirkende under fuldt Ansvar. Den levende personlige Uafhængighedsfølelse,

der ligger Tyskerne i Blodet, og Overleveringerne fra Kollegiesystemets Tid har endnu opretholdt en stærk Sindelagets Uafhængighed i den preussiske Embedsstand, ogsaa efter at Embedets retslige Sikkerhed er bleven meget svært skadet ved de nye Disciplinærlove. Kun grovt Ukendskab kan stille den tyske Embedsstand paa Linje med den franske, som jo for det meste bestaar af Subalterne. Hvad var hin preussiske Landdagspræsident, der stødte personlig sammen med Krigsministeren i Konflikttidens værste Dage? En aktiv kongelig preussisk Regeringsraad, en Kendsgerning, som vilde være utænkkelig i Frankrig eller Italien. Welferkongen tilraabte en Gang sine Embedsmænd det kyniske Ordsprog: Dens Brød jeg æder, dens Vise jeg kvæder! — da gik der et Indignationens Raab gennem den tyske Embedsstand. — I Tyskland staar den Mening urokkelig fast, at Embedsmændene kun er forpligtede til Lydighed indenfor Lovens Grænse. Derfor kan de i Nødens Time være Tronens Støtte.“

Der var en Gang —! tænker man uvilkaarligt, naar man læser denne Karakteristik af den preussiske Embedsstands Uafhængighed. Ak, hvor forandret! Nu er vi lykkelig naet saa vidt i Preussen, at Domstolene under Henviisning til Forfatningseden endog forsøger at paalægge Folkerepræsentanterne Lydighed ud over de af Loven dragne Grænser. Der gives naturligvis Undtagelser, men i Reglen har den jernhaarde preussiske Disciplin udryddet Embedsmændenes Selvstændighedsfølelse med Rub og med Stub. Hvor de ikke handler i Embedsmedfør, optræder de som Kopister. Hvor de ikke parerer Ordre, efterligner de slavisk. Hvor Instruksen ophører, begynder Efterabningen.

Paa Uniformens Anseelse i et Folk kan man maale dets Friheds- og Uafhængighedsfølelse. Uniformen er Tjenerdragten. I frie Lande synker den derfor ned til at være Liberi. Historien om Kaptajnen fra Køpenick taler i al sin Latterlighed et sørgeligt Sprog om Uniformens Anseelse i Tyskland. For den gamle Tugthusfange nejede alle sig i dyb Underdanighed, fordi han har slængt en Trøje med blanke Knapper om sin magre Krop.

I samme Grad som Uniformens Anseelse er steget indenfor den preussiske Embedsstand, er dens Afhængighedsfølelse vokset. Frederik II af Preussen betegnede sig selv som Statens første Tjener. Nis Lorenzen, Lilholdt, slog den Sandhed fast,

at Embedsmændene er til for Folket. Men i vore Dage betragter de fleste preussiske Embedsmænd sig hverken som Statens eller som Folkets, men simpelthen som deres Foresattes Tjenere. Naar en Foresat siger *Gaa*, saa gaar de, *Kom*, saa kommer de, *Gør* det, saa gør de det — vel at mærke ikke blot, hvor det drejer sig om Embedspligter, men ogsaa hvor Kommandoraabet er et dybt Indgreb i deres Ret som Mennesker og som Statsborgere.

Hvad vover man ikke at byde preussiske Embedsmænd nu om Stunder! Vi har set det, — ogsaa her i Nordslesvig. Strandfogeder og Kommuneforstandere er bleven afsat, fordi de har stemt Dansk ved Valgene, Lærer *Wind* i Hanved mistede sit Embede, fordi han ved et kirkeligt Valg undlod at stemme paa den tyske Forenings Kandidater, andre Lærere er bleven tvangsforflyttet, fordi de ikke har fornægtet deres danske Sindelag i Privatlivet. Adskillige Sognepræster er til Trods for deres notorisk tyske Sindelag bleven afsat som Lokalskoleinspektører, fordi de af religiøse Grunde hævdede, at Religionsundervisningen burde meddeles paa Modersmaalet. Og et Antal unge Jurister har man spærret Vejen til Sagførerstillinger og Dommerembeder, fordi man antog, at de var dansksindet.

Ved Universitetet i Berlin blev *Leo Arons* afsat som Privatdocent i en Gren af den højere Matematik, fordi han, den rige Bankier Bleichröders Svigersøn, ikke udenfor Embedet fornægtede sit socialdemokratiske Sindelag. Professor *Hans Delbrück* blev disciplinarisk straffet, fordi han brød en Lanse for os under Køllerpolitikken. Naar han slap med at hænge i Varde Galge, var det kun, fordi hans Stilling som tidligere Opdrager af hohenzollernske Prinser, som Videnskabsmand, fremragende Forfatter og Politiker skærmede ham imod at komme for Ribe Ret. Skattedirektør *Löhning*, en af de højeste Embedsmænd i Provinsen Posen, maatte derimod opgive sit Embede, fordi han giftede sig med en Lærerinde, som havde den Fejl at være en — forhenværende Stabssergeants Datter. Mens det saaledes betragtes som usømmeligt og utilladeligt indenfor den højere preussiske Embedsstand, at en Reserveofficer i al Ærbarhed gifter sig med en Underofficers Datter, og dette faktisk umuliggør hans Forbliven i Embedet, kunde den højeste Embedsmand i Kolonien Kamerun, Guvernør *v. Puttkammer* underligt nok med sine Foresattes Vidende i Aarevis leve i

intimt Samliv med en berygtet Demimonededame, som han officielt udgav for sin Kusine!

Som Folkerepræsentanter er Embedsmændene forpligtet til at stemme efter bedste Overbevisning. I Landdagen overtager de endogsaa denne Pligt ved at aflægge Forfatningseden. Men sikrer dette deres Uafhængighed? Der gives selvfølgelig atter her hæderlige Undtagelser. Men jeg har under min parlamentariske Virksomhed ofte haft Lejlighed til at iagttage, hvor forbavsende hurtigt og umotiveret preussiske Embedsmænd som Parlamentarikere kan skifte Overbevisning.

Umotiveret! — ja, her maa jeg dog tilføje, at jeg ogsaa under Forhandlingerne om Kanaloven har oplevet, at 28 højere Embedsmænd, der som Landdagsmænd stemte imod Regeringens Forslag, faa Dage efter blev afskediget fra deres Embeder paa Grund af deres Afstemning. Adskillige af dem er senere falden op ad Trapperne, som det ofte gaar i disse Kredse. Blandt dem er den nuværende preussiske Indenrigsminister Hr. *v. Dallwitz*, som nylig oplyste den hjemløse Mads Egholm om, at han ikke var bleven udvist, fordi han havde giftet sig, men fordi han levede sammen med sin Kone!

Staar Regeringen saaledes overfor Embedsmændene med Riset i den ene Haand, har de Sukkerbrødet i den anden. Jeg har i Parlaterne set meget Øjentjeneri af unge Embedsmænd og gentagne Gange ligefrem været forbløffet over Maa-den, hvorpaa det er bleven belønnet. En ung Landraad tildrog sig for nogle Aar siden almindelig Opmærksomhed i Landdagen ved næsten altid at gentage den daværende Indenrigsministers Tale. Ministeren kunde sige, hvad han vilde — Landraaden stadfæstede det med mange Buk. Man skammede sig ligefrem paa hans Vegne. Men hvad skete: Han blev hurtig Overregeringsraad! Saaledes fuldbyrder Sukkerbrødet den Opdragelse, Riset har indledt.

Dommerne skulde danne en Undtagelse, thi en preussisk Dommer kan ikke afsættes eller forflyttes imod sin Vilje, naar han ikke krænker Embedets Pligter. Ogsaa Dommerne vil imidlertid gerne frem til høje Embeder og høj Rang, og Sukkerbrødet virker ogsaa her. For nogle Aar siden klagedes der især i Tyskland over, at paaældende mange aldrende Statsadvokater forfremmedes til Højesteretsdommere, i nyere Tid klages der over, at Dommernes politiske Holdning har Indflydelse paa Avancementet. Da den national-liberale Ordfører for

det af Regeringen meget højt værdsatte Skolelovsforslag, *Schiffer*, for et Par Aar siden blev udnævnt til Kammerretsdommer, umiddelbart efter at Loven var bleven vedtaget, sattes Forfremmelsen i Forbindelse med de Tjenester, han havde gjort Regeringen som Politiker. Med hvad Ret kan jeg ikke afgøre. Men er der nogen af dem, der tror, at *Dr. Hahn's* paafaldende hurtige Avancement skyldes hans Anseelse og Fortjenester som Dommer? Den er i Virkeligheden kun forstaaelig, naar den sættes i Forbindelse med hans politiske Holdning.

Den preussiske Embedsstands Selvstændighed er brudt. Dens Uafhængighed er „en Saga blott“. Fremfor alt er dette Tilfældet i Grænselandene, hvor Statsregeringen med Cirkulæret af 19. Marts 1898 har paalagt Embedsmændene særlige Pligter „under hele deres Optræden udenfor Embedet“. Med dette Cirkulære har Regeringen paalagt dem at danne, henholdsvis indmelde sig i bestaaende selskabelige, økonomiske og politiske Foreninger til Tyskhedens Fremme, at pleje det tyske Sprog i Privatlivet m. m. m. Ulydighed mod Cirkulærets Forskrifter straffes event. med Tvangsforflyttelse. Fortjenester af „Tyskhedens Fremme“ belønnes derimod med Gratialernes blanke Guld. Dette Cirkulære forklarer Embedsmændenes fremragende Deltagelse i den tyske Forening og tyske Forsamlinger i Nordslesvig. Det har trængt Hjemmetyskerne tilbage. Det tvang Bonden *Jep Hinrichsen* til at vige Pladsen for Embedsmanden *Dr. Hahn*.

Og det øver ligeledes sin Indflydelse paa *Præstemangelen* og endnu mere paa *Lærerflugten* fra Nordslesvig. Lærerflugten vedvarer. Ikke færre end 40 nordslesvigske Lærere har atter i 1911 rystet Støvet af deres Fødder og tiltraadt Embeder sydpaa. 67 Lærerembeder har i det sidste Aar maattet besættes med purunge Seminarister, som Regeringen kan anvise Embeder, fordi de har modtaget Stipendier. Det er for det meste Sydslesvigere og Holstenere, som ikke kan Dansk. Af ca. 600 Embeder er ialt 174 bleven besat med nye Lærere i 1911. Saaledes virker det almindelige Ubehag ved Lærergeneringen i Nordslesvig, som Regeringen har vakt ved sine fornuftsstridige Skoleanordninger og sit Formynderi over nordslesvigske Læreres Privatliv.

Preussiske Junkere har tilrevet sig Magten i Tyskland. Med Hr. v. Køller i Spidsen har de søgt at paatvinge Sønderjylland gammel-preussisk Sæd og Skik. Landsfremmede Landraader

og kommissariske Amtsforstandere er bleven ansat som Befolkningens Plageaander. Mangen graanet Optant og mangel uskyldig Hjemløs har haft Grund til at synge med Bønderne i Kong Kristian II's Dage:

„Alle smaa Fugle, i Skoven ere,
De give paa Høgen stor Klage
Han river af dem baade Fjer og Dun,
Han vil dem af Skoven jage.“

Mange Sønderjyder, hvis Fædre har boet og bygget i Nord-slesvig, saa langt deres Slægter kan følges tilbage, har Høgene virkelig jaget fra Hus og Hjem. Flere vilde de have fordrevet, hvis vi ikke havde sluttet os sammen og mandigt værget vor Arv og Odel. Hver Gang et Valg nærmer sig, gaar det, som det videre hedder i den gamle Vise:

„Sammen da sankes de Høgehære
De skjuler baade Skov og Kjær.“

Det gør de atter i denne Tid. Men er vi aarvaagne paa vor Post, er Angrebet ikke farligt. Embedsmandspartiet kan ikke skræmme os. Det kan heller ikke virke lokkende og dragende paa fribaarne Mænd. Endnu mindre kan Partiets Fører Dr. *Hahn* virke tiltrækkende paa os. Han er i særlig Grad udrustet med den indvandrede preussiske Embedsmands mest frastødende Egenskaber.

Dr. Hahns Færd har været præget af Pietetløshed overfor vort Modersmaal, vort Folkeliv, vor Fortid. En Pietetløshed, der har givet sig saa hæslige Udslag som Forældreretssagerne, Petitionen om at forbyde Brugen af vort Modersmaal i offentlige Forsamlinger, Opfordringen til at jage de Hjemløse, Landets egne Børn fra Hus og Hjem.

Dr. Hahn har endvidere Gang paa Gang saaret os med sin stortalende, hovne og udfordrende Optræden, med sine Forsøg paa at afpresse Regeringen nye Tvangsforanstaltninger imod os, med sit Raab om, at der skal føres „Krig paa Kniven“ imod os og sit uforskammede Krav om Danmarks Besættelse af tyske Tropper, inden det første Kanonskud falder i en kommende tysk Krig.

Nej, Embedsmandspartiet kan ikke lokke eller drage os. Dets Kandidat, som af alle nulevende Tyskere har forfulgt os med den vildeste Fanatisme, allermindst.

Derfor vil vi nedstemme ham den 12. Januar.

DE HJEMLØSE

(1912.)

Spørgsmaalet om de Hjemløses Stilling har i den senere Tid trængt sig saa stærkt i Forgrunden under vor politiske Kamp, at vi har al mulig Anledning til at behandle det grundigt paa vort første Møde i dette Aar.

Optanttraktaten af 11. Januar 1907 indledes som bekendt med de Ord, at Kongen af Danmark og Kejseren af Tyskland var „besjælede af det overensstemmende Ønske, at se den Uro fjernet, som findes i visse Befolkningskredse, særlig i Henseende til deres statsborgerlige Forhold“, og at „hver af de to Regeringer paa sit Statsomraade og indenfor Rammen af sit Lands Lovgivning forpligtede sig til paa enhver Maade at virke i dette Øjemed.“

Under Henvisning til disse Ord har vore Modstandere før tilladt sig at stille alle mulige og umulige Krav til Danmark, Men før nogen ventede det, har den preussiske Regering vist dem, hvad disse Ord er værd, idet den ved at iværksætte planmæssige Forfølgelser imod de Hjemløse systematisk har vakt ny Uro med Hensyn til visse nordslesvigske Befolkningskredses statsborgerlige Forhold. Vi staar her overfor et saa afgjort Brud paa de Tilsagn, der er givet i Optanttraktatens Indledning, at Munden dermed en Gang for alle er bleven alvorlig stoppet paa de altsyske Skraalere, der har forsøgt at udlede vidtgaaende Forpligtelser for Danmark af denne Indledning. Der er dermed skabt en Klarhed over disse Forhold, som vi ikke har Grund til at beklage os over. Men dette hindrer os selvfølgelig ikke i at nedlægge en energisk Indsigelse imod den Behandling, vore hjemløse Brødre er udsat for.

Kampen imod de Hjemløse har allerede gennemløbet flere Stadier. Den indledes Sommeren 1909 med, at Myndighederne under Henvisning til Patentet af 15. Novbr. 1841 forbød et Antal Hjemløse at bosætte sig i Nordslesvig.

Patentet af 1841 er rettet imod Udlændinge. De Hjemløse er Indfødte. Fremragende Sagkyndige hævdede derfor, at det ikke kunde anvendes imod de Hjemløse. Regeringspræsidenten i Slesvig godkendte faktisk denne Opfattelse ved at tage sine egne Anordninger tilbage, før Sagen gik til Doms ved Overforvaltningsretten i Berlin. Dermed havde Administrationen tabt det første Slag.

Kort efter slog Regeringen ind paa en ny Taktik. Et Antal Hjemløse — til Dels de samme Personer — blev nu udvist, fordi de var „lästige“. Det drejede sig her om en almindelig Udvisningsordre. Men da de Hjemløse faktisk ikke er Udlændinge, kunde Udvisningsordren heller ikke udføres paa normal Vis, det vil sige ved Tvangstransport over Grænsen, Aflevering til udenlandske Myndigheder, og for saa vidt de Udviste vendte tilbage, Straf efter Straffelovens § 360. En enkelt Hjemløs, Mads Egholm, tog over Grænsen, vendte tilbage og blev straffet. De øvrige blev simpelthen i Landet. Dermed tabte Administrationen det andet Slag, og den maatte for anden Gang slaa ind paa en ny Taktik.

Landraaderne gik nu støttet paa Landsforvaltningslovens § 132 frem med Politianordninger og søgte at gennemføre Udvisningsordren ved Hjælp af Truselsmandater. Den nævnte Paragraf udruster Forvaltningsmyndighederne fra Regeringspræsidenten nedad med Magtfuldkommenhed til at gennemføre retslig tilladte Anordninger ved Hjælp af Bøder. Regeringspræsidenten bemyndiges til at fastsætte Bøder paa i det højeste 300 Mark, Landraaden paa indtil 150 Mark og Amtsførstanderen paa indtil 60 Mark. I Tilfælde af Uformuenhed kan Regeringspræsidenten fastsætte Arreststraf paa indtil 4 Ugers, Landraaden paa indtil 2 Ugers og Amtsførstanderen paa indtil 1 Uges Arrest.

Da de Udviste rolig blev i deres Hjemland, dikterede Embedsmændene Bøder. De Udviste kunde ikke betale. Pante-mændene blev udsendt, men der var intet at pante, og Bøderne blev derfor forandret til Arrest. Til Dato har Mads Egholm, Brøns, saaledes afsonet 4 Ugers, Lars Jensen, Løjt, 10 og 14, tilsammen 24 Dages, og Morten Thomsen, Aabenraa, 12 Dages Arrest. For at skærpe Straffen har Regeringspræsidenten, som kan diktere højere Straffe end Laandraaden, derefter taget Sagen i sin Haand og yderligere dikteret Mads Egholm to Gange fire Ugers Arrest, mens Landraaden i

Aabenraa har idømt Morten Thomsen 14 Dages Arrest, som endnu ikke er afsonet. I enkelte Tilfælde er Straffen foreløbig udsat paa Grund af Sygdom, og en Række andre Tilfælde synes foreløbig at hvile, mens Kampen mod de før nævnte Personer staaar paa.

Administrationen vil imidlertid snart atter være færdig med sin Latin. De Hjemløse er, støttet af en stærk offentlig Mening i Nordslesvig, fast bestemt paa ikke at give efter, og Straffemaalets Maksimum er naaet, selv om Straffen endnu søges skærpet paa kunstig Vis ved, at Mads Egholm skal afsones sin næste Straf i Slesvig i Stedet for her i Toftlund, hvor han — hvis vi ikke var inde paa helt unormale Tilstande, — skulde afsones den. Det er øjensynlig ved at gaa op for Administrationen, at den ligeledes vil tabe det tredje Slag. Den famler derfor for Tiden efter en ny virkningsfuld Taktik.

Dette spores i dens sidste Henvendelse til Morten Thomsen i Aabenraa. Han havde i en Besværing over en ny Fængselsstraf bl. a. antydnet, at hans Uformuenhed var en Hindring for hans Bortrejse. Et Par Dage efter tilbød Politiet ham en Billet til Danmark, Sverrig eller Amerika efter frit Valg, blot han vilde forlade Landet! Dette var meget overraskende, men da der kun forelaa mundtlig Meddelelse af en Betjent, var Misforstaaelser ikke helt udelukket. Nu er der imidlertid indgaaet et skriftlig Svar paa Besværingen, dateret den 20. December og undertegnet af Regeringspræsident Ukert, hvori det bl. a. hedder:

„Politiforvaltningen i Aabenraa er rede til i Trangstiltfælde at stille fjerde Klasses Jernbanebilletter til den nærmeste Grænsestation til Raadighed for Dem og Deres Paarørende.“

Den Grænsestation, der ligger nærmest ved Aabenraa, er Vamdrup. Faktisk søger Regeringen altsaa her at sende en Familie, som er trængende, over den danske Grænse med Pengeunderstøttelse af offentlige Midler.

Men dette er utvivlsomt et Brud paa de dansk-tyske Konventioner af 11. Decbr. 1873 og 25. August 1881. Især er det et ganske aabent Brud paa den sidstnævnte Traktat, i hvis første Paragraf det hedder:

„I alle Tilfælde, hvor det drejer sig om Modtagelse af Trængende, maa Modtagelsespligten først fastslaas og anerkendes ad Korrespondancevejen.“

Der foreligger saaledes her en ganske utilbørlig Omgaaelse af en bestaaende Traktat, som Danmark umulig stiltiende kan finde sig i. Foreløbig har Morten Thomsen imidlertid ikke følt sig fristet af de i Udsigt stillede fjerde Klasses Jernbanebilletter. Han har tvertimod erklæret, at han bliver, hvor han er, og finder sig i de Lidelser, Bureaukratiet paalægger ham, indtil det anviser ham Hjemstedsret andet Steds. Dermed er der foreløbig sat en Bom for Administrationens traktatstridige Forsøg paa at skaffe sig af med en Familie, hvis Ophold i Hjemlandet er den ubehagelig — et Forsøg, der maa stilles lige med tidligere Sognekongers uværdige Forsøg paa ved allehaande Kneb at prakke Fattigbyrder over paa ikke-forsørgelsespligtige Kommuner.

Samtidig forskes der ogsaa paa anden Vis efter nye Udveje. I Følge en Regeringsanordning af Januar 1883 er alle ikke-tyske Statsborgere, som opholder sig i Nordslesvig, forpligtet til at melde sig til Lægdsrullen i 20-Aarsalderen. Denne Anordning har Landraad Dryander i de sidste Maaneder søgt at gennemkrydse ved at paalægge de ham underordnede Myndigheder at opfordre Hjemløse, som endnu ikke har naaet Værnepligtsalderen, til at rejse til Danmark og melde sig til den danske Lægdsrulle.

Mange endnu ikke værnepligtige Hjemløse i Haderslev Amt har i de sidste Maaneder modtaget saadanne Opfordringer. Adskillige er ogsaa i Henhold dertil rejst til Danmark, hvor de har meldt sig til Lægdsrullen, men selvfølgelig er bleven afvist, fordi de efter dansk Ret *maatte* afvises med deres Begæringer.

En ung Fyr paa 17 Aar i et af Sognene syd for Haderslev Fjord fik for nogle Uger siden Ordre af Amtsforsstanderen, som atter henviste til en Skrivelse fra Landraad Dryander, til at rejse til Danmark og melde sig til Lægdsrullen. Han rejste til Danmark, men blev afvist, fordi han boede i Nordslesvig, og meddelte Øvrigheden dette. Amtsforsstanderen forlangte derpaa, at han atter skulde rejse til Danmark, opholde sig derovre i to Dage og paany melde sig til Lægdsrullen. Han paaerede atter Ordre, men blev naturligvis igen afvist af de danske Myndigheder. Nu har han — efter hvad man meddelte mig for et Par Dage siden — lovet, at han vil tage derover til 1. Maj, blive der i fjorten Dage og i denne Tid for tredje Gang melde sig til Lægdsrullen! Resultatet vil sikkert blive

det samme, fordi dansk Ret ikke kender den Slags Anmeldelser. Og det vil hurtigt vise sig, at denne Vej heller ikke er fremkommelig for Administrationen.

Det er imidlertid uhørt, det maa betegnes som ganske utilbørligt og uværdigt, at preussiske Embedsmænd saaledes søger at frentvinge en Omgaaelse af bestaaende danske Love og dermed paabyrder sagesløse Folk unyttig Tidsspilde og unyttige Omkostninger. Og vi antager, at man fra dansk Side vil se sig nødsaget til at nedlægge en bestemt Indsigelse imod denne forkastelige Trafik, der strider imod alle hævdvundne Regler for internationalt Samkvem.

Ad saadanne Løngange og Snigveje søger den preussiske Administration nu at naa frem, efter at det Gang paa Gang er bleven konstateret, at den ikke kan fordrive indfødte nordslesvigske Hjemløse fra deres Fødeland med de Vaaben, bestaaende Love og Traktater stiller til dens Raadighed.

Det er en Taktik, som kun kan nedbryde Administrationens Anseelse og Autoritet. Men dette er ikke det værste. Forfølgelserne imod de Hjemløse har paa andre Omraader affødt Tilstande i Nordslesvig, som fortjener den største Opmærksomhed og maa vække de alvorligste Betæneligheder. Til Slut endnu et Par Ord om denne Side af Sagen. De Hjemløse forfølges nøje set ikke, fordi de gifter sig, men fordi de bor sammen med deres ægteviede Hustruer. Vi danske har svært ved at holde de to Ting ude fra hinanden, men Bureaukratiet betragter det at gifte sig og det at bo sammen med sin Hustru, at stifte eget Hjem, som to helt forskellige Ting!

Forfølgelserne imod de Hjemløse indledes med, at Landraaden i Sønderborg ved Midsommerstid 1909 meddelte Maler Karl Holm i Hundslev paa Als, at han havde bragt i Erfaring, „dasz Sie eine eigene Wohnung mit Ihrer Familie bezogen haben“ (var flyttet ind i en egen Bolig med sin Familie). Og da Holm ikke kunde nægte dette, fik han i Juli samme Aar Ordre til at opløse sit Hjem og flytte bort fra sin ægteviede Hustru, hvis han ikke „vilde udsætte sig for strengere Forholdsregler.“

Dette Standpunkt har Administrationen senere fastholdt med den Konsekvens, at Indenrigsminister *v. Dallwitz* endnu i sit sidste Svar til Mads Egholm af 29. November 1911 indigneret hævder, at Mads Egholm ikke er bleven udvist, fordi han har giftet sig, men fordi han har bosat sig. Med andre Ord:

Der vilde være bleven set bort fra en Udvisning, hvis han var flyttet bort fra sin Kone og havde opløst sit Hjem.

Dette Standpunkt har desværre ikke været uden Indflydelse paa Forholdenes videre Udvikling. Da de Hjemløse ikke kan gifte sig uden Udsigt til at skulle dele Mads Egholms, Lars Jensens, Morten Thomsens og andre Hjemløses Lod, (hvis de flytter sammen med deres Hustruer), har adskillige Hjemløse foretrukket ikke at lade sig vie, men at leve i frie ægteskabelige Forbindelser uden eget Hjem! Jeg kunde nævne et helt Antal Personer, men undlader at anføre Navne, for ikke at prisgive de Paagældende til nye Plagerier. Jeg fastslaaer imidlertid den Kendsgerning, at der allerede er født et Antal Børn af Hjemløse udenfor Ægteskab, fordi Forældrene frygter for at blive udvist, hvis de gifter sig. Det er desuden under de nuværende Forhold ogsaa bedre at undlade Vielsen for Børnenes Skyld — ræsonneres der — thi naar de fødes udenfor Ægteskab, arver de deres Moders Undersaatsforhold og faar tysk Indfødsret. Fødes de derimod, efter at en Vielse har fundet Sted, bliver de hjemløse!

Til disse uværdige Tilstande, som er en Haan imod den kristelige Lære, der forkyndes i vore Kirker, som nedbryder den offentlige Moral og nedsætter vor Befolkning i det almindelige Omdømme, har Assessorismens sidste Experimenter med den nordslesvigske Befolkning ført os i det Herrens Aar 1912!

De Kredse, der samles om Dr. Hahn, har i 1907 givet Tilskyndelserne til denne forfejlede og forsmædelige Politik ved at raabe deres Korsfæst! Korsfæst! den Gang Optantraktaen aabnede os Udsigt til en fredeligere og roligere Udvikling. Administrationen, repræsenteret af unge, ærgerrigt fremadstræbende Mænd istemte hurtigt Raabet. Overpræsidenten var veg og gav efter, og nu sidder Administrationen i et ufremkommeligt Uføre, mens vi er naaet ind i Tilstande, som er en offentlig Skandale.

Men under alt dette vil vi enigt opfordre vore hjemløse Brødre til at være modige, standhaftige og udholdende i Modgangens Dage. Vi vil tilsige dem hele den danske Befolknings Deltagelse og Støtte, og vi vil — naar vi den 12. Januar gaar til Valgurnen — enige nedstemme denne ukristelige, umoralske og i enhver Henseende forkastelige Politik.

FOREDRAG PAA AARSMØDET 1912

Det er et rigt bevæget Aar, der ligger mellem Aarsmødet i Toftlund og Aarsmødet her i Broager. Kaster vi Blikket tilbage, fanges det særlig af tre Hovedbegivenheder: *Rigsdagsvalget*, *Loven om Ejendomsbefæstelse og Forfølgelserne imod de Hjemløse*. Jeg vil først dvæle lidt ved Aarets store Kraftprøve: *Rigsdagsvalget*.

Valget blev indvarslet med stærke indre Brydninger. Vore Venner imødesaa det en Tidlang med Bekymringer. Vore Modstandere drømte allerede om Splittelse og Opløsning. Men Valgdagen viste, at marcherer vi end til Tider adskilt, forstaar vi dog tilfulde den Kunst at slaa samlet og at lægge al vor Styrke i Slaget. Det fik vore Modstandere at føle den 12. Januar.

Vi rykkede frem i sluttede Rækker og førte Valgkampen med Fynd og Klem. Der sporedes under Valgagitationen fra alle Sider voksende Vilje til at trænge det, der skiller og splitter, i Baggrunden, enig Stræben efter at skyde det, der samler og styrker, i Forgrunden. Det maa betegnes som et glædeligt Fremskridt.

Et af vore Slagord lyder: Vi er en Befolkning, — ikke et Parti! Det er rigtigt. Men jeg vil i Dag variere Ordet lidt. Vi er en Befolkning, men i det politiske Liv er vi ved Tidernes Ugunst bleven tvungen til at kæmpe som et Parti. Det giver os en dobbelt Opgave at løse: *Indadtil* maa vi aabne Mulighed for Kræfternes frie Udfoldelse og Udvikling, men *udadtil* maa vi samtidig opretholde Partiets Enighed og Disciplin, Kampdygtighed og Slagfærdighed.

I vor Moders Hus bør der være mange Boliger. Indadtil bør vi hæve os op over Partiets Selvgodhed, Ensidighed og Snæversyn og øve os flittigt i Taalsomhed, Fordragelighed og Rummelighed. I samme Grad som det lykkes, vil afvigende Anskuelser om Tidens kirkelige og sociale Spørgsmaal være til

gensidig Berigelse og forskelligt Syn paa vort nationale Arbejde og vor politiske Kamp virke indbyrdes befrugtende.

Vi har til Tider været for tilbøjelige til at søge efter Fejl hos vore egne, til at spejde efter Fjender i vor egen Lejr. Jeg betragter det som et Fremskridt, at vi i det sidste Aar har trængt denne Tilbøjelighed noget tilbage, thi vi staar os, hver især, i Reglen langt bedre ved rent positivt at arbejde for, hvad vi selv for Alvor tror paa, end ved negativt at bekæmpe andres Overbevisning om, hvad der tjener vort Folk bedst. Vi staar os bedre ved at vise hinanden større Tillid, ved at fæste Blikket mere paa de Opgaver, Tiden stiller os, og ved at vende det udad imod Fjenden, som atter bryder stærkere paa.

Det gjorde vi i Valgtiden, og det gav os Fasthed og Styrke. Det bidrog til den løftede Stemning. Det gav os et Pust af Aanden fra Ot' og Fyrre, den der ytrer sig i, at Folket er som et Hjerte og et Slag. Det gav os et Valgresultat, som har fyldt os alle med Glæde og Stolthed, fordi det viser, at vi er i Fremgang.

Vore Modstandere staar ligeledes under dette Indtryk. Men det afføder mærkeligt nok ikke en Revision af den Volds- og Tvangspolitik, som de fører i Nordslesvig. I deres Harme over vor Fremgang kvitterer de tvertimod med nye Tvangslove. En Lov om Ejendomsudstyknig er under Opsejling. En Lov om Ejendomsbefæstelse er allerede vedtaget og har i den senere Tid sat Sindene stærkt i Bevægelse.

Det principielt betænkelige ved Loven om Ejendomsbefæstelse er, at den drager Nordslesvig ind under de polske Undtagelseslove. Det er første Gang, dette sker, og derved bliver Loven til et Program. Vi maa regne med, at Regeringen vil gaa videre ad denne Vej.

Vore Modstandere fremhæver ved enhver given Lejlighed vore fremragende Egenskaber: Vor dybe Religiositet, vor sunde Moral, vor stærke Retsbevidsthed, vor høje Oplysning, vor fremskredne Dygtighed paa de materielle Omraader. De taler tidt bevægede Ord om Folkefrændskab og Trosfællesskab. Men dette hindrer dem ikke i at slaa os i Hartkorn med Polakkerne, overfor hvem Piben ellers har en helt anden Lyd. De har aldrig søgt at vinde os, men kun stræbt efter at voldtage os. Og da vi selvfølgelig har sat og fremdeles sætter os til Modværge imod Voldsmændene, betragter og behandler

Bureaukratiet os mere og mere som Ukrudt, der simpelt hen skal udryddes.

Regeringen har motiveret Lovforslaget med, at vi har erobret et Par Hundrede Hektar Jord fra Tyskerne i det sidste Par Aar. Aldrig er en Undtagelseslov, tilmed en Undtagelseslov som Folkets store Flertal har stemplet som forfatningsstridig, bleven daarligere motiveret. Regeringen kunde lige-saa godt have holdt sig til den gamle græske Fabels berømte Ord: „Du plumrer Vandet for mig“, — sagde Ulven til Lammet.

Loven har affødt hæftige Kampe i Landdagen. Der haglede Angreb ned paa Befolkningen, paa vore Foreninger, paa vor Presse, men det skal siges til vore Landdagsmænds Ære, at de har værnet djærvt og dygtigt om vore Interesser. Det er ikke blot interessant og lærerigt men tillige oplivende og opmuntrende at kaste et Blik tilbage paa disse Kampe.

Vore Modstandere rykkede mandstærke ud. Side om Side med Regeringen, repræsenteret af flere Ministre, og Administrationen, repræsenteret af tidligere Overpræsident *v. Køller*, rykkede ogsaa vore gamle Arvefjender, de danskfjendtlige slesvigske Hertuger, repræsenteret af Augustenborgernes sidste Mand, Hertug *Ernst Günther*, og de danskfjendtlige holstenske Grever, repræsenteret af deres sidste store Ærgerrighed, Grev *Rantzau*, frem til Angreb, kraftig understøttet af høje Embedsmænd og flittigt fremadstræbende Storborgere.

Alle talte de, og alle talte over samme Tekst. Alle vidnede de, og alle aflagde samme Vidnesbyrd, et Vidnesbyrd, som maatte fylde os med Stolthed og Glæde, det Vidnesbyrd nemlig, som Hostrup har udtrykt i Ordene:

„Og Danskheden vokser, mens Danemænd dør,
Og Drengene bliver til Mænd,“

— eller som den gamle, berømte Danskervise tolker i Stroferne:

„Her som Korn opvokser Knægte,
der tør frit mod Fjenden fægte.“

Dette kraftige enstemmige Vidnesbyrd om dansk Fremgang under preussisk Voldsregimente, — er det varige, blivende Indtryk af alle disse Taler.

Men de indeholdt tillige mange Morsomheder, som har

faaet Smilet til at spille om vore Læber. Saaledes Hr. v. Køllers rørende Klage over de mange Forsamlingshuse i Nordslesvig, til hvis Rejsning han har ydet sin daadkraftige Bistand; — saaledes Hertug Ernst Günthers takfulde Paavisning af, at Danskhedens rivende Fremskridt i Nordslesvig daterer sig fra de Dage, da Hr. v. Køller greb ind i Udviklingen med sin berømte „faste Haand“; — saaledes Grev Rantzaus hidsige Atakke imod „Nordslesvigsk Kreditforening“, den af vore Institutioner, hvis Organisation han ganske specielt har Æren af at have fremmet med sin dumme, udæskende, storpralende Tale om at rejse „en Vold af tyske Kolonister tværs over Nordslesvig.“ De høje Herrer maa virkelig undskylde, men det kan ikke andet end more os, saaledes at se dem i Kamp med Aander, som de selv har fremmanet med deres ubesindige og uforstandige Udfordringer.

Af nyt i alle disse Taler findes kun et plumt Forsøg paa at vække Misstemning imod vore Repræsentanter ved farisæisk at klage over, at de spiser sammen med Toldere og Syndere, at de har Polakker og Socialdemokrater til Kampfæller. Vore Modstandere gaar øjensynlig ud fra, at dette Vaabenbroderskab vil blive misbilliget herhjemme. Det viser paany, hvor ringe et Kendskab de har til den nordslesvigiske Befolknings sunde Dømmekraft og noble retsindige Tankegang.

Vore Følelser overfor vore nuværende Lidelsesfæller *Polakkerne* fik allerede Udtryk i Hauchs og Aarestrups stemningsrige Sange paa et Tidspunkt, hvor vi endnu selv levede i frie og lykkelige Kaar. Fra tilsvarende Synspunkter protesterede det tyske Folks Repræsentanter samtidig i Frankfurterparlamentet imod den Uret, der er øvet imod det polske Folk. Og vi betragter det ikke som et Fremskridt, men som et sørgeligt og beklageligt Tilbagefald i midalderlig Barbarisme og Brutalitet, at store Dele af det tyske Folk i vore Dage haaner og foragter den humane Tankegang, den dybe Retfærdighedsfølelse, der den Gang besjælede Folkets bedste Mænd, og i Stedet for billiger, godkender, ja understøtter Preussens hensynsløse Voldspolitik imod det ulykkelige Nabo-Folk.

Men den sidste Undtagelseslov har den preussiske Regering nu selv slaaet os sammen med Polakkerne. Det er derfor skabagtigt Hykleri, naar deres Eftersnakkere vrider Hænderne over, at vi staar i Slaglinje med dem. Længe før det

var Tilfældet, har vore Repræsentanter i Berlin dog betragtet det som deres selvfølgelige Pligt at yde andre undertrykte Folkestammer al den Støtte i deres nationale Kamp, som de er i Stand til. Og den nordslesvigske Befolkning vilde sikkert betragte det som en Krænkelser af vor politiske Pligt, af vor Menneskepligt, af vor Kristenpligt, hvis vi, der nu har den Ære at staa som dens Repræsentanter i de tyske Ting, frafaldt dette Standpunkt.

Kampfællesskabet med Socialdemokraterne er af nyere Datum, men ligesaa vel begrundet i den foreliggende politiske Situation. Socialdemokraterne har altid villigt ydet os den Støtte i Tingene, som vi har anmodet dem om, hyppigt under Forhold, hvor alle andre tyske Partier af taktiske Hensyn har afslaaet vore Begæring. Vi kæmper desuden ligesom Socialdemokraterne imod det herskende Politiregimente, imod den overhaandtagende Embedsmandsvælde, for de Undertryktes Ret. Vi søger ligesom Socialdemokraterne at udvide de bestaaende Borgerrettigheder, at hjælpe de mindre velstillede Samfundsklasser frem til lysere og lykkeligere Kaar og at virkeliggøre mange gamle demokratiske Fordringer. Derfor overflødiggør vi, som vi altid har hævdet, ogsaa Dannelsen af et særligt socialdemokratisk Parti herhjemme i Nordslesvig. Og derfor kæmper vi ganske naturligt hyppigt Side om Side med Socialdemokraterne nede i Berlin.

Det er især Grev Rantzau og Dr. Schifferer, der har udtalt deres dybe Sorg over vort Kampfællesskab med Socialdemokraterne. Underligt nok har de to Repræsentanter samtidig selv vedkendt sig den mest uforfalskede socialdemokratiske Tankegang ved at godkende Socialdemokraternes vigtigste Krav: Statens Ret til at ekspropriere Privatejendommen!

Mens det maa siges til Hertug Ernst Günthers Ære, at han som Medlem af Herrehuset har stemt imod den polske Ekspropriationslov, har Grev Rantzau nemlig under den sidste Debat i Herrehuset aabent erklæret, at han vilde have stemt for denne Lov, hvis den ogsaa var bleven udstrakt til Nordslesvig, det vil sige tillige havde givet Staten Ret til at frage den nordslesvigske Bondestand dens gamle nedarvede Gaarde! Og Dr. Schifferer har under Ordskiftet i Landdagen indtrængende opfordret Regeringen til ufortøvet at anvende Tvangstægtsloven imod Polakkerne. De to Herrer har dermed principielt anerkendt Socialdemokratiets Ret til at ekspro-

priere Hohenwarte og Rastorff, naar de faar Magten i Tyskland.

Men tilbage til Loven. Hvad betyder den, og hvilke Farer rummer den?

Loven maa opfattes som et nyt Led i Statens forkastelige Jagen efter at baandlægge vor gamle frie Bondejord. Denne Stræben er begyndt med Domænekøbene, fortsat med Rente-gaardsdannelsen og sætter sig nu nye Maal med Ejendoms-befæstelsen. Landmænd, som er overforgældede og ikke læn-ger kan klare sig, i Reglen fordi de er usolide eller udygtige, to Egenskaber som hyppigt falder sammen, faar Udsigt til en billig anden Prioritet langt ud over den almindelige Laane-grænse. Men Staten siger: „Noget for Noget, naar Venskab skal holdes.“ Til Gengæld maa de ved et Notat i Grundbogen indrømme Staten en saakaldt „Genkøbsret“ til Ejendommen, som efter Landbrugsministeriets egen Tilstaaelse vil forringe dens Værdi betydeligt. Støttet paa den kan Staten nemlig ved Ejendomsskifte, ikke blot ved Salg, men ogsaa ved Arv eller naar Faderen afstaar Gaarden til Sønnen, uden videre over-tage Ejendommen imod at betale Ejeren 85—90 pCt. af dens Taksationsværdi eller, hvis det er fordelagtigere, den sidste Købesum, der er betalt for Gaarden. Ejendommens Pris kan saaledes ikke mere stige under opadgaaende Konjunkturer eller som Følge af Grundforbedringer. Der indføres desuden en Særarveret paa Gaarden, som i mange Tilfælde vil gøre Ejeren yngre Børn arveløse, og de nye Fæstebønder vil i det hele miste deres Uafhængighed og Selvstændighed.

Loven er i Virkeligheden et Mistillidsvotum til Hjemmety-skerne. Bureaukratiet er bange for, at Hjemmetyskernes Søn-ner skal blive kede af at gaa i Landraadernes Ledebaand, ja maaske endog slutte sig til den øvrige nordslesvigske Befolk-ning. Det er Sagen, og det skal forebygges ved, at Staten til-køber sig Ret til i saa Fald at tilegne sig deres Fædrenegaard og overgive den til andre.

Vi haaber, at Hjemmetyskerne er intelligente nok til at indse dette, at de har lært at frygte Bureaukratiet, ogsaa hvor det bringer Gaver, at de kort sagt har bevaret saa meget af deres gamle nedarvede slesvigske Uafhængighedsfølelse og Selv-stændighedstrang, at de forsmaar Brugen af denne fint pole-rede Krykke. Men druknende Mand griber efter et Halmstraa. Nogle vil utvivlsomt være enfoldige nok til at lade sig besnakke

og befæste og mere af vort Hjemlands gamle frie Jord vil blive baandlagt. Det vil uundgaaeligt blive Resultatet.

Hvad skal vi da gøre med det for Øje?

Vi skal være aarvaagne og følge Udviklingen med Opmærksomhed, men Sagen har ingen Hast, og vi skal derfor ikke overile os. I „Nordslesvigsk Kreditforening“ har vi et Organ, som er udviklingsdygtigt i mange Retninger. Naar Forholdene nødvendiggør det, staar det i vor Magt at fordoble dets Kapital og udvide dets Virksomhedsomraade. Vore Modstandere omtaler ofte vore Banker og Sparekasser som nationalpolitiske Kampinstitutter. Vi, som kender Forholdene, ved, i hvilken Grad det er vildledende. Men vi har her en Klinge, som er skærende skarp, hvis de tvinger os til at tage den i Brug. Foreløbig gælder det dog kun om at holde vort Krudt tørt og staa rede til at gribe ind, saasnart Forholdene kræver det.

Iøvrigt maa det fremdeles betegnes som vor Hovedopgave under denne Kamp at udvikle den kommende Slægts personlige Dygtighed, dens Ædruelighed, Flid og Sparsommelighed, dens Evne til at klare sig under vanskelige Forhold, til at aflokke Jorden et rigere Udbytte end de med Statshjælp opflaskede og paa Statshjælp byggende Domæneforpagtere, Rentegaardsejere og Fæstebønder, thi det vil dog til Slut blive det afgørende i det lange Løb.

Ved Siden af Valget og Loven om Ejendomsbefæstelse har som sagt især Forfølgelserne imod de Hjemløse fængslet Opmærksomheden i det sidste Aar. Enkeltheder vedrørende Forfølgelserne er overflødige. Rejst efter Tilskyndelse af den tyske Forening og sat i System af Landraad Dryander har de foreløbig ført Administrationen ud i et ufremkommeligt Uføre. Alle kappes derfor nu om at fralægge sig Ansvar for denne mislykkede og skandaløse Politik, alle er enige om at beklage, at Spørgsmaalet ikke blev ordnet i 1907, da Optanttraktaten blev afsluttet.

Af hvad Grund skete det ikke? Svaret er meget nærliggende: fordi ingen den Gang kendte Spørgsmaalets virkelige Omfang. De statistiske Oplysninger, der stod til Raadighed, har senere vist sig mangelfulde og unøjagtige. Vi regnede med, at der var ca. 10,000 Optantbørn i Nordslesvig. Tallet var for højt. Vore Tillidsmænd havde i meget stor Udstrækning opført de Hjemløse som Optantbørn. Regeringsbladet „Nord-Allgm. Zeitung.“ regnede den Gang med ca. 3300 Optantbørn.

Tallet var altfor lavt. Der er som bekendt hidtil naturaliseret over 5000. Men i den af Administrationen optagne Statistik var, som endnu bevarede Instruktioner viser, de Hjemløse opførte som „Geburtsdänen“, det vil sige danske Statsborgere ifølge Afstamning. Hjemløshedsspørgsmaalet betragtedes derfor den Gang af begge Parter som et lille, underordnet Spørgsmaal, hvis Løsning ikke vilde volde Vanskeligheder, især da Preussen paa dette Tidspunkt stillede Naturalisationer ud over Optanttraktaten i Udsigt.

Men saa kom Sommeren 1907 vore Modstanderes vilde Agitation. Den saakaldte Værnekomite i Haderslev ophidsede med sine falske og usande Efterretninger den offentlige Mening i Tyskland imod os. Den tyske Forening udformede i Resolutionerne fra Rødekro og Flensborg sine Krav til Regeringen. Den blev, da det lokale Bureaukrati understøttede Kravene, tvunget ind paa andre Veje. Og de Hjemløse blev nu ofret paa de fanatiske Fortyskningsmænds Alter, skønt det var en dum og kortsynet Politik, især da de var et politisk set helt ufarligt Element.

Vore Modstanderes Slagord var den Gang: Udenrigsministeriet og Diplomatiets skal holde deres Fingre fra Nordslesvig. De nordslesvigske Anliggender skal behandles som rent administrative Anliggender. Det betragtedes som et grovt Fejlgreb, ja næsten som en Forbrydelse, at den daværende Udenrigsminister Hr. *v. Schoen* havde tilladt sig at udtale bestemte Ønsker med Hensyn til Administrationen i Nordslesvig. Nu er det tilsyneladende skrevet i Glemmebogen.

Paa den tyske Forenings sidste Møde i Tinglev krævede *Dr. Hahn*, at — Diplomatiets skal tage Affære og hjælpe Administrationen op af det Uføre, som han har ført den ud i med sine paatrængende Anvisninger og ukyndige Raad! Og det skønt Hjemløshedsspørgsmaalet i langt højere Grad end Optantspørgsmaalet er et indre preussisk Anliggende. Saa skifter Vejret med Tiderne!

Statsregeringens Planer gaar tydeligt nok i samme Retning. Det fremgaar af dens Repræsentanters Udtalelser i Udvalget, som behandler Loven om Statsborgerretten. Og Udvalget har endelig følt sig foranlediget til at aabne Mulighed for Spørgsmaalets Løsning ad denne Vej. Det var først Meningen at fremskynde Arbejdet i Udvalget saa stærkt, at Loven kunde vedtages inden Pinse. Men efter at Regeringens Repræsen-

tanter Gang efter Gang havde fremhævet, at Spørgsmaalet lettest lod sig ordne ad traktatmæssig Vej, opfordrede Centrum's Ordfører Regeringen til at gøre et Forsøg i denne Retning, og Arbejdet i Udvalget blev samtidig ledet over i et langsommere Tempo, saa Lovens første Behandling kun var afsluttet til Pinse, da Rigsdagen udsattes til i Efteraaret.

Dermed har Regeringen faaet Mulighed for at afslutte en Traktat med Danmark i Sommerens Løb, og efter al Sandsynlighed vil der blive gjort et Forsøg i denne Retning for om muligt at skaffe Spørgsmaalet ud af Verden, inden Udvalget, hvori jeg har Sæde, genoptager sit Arbejde.

Skønt Danmark ikke er særlig interesseret i Spørgsmaalets Løsning, tvivler jeg dog ikke om, at det vil stille sig imødekommende, hvis Tyskland indleder Forhandlinger. Danmark har nemlig i sin Politik overfor Tyskland i en længere Aarrække lagt Vægt paa at fjerne bestaaende Rivningsflader, som hindrer Udviklingen af et godt Forhold til den store Nabo i Syd. Danmarks Politik føres desuden efter humane Grundsatninger. Forhandlingerne kan derfor ikke betragtes som udsigtsløse. Men foreløbig maa vi rolig afvente, om de i det hele indledes, og i saa Fald om de fører til det tilsigtede Resultat.

Men skulde et Forsøg i denne Retning strande, fordi man fra tysk Side stiller Krav, som Danmark hverken vil eller kan opfylde, saa vil Udvalget, som behandler Loven om Statsborgerretten, utvivlsomt atter tage Affære i Efteraaret, naar det genoptager sit Arbejde, for om muligt at gennemføre Spørgsmaalets Ordning ved Lov. Jeg tvivler ikke om, at Centrum's Ordførere i saa Fald vil indfri deres Tilsagn og yde deres daadkraftige Bistand til, at Spørgsmaalet kan blive løst.

Indtil da maa de Hjemløse bære deres Lidelser med Taalmodighed. Det maa være dem en Trøst, at de har en god Samvittighed, at de lider for en ærlig Sag, og at de kan glæde sig ved hele den nordslesvigske Befolknings varme Deltagelse.

Aaret har tillige været rigt paa andre Begivenheder. At opregne dem vilde dog kun være at gentage de Beretninger, der er aflagt her paa Aarsmødet. Det er nok at gentage, at Aarsmødet atter staar i Fremskridtets Tegn. Sprogforeningen har flere Medlemmer og større Indtægter end nogensinde før. Vi har aldrig haft flere danske Bogsamlinger eller udsendt flere danske Bøger. Skoleforeningen og Vælgerforeningen har ligeledes flere Medlemmer end nogensinde før. Vi har ingensinde

kunnet sende flere unge Sønderjyder paa danske Skoler, vi har ingensinde samlet flere Underskrifter paa en Petition til den tyske Rigsdag, og der er ikke, saalænge Vælgerforeningen har bestaaet, afgivet flere danske Stemmer end ved det sidste Rigsdagsvalg.

Dette Arbejde har vi her aflagt Regnskab for i fuld Offentlighed. Det er et Arbejde, som øves, en Kamp, som føres paa Forfatningens Grund og indenfor Lovens Ramme. Vi vil føre Arbejdet og Kampen videre med frejdigt Mod, med sejt Udholdenhed, med voksende Offervillighed, med Aarvaagenhed og Omtanke, med Kløgt, med Kraft og — det er vi overbevist om — med stigende Held.

VED „TO LØVERS“ 25 AARS JUBILÆUM
(1913.)

Vore Modstandere har i Aar, i Hundredaaret efter Frihedskrigen, fejret en Række glimrende Mindefester.

Vi maa indrømme, at de ikke blot har været præget af megen Brask og Bram, Pomp og Pragt, men ogsaa baaret af megen Stemning, varm Begejstring, af ægte dyb Fædrelandsfølelse. Og dog virker de frastødende paa os, ikke saa meget, fordi vore Fædre for Hundrede Aar siden stod i den modsatte Lejr, som fordi de tegner sig imod en mørk Baggrund af national Undertrykkelse.

Mens Tyskerne og specielt Preusserne saaledes fejrer Fremmedherredømmets Undergang, Uafhængighedens Genvindelse, Frihedens Genfødelse, Nationalitetsideens Frembrud, farer de haardere frem imod Folkestammer af anden Nationalitet indenfor det tyske Riges Grænser, end Napoleon nogensinde er faret frem imod den tyske Nationalitet.

De fejrer ikke blot Frihedskrigens Minde med store Jubelfester, men desværre tillige med nye Tvangslove, med Hundred-Millionbevillinger til Attentater mod fremmede Folkestammers Jord, med Skolelove, som udstrækker Skolepligten til det attende Aar for de ikke-tyske Befolkningers mandlige Ungdom, med Politiforbud og Politichikaner, med et Voldsregimente, som fremkalder Klager, der lyder som Brandhornenes Tuden midt i Festjubelen.

For faa Dage siden kulminerede Hundredaarsfesterne med Afsløringen af Kæmpemindesmærket paa Valpladsen ved Leipzig. Om faa Uger begynder Halvhundredaarsfesterne i Hertugdømmerne. I næste Maaned er det 50 Aar siden Kong Frederik VII. lukkede sine Øjne paa Lyksborg Slot. Paa denne for alle Danske saa triste og tunge Mindedag begynder Festjubelen paany. Det er en Selvfølge, at vi atter staar udenfor,

men denne Gang vil vi fejre vore egne Mindefester, og vi vil fejre dem paa en værdig Maade.

Vi vil fejre dem ved højtideligt at love hinanden, at vi vil fortsætte Kampen for vort Modersmaal, vore nationale Ejendommeligheder, med Mod og Udholdenhed, ved at sætte nye Virksomheder i Gang til Værn om vor Jord og vore fra alle Sider truede nationale Interesser. Og vi vil paa Mindedagene prøvende lade vort Blik glide tilbage over de 50 Aar, der er gaaet siden Ulykkesaaret.

Det er et Tidsrum, der falder i to store Perioder.

De første 25 Aar er en Nedgangens Tid, som ikke blot bragte os voksende Sprogundertrykkelse og skærpet Tvangsregimente, men som tillige er præget af tunge Folketab med synkende Stemmetal og svækket Modstandskraft i Følge. Men det er tillige en Tid, hvor den danske Befolkning i Nordslesvig har aflagt glimrende Prøver paa sin Trofasthed imod Fortiden, paa sin sejge Udholdenhed i Ulykken, paa sit Mod og sin Offervillighed, en Tid, hvor Guldet lutres eller, som Junggreen sagde med et af sine kæreste Billeder, „hvor Kornet kastes, saa Avnerne skilles fra Hveden.“ Og maa vi end, naar vi nu dvæler ved denne Tid, sige: „Veget er for Overmagt, liden Flok tilsidst,“ kan vi dog trøstigt tilføje: „Men af Danmarks Ære den intet haver mist!“

De følgende 25 Aar staar i Modsætning dertil i Fremgangens Tegn. Voldsregimentet skærpes yderligere, men Folketallene og med dem Stemmetallene stiger fra Valg til Valg. Modstanden organiseres. Nye Virksomheder sættes i Gang, nye Vaaben tages i Brug! Ud over Slesvigs Sletter lyder atter den kraftige, mandige Opsang: „Slutter Kreds og staa fast alle danske Mænd, Gud han raader, naar vi fanger Sejr igen.“

Paa Grænsen mellem disse to Perioder blev den Forening stiftet, hvis 25 Aars Jubilæum vi fejrer i disse Dage. Tiden var da alvorlig. Bag Sønderjyderne laa ikke blot et kvart Aarhundredes tunge nationale Tab med svækket national Modstandskraft, men tillige en tiaarig Periode, hvor efter Berliner-kongressens Brud med Nationalitetsprincippet Voldspolitikken var bleven sat i System som ingensinde før. Skole-, Rets- og Øvrighedssproget var bleven tysk, Selvfølgelig var taget i Fortyskningens Tjeneste. Politiregimentet blev skærpet i alle Retninger. Ære være de Mænd, der paa dette Tidspunkt

herovre have Varme og Begejstring, Tillid, Tro og Offervillighed nok til at melde sig til Tjeneste.

Vi danske Sønderjyder følger strengt den Grundsætning, at vi fører vor politiske Kamp paa Forfatningens Grund og over vort Arbejde indenfor de bestaaende Loves Ramme. Vor Lovlydighed er vor Styrke. Og vi følger ligesaa strengt den Grundsætning, at vi maa føre vor politiske Kamp og løse vore politiske Opgaver selvstændigt. Den danske Stat kan ikke, og det danske Folk bør ikke deltage i vore politiske Kampe.

Men jævnsides med den politiske Kamp løber det nationale Arbejde, og i det kan og bør det danske Folk være med, Arbejdet til vort Modersmaals Røgt og Pleje, til Folkeoplysningens Fremme, til Kirkelivets Uddybelse, til Ungdommens Dygtiggørelse, Arbejdet for den danske Nationalitets Bevarelse inden for Danskhedens gamle historiske Grænser med de Hundreder af særlige Opgaver, som det giver os at løse.

De enkelte Folks Ret til at værne og pleje deres Nationalitet udenfor Statens Grænser er internationalt anerkendt. Bag de store nationale Værneforeninger, som alle Europas undertrykte Folkestammer har dannet i den sidste Menneskealder, finder vi store nationale Hjælpeforeninger indenfor andre Statsgrænser. Bag den tysk-østerrigske Skoleforening staar den tyske Forening til Støtte af Tyskheden i Udlandet. Bag de store nationale Værneforeninger i Trient Dante-Foreningen i Norditalien. Paa samme Vis har „To Løver“ og de Foreninger, der har arbejdet Haand i Haand med den, i de forløbne 25 Aar ydet os danske Sønderjyder værdifuld Støtte i vort nationale Arbejde.

„To Løver“ blev som sagt oprettet paa et kritisk Tidspunkt. Udvandringen havde ikke blot svækket vor Modstandskraft, men Fjenden rykkede paa dette Tidspunkt frem i tætte Skarer, udrustet med tidssvarende Vaaben, mens vi, som ved Lundby, stod med gamle Forladere overfor Tændnaalsgeværer.

Denne Situation stillede os Opgaver, som „To Løver“ har hjulpet os med at løse. I travlt Arbejde har vi oplevet 25 lykkelige Fremgangsaaer med hverandre. Vor Udrustning er i dette Tidsrum bleven forbedret. Helt nye Vaaben og Arbejdsredskaber er bleven taget i Brug. Nye Hærafdelinger og Arbejdskolonner er bleven formeret. Skolen, som vore Modstandere stillede i Fortyskningens Tjeneste, har vist sig evneløs overfor Børnenes Sindelag. Hjemmene har været sejrende under

Kampen om Ungdommen. Der er opvokset en ny Generation, som har mærket sig med Korsets Tegn.

„To Løver“ har i disse 25 Aar sammen med andre beslægtede Foreninger ydet os værdifuld Støtte. Den har sendt os Bøger, den har rettet Stile, den har fremmet Vekselvirkningen, den har bidraget til vor Ungdoms Dygtiggørelse. For dette fortjenstfulde Arbejde bringer vi i Dag Foreningen vor Tak med Ønsket om, at den vil fortsætte Arbejdet uden at trættes, fortsætte det indenfor de samme lovbestemte Rammer, paa den samme stilfærdige men energiske Maade, uden unødige Udæskninger, men ligesaa trofast udholdende, ligesaa offervilligt, ligesaa resultatrigt som i de svundne 25 Aar.

Saa vil det bære Grøde til en Sommerdag.

FOREDRAG PAA AARSMØDET 1913

Vi staar i Dag ligesom for fem Aar siden i Rødding under friske, stærke Indtryk af et lykkeligt overstaaet Landdagsvalg. Vi er stævnet til Aarsmøde for efter hævdvunden Skik at kaste Blikket tilbage over Aarets Arbejde, for at prøve dets Forudsætninger og veje dets Resultater, fast bestemt paa at udnytte Fortidens Erfaringer i Fremtidens Gerning. Fra dette Synspunkt set har vi ogsaa Grund til endnu en Gang at prøve Landdagsvalget.

Vi var sejrssikre, da vi rykkede ud den 16. Maj. Men Sejren overtraf, som det meget rigtigt blev fremhævet i Vælgerforeningens Beretning, vore dristige Forventninger. Den er stor, naar vi ser paa Valgmandstallene, men endnu større, naar vi ser paa Stemmetallene, paa de gennemgaaende stærke Flertal, som vore Valgmænd har samlet. Det Dybbøl, som Dr. *Hahn* storpralende stillede os i Udsigt i sin første Valgtale, blev ikke, som han havde ventet, et Dybbøl med 18. Aprils dybe, sviende Smerte, men et Trearskrigens Dybbøl med 28. Majs og 5. Junis lyse, jublende Sejrsglæde.

Sejre kan vindes ved Overrumplinger. Sejre kan vindes ved Tilfældigheders Spil. Majsejren er heldigvis ikke af den Beskaffenhed, men omhyggelig forberedt gennem aarelangt Arbejde og solidt underbygget i alle Retninger. Derfor vil den ogsaa blive staaende som en fast Mærkepæl i vor nationale Udvikling.

Den er bleven indvarslet ved en Række forudgaaende Valg. Efter Rigsdagsvalget i 1907, som atter gav os stigende Stemmetal, kom Landdagsvalget i 1908, som viste, at vi rykkede hurtigt frem i Haderslev, Sønderborg og Tønder Amter og havde tvunget Fjenden i Staa i det haardt truede Aabenraa Amt. Rigsdagsvalget 1912 viste, at vi var i hurtig Fremrykning over hele Nordslesvig. Aabenraa Amt mødte med en Tilvækst af 364 danske Stemmer. Det vilde derefter have været

et ganske uforstaaeligt Brud paa Udviklingen, hvis Landdagsvalget i Aar ikke havde vist ny Fremgang ogsaa i Aabenraa Amt.

Ved Rigsdagsvalget skrev en usynlig Haand allerede sit „Mene, mene, tekkel ufarsin“ paa Dr. Hahns Væg. Han lod sig imidlertid ikke advare af de henvendte 200 Stemmers Tab, Rigsdagsvalget bragte ham i første Valgkreds, men fastholdt trods al Modstand i den tyske Lejr sin Kandidatur og led derfor, som det var givet, et nyt, langt alvorligere Nederlag ved Landdagsvalget. Megen Sorg og Ulykke har denne Mand bragt over nordslesvigske Hjem. Nu maa han sande Henrik Ibsens Ord:

„Der gaar en Nemesis igennem Livet.
Den rammer sikkert, om den rammer sent.
At rømme bort fra den blev ingen givet.“

Vore Modstandere forsøger nu efter Nederlagets Aarsager. Og de har Grunde nok paa rede Haand. Med den Mangel paa Selvkritik, der er dem særegen, lægger de selvfølgelig hele Skylden paa andres Skuldre. Selv er de i deres egen Bevidsthed skyldfrie som nyfødte Lam. Regeringen, den overfor deres Bønner og Trusler altid lydhøre Regering, er derimod i deres Fremstillinger Generalsyndebukken, som ligefrem har forberedt Nederlaget ved at afslutte *Optanttraktaten*, ved at sløse med *Ejendomsøkøbene* og ved at optræde altfor usikkert overfor „den fra Danmark understøttede danske Agitation“. Lad os prøve disse Godtkøbsgrunde, før vi gaar nærmere ind paa Sejrens virkelige Aarsager.

Optanttraktaten faar Hovedskylden. Vore Modstandere fremstiller Sagen, som om de 5-6000 Optanter og Optantbørn, der er bleven naturaliseret siden 1907, med deres Stemmer havde lagt det afgørende Lod i Vægtsskaalen. Forholder det sig nu saaledes i Virkeligheden? Nej, det er helt udelukket. Paastanden er Bluff, bestemt til at vildlede lettroende Tyskere, især bestemt til at paavirke Regeringens Holdning overfor de Hjemløse, nu da Hjemløshedsspørgsmaalet gaar sin Løsning imøde.

Den officielle preussiske Statistik viser, at der i 1905 var 8,857 danske Statsborgere i Haderslev Amt, 2,093 i Aabenraa Amt og 2,454 i Sønderborg Amt. Statistikken angiver udtrykkeligt at baade Optantbørn og Hjemløse er opført under Rubrikken „danske Statsborgere“. Efter dette kan man med

Sikkerhed gaa ud fra, at ca. to Tredjedele af de naturaliserede Optantbørn opholder sig i første Valgkreds, en Tredjedel i anden Valgkreds. Der er ialt naturaliseret rundt 4,500 Personer i de to Valgkredse tilsammen. Deraf falder altsaa kun 1500 Personer paa anden Valgkreds. Af disse 1500 Personer er dernæst Halvdelen Kvinder. Tilbage bliver 750 Personer, hvoraf omtrent fire Femtedele er under Valgrets alderen, fordi Hovedmassen af de i 1907 Naturaliserede var Børn. Optanttraktaten har saaledes kun givet os ca. 150 Vælgere i anden Valgkreds i Aar. Deraf falder atter de allerfleste paa i Forvejen helt sikre Landdistrikter. Stiller vi disse Tal overfor de anselige Flertal, hvormed vi gennemgaaende har sejret i Sogne som Løjt, Holebøl, Ringenæs, viser det sig tydeligt nok, at de har været uden Indflydelse paa Valgets Udfald. Valglisten giver de nøjagtige Tal. Modstanderne kender dem, men de vover ikke at offentliggøre dem. De vil hellere stikke deres Tilhængere og Landsmænd sydpaa Blaar i Øjnene, give Regeringen Skylden og saa agere Martyrer.

Lad os dernæst se lidt paa *Ejendoms købenes* Indflydelse paa Valget. Vor stærke Fremgang i Aabenraa Amt forklarer vore Modstandere med, hvad de kalder „omhyggeligt planlagde danske Ejendoms køb“. Det er rigtigt, at flere større Ejendomme i Jordkær, Kliplev, Holebøl og Adsbøl Sogne i de senere Aar er bleven købt af Danske, fordi de kunde handle fordelagtigt paa disse Strøg. Men har disse Ejendoms køb øvet afgørende Indflydelse paa Valgets Udfald? Nej, det er ligeledes en falsk Paastand. De har her og der styrket vore i Forvejen stærke Flertal, men de har, saa vidt jeg kan se, ingen Steder gjort Udslaget. I Jordkær og Graasten har de nye Ejere ikke kunnet udøve Valgretten. I Holebøl tabte vi atter baade første og anden Klasse. I Kliplev vandt vi ganske vist anden Klasse, men med et ved Valgdistriktets Omlægning skabt meget betydeligt Flertal, som Søgaard's Overgang til en stemmeberettiget dansk Ejer ikke øvede afgørende Indflydelse paa.

Hvordan har derimod de tyske Domænekøb virket? Ja, det er ret morsomt. De har faktisk styrket vor Stilling i tre Valgdistrikter paa Als, i Ringenæs og især i Østerterp, hvor de endog har givet os to Valgmænd. I samme Grad som Regeringen, dreven af Den tyske Forening, skrider frem ad denne Vej og køber hjemmetyske Selvejere ud for at skaffe Plads til indvandrede Domæneforpagtere, nedstemmer de nemlig vore

Modstanderes Skat, og dermed vokser vore Chancer i omstridte Valgdistrikter, baade hvad Kredsvalgene og hvad Landdagsvalgene angaar. Naar vi desuagtet er bestemte Modstandere af denne Jordpolitik og vil bekæmpe den til det yderste, er det, fordi vi vil have Fædrenes Jord bevaret i den indfødte Befolknings Eje som fri Jord paa fri Mands Haand.

Jeg kommer saa til Regeringens Usikkerhed overfor „den fra Danmark understøttede politiske Agitation“. At Regeringens Optræden har været præget af megen Usikkerhed, — ja hvem vil nægte det. Men siden Landdagsvalget i 1908 har den dog trofast fulgt det af den tyske Forening fremtvungne Rødekroprogram, forfulgt vore Gymnastikforeninger, overvaaget vore Forsamlingshuse, jaget sagesløse danske Præster, norske Officerer, engelske Missionærer ud af Landet, kastet de Hjemløse i Fængsel, købt Domænegaarde, oprettet Rente-gaarde, gennemført Loven om Ejendomsbefæstelse og ladet Guldet rinde i stride Strømme! Hvad kan de i Grunden forlange mere? Frasen om den fra Danmark understøttede Agitation er jo dog kun et Nummer, som Hr. Strackerjan har sat i Musik, og den bliver ikke mere haandgribelig, fordi de tyske Valgmænd traller hans Viser efter. Skal Regeringen skride ind, maa den have Kendsgerninger, men de af den tyske Forening paastaaede Kendsgerninger fordufter som blege Spøgelse, naar man rykker dem ind paa Livet.

Der falder mig et Træk ind, som jeg har oplevet i Berlin. En meget agtværdig Junker holdt i Landdagen en rørende Tale om de store Farer, der truede den tyske Gaaseavl, især i Form af Fjerkrækoleraen. „Det er en overordentlig farlig Sygdom“, sagde han, „Smitten kan endog føres ind i Landet af Duer og Spurve. Det er derfor nødvendigt, at vi spærrer Grænsen.“

En af mine Venner, som sammen med mig havde moret sig over Talen, forlangte straks Ordet og sagde gravalvorlig: „Jeg har hørt den ærede Talers interessante Udviklinger med megen Opmærksomhed. Jeg forstaar ogsaa, at Smitten er overordentlig farlig. Men jeg vil tillade mig at gøre ham et Spørgsmaal: Hvor høj skal vi gøre den Mur, der skal spærre Grænsen, for at vi kan være helt sikre paa, at Duerne og Spurvene ikke flyver over?“

Paa samme Vis gad jeg dog nok spørge vore Modstandere: Hvorledes har I i Grunden tænkt Jer, at Regeringen skal bære

sig ud med at spærre Grænsen for det rige kirkelige Liv, de sunde og stærke Tanker, de frejdige danske Sange, de betydningsfulde økonomiske Fremskridt, som vi faar fra Danmark? Ingen Udvisningsordrer, ingen Tvangslove, ingen Politiforbud vil kunne standse disse friske Strømninger og hindre dem i at trænge ind over Grænsen.

Efter hermed at have prøvet vore Modstanderes Grunde vil jeg fremdrage de Kendsgerninger, der har muliggjort vor Sejr. Den første store Kendsgerning er, at den nordslesvigske Befolkning atter vokser stærkt. I første og anden Valgkreds Haderslev, Aabenraa og Sønderborg Amter, som især interesserer os i denne Forbindelse, var der i 1900: 119,407, i 1905: 125,762 og i 1910: 135,905 Personer. Det giver en Befolkningstilvækst af 15,498 i 10 Aar, af over 10,000 Personer i den sidste Valgperiode, som fordelt paa de enkelte Valgdistrikter har maattet styrke vor Stilling.

Den næste store Kendsgerning, som jeg vil pege paa er nemlig, at den *dansktalende* Befolkning i Nordslesvig ogsaa vokser. Folketællingsstatistikken er ikke fuldt paalidelig paa dette Punkt. Der gaar mange Misbrug i Svang. Tællekortenes Angivelser af Modersmaalet er hyppigt affattet i vore Modstanderes Favør. Men den officielle Statistik maa desuagtet konstatere, at hverken Skoletvangen eller Sprogundertrykkelsen har kunnet hindre vor Fremgang paa dette Omraade. Af Personer med dansk Modersmaal taltes der i Hertugdømmerne i 1900: 132,217, i 1905: 134,185 og 1910 136,814 Personer. Det giver en Tilvækst af 4,597 i Tiaaret, en Tilvækst af 2,629 i den Valgperiode, der særlig interesserer os.

Den tredje store Kendsgerning, som jeg vil fæste Deres Opmærksomhed paa, er endelig, at den *dansksindede* Befolkning i Nordslesvig ligeledes vokser, forholdsvis endnu stærkere. Der afgaves nemlig i Nordslesvig i 1903: 14,221, i 1907: 14,755 og i 1912: 16,559 danske Stemmer. Det giver en Tilvækst af over 1800 danske Vælgere i den sidste Valgperiode. Og de maatte nødvendigvis give os Fremgang ved Landdagsvalget.

Disse Kendsgerninger maa betragtes som afgørende ikke blot for Landdagsvalgets Udfald, men ogsaa, hvad der vejer langt tungere, for vor fremtidige Udvikling.

For en Menneskealder siden sad *Karsten Thomsen* i Frøslev ved sin lille Søns Vugge og sang de vemodige Ord:

„Guj ved, ven han vejs te en Gang,
Om han skal syng, som æ no saang,
Eller syng e Tyskeres Visser.“

I dem tolkede han Tidens bange Tvivl. Vore Fædre spejdede den Gang ængsteligt ud i den usikre Fremtid. De spurgte bekymret: Hvordan vil det gaa den opvoksende Slægt? Vil den tiltræde Fædrearven eller svigte sit Sprog og sit Folk?

Siden den Tid er der rundet meget Vand i Havet. Først gik 60,000 af vore Brødre og Søstre i Landflygtighed. Saa besluttede vor Ungdom at blive i Nordslesvig for at værges og bygge vort Land. Og nu staar vi med en Menneskealders rige Erfaringer. Nu ved vi, at Militærpligtens Opfyldelse ikke paavirker vor Ungdoms Nationalfølelse. Vore Sønner og Brødre er pligtro Soldater, dygtige i Tjenesten, velset af Officerer og Kammerater. Men de vender tilbage tro imod deres Fortid og træder straks ind i den nationale Hær, rede til med den Begejstring, der er tændt i deres Hjem, med den Varme, Voldspolitikken udvikler, med alle de Midler, Lovene stiller til deres Raadighed, at værne deres nedarvede Nationalitet, at kæmpe for den danske Sag.

Og nu ved vi af aarelang Erfaring, at Skolen ligeledes er evneløs overfor Børnenes Sindelag. Derfor ser vi ganske vist med Harmes og Bitterheds, men dog uden Bekymring paa de kommende Tvangsefterskoler. Da Karsten Thomsen, der var et Grænsebarn, kastede Blikket tilbage paa sin egen Barndom, sang han:

„Tysk skuld æ løjs, men lidt æ lær'
Nej hjemm' der vaar'et møje bær',
Der saang æ Oldmors Visser.“

Saadan kan vore Børn synge med ham. Hvor Hjem og Skole er i Konflikt, er Hjemmet stærkest.

Den tyske Tænkter *Friedrich Paulsen* har med fuld Føje gjort skarpt Front imod det officielle Tysklands tanketomme Tale om, at den, der har Skolen, det vil sige ydre Magt til at udstede Skoleanordninger og lægge Timeplaner, til at udnævne Lærere og indføre Skolebøger, ogsaa har Fremtiden. „Paabudte Overbevisninger“, siger han, „har ingen Forplantningsevne. Frie Overbevisninger baner sig derimod Vej med uimodstaaelig Drift og stor Kraft“. Vinden blæser, hvor den vil, og vi hører dens Susen, men vi ved ikke, hvorfra den kom-

mer, og hvorhen den gaar. Historien stadfæster det paa alle sine Blade. Moses blev undervist i Ægypternes Visdom, Daniel i Babylonernes Kløgt og Kunst. Begge blev de desuagtet store Foregangsmænd for deres eget Folk. Og som de Store, saa de Smaa. Derfor kan vi trods Skoletvangen glæde os ved en kraftig Ungdomsbevægelse, der ikke blot sætter sig tydelige Spor i national Vækkelse, men ogsaa i national Virkestrang, en Ungdomsbevægelse, der allerede udsender Skarer af Arbejdere, som brænder af Iver efter at tage fat paa Dagens Gerning, en Hær af Stridsmænd, som fylker sig under vore gamle vejrslagne Faner.

Vi er i Pagt med Livets lyse Magter, vi har Idealer, som vi omfatter med Varme og Begejstring. Derfor har vi ogsaa missionerende Evne. Derfor udøver vi Tiltrækningskraft. Vi opsuger ikke blot Befolkningstilvæksten, men vinder ogsaa i stigende Grad Hjemmetyskerne. Det viser Valget atter. Det fremgik tydeligt nok af de mange interessante Udtalelser, der, støttet paa personlige Erfaringer, faldt her i Gaar paa Skoleforeningens Generalforsamling. Hjemmetyskernes Tro paa deres gamle Idealer er blegnet. Mangt og meget i de Fremmedes Sæd og Skik, i den preussiske Voldspolitik, frastøder dem. Flere og flere, især af de Yngre, kaster Broen af bag sig og træder ind i vore Rækker for at kæmpe ved vor Side for Sandheden og Retten. Og vi siger: Vel mødt! Vi har ventet Jer længe, I som er rundne af samme Rod og tilhører den samme gamle tusindaarige Folkestamme.

Hele denne Udvikling gav os Muligheder for at vinde en stor Sejr. Og det skal siges uden Selvros: Vi har med Held søgt at udnytte Mulighederne gennem et velplanlagt, energisk gennemført Arbejde i de enkelte Valgdistrikter.

Paa Aarsmødet i Rødning drøftede vi Landdagsvalget i 1908. Jeg hævdede da under stærk Tilslutning, at Afhængighedsfølelsen havde været vor værste Modstander under Valgearbejdet, og at den derfor især maatte bekæmpes. Under Henvisning dertil foreslog jeg Oprettelsen af et *Arbejdersekretariat*. Det blev oprettet og har i de mellemliggende Aar ikke blot hjulpet mange Gamle og Invalider til deres gode lovlige Ret, men tillige derigennem i stor Udstrækning brudt den Afhængighedsfølelse, som Arbejderforsikringslovene havde skabt i vide Kredse. Endnu er Afhængighedsfølelsen ikke brudt alle Vegne, især ikke i Byerne, hvor den virker under nye For-

mer, ikke mindst gennem vore Modstanderes Boykotningstrusler. Men vi vil vedvarende bekæmpe den systematisk, og vi skal nok naa et godt Stykke videre frem ad denne Vej, inden vi atter stævner til Valg.

Paa Aarsmødet i Rødding paapegede jeg endvidere Nødvendigheden af at indrette et *Arkiv*. Vi hørte i Gaar paa Sprogforeningens Generalforsamling, at den ydre Ramme nu er i Orden. Vi begyndte straks efter Landdagsvalget i 1908 at indsamle Valgakterne fra de truede Strøg, og de har givet os et ypperligt Grundlag for Valgarbejdet i Aar.

Vort Valgarbejde begyndte denne Gang, som det blev fremhævet i Sekretærens Beretning, i god Tid. Vor Arbejdsdeling med særlige Valgudvalg i de enkelte Amter har staaet sin Prøve. Efterhaanden som de til Raadighed staaende Kræfter bliver bedre skolet, vii Resultaterne ogsaa blive endnu bedre. Vi bør derfor fortsætte videre ad denne Vej. Af særlig Betydning for os under Valgarbejdet var, det kan endnu nævnes, at vi fandt en Urt, som giver en fortræffelig Modgift imod Valggeomtriens for gode Valgresultater saa farlige Gift.

Landdagsvalgretten er med fuld Føje bleven haanet og smædet. Dens Uretfærdighed skærer i Øjnene. Den indbyder ligefrem til Myndighedsmisbrug og Valgtryk. Og vore Modstandere kan ikke staa for dens Fristelser. Den giver os et dybt Indblik i Karakterernes Svaghed, i Beregningernes Smaalighed, i Afhængighedernes Ynkelihood, men den giver tillige Klarhed over Stillingen over Ejendommene, over Formuerne, over Personerne, den viser os, hvem der er i Drift bort fra os, og hvem der er i Drift over imod os.

Et Rigsdagsvalg viser os, hvordan Strømpilene gaar, et Landdagsvalg viser os Arbejdsmarken, som vi skal bearbejde i de kommende Aar. Arbejdsmarken, som har Brug for vor Ungdoms hede Virketrang, Arbejdsmarken med de tusinde Opgaver, som maa løses i de enkelte Valgdistrikter, hvis den nationale Sag vedvarende skal gaa sin Sejersgang.

Vore Modstandere staar nu raadville og planløse. I Haderslev gik de til Valg, i Aabenraa og Sønderborg blev de hjemme. Om et er de dog tilsyneladende enige: om at kræve Voldspolitikken skærpet. De Tider er imidlertid heldigvis forbi, hvor den Slags Trusler og Krav gjorde Indtryk paa os. Vi er nu saa vant til at bevæge os fra Forsoningspolitikens Sik til Voldspolitikens Sak, at et Krydstogt mer eller mindre ikke

anfægter os. Naar Voldspolitikken raser, svøber vi os godt ind i vor Kappe. Naar Solen skinner, kaster vi den — *ikke*, men tager den forsigtigt paa Armen, hvad Fablens kloge Mand sikkert ogsaa har gjort, for atter at tage den paa, naar den næste Byge kommer drivende. Vi færdes helst i Magsvej, men vi er ikke bange for en Dravat. Og hvad enten vore Modstandere fører en mildere eller en haardere Politik, vil vi gaa vor Gang støt og sikkert og tro imod vor Fortid fastholde Fædres Sæd og Skik, vort Modersmaal og vor Nationalitet.

Vore Modstandere gør sig her, hvor de staar overfor en tusindaarig Grænsekamp, skyldig i en stor Grundfejl: *De regner med altfor korte Afstande*. De regner med Alen i Stedet for Mil, med Dage i Stedet for med Menneskealdre. Men Tidens Hjul drejer sig langsomt. Slægt vil følge Slægters Gang, og der vil gaa mange Slægter i Graven, før vor Modstandskraft er udtømt. Bevidstheden derom giver os Styrke, giver os Tryghed, Tillid og Tro. Tryghed overfor Tidens Farer, Tillid til Sandhedens og Rettens endelige Sejr, Tro paa en lys og lykkelig Fremtid.

FOREDRAG PAA AARSMØDET 1914

Det Aar, der skiller os fra vort sidste Aarsmøde, har været et *Mindeaar*, et *Kampaar* og et *Arbejdsaar*.

Der er allerede blevet henvist til Mindeaarets Betydning, — men jeg vil endnu føje nogle Ord til, hvad der lige er bleven sagt i Teltet.

Vore Modstandere fejrer Hertugdømmernes Løsrivelse fra Danmark med megen Brask og Bram, med Fakkeltog, Kommers og Halløj.

Det falder os ikke ind at nægte dem Ret og Adkomst til at holde Sejrsfester til Minde om de Sejre, som de faktisk vandt for halvtreds Aar siden, men vi finder, at de kunde fejre dem paa en hensynsfuldere og værdigere Maade.

Hvad vi i Dag vil *paatale* og *paatale skarpt*, hvad vi i Dag vil protestere imod og *protestere energisk* imod, det er den paa deres Fester atter og atter tilbagevendende hule Tale om, at vi i 1864 er bleven befriet fra et *dansk Aag*, et *dansk Voldsregimente* eller, som Byraadet i Slesvig har udtrykt det, fra *dansk Trældom*.

Vi vil i Dag — her hvor vi staar samlet i Tusindtal fra alle Strøg af Nordslesvig — stemple denne Tale som en løs, falsk og uvederhæftig Paastand. Vi vil i Dag vidne, saa det kan høres over hele Norden og dybt ned i Tyskland:

Den nordslesvigske Befolkning har *aldrig* følt sig tynget af et dansk Aag, den nordslesvigske Befolkning har *aldrig* sukket under et dansk Voldsregimente, den nordslesvigske Befolkning har *aldrig* baaret dansk Trældomsmærke!

Vore Fædre har tværtimod haft blide Kaar under det milde danske Regimente. Det kunde Preusserne ved deres Ankomst se af vor Landsdels høje Kultur, dens sunde sociale Forhold, dens betydelige Velstand.

Vore Fædre har kunnet glæde sig ved stor personlig Frihed i den danske Tid. Det kan de indvandrede preussiske Bureau-

krater den Dag i Dag spore i vore ranke Rygge og vore stive Sind, i vor kraftige Vilje og vort høje Mod.

Vore Fædre følte sig derfor ogsaa lykkelige under det danske Styre. De betragtede for halvtredsindstyve Aar siden Løsrielsen fra Danmark, som de var fast knyttet til med Modersmaalets Baand, med tusindaarige Minder og med Hjertets dybe Følelser, som den største Ulykke, der kunde times vort Land.

Dette er den historiske Sandhed, som ingen tyske Festtalere uimodsagt skal faa Lov til at tilsløre.

Aaret har været et *Kamphaar*. Voldspolitikken er bleven skærpet i alle Retninger. Hver Dag har bragt nye Udvisninger, hver Uge nye Forbud. Ungdomsforeningerne er lyst i Ban. Gymnastikforeningerne forfølges. Foredragsforeningerne hæmmes og hindres i deres Virksomhed. Domæneforpagter Lempelius' Ideal: en Gendarm posteret ved hvert Forsamlingshus i Nordslesvig er ved at blive virkeliggjort. Statsadvokaterne har faaet Ordre til at føre skarpere Kontrol med den danske Presse. Fængselsdørene staar vidt aabne for danske Journalister. Præsternes Mundkurv er bleven spændt strammere. Pastor Tonnesens opbyggelige Møder forbydes eller opløses. Og alt dette efter den bekendte Recept: en streng, retfærdig og konsekvent Politik — uden Naalestik!

Streng har det sidste Aars Politik været. Det skal vi viligt indrømme. Men retfærdig har den ikke været. Den har tværtimod været *skrigende uretfærdig*. Med hvilken Konsekvens den vil blive gennemført i de kommende Aar, det vil vi ganske rolig afvente.

Ingen Naalestikspolitik? Ja, hvad hører og ser vi? Den ene Dag udvises en dansk Kok, fordi han lærer tyske Damer at koge, den næste en Opvarningspige, fordi hun har overværet en dansk Dilettantforestilling, den følgende maa en Farversvend forlade Landet, fordi han har været Medlem af en Fodboldklub, og der gaar ikke en Uge, uden at vi hører om Tjenestekarle, der udvises, fordi de har været i danske Forsamlingshuse. Om Morgenen forbyder Politimyndighederne et Foredrag om Flueplagen, om Middagen straffer de Folk, fordi de har sunget Sangen: „Jeg er en simpel Bondemand“, om Aftenen hindrer de unge Folk under 21 Aar i at drive Gymnastik. Ja, hvis dette ikke er Udslag af en smaalig, ussel og uværdig Naalestikspolitik, saa ved jeg ikke, hvad Naalestikspolitik er.

Men hvad der især har tildraget sig almindelig Opmærksomhed i det sidste Aar, det er dog vore Modstanderes frysende Harme, deres ubeherskede Angreb paa den danske Stat, deres Raseri over vor Fremgang, deres ynkelige Klager over Tyskhedens Nød, deres høje Skrig efter Vold, deres hæse Raab efter Guld.

Hvad har fremkaldt dette Raserianfald? Hvad er det for *Kendsgerninger*, der foranlediger dem til at føre et saadant Sprog? Spinder vi maaske Rænker imod det tyske Rige? Forbereder vi Oprør imod den preussiske Stat? Nægter vi at give Kejseren, hvad Kejsereis er?

De svarer med et tusindstemmigt Nej, og Svaret kan kun være et klart og tydeligt *Nej*. I 50 Aar har vi nu staaet under tysk Regimente. Men i dette lange Tidsrum har vore Modstandere, Politimyndighederne og Statsadvokaterne ikke kunnet samle Stof til en eneste *Højforræderiproces*, en eneste *Landsforræderiproces*, en eneste *Spionageproces*, i de sidste 30 Aar heller ikke til en eneste *Majestætsfor nærmelsesproces*.

Saa pligtopfyldende og loyal er den danske Befolkning i Nordslesvig.

Er det da maaske Faren for en *mildere Kurs*, der har sat dem i Oprør? Nej, det kan der heller ikke være Tale om. Rigskansler *Fyrst Bülow* havde i Efteraaret 1906 *planlagt* en mildere, humanere og retfærdigere nordslesvigsk Politik. Den signaliseredes gennem Overpræsident v. Bülows bekendte Haderslevtale, men den blev aldrig udført. Med Fyrst Bülows Fald som tysk Rigskansler blev den atter sat af Dagsordenen. Overpræsidenten kapitulerede hurtigt for Grev Rantzau og Konsorter, stillede sig allerede i Efteraaret 1907 paa Rødekrøprogrammet, og har for nogle Uger siden erklæret, at han nu i alt væsentligt deler det Standpunkt, som Regeringspræsident *Uckert* præciserede her i Haderslev ved Afskedsfesten for Landraad *Dryander*. Alle Tidens Tegn peger i Retning af Voldspolitikens Skærpelse. Det kan derfor heller ikke være Faren for en mildere Kurs, der har ophidset vore Modstandere.

Der er i Virkeligheden kun en eneste *Kendsgerning* af Rang, som forklarer deres Nervøsitet, Ophidselse og Raseri: *Det er Voldspolitikens nær forestaaende Bankerot*.

Vore Modstandere overbyder hinanden i Klager over Tyskhedens Tilbagegang. De konstaterer selv ved enhver given

Lejlighed, at Voldspolitikken er resultatløs. Og som Klagerne lyder her ved det tyske Riges Nordgrænse, saa lyder de ogsaa ved dets Vestgrænse, saa lyder de især ved dets Østgrænse. Og saaledes lyder Magthavernes Klager ogsaa i Rusland, i Østerrig, i Ungarn, paa Balkanhalvøen. Den historiske Udvikling viser Dag for Dag tydeligere, at de undertrykte Nationaliteter ikke gaar til Grunde, men at de lever og trives, at deres Folkeliv styrkes og højnes under Tvangsregimentet. Men en Politik, som ikke blot er skrigende uretfærdig og moralsk forkastelig, men ogsaa resultatløs, kan ikke opretholdes i Længden. Derfor er Voldspolitikens Bankerot uundgaaelig.

Vore Modstandere lukker endnu krampagtig Øjnene for denne Kendsgerning. De forkynder den Lære, at Voldsregimentet blot er resultatløst, fordi det ikke er haardt nok, ikke er brutalt nok. Dette har formet Klager og Krav, som de har fremsat paa Demonstrationsmødet i Flensborg og under Debatterne i Deputeretkammeret og Herrehuset. Jeg forbigaar deres ynkelige og uværdige Klynken over Tyskhedens indbildte Nød og Elendighed og agter i det hele ikke at polemisere imod Flensborgmødets Talere. Kun en enkelt Bemærkning til Hovedtaleren, Professor *Reuter* i Lybæk.

„Endog danske Agitatorer,“ paastod Professor *Reuter* i Flensborg, „har aabent erklæret, at hvis Køllerpolitikken blot var bleven fortsat i tre Aar til, saa havde det nordslesvigske Spørgsmaal været løst.“

Denne Paastand minder mig om et lille karakteristisk Træk. I 1889 fik den gamle Provst *Gøttig* i Aabenraa Besøg af en Skoleraad fra Flensborg. Provsten ytrede sine Betænkeligheder ved Anvisningen af 18. Decbr. 1888, som lige var traadt i Kraft. Skoleraaden forsvarede den med megen Iver. „Om 20 Aar er det nordslesvigske Spørgsmaal løst,“ udbrød han. „*Setzen Sie nur ruhig ein Nul hinzu,*“ svarede den gamle Provst tørt! Og som en af de mest udskregne danske Agitatorer fra Køllerpolitikens Dage vil jeg gerne benytte Lejligheden til at tilraabe Hr. Professor *Reuter* et: *Sæt kun ganske rolig et Par Nuller bag Deres Tretal, Hr. Professor!*

Hvad Debatterne i Landdagen angaar, studser man især over Hovedtalernes bristende Sagkundskab. Debatten i Herrehuset bragte ikke meget nyt, og det, der var nyt, er misvisende, urigtigt og usandt. Saaledes Grev *Rantzau*s Paastand om, at den nordslesvigske Kvindeforening i 1910 med en

Bekostning af 34,000 Mk. har sendt 419 Elever paa danske Højskoler. Saaledes Hertug *Ernst Günthers* latterlige Paa-stand, at de danske Højskoler i de sidste 5—6 Aar har haft 30,000 Elever fra Tyskland, som oven i Købet næsten alle er vendt tilbage som danske Agitatorer! Saaledes Overborgmester *Todsens* Krøniker om vore to Kreditforeninger og vore Blade. Kun Repræsentanten for Universitetet i Kiel, den gamle Dr. *Neuber*, var klog nok til ikke at opvarte med Tal. Han fortalte i Stedet for Anekdoter fra gamle Dage. Det var endog forekommet, fortalte han bl. a., at en Guvernante den Gang var bleven straffet med en Bøde paa 10 Daler, fordi hun bar et Halsbaand i mistænkelige Farver!

Jeg vil trøste den gamle Herre med, at det ikke altid gik saa strengt til i den danske Tid. Da *Hans Helgesen* sad som Kommandant i Frederiksstad, meldte Adjudanten en Dag, at en Del unge Piger tre og tre Arm i Arm klædte i røde, hvide og blaa Dragter, demonstrativt spadserede frem og tilbage foran hans Bolig, idet han samtidig spurgte, hvad Forholdsregler han havde at tage: „Byd de blaa Pigebørn op til en Kop Chokolade,“ svarede Hans Helgesen, „og lad de røde og hvide rolig fortsætte deres Spadseregang.“ Jeg stiller Historien, som viser, at Danskerne ogsaa kunde være ridderlige og galante imod demonstrerende Damer, til Dr. *Neubers* Raadighed i kommende Tilfælde.

Vi tager Notits af disse Taler, fordi de viser med hvilken Fanatisme, med hvilken Hædefuldhed Agitationen imod os, og vi kan tillige tilføje imod det danske Folk og den danske Stat, for Tiden drives i visse tyske Kredse. Iøvrigt lønner det sig ikke at opholde sig ved dem, da de kun fremtræder som et tarveligt Opkog af Redaktør *Strackerjans* Skrifter og Artikler.

I Modsætning dertil har den Tale, som Rigskansleren, Rigets første Embedsmand, forleden holdt i Herrehuset, selvfølgelig Krav paa vor fulde Opmærksomhed.

Hr. v. *Bethmann-Hollweg* har sikkert ikke uden Betænkeligheder opgivet den mildere, humanere og retfærdigere Politik, som det var hans Forgængers Hensigt at føre overfor Nordslesvig. Han er for god en lagttager og for meget af en Tænkter til udelukkende at stole paa den raa Magt og det blanke Guld. Det viser tydeligt nok det Brev, som Rigskansleren den 21. Juni 1912 skrev til den berømte tyske Historiker *Lamp-*

recht, og som Lamprecht ved Juletid offentliggjorde i „Vossische Zeitung“.

I dette Brev henviser han til den betydningsfulde Kulturpropaganda, som England og Frankrig driver i Udlandet, og betegner det som nødvendigt for Tyskland at følge deres Eksempel. „*Vi er et ungt Folk,*“ fortsætter han derpaa, „*har maaske alt for meget af den naive Tro paa Magten, undervurderer de finere Midler og ved endnu ikke, at det, som Magten erhverver, vil den aldrig ene kunne bevare.*“ Disse Ord giver Manden og hans Standpunkt overfor de ikke-tyske Nationaliteter.

I sin Herrehustale betegner han det som Hovedsagen at støtte Provinsen økonomisk og kulturelt og at vise enhver imod Tyskheden rettet Agitation rolig men energisk tilbage. Hvad Forholdet til Danmark angaar, betoner han meget stærkt, at Danmark og Tyskland er ligeberettigede Stater. Han konstaterer videre, at den danske Regering altid er optraadt korrekt, og ønsker, at Forholdet mellem de to Stater stadig maa forbedres, advarer i al Almindelighed imod en skadelig Chauvinisme og bringer til Slut de ophidsede Interpellanter vore Hjemløse som et Slags Forsoningsoffer. — Talen bringer ingen Overraskelser. Indtrykket er, at *de senere Aars Politik vil blive fortsat med Tendens i Retning af Politiregimentets Skærpelse.* Men Rigskansleren er for klog til at vente sig store Resultater deraf.

Økonomiske Foretagender som Vesterhavsdiget og Østkystbanen vinder ogsaa Danskernes Bifald paa de Strøg, der har Fordel deraf, og vi er kun Modstandere af tyske kulturelle Bestræbelser, naar de er forbunden med Voldsforholdsregler og Kulturtvang overfor os. Udadtil skaber Talen større Klarhed. At Danmark og Tyskland er ligeberettigede Stater, overser vore Modstandere kun altfor tit. Rigskanslerens stærke Betoning af Ligeberettigelsen berører derfor behageligt. Hans Advarsel imod en skadelig Chauvinisme er ikke blot rettet udadtil, men ogsaa *indadtil* og derfor paa sin Plads. At det var lykkedes den vilde tyske Agitation at faa Forhandlingerne om en Hjemløshedstraktat til at strande, har længe været klart.

Vigtigere endnu end det, Rigskansleren sagde, er det, som han ikke sagde ved denne Lejlighed. Grev *Rantzau*s Paastand om, at Danmark var forpligtet til at praktisere den preussiske Udvisningspraksis, har Rigskansleren ignoreret, og Inden-

rigsminister *Loebell* ligefrem afvist. Danske Statsborgeres Ret til privat at støtte vore Bestræbelser for at opretholde vort Modersmaal, vor Nationalitet og vor Kultur har Rigskansleren ikke bestridt. Paa dette Omraade, hvor vore Angribere i Landdagen ikke har villet anerkende Ligeberettigelsen, har de lidt et afgørende Nederlag.

Og det kunde jo ikke være anderledes! Hvorledes skulde Tyskland overfor en ligeberettiget Stat kunne paatale Bestræbelser, som det selv holder for ønskelige og berettigede, naar de udfoldes til bedste for Tyskerne i Udlandet?

Der bestaar som bekendt i Tyskland en „Forening for Tyskheden i Udlandet“, som lige har udsendt sin Aarsberetning for 1913. Det fremgaar deraf, at Foreningen i det sidste Aar har ydet Understøttelser til et samlet Beløb af 225,000 Mark, hvoraf over 95,000 Mark er ydet til Tyskere i Østerrig, i Landsdele, hvor de maa kæmpe paa lignende Vis for deres nedarvede Nationalitet, som vi her i Nordslesvig. Og mellem denne Forenings 56,000 Medlemmer findes der ikke blot talrige Officerer og høje Embedsmænd, men ogsaa et Antal regerende tyske Fyrster, mens over 200 tyske Kommuner hører til dens faste Bidragydere og det preussiske *Kultusministerium* regelmæssig er repræsenteret paa dens Aarsmøder! Kun vildt ophidsede altyske Hjerner kan tro, at en Regering, som ikke blot taaler men ogsaa støtter og fremmer den Slags Bestræbelser i Indlandet, med Virkning kan paatale, hæmme, ja, undertrykke tilsvarende Bestræbelser i Udlandet.

Rigskanslerens Tale har fremkaldt Forhandlinger i det danske Folketing, som yderligere klarlægger Forholdet mellem Danmark og Tyskland paa en Maade, som vi i alt væsentligt kan billige og godkende. Vi fører og har altid ført vor Politik paa egen Haand. Vi kræver ingen Støtte af, men ønsker heller ingen Indblanding i vore politiske Bestræbelser. Vore Venner i Danmark forstaar og respekterer fuldtud dette saavel for os som for den danske Stat eneste korrekte og forsvarlige Standpunkt. Dette udelukker ganske vist ikke, at der nu og da, især i stærkt bevægede, paa Udfordringer rige Tider stundom kan falde mindre vel overvejede Ytringer. Men i denne Henseende har Tyskland virkelig ikke noget at lade andre Nationer høre. Hvad de Ytringer, der tillægges danske Officerer, angaar, er de f. Eks. ganske intetsigende i Sammenligning med

det udfordrende Sprog, som de for Flaade- og Værneforeningen agiterende tyske Generaler tillader sig overfor Udlandet. Og hvad denne eller hin danske Embedsmand lejlighedsvis skal have tilladt sig at sige er, sammenholdt med de Taler, som Dr. *Hahn* og nu sidst Borgmester *Dohrn* har holdt, den sidste tilmed i Overpræsidentens Paahør, som Kattetekillingers fredelige Mjaven imod Løvers krigeriske Brøl.

Lige saa bestemt, som vi frabeder os enhver Indblanding i vore politiske Forhold, lige saa taknemmelige er vi for ethvert venligt Ord, ethvert trofast Haandtryk, enhver Sympatitilkendegivelse, enhver Støtte af de Bestræbelser, som vi udfolder for at bevare vort Modersmaal og vor nedarvede Nationalitet.

Vi vil derfor ogsaa her i Dag udtale vor varmfølte Tak for de mange venlige Ord, der er talt om os og til os i Minde-aaret. Og særlig vil vi takke alle dem, der har undertegnet eller understøttet Opraabene om at yde Bidrag til dansk Sprogs, dansk Kulturs og dansk Kirkelivs Fremme i Nordslesvig. En særlig Tak vil vi bringe de varmtfølede højsindede Venner i Holland, der ihukommende deres eget Folks Lidelser og berømmelige Kampe for dets Frihed, dets Tro og dets nedarvede Nationalitet, i Aar har bevidnet os deres varme Sympati og rakt os en trofast Vennehaand.

Aaret har endelig været *et Arbejdsaar*. Aarsmødets Tal har i disse Dage talt deres klare og tydelige Sprog om vore store nationale Foreningers Vækst og Virke. „Nordslesvigsk Kreditforening“s, „Landeværnet“s og „Nordslesvigsk Kvindeforening“s Generalforsamlinger har givet andre Talrækker, som peger i samme Retning. Ved Siden af Arbejdet i alle disse store nationale Foreninger og i vore Forsamlingshuse har vi fortsat vor Byggevirksomhed. Vi har indviet nye Forsamlingshuse i *Dybbøl*, i *Vonsbæk* og i *Sønderborg*. Vi bygger videre i *Nustrup* og i *Tinglev* og forbereder yderligere Oprettelsen af Forsamlingshuse i *Ravsted* og i *Løjt Kirkeby*.

Vi har i Aarets Løb oprettet danske Sparekasser, til Dels i nye, tidssvarende Former, i *Fol*, *Jejsing* og *Møgeltønder*. Oprettelsen af flere andre Sparekasser er under Forberedelse. Vi har gennemført Sygekassevalgene paa en heldig Maade og dermed sikret os en værdifuld Indflydelse paa de store Sygekassers Administration. Vi har endvidere i Aarets Løb op-søgt nye Arbejdsmarker og udfoldet betydningsfulde sociale,

humane og kirkelige Bestræbelser. I denne Forbindelse vil jeg blot ganske kort pege paa Oprettelsen af *Børnenes Helsehjem* og Stiftelsen af *Kirkeligt Lægmandsforbund*, som sikkert i de kommende Aar vil øve stærk Indflydelse paa Udviklingen af vore kirkelige Forhold.

Det er dog fremfor alt *Kampen om Jorden*, der i det forløbne Aar har lagt Beslag paa vor Opmærksomhed. Staten har i de senere Aar skærpet vore Modstanderes Angrebskraft med Tvangslove og Millionbevillinger. Vi har derfor siden sidste Aarsmøde opført *Landeværnet* som et nyt Hovedfort i vor Forsvarslinie og flankeret det med over 80 *Sogneværn*. Mens vi paa denne Vis søger at afvise vore Modstanderes Angreb paa vor frie Jord, meldes der især her fra Haderslev Amt, at danske Landmænd viser stigende Tilbøjelighed til at sælge deres Ejendomme for derefter at gaa til Kongeriget med deres Kapitaler. Det bør siges her i Dag klart og skarpt fra dette Sted: De Mænd, der handler saaledes, svækker vor Stilling og paatager sig et tungt Ansvar overfor vor Folkesag!

Med Landeværnets Oprettelse synes vor Organisation endnu ikke at skulle afsluttes. Vi staar allerede overfor hidsige Angreb af anden Art. Vore Modstandere har i Kiel nedsat et *staaende Agitationsudvalg* med Dr. *Hahn*, Grev *Rantzau* og Dr. *Schifferer* i Spidsen. Vi sporer ikke blot disse Agitatorers Virksomhed i Flensborgmødet og Landdagsdebatterne, men ogsaa i den Aktion, der med Mænd som *Johannsen*, *Sophienhof* og Hertug *Ernst Günther* som fremskudte Personer er indledt imod Kirkestyrelsen og Gejstligheden, og i de Boykotningsbestræbelser, som Dr. *Schifferer* gjorde sig til Talsmand for i Landdagen, og som senere er bleven udfoldet fra Kiel.

Kirkestyrelsen har bragt Statsmagten store Ofre i nyere Tid. Jeg behøver kun at henvise til dens Stilling overfor Statens ukirkelige Forsøg paa at afskaffe Modersmaalet som Grundlag for Religionsundervisningen, eller paa at hindre, fortrænge og afskaffe danske Gudstjenester i Nordslesvig. Navne som *Augustenborg* og *Tinglev* fylder sørgelige Blade i vor nyere Kirkehistorie. Navne som *Holebøl* og *Hoptrup* viser, hvor ringe Værn nordslesvigske Præster finder hos Kirkestyrelsen, naar de forfølges af opfanatiserede Politikere. *Kirke-*

guardsforbudet og *Præstemundkurven* viser, hvor utaalsom og frihedsfjendsk den Aand er, der raader i Konsistoriet.

Biskop *Kaftan* træder atter stærkere frem; han føler øjensynlig, at en alvorlig Krise er uundgaaelig. Biskoppen kender fra sin Barndom, Ungdom og første Manddomstid Nordslesvig. Men han begik for 25 Aar siden en helt utilgivelig Fejl, idet han i Modstrid med al Tradition bosatte sig udenfor sit Bispedømme. Siden da har han staaet i løsere Rapport til Nordslesvig og været under stærkere Paavirkning baade af det preussiske Kirkeregimentes centraliserende Tendenser og af Statsmagtens rent hedenske, national-politiske Synspunkter end heldigt er. Biskoppen har nylig i et tysk kirkeligt Blad givet den danske Presse Skylden for, at saa faa danske Nordslesvigere føler sig kaldet til at træde i Statskirkenes Tjeneste. Hr. *Kaftan* bør ikke gaa over Aaen efter Vand. Et Kirke-regimente, der villigt følger sig efter Hertug Ernst Günthers Ønsker, men forbyder Pastor Tonnesen at afholde opbyggelige Møder, hvor han holder det for tjenligt til Guds Riges Fremme, bør ikke undre sig over, at Statskirken mister sin Tiltrækningskraft. Dets Holdning overfor den sidste fra Kiel indledede Aktion imod den nordslesvigske Gejstlighed vil kunne forhale, men ogsaa fremskynde en Krise, som Konsistoriets frihedsfjendske og utaalsomme Holdning over for de kirkelige Strømninger i Nordslesvig synes at gøre uundgaaelig, og hvis Følger maa betegnes som helt uberegnelige.

Agitationsudvalget i Kiel har, som antydet, endvidere indledt den af Dr. Schifferer i Landdagen signaliserede Aktion, der har ført til, at Kreditforeningen i Kiel har boykottet danske Laansøgere. Om Tilsynsmyndighederne, Overpræsidenten og Regeringspræsidenten godkender Kreditforeningens Fremgangsmaade er endnu ikke klart. Gør de det, har Administrationen dermed indført den økonomiske Boykotning som politisk Vaaben i Nordslesvig.

Vi har præciseret vor Stilling overfor den økonomiske Boykotning i Vælgerforeningens bekendte Erklæring. Vi holder den for et daarligt Vaaben i det lange Løb og agter derfor ikke letsindigt og overilet at følge vore Modstandere paa den anviste Vej. Men vi har taget Notits af deres Forholdsregler og raabt et kraftigt: Varsko! Vi har ingen Ønsker om at bryde et Samarbejde, som i et kvart Aarhundrede er bleven ført til begge

Parters Tilfredshed og i begge Parters Interesse. Derfor afventer vi rolig Forholdenes videre Udvikling.

Men bryder vore Modstandere ogsaa paa dette Omraade Samarbejdet, nuvel! Saa gaar vi frejdigt vor egen Vej. Vore Prioriteter er gode, sikre og attraaværdige for Kapitalen, den tyske saavel som den internationale. At drage den til Nordslesvig er derfor kun et Organisationsspørgsmaal. Opgaven er ikke større, end at den kan løses. Og den vil blive løst paa en forstandig og for Befolkningen nyttebringende Maade, hvis det viser sig nødvendigt.

Vore Modstandere har nu Ordet. De kan faa Samarbejde eller Skilsmisse, ganske som de ønsker det; men vælger de Skilsmissen, saa frabeder vi os bestemt deres Klager over Konsekvenserne.

Erfaringen lærer dem, at der staar Mænd bag vore Ord. Statsmagtens Angreb har fremkaldt vore store nationale Foreninger. Hr. v. Køller spærrede de offentlige Lokaler for os. Svaret fra vor Side har været Rejsningen af 50 Forsamlingshuse. Grev *Rantzau* vilde med Nybyggerforeningen rejse en Vold af tyske Kolonister tværs over Nordslesvig. Svaret var Nordslesvigsk Kreditforening. I Fjor sattes Bestræbelserne for at binde vor nedarvede frie Jord i System. Svaret var Landeværnets Oprettelse. Saadan har vi Gang efter Gang givet vore Modstandere Svar paa Tiltale, og det agter vi ogsaa at gøre i Fremtiden.

Vi har megen Virketrang, vi har Kræfter nok til vor Raadighed. Administrationen har lukket os ude fra Selvforvaltningen overalt, hvor det er muligt. Men her gælder Ordet: De Sten, Administrationen vragede, er bleven til Hovedhjørnesten i vore frie, Landet omspændende Organisationer. Og vi har endnu Sten, Hjørnesten og Hovedhjørnesten nok til fortsat Byggearbejde.

Vi er en ældgammel, men endnu sund og livskraftig Folkestamme. Vi har mer end tusindaarig Odelsret her, hvor vore Fædres Ben hviler i brune Kæmpehøje, og hvor vi bor og bygger. Og som vor Kamp imod Stormfloden sydfra gaar langt tilbage i Tiden, saaledes vil den ogsaa strække sig langt ud i Fremtiden, thi vi har Liv til Sag og Kraft til Kamp. Vi har Virkelyst og Virketrang. Vi har Varme og Begejstring. Vi har Tro paa vor Folkestammes Fremtid.

Og derfor vil vi som Svar paa vore Modstanderes larmende Sejersfester tilraabe dem Slutningsstroferne af det storslaaede Digt, som Hostrup for 50 Aar siden skrev til Fjenden:

„Du kan vel kro Dig af Døgnets Kaar
Og af Sejren, de har Dig skabt;
Men Du fører en Kamp imod Tusind Aar,
Og i den har Du visselig tabt!“
